

เรียนรู้เพื่อรับใช้สังคม

การวิเคราะห์กฎเกี่ยวกับนิทานพื้นบ้านและอนุภาค
ในนิทานพื้นบ้านไทย

AN ANALYSIS OF RULES AND MOTIFS IN THAI FOLKTALES

YAN DANLI

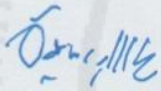
วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (การสื่อสารภาษาไทยเป็นภาษาที่สอง)
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ
พ.ศ. 2559

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ

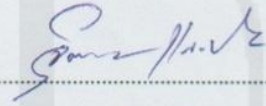
การวิเคราะห์กฎเกี่ยวกับนิทานพื้นบ้านและอนุภาคในนิทานพื้นบ้านไทย
AN ANALYSIS OF RULES AND MOTIFS IN THAI FOLKTALES

YAN DANLI

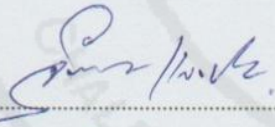
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ ตรวจสอบและอนุมัติให้
วิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (การสื่อสารภาษาไทยเป็นภาษาที่สอง)
เมื่อวันที่ 1 พฤษภาคม พ.ศ. 2559

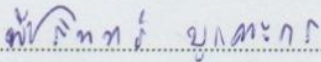
รองศาสตราจารย์ ดร.อัมพร สุขเกษม
ประธานกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ

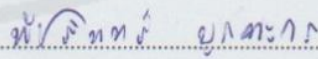
รองศาสตราจารย์ ดร.จิตรลดา แสงปัญญา
อาจารย์ที่ปรึกษา

รองศาสตราจารย์ ดร.จิตรลดา แสงปัญญา
กรรมการ

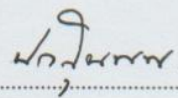
อาจารย์ ดร.พัชรินทร์ บุรณะกร
กรรมการ

อาจารย์ ดร.พัชรินทร์ บุรณะกร
ประธานหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
(การสื่อสารภาษาไทยเป็นภาษาที่สอง)

รองศาสตราจารย์อียสา จันทร์วิทยานุชิต
คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

ผู้ช่วยศาสตราจารย์นิก สุนทรชัย
คณบดีคณะศิลปศาสตร์

การวิเคราะห์ทฤษฎีเกี่ยวกับนิทานพื้นบ้านและอนุภาคในนิทานพื้นบ้านไทย

YAN DANLI 576028

ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (การสื่อสารภาษาไทยเป็นภาษาที่สอง)

คณะกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์: จิตรลดา แสงปัญญา, Ph.D.

บทคัดย่อ

การวิเคราะห์ทฤษฎีเกี่ยวกับนิทานพื้นบ้านและอนุภาคในนิทานพื้นบ้านไทยมีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์ลักษณะสำคัญของนิทานพื้นบ้านไทยตามทฤษฎีเกี่ยวกับนิทานพื้นบ้านของเอกเซลโอลริก และวิเคราะห์อนุภาคที่ปรากฏในเนื้อหาของนิทานพื้นบ้านไทย นิทานที่ศึกษามีทั้งหมด 14 เรื่อง ประกอบด้วยนิทานที่คัดเลือกมาจากหนังสืออมตะนิทานไทย เล่มที่ 1 - เล่มที่ 3 เขียนโดย แม่พลอยจันทร์ รวม 6 เรื่อง ได้แก่ 1) แก้วหน้าม้า 2) อุทัยเทวี 3) พิกุลทอง 4) โสนน้อยเรือนงาม 5) ปลาบู่ทอง 6) ไกรทอง และนิทานพื้นบ้านที่คัดเลือกมาจากหนังสือนิทานชุดวรรณคดี ชุดที่ 1 ของ วิเชียร เกษประทุม รวม 8 เรื่อง ได้แก่ 1) จันทะโครบ 2) คาวี 3) ไชยเชษฐ 4) ท้าวแสนปม 5) นกกระเจาบ 6) พระรถเสน 7) นางผมหอม 8) ท้าวผาแดงและนางไอ่

ผลการวิเคราะห์สรุปได้ดังนี้ นิทานพื้นบ้านไทย 14 เรื่องที่วิเคราะห์มีความสอดคล้องกับทฤษฎีเกี่ยวกับนิทานพื้นบ้านของ เอกเซล โอลริก ทั้ง 12 กฎ ดังนี้ 1) กฎของการเริ่มเรื่องและการจบเรื่องมี 14 เรื่อง 2) กฎของการซ้ำมี 2 เรื่อง 3) กฎของตัวละคร 2 ตัวใน 1 ฉาก มี 14 เรื่อง 4) กฎของความตรงข้ามมี 14 เรื่อง 5) กฎของฝาแฝดมี 3 เรื่อง 6) กฎความสำคัญของตำแหน่งต้นและตำแหน่งท้ายมี 2 เรื่อง 7) กฎของโครงเรื่องเดียวมี 12 เรื่อง 8) กฎของการสร้างแบบแผนมี 2 เรื่อง 9) ฉากประทับใจมี 14 เรื่อง 10) ความสมเหตุสมผลมี 14 เรื่อง 11) เอกภาพของโครงเรื่องมี 12 เรื่อง 12) กฎของการพุ่งจุดสนใจที่ตัวละครเอกเพียงตัวเดียวมี 11 เรื่อง ทั้งนี้กฎที่มีปรากฏในทุก ๆ เรื่องที่ศึกษามีด้วยกันทั้งหมด 5 กฎ ได้แก่ 1) กฎของการเริ่มเรื่องและการจบเรื่อง 2) กฎของตัวละคร 2 ตัวใน 1 ฉาก 3) กฎของความตรงข้าม 4) ฉากประทับใจ 5) ความสมเหตุสมผลและกฎที่มีปรากฏในนิทานที่ศึกษาน้อยสุด ได้แก่ กฎของการซ้ำและกฎของการสร้างแบบแผน ซึ่งปรากฏอยู่ในนิทานที่ศึกษาเพียง 2 เรื่อง

การวิเคราะห์อนุภาคในนิทานพื้นบ้านไทย ได้วิเคราะห์ตามประเภทของอนุภาครวม 3 ด้าน ได้แก่ ตัวละคร วัตถุสิ่งของ และเหตุการณ์หรือพฤติกรรม ผลการวิเคราะห์ปรากฏว่าอนุภาคด้านตัวละครมีตัวละครที่มีลักษณะพิเศษ แยกได้เป็น 3 ฝ่าย คือ 1) ตัวละครฝ่ายดี มีตัวละครเอกที่มีลักษณะพิเศษเป็นตัวแทน มักจะมีบุญบารมีที่สามารถต่อสู้อุปสรรคขวากหนามทำให้ศัตรูพ่ายแพ้ไปในที่สุด 2) ตัวละครฝ่ายร้าย มีทั้งมนุษย์และอมนุษย์ที่มีอำนาจวิเศษหรือมีอิทธิฤทธิ์ มีบทบาทคอยก่อกวนแก้งตัวละครเอก สร้างความเดือดร้อนให้กับชาวบ้าน 3) ตัวละครฝ่ายสนับสนุน มีหน้าที่คอยช่วยเหลือตัวละครเอกให้รอดพ้นจากภัยอันตรายและยังช่วยเสริมบทบาทของตัวละครเอกให้โดดเด่นยิ่งขึ้น อนุภาคด้านวัตถุสิ่งของมีลักษณะเป็นของวิเศษซึ่งมีที่มาจาก 3 แห่ง คือ 1) ได้จากผู้วิเศษ เงื่อนไขของการได้รับของวิเศษมักจะเป็นตัวละครเอกที่ตกอยู่ในความคับขันหรือในเวลาที่เหมาะสม 2) ได้จากการดาที่เป็นอมนุษย์ เช่น ยักษ์ นาค 3) เป็นของวิเศษที่ติดตัวมาแต่กำเนิด อนุภาคด้านเหตุการณ์หรือพฤติกรรม ซึ่งมีเหตุการณ์ 2 ประเภทที่เด่นที่สุดและสะท้อนถึงเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของไทยด้วย ได้แก่ 1) เหตุการณ์ด้านเวทมนตร์คาถา 2) เหตุการณ์ที่เกี่ยวข้องกับศาสนา

คำสำคัญ: นิทานพื้นบ้าน ทฤษฎีเกี่ยวกับนิทานพื้นบ้านของเอกเซล โอลริก (Axel Olrik) อนุภาค

AN ANALYSIS OF RULES AND MOTIFS IN THAI FOLKTALES

YAN DANLI 576028

MASTER OF ARTS (COMMUNICATIVE THAI AS A SECOND LANGUAGE)

THESIS ADVISORY COMMITTEE: CHITRALADA SANGPUNYA, Ph.D.

ABSTRACT

This research aimed to analyze Thai folktales according to the epic laws of folk narrative of Axel Olrik and also observed the motifs shown in the works studied. Fourteen Thai folktales, from two titles, were studied. First, Amata Nitani Thai, Vol. 1 – 3 by Maeploychan consist of six tales, which are: 1) Kaew-na-ma, 2) U-tai-tay-we, 3) Pi-kul-tong, 4) Sanow-noi-rean-ngam, 5) Pla-boo-tong, and 6) Kri-tong. Second, Tales: Selected Literature Vol. 1, by Wichien Kespratoom consists of eight tales, which are: 1) Chanta-ko-rop, 2) Ka-we, 3) Chai-chet, 4) Thaw-sand-pom, 5) Nok-kra-jab, 6) Pra-rot-a-sain, 7) Nang-phom-hom, and 8) Thaw-pha-dang-rare-nang-ai.

Findings of the research showed that all fourteen Thai folk tales presented the twelve epic laws of folk narrative of Axel Olrik, which are: First, all tales showed the first law of opening and ending of folk narrative; the third law of two to a scene; the fourth law of contrast; the ninth law of tableaux scenes; the tenth law of logic; and the eleventh law of unity of plot. Second, thirteen tales presented the seventh law of single-strand. Third, ten tales showed the twelfth law of concentration on a leading character. Fourth, the second law of repetition and the fifth law of twins were found in three tales. Fifth, two tales portrayed the sixth law of the importance of initial and final positions. Lastly, only one tale presented the eighth law of patterning.

Regarding to the motifs, three types were observed, which were characters; objects; and events or behaviors. The findings were 1) Characters motif: three types were presented, the good protagonist; the villain – human or demon; and the assistant of the protagonist. 2) Objects motif, which were obtained in three ways: the wizard bestowed, when the protagonist was in a dilemma; the immortal mother – a giantess or a Naga – provided; and magical inborn objects. 3) Events or behaviors motif: two outstanding motifs, which reflected the uniqueness of Thai culture, were shown – the supernatural events and religious-related events.

Keywords: Thai folktales, Epic laws of folk narrative of Axel Olrik, folktale motifs

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงได้ด้วยดี โดยได้รับความกรุณาให้คำปรึกษาและความช่วยเหลือจากรองศาสตราจารย์ ดร.จิตรลดา แสงปัญญา อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ผู้ให้ความรู้ คำปรึกษาและข้อเสนอแนะเพื่อการแก้ไขข้อบกพร่องของวิทยานิพนธ์ด้วยความเมตตา ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งในความกรุณาของอาจารย์เป็นอย่างมาก จึงขอกราบขอบพระคุณอย่างสูง ณ ที่นี้

ขอกราบขอบพระคุณคณะกรรมการสอบเค้าโครงและสอบป้องกันวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ คือ รองศาสตราจารย์ ดร.อัมพร สุขเกษม อาจารย์ ดร.พัชรินทร์ บุรณะกร และรองศาสตราจารย์ ดร.จิตรลดา แสงปัญญา ที่ได้สละเวลาในการให้แนวคิดและข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ในการทำให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ขอกราบขอบพระคุณอาจารย์ทุกท่านในหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ ที่ให้ความช่วยเหลือในด้านการเรียนและการดำรงชีวิตอยู่ในประเทศไทย

ขอขอบพระคุณเจ้าหน้าที่บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติทุกท่านที่ให้ความช่วยเหลือต่าง ๆ แก่ผู้วิจัย

ขอกราบขอบพระคุณบิดามารดาที่ให้ความรัก ความห่วงใย และเป็นกำลังใจให้กับผู้วิจัยมาโดยตลอด

สุดท้ายขอขอบคุณ MISS HU YINGJU (อัมพร) ที่คอยให้คำปรึกษาและคำแนะนำที่เป็นประโยชน์แก่ผู้วิจัย และเพื่อนนักศึกษาในชั้นเรียน สาขาวิชาการสื่อสารภาษาไทยเป็นภาษาที่สองที่เรียนร่วมกันตลอดสองปี ที่ให้ความช่วยเหลือและให้กำลังใจในหลาย ๆ ด้าน

YAN DANLI

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ข
กิตติกรรมประกาศ	ค
สารบัญ	ง
บทที่ 1 บทนำ	
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย	3
1.3 สมมุติฐานของการวิจัย	3
1.4 กรอบแนวคิดของการวิจัย	3
1.5 ขอบเขตการวิจัย	4
1.6 นิยามศัพท์เฉพาะ	5
1.7 ข้อยกเว้น	5
1.8 วิธีการดำเนินการวิจัย	5
1.9 ประโยชน์ที่ได้รับ	6
บทที่ 2 แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	
2.1 ความรู้เกี่ยวกับนิทานพื้นบ้าน	7
2.1.1 ความหมายของนิทานพื้นบ้าน	7
2.1.2 ลักษณะของนิทานพื้นบ้าน	8
2.1.3 ประเภทของนิทานพื้นบ้าน	9
2.1.4 ความสำคัญของนิทานพื้นบ้าน	10
2.1.5 บทบาทและคุณค่าของนิทานพื้นบ้าน	11
2.2 แนวคิดเกี่ยวกับกฎเกี่ยวกับนิทานพื้นบ้าน	13
2.3 ความรู้และแนวคิดเกี่ยวกับอนุภาค	15
2.4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	17
2.4.1 งานวิจัยที่เกี่ยวกับนิทานพื้นบ้านไทย	17
2.4.2 งานวิจัยที่เกี่ยวกับกฎเกี่ยวกับนิทานพื้นบ้าน	20
2.4.3 งานวิจัยที่เกี่ยวกับอนุภาค	22

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 3 การวิเคราะห์กฎหมายเกี่ยวกับนิทานพื้นบ้านในนิทานพื้นบ้านไทย	
3.1 แก้วหน้าม้า	27
3.2 อุทัยเทวี	34
3.3 พิภูลทอง	39
3.4 โสนน้อย เรือนงาม	46
3.5 ปลาบู่ทอง	51
3.6 ไกรทอง	58
3.7 จันทะโครบ	62
3.8 คาวี	66
3.9 ไชยเชษฐ	72
3.10 ท้าวแสนปม	77
3.11 นกกระจาบ	81
3.12 พระรถเสน	88
3.13 นางผมหอม	93
3.14 ท้าวผาแดงและนางไอ่	97
บทที่ 4 การวิเคราะห์อนุภาคในนิทานพื้นบ้านไทย	
4.1 อนุภาคด้านตัวละคร	102
4.2 อนุภาคด้านวัตถุสิ่งของ	115
4.3 อนุภาคด้านเหตุการณ์หรือพฤติกรรม	119
บทที่ 5 สรุปผล การวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	
5.1 สรุปผลการวิจัย	122
5.2 อภิปรายผล	125
5.3 ข้อเสนอแนะ	126
บรรณานุกรม	128
ภาคผนวก	130
ประวัติผู้เขียน	132

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

นิทานพื้นบ้านเป็นเรื่องเล่าที่เกิดขึ้นมาคู่กับมนุษย์ทุกท้องถิ่นในโลกและมีการสืบทอดด้วยการเล่าต่อ ๆ กันมาอย่างยาวนาน นิทานพื้นบ้านไม่ได้เป็นเพียงเรื่องเล่าเพื่อความเพลิดเพลิน หากแต่เป็นสิ่งที่สะท้อนคุณค่าอีกหลายด้านในสังคมมนุษย์ ดังที่ นพวรรณ ยุติธรรม (2558 : 1) ได้กล่าวว่า นิทานเป็นจุดเริ่มต้นในการสร้างจินตนาการให้ผู้ฟัง ช่วยให้ผู้ฟังได้เรียนรู้ชีวิตในโลกแห่งความเป็นจริง เป็นเครื่องมือบ่มเพาะคุณธรรม จริยธรรมมาแต่โบราณ เป็นมรดกทางวัฒนธรรมของชนชาติ และเป็นตัวช่วยในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรม ที่ได้รับความนิยมในหมู่ชนทุกระดับชั้นในทุกวัฒนธรรม ซึ่งความคิดนี้สอดคล้องกับ เสาวลักษณ์ อนันตสานต์ (2545 : 81-82) ที่ให้ความเห็นว่ามนุษย์กับนิทานพื้นบ้านมีความสัมพันธ์กันมาเป็นเวลาช้านาน มนุษย์สืบทอดนิทานจากคนรุ่นบรรพบุรุษจนถึงคนรุ่นปัจจุบัน เพื่อให้ความสุข ความบันเทิง ตอบสนองความต้องการขั้นพื้นฐานของมนุษย์ เสริมสร้างจินตนาการ และช่วยให้อารมณ์เก็บกดคับข้องใจบางอย่างคลี่คลายได้ สมัยที่ยังไม่มีอักษรใช้นั้น นิทานพื้นบ้านใช้วิธีสืบทอดโดยมุขปาฐะ เมื่อมีอักษรใช้แล้ว จึงได้มีการบันทึกนิทานเป็นลายลักษณ์ นิทานพื้นบ้านเกิดขึ้นโดยสมาชิกของสังคมเป็นผู้เล่าและผู้ฟัง ทำให้เนื้อหาของนิทานพื้นบ้านมีความคิดความรู้สึกของคนในสังคมนั้น ๆ แทรกอยู่ นิทานพื้นบ้านจึงเป็นเสมือนกระจกเงาสท้อนภาพสังคมพื้นบ้านนั้น ๆ ได้อย่างดี นอกจากจะเป็นกระจกเงาสท้อนภาพสังคมแล้ว นิทานพื้นบ้านยังเป็นภูมิปัญญาของทุกชนชาติอีกด้วย

ด้วยคุณค่าและความสำคัญของนิทานพื้นบ้านดังกล่าวข้างต้น จึงได้มีผู้สนใจเริ่มเก็บรวบรวมและเริ่มมีการศึกษานิทานพื้นบ้านหลายแง่มุม จนกระทั่งได้มีการเสนอแนวทางการศึกษานิทานพื้นบ้านในสถาบันการศึกษา ดังที่ ประคอง นิมมานเหมินท์ (2551 : 51) ได้บันทึกว่า การศึกษานิทานพื้นบ้านเริ่มขึ้นในยุโรปในคริสต์ศตวรรษที่ 17-18 โดยมีผู้เห็นคุณค่าและความสำคัญของคติชน เกิดการตื่นตัวเก็บรวบรวมนิทานพื้นบ้านที่เคยเล่าสู่กันฟัง แล้วนำมาตีพิมพ์เผยแพร่ จนกระทั่งต่อมาในต้นคริสต์ศตวรรษที่ 19 ได้มีการเก็บรวบรวมนิทานพื้นบ้านอย่างกว้างขวางในประเทศต่าง ๆ

เอกเซล โอลริก (Axel Olrik) นักคติชนวิทยาชาวเดนมาร์คที่มีชื่อเสียงในยุโรป เป็นผู้หนึ่งที่สนใจศึกษานิทานพื้นบ้านและได้เสนอข้อสังเกตที่ได้จากการศึกษาเรียกว่า กฎเกี่ยวกับนิทานพื้นบ้าน (Epic Laws of Folk Narrative) โอลริกได้เสนอรายงานการศึกษาของเขาต่อที่ประชุมที่กรุงเบอร์ลิน ในปี ค.ศ. 1908 ต่อมากฎเกี่ยวกับนิทานพื้นบ้านของเอกเซล โอลริกได้ใช้เป็นเกณฑ์การวิเคราะห์นิทานประเภทมหัศจรรย์ได้ดีและเป็นที่ยอมรับว่าสามารถใช้เป็นพื้นฐานสำหรับการศึกษาคติชนวิทยา โดยมีความเชื่อว่าวรรณกรรมพื้นบ้านมีกฎที่เป็นความจริงเฉพาะของตัวมันเอง ในประเทศไทยได้มีผู้สนใจนำกฎเกี่ยวกับ

นิทานพื้นบ้านของโอลริคมาวิเคราะห์นิทานพื้นบ้านของไทยอยู่บ้าง เช่น งานวิจัยเรื่อง “วิเคราะห์นิทานกลุ่มน้ำปาด จังหวัดอุดรดิตถ์” ของ กิ่งแก้ว เพ็ชรราช และงานวิจัยเรื่อง “การวิเคราะห์ภาพสะท้อนค่านิยมของไทยจากนิทานพื้นบ้าน” ของ ขวัญชนก นัยเจริญ เป็นต้น

นอกเหนือจากการวิเคราะห์โครงสร้างตามกฎของ เอกเซล โอลริค แล้ว ด้วยเหตุที่นิทานพื้นบ้านเป็นสิ่งที่เก่าแก่กระทั่งเราไม่อาจสืบทราบได้อย่างแน่ชัดถึงที่มาของนิทาน ว่าใครเป็นผู้แต่งหรือประดิษฐ์เรื่องราวขึ้นขึ้นเป็นคนแรก เพราะเป็นการเล่าจากความจำที่ได้ฟังต่อ ๆ กันมา และบางเรื่องได้มีการแพร่กระจายไปอย่างกว้างขวางทั่วโลก เมื่อไปอยู่ในท้องถิ่นใดก็จะมีการปรับเนื้อหาให้เข้ากับสภาพแวดล้อมทางสังคมในท้องถิ่นนั้น ๆ นิทานพื้นบ้านจึงมีรายละเอียดที่แตกต่างกันออกไปในแต่ละท้องถิ่น (ชนิษฐา จิตชินะกุล. 2545 : 142) ดังนั้น การศึกษานิทานพื้นบ้านที่น่าสนใจอีกแนวหนึ่งคือ ศึกษาอนุภาคในนิทานพื้นบ้าน ซึ่งได้แก่ การศึกษาหน่วยย่อยที่สุดของนิทานที่มีความพิเศษหรือความแปลกผิดไปจากธรรมดา มีลักษณะโดดเด่นจนได้รับการสืบทอดมาในสังคมนั้น ๆ ดังที่สตีฟ ทอมป์สัน (1977) ให้คำจำกัดความไว้ว่า A motif can be defined as the smallest element in a tale having a power to persist in tradition. (ประคอง นิมมานเหมินท์. 2545 : 38)

การศึกษานอนุภาคในนิทาน เป็นการศึกษาองค์ประกอบหรือเนื้อหาส่วนย่อย ๆ ของนิทานซึ่งสามารถทำให้เข้าใจวัฒนธรรมของกลุ่มชนผู้เป็นเจ้าของนิทานได้ ศิราพร ณ กลาง (2557 : 35) กล่าวไว้ว่า แม้การศึกษานอนุภาคจะมีได้มีทฤษฎีรองรับ แต่หากการวิเคราะห์อนุภาคจะนำไปสู่ความเข้าใจธรรมชาติของข้อมูลที่เป็นิทาน ธรรมชาติของมนุษย์และวัฒนธรรมของมนุษย์ การศึกษานอนุภาคก็น่าจะเป็นวิธีวิทยาหนึ่งที่เป็นประโยชน์ในการศึกษาวิเคราะห์ทางคติชนวิทยาและในทางมนุษยศาสตร์ ดังเช่น สุวรรณา เกียรติกรเพ็ชร (2542) ได้วิจัยเรื่อง “พู่เฮยเซี่ยหมุย : ตำนานกำเนิดมนุษย์ของชาวเย้า” โดยการวิเคราะห์บริบททางสังคมวัฒนธรรมเพื่อหาความแตกต่าง และเปรียบเทียบอนุภาคหลักในแต่ละสำนวน ได้แก่ อนุภาคการต่อสู้ระหว่างมนุษย์กับเทพเจ้า อนุภาคน้ำท่วมโลก อนุภาคการแต่งงานของพี่น้อง อนุภาคน้ำเต้าและกำเนิดเผ่าพันธุ์มนุษย์

ประเทศไทยเป็นประเทศหนึ่งที่มีนิทานพื้นบ้านจำนวนมาก ทั้งที่ปรากฏในลักษณะของวรรณกรรมมุขปาฐะในอดีตและการเก็บรวบรวมเป็นลายลักษณ์อักษรในเวลาต่อมา ได้มีผู้ศึกษาวิเคราะห์เนื้อหาและลักษณะตัวละครของนิทานพื้นบ้านไทยด้วยวิธีการต่าง ๆ ปรากฏว่า มีผู้สนใจศึกษานิทานพื้นบ้านไทยในแง่ของการวิเคราะห์อนุภาคจำนวนมาก แต่การนำกฎเกี่ยวกับนิทานพื้นบ้านของ เอกเซล โอลริค มาใช้ในการวิเคราะห์นิทานพื้นบ้านไทยยังมีจำนวนน้อย ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยในฐานะชาวต่างชาติที่ศึกษาสาขาวิชาการสื่อสารภาษาไทยเป็นภาษาที่สองจึงสนใจศึกษาว่า โครงสร้างนิทานพื้นบ้านไทยมีลักษณะที่สอดคล้องกับกฎเกี่ยวกับนิทานพื้นบ้านของเอกเซล โอลริค หรือไม่ อย่างไร และอนุภาคที่ปรากฏในนิทานพื้นบ้านไทยเรื่องที่ศึกษา ได้แสดงให้เห็นความคิด ค่านิยม หรือลักษณะทางวัฒนธรรมร่วมกันบางประการของคนไทยอย่างไร ทั้งนี้ผู้วิจัยคาดหวังว่า คำตอบที่ได้จะทำให้มองเห็นแนวคิด

ของคนในอดีตที่ถ่ายทอดผ่านนิทานพื้นบ้าน รวมทั้งเห็นความสัมพันธ์ระหว่างนิทานพื้นบ้านกับสังคม และวัฒนธรรมได้แจ่มชัดยิ่งขึ้น

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ดังนี้

1. เพื่อวิเคราะห์ลักษณะสำคัญของนิทานพื้นบ้านไทยตามกฎหมายเกี่ยวกับนิทานพื้นบ้าน
2. เพื่อวิเคราะห์อนุภาคที่ปรากฏในเนื้อหาของนิทานพื้นบ้านไทย

1.3 สมมุติฐานของการวิจัย

การวิจัยเรื่องนี้มีสมมุติฐานของการวิจัย ดังนี้

1. นิทานพื้นบ้านไทยมีความสอดคล้องกับกฎหมายเกี่ยวกับนิทานพื้นบ้านของ เอกเซล โอลริก (Axel Olrik) ทั้ง 12 ข้อ
2. อนุภาคที่ปรากฏในนิทานพื้นบ้านไทยมีทั้งลักษณะที่เป็นสากลและลักษณะอันเป็นเอกลักษณ์ ซึ่งสัมพันธ์กับวัฒนธรรมไทย

1.4 กรอบแนวคิดของการวิจัย

กรอบแนวคิดที่นำมาใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้แบ่งเป็น 2 ลักษณะ คือ

1.4.1 แนวคิดเกี่ยวกับกฎหมายเกี่ยวกับนิทานพื้นบ้านของเอกเซล โอลริก (Axel Olrik)

ประกอบด้วยกฎ 12 ข้อ

- 1) กฎของการเริ่มเรื่องและการจบเรื่อง (The law of opening and the law of closing)
- 2) กฎของการซ้ำ (The law of repetition)
- 3) กฎของตัวละคร 2 ตัวใน 1 ฉาก (The law of Two to a Scene)
- 4) กฎของความตรงข้าม (The law of contrast)
- 5) กฎของฝาแฝด (The law of twins)
- 6) กฎความสำคัญของตำแหน่งต้นและตำแหน่งท้าย (The important of initial and final position)
- 7) กฎของโครงเรื่องเดี่ยว (Single - strand)
- 8) กฎของการสร้างแบบแผน (Patterning)
- 9) ฉากประทับใจ (Tableaux scenes)
- 10) กฎของความสมเหตุสมผล (logic)
- 11) เอกภาพของโครงเรื่อง (Unity of plot)

12) กฎของการเพ่งจุดสนใจที่ตัวละครตัวเอกเพียงตัวเดียว (Concentration on a leading character)

1.4.2 แนวคิดเกี่ยวกับอนุภาคในนิทานพื้นบ้าน

คำว่า อนุภาค (motif) ที่ใช้เกี่ยวกับนิทานพื้นบ้าน เป็นคำที่มีความหมายพิเศษ สติธ ทอมป์สัน อธิบายความหมายของ motif ว่า “A motif is the smallest element in a tale having a power to persist.” อาจให้ความหมายเป็นภาษาไทยว่าหมายถึง องค์ประกอบเล็ก ๆ หรือองค์ประกอบย่อยในนิทานเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ซึ่งมีลักษณะเด่นเป็นพิเศษทำให้เกิดการจดจำและเล่าสืบทอดต่อ ๆ กันไป

อนุภาคจึงมักเป็นสิ่งที่แปลกและสะดุดตา องค์ประกอบที่จัดเป็นอนุภาค แบ่งได้เป็น 3 ประเภท คือ 1) ตัวละคร ได้แก่ ตัวละครที่มีคุณสมบัติหรือลักษณะพิเศษ อาจเป็นคน สัตว์ อมนุษย์ ต้นไม้ เช่น แม่มด ยักษ์ นางฟ้า กินรี แม่เลี้ยงใจร้าย คนหลังค่อม แมวพูดได้ 2) วัตถุสิ่งของ ได้แก่ วัตถุสิ่งของที่มีลักษณะพิเศษหรือแปลกพิสดาร เช่น ตะเกียงวิเศษ ดาบวิเศษ ไม้เท้าวิเศษ 3) เหตุการณ์หรือพฤติกรรม ได้แก่ เหตุการณ์หรือพฤติกรรมที่มีลักษณะพิเศษ เช่น การแปลงร่าง การสาปคนทั้งเมืองให้หลับ น้ำท่วมโลก นกประหลาดจับคนกิน

อนุภาคที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้บูรณาการแนวคิดของ สติธ ทอมป์สันและแนวคิดของเอกลเซล โอลริก โดยมุ่งศึกษาองค์ประกอบเล็ก ๆ ในนิทานที่มีลักษณะแปลกและเด่นเป็นพิเศษจากองค์ประกอบ 3 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) ตัวละคร 2) วัตถุสิ่งของ 3) เหตุการณ์หรือพฤติกรรม

1.5 ขอบเขตการวิจัย

นิทานที่ศึกษาประกอบด้วยนิทานที่คัดเลือกมาจากหนังสือนิทานที่เขียนโดย แม่พลอยจันทร์ อมตะนิทานไทย เล่มที่ 1 - เล่มที่ 3 รวม 6 เรื่อง ได้แก่

1. แก้วหน้าม้า
2. อุทัยเทวี
3. พิภูลทอง
4. โสนน้อย เรือนงาม
5. ปลาปู่ทอง
6. ไกรทอง

และศึกษานิทานพื้นบ้านที่คัดมาจากหนังสือนิทาน ชุดวรรณคดี ชุดที่ 1 ของ วิเชียร เกษประทุม รวม 9 เรื่อง ได้แก่

1. จันทะโครบ
2. คาวี
3. ไชยเชษฐ

4. ท้าวแสนปม
 5. นกกระจาบ
 6. พระรถเสน
 7. นางพมหมอม
 8. ท้าวผาแดงและนางไอ่
- รวมศึกษาทั้งหมด 14 เรื่อง

1.6 นิยามศัพท์เฉพาะ

นิทานพื้นบ้าน หมายถึง เรื่องราวที่เป็นจินตนาการที่มนุษย์สร้างขึ้นเพื่อรับใช้ตนเองทางด้านจิตใจ โดยใช้ความคิดและสติปัญญา ผูกนิทานเรื่องเล่าต่าง ๆ ขึ้นเพื่อความสนุกสนานบันเทิงใจ

กฎเกี่ยวกับนิทานพื้นบ้านของเอกเซล โอลริก (Axel Olrik) หมายถึง กฎที่ใช้เป็นเกณฑ์การวิเคราะห์นิทาน ที่เสนอโดยเอกเซล โอลริก (Axel Olrik) นักคติชนวิทยาชาวเดนมาร์คที่มีชื่อเสียงในยุโรป มีทั้งหมด 12 ข้อ ได้แก่ กฎของการเริ่มเรื่องและการจบเรื่อง กฎของการซ้ำ กฎแห่งตัวละคร 2 ตัวใน 1 ฉาก กฎของความตรงข้าม กฎของฝาแฝด กฎความสำคัญของตำแหน่งต้นและตำแหน่งท้าย กฎของโครงเรื่องเดียว กฎของการสร้างแบบแผน ฉากประทับใจ กฎของความสมเหตุสมผล เอกภาพของโครงเรื่อง และกฎของการเพ่งจุดสนใจที่ตัวละครตัวเอกเพียงตัวเดียว

อนุภาค หมายถึง องค์ประกอบเล็ก ๆ ในนิทานที่มีลักษณะแปลกและเด่นเป็นพิเศษ และสะท้อนให้เห็นความคิด ความเชื่อ ทศนคติ วิถีชีวิตการทำมาหากินของผู้เป็นเจ้าของอนุภาคและเจ้าของตำนานปรัมปราเรื่องนั้น ๆ

1.7 ข้อจำกัด

เนื่องจากมีผู้สะกดชื่อภาษาไทยของ Axel Olrik แตกต่างกันไป ในงานวิจัยเล่มนี้จึงเลือกใช้ชื่อภาษาไทยตามการสะกดของประคอง นิมมานเหมินท์ ที่ใช้ในหนังสือเรื่อง นิทานพื้นบ้านศึกษา (2551) เป็นหลักคือ “เอกเซล โอลริก” เว้นแต่เมื่อมีการยกข้อความอ้างอิงจากที่ใดที่หนึ่ง จึงจะสะกดชื่อตามข้อความนั้น ๆ

1.8 วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยดำเนินการตามขั้นตอนการวิจัยเอกสาร (Documentary Research) ดังต่อไปนี้

1. ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับกฎเกี่ยวกับนิทานพื้นบ้านและอนุภาคในนิทานพื้นบ้านไทย เพื่อนำมาเป็นแนวทางในการศึกษาวิเคราะห์

2. ศึกษานิทานพื้นบ้านไทยจากแหล่งต่าง ๆ
3. คัดเลือกนิทานพื้นบ้านไทยจากหนังสือนิทานที่ตีพิมพ์เผยแพร่ในประเทศไทย
4. ศึกษาวิเคราะห์ลักษณะสำคัญของนิทานพื้นบ้านไทยตามกฎเกี่ยวกับนิทานพื้นบ้าน
5. วิเคราะห์อนุภาคในนิทานพื้นบ้านไทย
6. สรุปผลการวิเคราะห์
7. นำเสนอผลการศึกษาวิจัยแบบพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis)

1.9 ประโยชน์ที่ได้รับ

การวิจัยครั้งนี้ได้รับประโยชน์ดังนี้

1. ทำให้เข้าใจลักษณะและความเป็นสากลของกฎเกี่ยวกับนิทานพื้นบ้านของเอกเซล โอลริค ในนิทานพื้นบ้านไทย และนำความรู้ความเข้าใจไปศึกษากับนิทานพื้นบ้านของกลุ่มชนอื่น ๆ
2. ทำให้เข้าใจลักษณะเด่นของอนุภาคที่ปรากฏในนิทานพื้นบ้านไทย และเข้าใจวัฒนธรรมไทยที่สอดแทรกในนิทานพื้นบ้าน
3. ทำให้เข้าใจความรู้สึนึกคิด ขนบธรรมเนียมประเพณี ความเชื่อ ค่านิยม ลักษณะนิสัยของชาวไทยท้องถิ่น คติสอนใจที่ผู้ใหญ่นำมาใช้เป็นเครื่องมือในการสั่งสอนอบรมให้เกิดจิตสำนึกในสิ่งที่ดีงาม และเป็นการแนะแนวทางในการดำเนินชีวิต

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาวินิจฉัยเรื่อง “การวิเคราะห์กฎเกี่ยวกับนิทานพื้นบ้านและอนุภาคในนิทานพื้นบ้านไทย” ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังต่อไปนี้

- 2.1 ความรู้เกี่ยวกับนิทานพื้นบ้าน
 - 2.1.1 ความหมายของนิทานพื้นบ้าน
 - 2.1.2 ลักษณะของนิทานพื้นบ้าน
 - 2.1.3 ประเภทของนิทานพื้นบ้าน
 - 2.1.4 ความสำคัญของนิทานพื้นบ้าน
 - 2.1.5 บทบาทและคุณค่าของนิทานพื้นบ้าน
- 2.2 แนวคิดเกี่ยวกับกฎที่เกี่ยวกับนิทานพื้นบ้าน
- 2.3 ความรู้และแนวคิดเกี่ยวกับอนุภาค
- 2.4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
 - 2.4.1 งานวิจัยที่เกี่ยวกับนิทานพื้นบ้านไทย
 - 2.4.2 งานวิจัยที่เกี่ยวกับกฎที่เกี่ยวกับนิทานพื้นบ้าน
 - 2.4.3 งานวิจัยที่เกี่ยวกับอนุภาคในนิทานพื้นบ้าน

2.1 ความรู้เกี่ยวกับนิทานพื้นบ้าน

2.1.1 ความหมายของนิทานพื้นบ้าน

ประคอง นิมมานเหมินท์ (2551 : 6) กล่าวว่า นิทานพื้นบ้านเรียกว่า นิทานพื้นบ้านบ้าง นิทานพื้นเมืองบ้าง หรือนิทานชาวบ้านบ้าง มีความหมายเจาะจงว่า เรื่องเล่าประเภทหนึ่งโดยเฉพาะ ไม่ได้มีความหมายกว้างขวางเหมือนคำว่า นิทาน

เสาวลักษณ์ อนันตศานต์ (2548 : 28) กล่าวว่า นิทานพื้นบ้านคือเรื่องเล่าที่คนพื้นบ้านเล่าสืบทอดกันมาในรูปแบบมุขปาฐะ ต่อมาบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษร ซึ่งเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่สำคัญ นิทานพื้นบ้านจึงมีความเป็นสากล

ชนิษฐา จิตชินะกุล (2545 : 141) นิทานเป็นเรื่องราวที่มีมาแต่โบราณกาล อาจกล่าวได้ว่าเป็นจินตนาการที่มนุษย์สร้างขึ้น เพื่อเป็นเครื่องให้ความบันเทิงใจ การเล่านิทานเป็นที่แพร่หลายนิยมทั่วไปในหมู่ชนทุกชั้นทุกเชื้อชาติ

กิ่งแก้ว อรรถากร (2519 : 11-12) อธิบายความหมายของนิทานไว้ว่า นิทานเป็นคำศัพท์ภาษาบาลี มีความหมายว่าการเล่าเรื่อง ในทางคติชนวิทยา นิทานมีความหมายว่า เป็นเรื่องเล่าสืบทอด

กันมาเป็นมรดกทางวัฒนธรรม ส่วนใหญ่ถ่ายทอดด้วยวิธีมุขปาฐะ แต่ก็มีอยู่เป็นจำนวนมากที่ได้รับ การบันทึกไว้แล้ว

จากความหมายดังกล่าว พอจะสรุปได้ว่า นิทานพื้นบ้าน หมายถึง เรื่องที่เล่าสืบทอดกันมา ต่อมาได้รับการบันทึกและถ่ายทอดด้วยภาษาเขียน เพื่อให้ผู้ฟังหรือผู้อ่านเกิดความสนุกสนาน เพลิดเพลิน และได้คติสอนใจ นิทานเป็นสิ่งที่แสดงถึงภูมิปัญญาของคนที่ได้สร้างนิทานเรื่องนั้น ๆ ขึ้นมา และเป็นมรดกทางวัฒนธรรมของชาติ

2.1.2 ลักษณะของนิทานพื้นบ้าน

ประคอง นิมมานเหมินท์ (2551 : 7) อธิบายว่า ลักษณะที่สำคัญที่สุดของนิทานพื้นบ้าน อยู่ที่ต้องเป็นเรื่องเล่าที่เล่าสืบทอดกันมา และไม่ทราบว่าเป็นผู้แต่ง ส่วนใหญ่ถ่ายทอดด้วยปาก แต่อาจถ่ายทอดด้วยการเขียนก็ได้ เป็นการเล่าจากความจำที่ได้เล่าต่อ ๆ กันมา เช่น พ่อซึ่งเล่าให้ลูกฟัง เคยฟังมาจากปู่หรือย่า ปู่หรือย่าเคยฟังจากทวด และทวดก็เคยฟังจากผู้อื่น เช่น เพื่อนหรือพระสงฆ์ เล่ามาอีกที ไม่สามารถสืบสาวได้ว่าผู้เล่าคนแรกคือใคร

นิทานพื้นบ้านมีลักษณะเฉพาะที่เห็นเด่นชัด คือ เป็นเรื่องเล่าที่มีการดำเนินเรื่อง ง่าย ๆ โครงเรื่องไม่ซับซ้อน วิธีการที่เล่าก็เป็นไปอย่างง่าย ๆ ตรงไปตรงมา มักจะเริ่มเรื่องโดยการกล่าวถึงตัวละครสำคัญของเรื่อง ซึ่งอาจจะป็นรุ่นพ่อ-แม่ของพระเอกหรือนางเอก แล้วดำเนินเรื่องไปตามเวลาปฏิทิน ตัวละครเอกพบอุปสรรคปัญหา แล้วก็ฟันฝ่าอุปสรรคหรือแก้ปัญหาแล้วจบเรื่อง ซึ่งมักจะจบแบบมีความสุข หรือสุขนานุกรม ถ้าเป็นนิทานคติ ก็มักจะจบลงว่า “นิทานเรื่องนี้ สอนให้รู้ว่า...” ถ้าเป็นนิทานชาดกก็จะบอกว่าตัวละครสำคัญของเรื่องในชาติต่อไป ไปเกิดเป็นใครบ้าง ถ้าเป็นนิทานปริศนาก็จะจบลงด้วยประโยคคำถาม (เรไร ไพรวรรณ. 2552 : ออนไลน์)

กุหลาบ มลลิกะมาส (2518 : 99-100) ได้สรุปลักษณะของนิทานพื้นบ้านไว้ดังนี้

1. เป็นเรื่องเล่าด้วยถ้อยคำธรรมดา เป็นภาษาร้อยแก้วไม่ใช่ร้อยกรอง
2. เล่ากันด้วยปากสืบทอดกันมาเป็นเวลาช้านาน และเมื่อการเขียนเจริญขึ้น ก็อาจมีการเขียนขึ้นตามเค้าเดิมที่เคยเล่าด้วยปาก
3. ไม่ปรากฏว่าผู้เล่าดั้งเดิมเป็นใคร อ้างแต่ว่าเป็นของเก่าฟังมาจากผู้เล่า ซึ่งเป็นบุคคลสำคัญอยู่ในอดีตอีกต่อหนึ่ง ผิดกับนิยายสมัยใหม่ที่ทราบตัวผู้แต่ง แม้นิทานที่ปรากฏชื่อผู้แต่ง เช่น นิทานของกริมม์ ก็อ้างว่าเล่าตามค่านิทานที่มีมาแต่เดิมไม่ใช่ตนแต่งขึ้นเอง

เจือ สตะเวทิน (2517 : 16) ให้คำอธิบายลักษณะสำคัญของนิทานพื้นเมือง ไว้ดังนี้

1. ต้องเป็นเรื่องเก่า
2. ต้องเล่ากันด้วยภาษาร้อยแก้ว
3. ต้องเล่ากันด้วยปากมาก่อน
4. ต้องแสดงความคิด ความเชื่อของชาวบ้าน

5. เรื่องจริงที่มีคติสอนใจเป็นนิทานได้เช่น มะกะโท ชาวบ้านบางระจัน เป็นต้น โดยนัยดังกล่าวจะเห็นได้ว่าลักษณะที่สำคัญที่สุดของนิทานพื้นบ้านคือเป็นเรื่องเล่าที่สืบทอดกันมาด้วยปากและไม่ทราบว่ามีผู้ใดแต่ง

2.1.3 ประเภทของนิทานพื้นบ้าน

การแบ่งประเภทนิทานพื้นบ้านนั้น ประคอง นิมมานเหมินท์ (2551 : 8-24) ได้อ้างถึงการแบ่งประเภทของนิทานพื้นบ้าน 11 ประเภท ของสตีธ ทอมป์สัน (Stith Thompson) ดังนี้

1) นิทานมหัศจรรย์ (Fairy tale) เป็นนิทานพื้นบ้านที่แต่เดิมเรียกว่า เทพนิยาย เมื่อใช้ชื่อตามรูปศัพท์ ทำให้เข้าใจว่าเป็นนิทานเกี่ยวกับเทพดา นางฟ้า ซึ่งที่จริงแล้วนิทานหลายเรื่องที่ถูกจัดว่าเป็นนิทานมหัศจรรย์ไม่มีเทพดา นางฟ้า แต่น่าสังเกตว่านิทานพื้นบ้านประเภทนี้ทุกเรื่องมีเรื่องราวของอิทธิปาฏิหาริย์และความมหัศจรรย์เหนือธรรมชาติ

2) นิทานชีวิต (Novella) เป็นนิทานที่มีขนาดค่อนข้างยาว มีหลายอนุภาคหรือหลายตอน นิทานชีวิตดำเนินเรื่องอยู่ในโลกแห่งความจริง มีการบ่งสถานที่และตัวละครชัดเจน อาจมีเรื่องของอิทธิปาฏิหาริย์หรือความมหัศจรรย์ แต่ก็มีลักษณะที่ผู้อ่านผู้ฟังเชื่อว่าเป็นสิ่งที่เป็นไปได้

3) นิทานวีรบุรุษ (Hero Tale) เป็นนิทานที่มีขนาดค่อนข้างยาว ประกอบด้วยหลายอนุภาค หลายตอน อาจอยู่ในโลกแห่งจินตนาการหรือโลกที่ดูเหมือนจะเป็นจริง เป็นนิทานชุดเล่าถึงการผจญภัยของวีรบุรุษคนเดียวหลายครั้งหลายหน และมักเล่าถึงการผจญภัยของวีรบุรุษที่มีความสามารถเหนือมนุษย์

4) นิทานประจําถิ่น (Sage) มีขนาดของเรื่องไม่แน่นอน บางเรื่องก็สั้น บางเรื่องก็ยาว บางเรื่องอาจมีอนุภาคที่สำคัญเพียงอนุภาคเดียว มักเป็นเรื่องแปลกพิสดารซึ่งเชื่อว่าเคยเกิดขึ้นจริง ณ สถานที่ใดสถานที่หนึ่ง ตัวละครและสถานที่บ่งไว้ชัดเจน อาจเป็นเรื่องของบุคคลในประวัติศาสตร์หรือคนสำคัญของเมือง ตัวละครอาจเป็นมนุษย์ เทพดา สัตว์ หรือผีสังนางไม้ ลักษณะอีกอย่างหนึ่งก็คือจะอธิบายความเป็นไปของสิ่งที่มีอยู่ในท้องถิ่น

5) นิทานอธิบายเหตุ (Explanatory) เป็นเรื่องที่อธิบายถึงกำเนิดหรือความเป็นมาของสิ่งที่เกิดขึ้นในธรรมชาติ อาจอธิบายถึงกำเนิดของสัตว์บางชนิด สาเหตุที่สัตว์บางชนิดมีรูปร่าง ลักษณะต่าง ๆ กำเนิดของต้นไม้ หรือดอกไม้บางชนิด ความเป็นมาของดวงดาวบางดวง หรือบางกลุ่ม เป็นต้น ทานประเภทนี้มักจะสั้นและเล่าอย่างตรงไปตรงมา เพื่อตอบคำถามว่าทำไม สิ่งนั้นจึงเป็นอย่างนี้

6) ตำนานปรัมปรา (Myth) เป็นเรื่องอธิบายถึงกำเนิดของจักรวาล โครงสร้างและระบบของจักรวาล มนุษย์ สัตว์ ปราภฏการณ์ทางธรรมชาติ เช่น ลม ฝน กลางวันกลางคืน ฟ้าร้อง ฟ้าผ่า ความเป็นมาของชนชั้นผู้นำ ลำดับชั้นและบทบาทหน้าที่ของมนุษย์ ตลอดจน ความเชื่อทางศาสนา ประเพณี พิธีกรรม และการประเพณีปฏิบัติต่าง ๆ จึงมีเรื่องของเทพหรือประภฏกึ่งคนกึ่งเทพด้วย

7) นิทานสัตว์ (Animal Tale) เป็นเรื่องที่สัตว์เป็นตัวเอก นิทานสัตว์ โดยทั่วไปมักแสดงให้เห็น ความฉลาดของสัตว์ชนิดหนึ่ง และความโง่เขลาของสัตว์ชนิดหนึ่ง สัตว์ที่เป็นตัวเอกมีลักษณะเป็นตัวโกง (Trickster) ที่เยวกลั่นแกล้งเอาเปรียบคนหรือสัตว์อื่น ซึ่งบางทีก็ได้รับความเดือดร้อนตอบแทนบ้างเหมือนกัน เรื่องทำนองนี้บางเรื่องมีหลายอนุภาคหลายตอน ความน่าสนใจของเรื่องอยู่ที่ความขบขันจากการหลอกลวง หรือการตกอยู่ในสถานการณ์ลำบากที่ไม่น่าเป็นไปได้ของสัตว์ อันเนื่องมาจากความโง่ของมัน นิทานที่ตัวละครเอกเป็นสัตว์ ถ้าเล่าโดยเจตนาและสอนจริยธรรมหรือคติธรรมอย่างใดอย่างหนึ่งจัดว่าเป็นนิทานคติ (Fable)

8) มุขตลก (Merry Tale) มักมีขนาดสั้น โครงเรื่องไม่ซับซ้อน มีเพียงอนุภาคเดียว ตัวละคร อาจเป็นมนุษย์หรือสัตว์ก็ได้ จุดสำคัญของเรื่องอยู่ที่ความไม่น่าเป็นไปได้ต่าง ๆ สติธ ทอมป์สันได้ประมวล แนวคิดของเรื่องที่เป็นมุขตลกต่าง ๆ ว่ามี 16 ประการ คือ ความฉลาด ความโง่ การชนะการแข่งขัน ด้วยกลลวง การต่อรองแบบกลลวง ขโมยและการหลอกต้ม การหนีโดยใช้กลลวง การล่อลวงและ ผิดประเวณี กลลวงที่ทารุณ กลลวงโดยวิธีแข่งขัน การปลอมแปลง การกล่าวหาที่ผิด ภรรยาที่เลว ความเกียจคร้าน คนหูหนวก นักบวช และการโม้

9) นิทานศาสนา (Religious Tale) เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับศาสนา ในหนังสือแบบนิทานพื้นบ้าน มีนิทานหลายตอน ซึ่งเป็นเรื่องเล่าเกี่ยวกับพระเจ้าปลอมตัวเป็นคนขอทานไปทดสอบ ความมีน้ำใจ ของคนไทย เราก็มียุทธเรื่องเล่าเกี่ยวกับพระพุทธรูปเจ้าและพระสาวกซึ่งไม่มีในพระไตรปิฎกอยู่หลายเรื่อง นิทานดังกล่าวตามทัศนะของผู้เล่ามักถือว่าเป็นเรื่องจริง

10) นิทานเรื่องผี (Ghost Tale) นิทานเรื่องผีมีอยู่ในทุกสังคม ผีบางประเภทไม่ปรากฏ ชัดว่ามาจากไหน เกิดขึ้นได้อย่างไร แต่มีบางประเภทเป็นวิญญาณของคนที่ยังไม่ตายไปแล้วกลับมาหลอกหลอน ผู้ที่มีชีวิตอยู่ด้วยรูปร่างและวิธีต่าง ๆ

11) นิทานเข้าแบบ (Formula Tale) เป็นนิทานที่มีแบบแผนในการเล่า (Pattern) พิเศษ นิทานประเภทนี้โครงเรื่องมีความสำคัญเป็นรองของแบบแผนในการเล่า การเล่าก็เล่าเพื่อความสนุกสนาน ของผู้เล่าและผู้ฟังโดยแท้ บางเรื่องอาจใช้ในการเล่นเกม บางเรื่องเป็นเรื่องเกี่ยวกับเหตุการณ์หนึ่งที่เกิดขึ้น ซ้ำหลายครั้ง บางเรื่องเป็นนิทานที่ผู้เล่าเล่าเพื่อหลอกให้ผู้ฟังเป็นตัวตลก หรือหยอกเย้าให้เกิดความสุข

2.1.4 ความสำคัญของนิทานพื้นบ้าน

ขนิษฐา จิตชินะกุล (2545 : 143) ได้อธิบายเกี่ยวกับความสำคัญของนิทานพื้นบ้านไว้ว่า นิทานพื้นบ้านเป็นแหล่งรวมวิถีชีวิตความเป็นอยู่ ตลอดจนความเชื่อของคนในสังคม เพราะนิทานได้แสดงให้เห็นถึงขนบธรรมเนียม ประเพณี ค่านิยม และความเชื่อต่าง ๆ โดยจะแทรกไว้ในเนื้อเรื่อง ช่วยสะท้อน สภาพชีวิตความเป็นอยู่ของกลุ่มชนต่าง ๆ ได้เป็นอย่างดี

ประยูร ทรงศิลป์ (2542 : 6) กล่าวโดยสรุปว่า นิทานพื้นบ้านมีความสำคัญต่อการถ่ายทอด การเรียนรู้ เสริมสร้างบุคลิกภาพ มีพลังโน้มน้าวความคิด ทัศนคติ และพฤติกรรมของแต่ละบุคคล รวมทั้งมีความสำคัญต่อชีวิตมนุษย์และสังคมในหลายด้าน ดังต่อไปนี้

1) นิทานพื้นบ้านเป็นเครื่องช่วยให้มนุษย์เข้าใจสภาพของมนุษย์โดยทั่วไปได้ดียิ่งขึ้น เพราะในนิทานพื้นบ้านเป็นที่ประมวลแห่งความรู้สึกนึกคิด ความเชื่อ ความนิยม ความกลัว ความบันเทิงใจ ระเบียบแบบแผน และอื่น ๆ

2) นิทานพื้นบ้านเป็นเสมือนกรอบล้อมชีวิตให้อยู่ในขอบเขตที่มนุษย์ในสังคมนั้น ๆ นิยามว่าดีหรือถูกต้อง แม้กฎหมายบ้านเมืองก็ยังไม่สามารถบังคับจิตใจของมนุษย์ได้เท่า เพราะมนุษย์ได้ฟัง ได้ซึมซับสั่งสมการอบรมนั้นๆไว้ในวิถีชีวิตตั้งแต่เด็ก

3) นิทานพื้นบ้านทำให้มนุษย์รู้จักสภาพชีวิตท้องถิ่นโดยพิจารณาตามหลักที่ว่าคติชาวบ้านเป็นพื้นฐานชีวิตของคนชาติหนึ่ง ๆ หรือชนกลุ่มนั้น ๆ

4) นิทานพื้นบ้านเป็นมรดกของชาติในฐานะเป็นวัฒนธรรมประจำชาติเป็นเรื่องราวเกี่ยวกับชีวิตมนุษย์แต่ละชาติแต่ละภาษา มีการจดจำและถือปฏิบัติกันต่อ ๆ มา

5) นิทานพื้นบ้านเป็นทั้งศิลปะและศาสตร์ เป็นต้นเค้าแห่งศาสตร์ต่าง ๆ และช่วยให้การศึกษาในสาขาวิชาอื่นกว้างขวางยิ่งขึ้น

6) นิทานพื้นบ้านทำให้เกิดความภาคภูมิใจในท้องถิ่นของตน ช่วยให้คนแลเห็นสภาพของตนว่าคล้ายคลึงกับคนอื่น ๆ ความคิดเช่นนี้ก่อให้เกิดความเป็นกลุ่มไม่เกิดการแบ่งแยก

7) นิทานพื้นบ้านเป็นเครื่องบันเทิงใจยามว่างของมนุษย์

2.1.5 บทบาทและคุณค่าของนิทานพื้นบ้าน

นอกจากนิทานพื้นบ้านจะสะท้อนให้เห็นถึงวัฒนธรรมและประเพณี วิถีชีวิตและองค์ความรู้ของกลุ่มชนนั้น ๆ แล้วนิทานพื้นบ้านยังมีคุณค่าในด้านอื่น ๆ อีก ดังที่ เสนหา บุญรักษ์ (2535 : 154-155) ได้กล่าวถึงบทบาทและความสำคัญของนิทานพื้นบ้าน ดังนี้

1) เป็นเครื่องให้ความบันเทิงสนุกสนาน
 2) เป็นเครื่องบอกความปรารถนาของมนุษย์
 3) เป็นเครื่องมือในการล้อเลียน เสียดสีบุคคลที่สังคมนับถือยกย่อง
 4) เป็นที่รวมวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนในสังคม ในนิทานจะบอกถึงขนบธรรมเนียม ประเพณี ความเชื่อ ความเป็นอยู่ ความประพฤติ อาชีพ และระดับศีลธรรมจรรยา เนื้อเรื่องที่แทรกสิ่งเหล่านี้ไว้ จะทำให้ผู้ศึกษามองเห็นภาพชีวิตของกลุ่มชนต่าง ๆ อย่างชัดเจน

5) นิทานเป็นเครื่องกล่อมเกล่าจิตใจ เป็นเครื่องมือสั่งสอนบุคคลให้ทำความดีโดยอาศัยนิทานคติที่สอดแทรกข้อคิด ปรัชญา ผลบุญผลกรรมโดยเฉพาะอย่างยิ่งนิทานชาดก

6) นิทานมีบทบาทสำคัญต่อวงการศึกษ เด็ก ๆ ชอบฟังและอ่านนิทาน ผู้ใหญ่จึงเล่านิทานหรือสร้างนิทานสำหรับเด็กขึ้น โดยสอดแทรกคติธรรมหรือค่านิยมที่พึงประสงค์ไว้ในนิทาน สำหรับครูนั้นสามารถใช้นิทานเป็นอุปกรณ์การสอนได้อย่างดี ยิ่งไม่ว่าจะสอนเพื่อให้เป็นอุทาหรณ์หรือเพื่อผ่อนคลายอารมณ์ หรือเพื่อเรียกร้องความสนใจ หรือเพื่อสอนจริยธรรม

กึ่งแก้ว เพ็ชรราช (2545 : 134) ได้กล่าวถึงคุณค่าของนิทานพื้นบ้านไว้ว่า

- 1) เป็นเครื่องบันเทิงใจ ให้ความสนุกสนานเพลิดเพลิน
- 2) เป็นเครื่องมือถ่ายทอด ความรู้ ความคิด วิถีชีวิตของคนรุ่นหนึ่งไปยังอีกรุ่นหนึ่ง
- 3) เป็นเครื่องมืออบรมสั่งสอนที่ให้ผลดีกว่าการสั่งสอนโดยตรง
- 4) เป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่สำคัญยิ่ง
- 5) เป็นสิ่งสะท้อนสภาพสังคม การปกครอง และศาสนา
- 6) ทำให้เกิดการรวมกลุ่มกัน ซึ่งจะทำให้เกิดความสนิทสนม ความรัก ความเข้าใจ
- 7) เป็นการรักษาภาษาถิ่นของตน เพราะผู้เล่ามักจะเล่าด้วยภาษาถิ่นของตน
- 8) มีอิทธิพลต่อวรรณคดีบางเรื่อง เพราะวรรณคดีบางเรื่องมีที่มาจากนิทานพื้นบ้าน

ซึ่งกันและกัน

เช่น ไกรทอง ลิลิตพระลอ

ทศพร แสงสว่าง (2555 : 4) ได้เสนอความคิดที่เกี่ยวกับประโยชน์และคุณค่าของนิทานพื้นบ้าน ว่า

- 1) ช่วยพัฒนาพื้นฐานของเด็กเพื่อเป็นการกระตุ้นประสาทสัมผัสต่าง ๆ ของเด็ก เช่น หู ตา สมอง เพราะขณะอ่านนิทานให้เด็กจะฟังอย่างตั้งใจและสนใจจนสามารถจดจำตัวละครต่าง ๆ ได้ และเด็กจะเกิดความใกล้ชิดกับผู้เล่าซึ่งอาจเป็น พ่อ แม่ ครู ซึ่งระหว่างเล่านั้นจะให้เด็กนั่งตักหรือนั่งใกล้ก็ทำให้ได้รับความอบอุ่นจากสัมผัสไปด้วย
- 2) ภาษาที่ใช้ในนิทานเป็นภาษาที่อ่านแล้วเข้าใจง่าย สุกภาพ มีเนื้อหาสาระถูกต้องตามหลักภาษา มีความสัมพันธ์กับภาพประกอบ เพื่อการสื่อสารกับเด็กได้ง่าย
- 3) เป็นเครื่องมือสื่อสารทางภาษาเขียนจากประสาทสัมผัสทาง ตา หู และเสียงจากการเล่านิทานทำให้เกิดการเรียนรู้และเข้าใจในสิ่งรอบตัวได้มากยิ่งขึ้น
- 4) ช่วยสร้างจินตนาการ ทำให้เกิดความสุขทางอารมณ์ เกิดความสนุกสนาน และผ่อนคลาย กระตุ้นให้เด็กเกิดจินตนาการ
- 5) เป็นการถ่ายทอดด้วยภาพสัญลักษณ์ เมื่อเด็กเห็นบ่อยก็จะเกิดการจดจำได้ง่ายและสามารถเชื่อมโยงการบูรณาการสู่การเรียนรู้เรื่องอื่น ๆ ได้อย่างดี
- 6) กระตุ้นสมองของเด็กให้เกิดความคิดสร้างสรรค์และมีความต้องการจะเรียนรู้เรื่องราวต่าง ๆ จากตัวละครเพื่อการถ่ายทอดประสบการณ์ คติธรรม และการปลูกฝังคุณลักษณะที่พึงประสงค์ให้เด็กเป็นคนดี และปฏิบัติตนเลือกทำความดีตามตัวละครที่ดี สร้างความคิดเชิงบวกให้ปฏิบัติตาม
- 7) เป็นการฝึกสมาธิในการฟังนิทานอย่างใจจดจ่อในเนื้อหาสาระอย่างต่อเนื่อง เมื่อฟังบ่อยก็จะเกิดความทักษะการอ่านหนังสือได้ดีและไวมากขึ้น

ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า นิทานพื้นบ้านเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่มีคุณค่าในด้านการสะท้อนให้เห็นถึงวัฒนธรรมประเพณี วิถีชีวิตและองค์ความรู้ของแต่ละท้องถิ่น แล้วยังเป็นเครื่องมือในการให้ความบันเทิง เป็นเครื่องกล่อมกล่าจิดใจและมีบทบาทสำคัญในการศึกษา สมควรที่จะร่วมกันอนุรักษ์ไว้ให้อนุชนรุ่นหลังได้ศึกษาต่อไป

2.2 แนวคิดที่เกี่ยวกับกฎเกี่ยวกับนิทานพื้นบ้าน

เอกเซล โอลริก (Axel Olrik) นักคติชนวิทยาชาวเดนมาร์คเป็นผู้เสนอข้อสังเกตที่ได้จากการศึกษานิทานพื้นบ้านขึ้น เรียกว่า กฎเกี่ยวกับนิทานพื้นบ้าน (Epic Laws of Folk Narrative) โอลริกได้เสนอรายงานการศึกษาของเขาต่อที่ประชุมที่กรุงเบอร์ลิน ในปี ค.ศ. 1908 นำสังเกตว่ากฎเกี่ยวกับนิทานพื้นบ้านของ โอลริก ใช้ได้ดีกับนิทานประเภทมหัศจรรย์

กฎเกี่ยวกับนิทานพื้นบ้านของเอกเซล โอลริกมีดังนี้

1. กฎของการเริ่มเรื่องและการจบเรื่อง (The Law of Opening and the Law of Closing)
2. กฎของการซ้ำ (The Law of Repetition)
3. กฎของตัวละคร 2 ตัวใน 1 ฉาก (The law of Two to a Scene)
4. กฎของความตรงข้าม (The law of contrast)
5. กฎของฝาแฝด (The law of twins)
6. กฎความสำคัญของตำแหน่งต้นและตำแหน่งท้าย (The important of initial and final position)
7. กฎของโครงเรื่องเดี่ยว (Single - strand)
8. กฎของการสร้างแบบแผน (Patterning)
9. ฉากประทับใจ (Tableaux scenes)
10. ความสมเหตุสมผล (logic)
11. เอกภาพของโครงเรื่อง (Unity of plot)
12. กฎของการเพ่งจุดสนใจที่ตัวละครตัวเอกเพียงตัวเดียว (Concentration on a leading character)

- 1) กฎของการเริ่มเรื่องและการจบเรื่อง

นิทานพื้นบ้านจะไม่นำเข้าสู่เหตุการณ์สำคัญในทันที และไม่จบอย่างกะทันหัน เนื้อเรื่องจะเริ่มจากภาวะที่สงบไปสู่เหตุการณ์ที่เป็นอุปสรรคต่าง ๆ มีการต่อสู้และแก้ปัญหาไปเป็นเปลาะ ๆ และในตอนจบเรื่องนั้น เหตุการณ์จะคลี่คลายไปสู่ภาวะปกติก่อนจึงยุติ

- 2) กฎของการซ้ำ

ในนิทานพื้นบ้านมักมีการซ้ำ และการซ้ำมักมีจำนวน 3 ครั้ง การซ้ำนอกจากทำให้เหตุการณ์เข้มข้นแล้วยังช่วยให้เรื่องดำเนินไปได้ยาวขึ้น เช่น พระเอกต้องทำงานหนัก 3 ครั้ง หรือ ฆ่ายักษ์ 3 ตนในเวลา 3 วัน แล้วจึงได้แต่งงานกับนางเอกหรือได้ครองบ้านเมือง

3) กฎของตัวละคร 2 ตัวใน 1 ฉาก

ในนิทานพื้นบ้านนั้น แต่ละฉากมักจะมีตัวละครที่แสดงบทบาทต่อกันเพียง 2 ตัว กฎนี้เป็นกฎที่เคร่งครัดมาก แม้ว่าบางฉากมีตัวละครมากกว่า 2 ตัว แต่จะมีตัวละครเพียง 2 ตัว เท่านั้นที่มีบทบาทสำคัญ

4) กฎของความตรงข้าม

กฎข้อนี้สังเกตได้จากลักษณะของตัวละคร นิทานพื้นบ้านมักจะมีตัวละครซึ่งมีบุคลิกลักษณะแตกต่างกันแบบตรงกันข้าม เช่น มีคนใจดีกับคนใจร้าย คนร่ำรวยกับคนยากจน คนแก่กับเด็ก คนกล้าหาญกับคนขี้ขลาด เป็นต้น

5) กฎของฝาแฝด

คำว่า ฝาแฝด ในที่นี้ใช้ในความหมายกว้าง อาจหมายถึงพี่น้องที่เป็นฝาแฝดหรือไม่ก็ได้ หรืออาจหมายถึงคน 2 คนที่มีบทบาทเหมือนกันหรือเป็นเพื่อนกันก็ได้ กฎข้อนี้บางทีก็สัมพันธ์กับกฎที่ 4 คือ แม้เป็นพี่น้องหรือเพื่อนกัน แต่มีลักษณะแตกต่างกันแบบตรงกันข้าม คนหนึ่งดีอีกคนหนึ่งร้าย บางทีก็เป็นศัตรูกัน แย่งผู้หญิงหรือผู้ชายคนเดียวกัน โดยมากถ้าประสบความสำเร็จทุกอย่างก็มักจะปรองดองกัน แต่ถ้าฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดได้ดีขึ้นบางทีก็จะเป็นศัตรูกัน

6) กฎของความสำคัญของตำแหน่งต้นและตำแหน่งท้าย

ถ้าตัวละครเป็นพี่น้องหลาย ๆ คน นิทานพื้นบ้านอาจกล่าวถึงผู้อาวุโสก่อน แต่จุดสนใจอาจอยู่ที่น้องคนสุดท้องซึ่งแสดงบทบาทมากที่สุด ตัวอย่างนิทานพื้นบ้านที่มีตัวละครเป็นพี่น้องหลายคน แต่จุดสนใจอยู่ที่น้องคนสุดท้อง เช่น เรื่องสังข์ทอง เรื่องพระสุธนมโนราห์ และเรื่องนางสิบสอง นางเอกล้วนเป็นลูกคนสุดท้อง

7) กฎของโครงเรื่องเดียว

นิทานพื้นบ้านจะมีโครงเรื่องที่ไม่ซับซ้อน ดำเนินเรื่องโดยอาศัยตัวละครที่เป็นแกนเดิมเป็นผู้ผจญ และถ่ายทอดเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นต่างฉากต่างวาระ ไม่เหมือนวรรณกรรมลายลักษณ์ ซึ่งอาจมีย้อนไปกล่าวถึงตัวละครอื่น

8) กฎของการสร้างแบบแผน

นิทานพื้นบ้านมักมีแบบแผนในการเล่าซ้ำ ๆ กัน อาจใช้โวหารซ้ำ ๆ กันในการดำเนินเรื่อง เช่น พระเอกเดินทางไปฆ่ายักษ์วันละตน โดยพูดกับยักษ์ด้วยถ้อยคำเหมือนกัน แล้วก็ฆ่าด้วยธนูหรือดาบเหมือนกัน แม่ผัดในเรื่องสนโหว่พูดกับกระจกด้วยถ้อยคำแบบเดียวกันเสมอ กฎข้อนี้เป็นกฎที่เคร่งครัด เราจะพบบ่อยมากที่สุดทีเดียว

9) ฉากประทับใจ

ในนิทานพื้นบ้านจะมีตอนหนึ่งหรือหลายตอนเป็นการบรรยายภาพที่น่าสนใจ อาจเป็นภาพที่น่าเศร้าสลด ภาพแห่งชัยชนะ หรือภาพแสดงความรักอย่างดุเดือดซึ่ง เป็นต้น ในฉากเหล่านี้จะบรรยายให้เห็นภาพตัวละครเข้ามาอยู่ใกล้ชิดกัน

10) ความสมเหตุสมผล

ในนิทานพื้นบ้านอาจมีเหตุการณ์ที่เป็นเรื่องประหลาดมหัศจรรย์ เรื่องอิทธิปาฏิหาริย์ เรื่องเกี่ยวกับไสยศาสตร์ แต่เรื่องดังกล่าวมีความสมเหตุสมผลในตัวของมันเอง ผู้ฟังยอมรับได้ เช่น ในเรื่องปลาบู่ทอง แม่ของเอื้อยตายไปเกิดเป็นปลาบู่ เป็นต้นมะเขือและเป็นต้นโพธิ์ทอง คนไทยยอมรับว่าเป็นไปได้ สมเหตุสมผล เพราะเราเชื่อเรื่องการเวียนว่ายตายเกิดอยู่แล้ว ในนิทานพื้นบ้านของไทย พระอินทร์และฤๅษีปรากฏตัวบ่อย ๆ เพื่อช่วยเหลือพระเอกนางเอก ถ้าพระเอกถูกฆ่าตาย ก็อาจมาชุบชีวิตให้ฟื้นขึ้นได้ ซึ่งถือเป็นเรื่องสมเหตุสมผล เพราะพระอินทร์และฤๅษีถือว่าเป็นผู้มีฤทธิ์มีอำนาจพิเศษเหนือมนุษย์ ทั้งพระเอกก็มักเป็นผู้มีบุญมาเกิด

11) เอกภาพของโครงเรื่อง

ในนิทานพื้นบ้าน อนุภาคหรือเหตุการณ์ในท้องเรื่องจะพุ่งเข้าหาโครงเรื่องใหญ่ และเน้นให้เห็นความสัมพันธ์ของตัวละครอย่างชัดเจน

12) การเพ่งจุดสนใจจะเน้นที่ตัวละครเอกเพียงตัวเดียว

โครงเรื่องมักจะดำเนินคู่ไปกับพฤติกรรมของตัวละครเอกหรือเรื่องราว โดยเน้นมากกว่าตัวอื่น ๆ อย่างมากมาย เช่น เรื่องปลาบู่ทอง จะเห็นได้ว่ามีโครงเรื่องเกี่ยวกับนางเอกโดยตลอด ดังนี้

แม่ของนางเอกถูกฆ่า

นางเอกถูกแม่เลี้ยงรังแก

แม่ซึ่งตายไปตามมากอดช่วยดูแลนางเอก

นางเอกได้แต่งงานกับเจ้าชาย

นางเอกถูกหลอกลวงและกลั่นแกล้งจนเสียชีวิต

มีผู้ช่วยเหลือนางเอก

นางเอกได้กลับมาอยู่ร่วมกับเจ้าชายอีก

2.3 ความรู้และแนวคิดที่เกี่ยวกับอนุภาค

2.3.1 ความหมายและประเภทของอนุภาค

ศิริพร ณ ถลาง (2557 : 36) ได้สรุปความหมายของคำว่า อนุภาค เอาไว้ว่า ในทางคติชนวิทยา “อนุภาค” (motif) หมายถึง หน่วยย่อยในนิทานที่ได้รับการสืบทอดและดำรงอยู่ในสังคม

หนึ่ง ๆ และเหตุที่ได้รับการสืบทอดก็เพราะมีความ “ไม่ธรรมดา” มีความน่าสนใจทางความคิดและจินตนาการ อนุภาคอาจเป็นตัวละคร วัตถุสิ่งของพฤติกรรมของตัวละครหรือเหตุการณ์ในนิทาน

จิตรา ศรีมงคล (2552 : 36) ได้นำความคิดของเอกเซล โอลริค (Axcel Olrik. 1965 : 129-141) ที่ได้อธิบายว่า ความหมายของคำว่าอนุภาคว่า หมายถึง องค์ประกอบที่เล็กที่สุด ซึ่งพบได้เสมอในนิทานพื้นบ้าน มักเป็นสิ่งที่เด่นหรือแปลกสะดุดตา ไม่ใช่เรื่องธรรมดาสามัญ องค์ประกอบที่จัดเป็นอนุภาคแบ่งได้เป็น 3 ประเภท คือ

1) ตัวละคร ได้แก่ ตัวละครที่มีลักษณะแปลกหรือพิเศษในด้านใดด้านหนึ่ง เช่น ฐานะรูปร่าง นิสัย ตัวละครที่จัดเป็นอนุภาคจึงอาจเป็น เทวดา สัตว์ประหลาด แม่มด ยักษ์ นางฟ้า แม่เลี้ยงใจร้าย ลูกคนสุดท้อง แมวพูดได้ เด็กอยู่ในหอยสังข์ ฯลฯ

2) วัตถุหรือสิ่งของ ซึ่งมีลักษณะเด่นหรือแปลก เช่น ตะเกียงวิเศษ ดาบวิเศษ พรหมวิเศษ บ้านทาด้วยขนม ต้นโพธิ์ทอง รวมทั้งประเพณีหรือความเชื่อที่แปลก ๆ เช่น การเลือกคู่ด้วยการเสี่ยง พวงมาลัย การฆ่าลูกบวงสรวงเทพเจ้า ฯลฯ

3) เหตุการณ์หรือพฤติกรรม ซึ่งมีลักษณะเด่นหรือพิเศษ เช่น การแปลงร่าง การสาป น้ำท่วมโลก นกประหลาดจับคนกินทั้งเมือง ฯลฯ

ประคอง นิมมานเหมินท์ (2551 : 38) ได้ให้ความเห็นเกี่ยวกับอนุภาคว่า อนุภาค (motif) หมายถึง องค์ประกอบเล็ก ๆ หรือองค์ประกอบย่อยในนิทาน มักเป็นสิ่งที่แปลกและสะดุดตา มีลักษณะเด่นเป็นพิเศษ ซึ่งทำให้เกิดการจดจำและเล่าสืบทอดต่อ ๆ กันมา อนุภาคแบ่งได้เป็น 3 ประเภท คือ 1) ตัวละคร ได้แก่ ตัวละครที่มีคุณสมบัติหรือลักษณะพิเศษ อาจเป็นคน สัตว์ อมนุษย์ต้นไม้ เช่น แม่มด ยักษ์ นางฟ้า กินรี แม่เลี้ยงใจร้าย คนหลังค่อม แมวพูดได้ 2) วัตถุสิ่งของ ได้แก่ วัตถุสิ่งของที่มีลักษณะพิเศษหรือแปลกผิดธรรมดา เช่น ตะเกียงวิเศษ ดาบวิเศษ ไม้เท้าวิเศษ เป็นต้น 3) เหตุการณ์หรือพฤติกรรม ได้แก่ เหตุการณ์หรือพฤติกรรมที่มีลักษณะพิเศษ เช่น การแปลงร่าง การสาปคนทั้งเมืองให้หลับ น้ำท่วมโลก นกประหลาดจับคนกินทั้งเมือง เป็นต้น

2.3.2 ดัชนีอนุภาคของสติธ

สติธ ทอมป์สัน (Stith Thompson) นักคติชนวิทยาคนสำคัญของโลกได้สนใจและได้รวบรวมนิทานจากภูมิภาคต่าง ๆ เกือบทั่วโลกและสร้างดัชนีอนุภาคนิทานพื้นบ้าน (Motif - Index of FOLK literature) ซึ่งบรรจุอนุภาคนิทานทั่วโลกไว้เป็นรหัสเพื่อความสะดวกในการค้นหา โดยจำแนกนิทานเป็นหมวดใหญ่ ๒๓ หมวด มีการใช้ตัวอักษรในภาษาอังกฤษ A - Z กำกับเป็นชื่อหมวด สติธธรณ กลาง (2557 : 37) ได้นำดัชนีอนุภาคนิทานพื้นบ้านมาแปลและสรุป ดังนี้

หมวด	A	อนุภาคที่เกี่ยวกับตำนานปรัมปรา (Mythological motifs)
	B	สัตว์ (Animals)
	C	ข้อห้าม (Tabu)

D	ความวิเศษ (Magic)
E	ความตาย (The Dead)
F	ความแปลกมหัศจรรย์ (Marvels)
G	ยักษ์ (Ogres)
H	การทดสอบ (Tests)
J	คนฉลาดและคนโง่ (The Wise the Foolish)
K	การหลอกหลวง (Deceptions)
L	การพลิกผันของโชคชะตา (Reversals of Fortune)
M	การกำหนดอนาคต (Ordaining the Furtune)
N	โอกาสและโชคชะตา (Chance and Fate)
P	สังคม (Society)
Q	รางวัลและการลงโทษ (Rewards and Punishments)
R	การกักขังและการหลบหนี (Captives and Fugitives)
S	ความโหดร้ายที่ผิดธรรมชาติ (Unnatural Cruelty)
T	เรื่องเพศ (Sex)
V	ศาสนา (Religion)
W	ลักษณะตัวละคร (Traits of Character)
X	ความตลกขบขัน (Humor)
Z	อนุภาคเบ็ดเตล็ด (Miscellaneous Groups of Motifs)

2.4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.4.1 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับนิทานพื้นบ้านไทย

Zhao Peng (2558) วิจัยเรื่อง การศึกษาเปรียบเทียบนิทานพื้นบ้านภาคเหนือของไทยกับนิทานพื้นบ้านชนเผ่าจ้วงของจีน มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์และเปรียบเทียบองค์ประกอบของนิทานพื้นบ้านภาคเหนือของไทยกับนิทานพื้นบ้านชนเผ่าจ้วงของจีนประเภทนิทานคติจากหนังสือที่ตีพิมพ์เผยแพร่จำนวน 7 เล่ม รวมเป็นจำนวน 100 เรื่อง ผลการวิจัยพบว่า องค์ประกอบของนิทานพื้นบ้านภาคเหนือของไทยกับนิทานพื้นบ้านชนเผ่าจ้วงของจีนมีความแตกต่างและความคล้ายคลึงกัน ดังนี้ ความแตกต่าง ได้แก่ 1) แก่นเรื่อง แก่นเรื่องของนิทานพื้นบ้านภาคเหนือของไทยบางเรื่องมีคติและข้อคิดเกี่ยวกับพุทธศาสนา แต่แก่นเรื่องของนิทานพื้นบ้านชนเผ่าจ้วงของจีนเน้นการยกย่องกลุ่มคนยากจนมีความกล้าหาญต่อสู้กับกลุ่มผู้ร้าย 2) โครงสร้างของเรื่อง นิทานพื้นบ้านภาคเหนือของไทยมีการเปิดเรื่องโดยให้คติและข้อคิดก่อน หลังจากนั้น จึงเป็นการดำเนินเรื่อง แต่การเปิดเรื่องของนิทานพื้นบ้านชนเผ่า

จ้วงกล่าวถึงสภาพของตัวละคร 3) ตัวละคร ตัวละครในนิทานพื้นบ้านภาคเหนือของไทยส่วนมากคือ มนุษย์ทั่วไป คิดเป็นสัดส่วน 92% ของนิทาน ในนิทานพื้นบ้านชนเผ่าจ้วงของจีนมีตัวละครเป็นตัวละครที่มีอำนาจเหนือธรรมชาติปรากฏจำนวนมาก คิดเป็นสัดส่วน 32% ของนิทาน 4) ฉาก ฉากในจินตนาการของนิทานพื้นบ้านชนเผ่าจ้วงมากกว่าฉากในจินตนาการของนิทานพื้นบ้านภาคเหนือของไทย ความคล้ายคลึงกัน ได้แก่ 1) แก่นเรื่อง แก่นเรื่องของนิทานพื้นบ้านทั้งสองชาติล้วนกล่าวถึงคุณค่าของจริยธรรมและผลแห่งกรรม ซึ่งการประกอบกรรมดีย่อมได้ดีและการประกอบกรรมชั่วย่อมได้ชั่ว นอกจากนี้ แก่นเรื่องของทั้งสองชาติยังมุ่งสอนพฤติกรรมแก่ผู้อ่าน เพื่อให้ผู้อ่านได้ดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างปกติสุข 2) โครงเรื่อง การเปิดเรื่องของนิทานทั้งสองชาติมักจะมีคำว่า ในอดีตกาลครั้งหนึ่ง นานมาแล้ว เมื่อครั้งอดีตนานมาแล้ว ฯลฯ เป็นการเริ่มต้น ต่อมาจะกล่าวถึงสภาพความเป็นอยู่ของชาวบ้าน โครงเรื่องของนิทานพื้นบ้านทั้งสองชาติล้วนกล่าวถึงความขัดแย้งของเรื่อง ได้แก่ ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม และความขัดแย้งที่เกิดขึ้นระหว่างมนุษย์กับความรู้สึกของตนเอง การปิดเรื่องของนิทานคติทั้งสองชาติมักจะมีให้เห็นว่าผลแห่งกรรม ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว และสรุปคติ และข้อคิดแก่ผู้อ่าน 3) ตัวละคร ตัวละครนิทานทั้งสองชาติส่วนใหญ่กล่าวถึงตัวละครฝ่ายดี ตัวละครฝ่ายร้ายและตัวละครฝ่ายสนับสนุนตัวละครฝ่ายดี 4) ฉาก นิทานคติทั้งสองชาติมีทั้งฉากในความเป็นจริงและฉากในจินตนาการปรากฏอยู่

ขวัญชนก นัยเจริญ (2557) วิจัยเรื่อง การวิเคราะห์ภาพสะท้อนค่านิยมของไทยจากนิทานพื้นบ้าน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์ภาพสะท้อนค่านิยมของไทยจากนิทานพื้นบ้านจำนวน 54 เรื่อง ผลการวิจัยพบว่า มีนิทานพื้นบ้านที่ปรากฏภาพสะท้อนค่านิยมของไทยจำนวน 44 เรื่อง ทั้งนี้นิทานพื้นบ้านทั้ง 44 เรื่อง ปรากฏให้เห็นค่านิยมของไทยครบทั้ง 9 ด้าน คือ ค่านิยมเรื่องความขยัน ความกตัญญู ความไม่โลภ การพูดปดบอกลวง ความอดทนอดกลั้น การเชื่อฟังผู้ใหญ่ ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และช่วยเหลือซึ่งกันและกัน การยกย่องผู้มีวิชาความรู้ และการให้เอื้อเฟื้อกัน โดยที่ภาพสะท้อนค่านิยมด้านการยกย่องผู้มีวิชาความรู้ปรากฏให้เห็นบ่อยครั้งที่สุด รองลงมาคือค่านิยมด้านความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ส่วนค่านิยมที่ปรากฏให้เห็นน้อยที่สุดคือด้านปดบอกลวง

ปิยฉัตร สุทธิหลวง (2557) วิจัยเรื่อง นิทานพื้นบ้านอำเภอปัว จังหวัดน่าน : การวิเคราะห์คุณธรรม 8 ประการ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวิเคราะห์คุณธรรม 8 ประการ ที่ปรากฏในนิทานพื้นบ้านอำเภอปัว จังหวัดน่าน โดยใช้โครงสร้างคุณธรรม 8 ประการ ตามเกณฑ์ของกรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ การศึกษาครั้งนี้ผู้ศึกษาเก็บข้อมูลโดยวิธีการสัมภาษณ์ ผู้บอกข้อมูลเกี่ยวกับเนื้อหาของนิทานพื้นบ้านอำเภอปัว จังหวัดน่าน โดยนำเสนอผลการศึกษารูปแบบพรรณนาวิเคราะห์ ผลการศึกษาพบว่า มีนิทานพื้นบ้านอำเภอปัว จังหวัดน่าน ปรากฏอยู่มาก และยังมีนิยามเล่าต่อกันเรื่อยมาในท้องถิ่นซึ่งเก็บข้อมูลและคัดเลือกนิทานที่ปรากฏคุณธรรมในด้านดีได้จำนวน 25 เรื่อง นำมาวิเคราะห์คุณธรรมที่สอดแทรกในนิทานจะเห็นได้ว่า การดำเนินเรื่อง คำโครงเรื่อง และพฤติกรรมของตัวละครในนิทานเหล่านั้นได้

แสดงออกถึง ลักษณะทางคุณธรรม 8 ประการ ด้านความขยัน และความมีน้ำใจมากที่สุด เหตุที่เป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะความต้องการในการปลูกฝัง และอบรมสั่งสอนให้บุคคลเป็นผู้ที่มีความขยันหมั่นเพียร ไม่เกียจคร้าน ขยันทำมาหากินในการประกอบอาชีพทำไร่ทำนา และหาของป่ามาขาย ถ้าไม่ขยันทำมาหากินก็จะลำบากยากจนไม่มีเงินมีใช้เหมือนคนอื่น ๆ ทุกคนต้องพึ่งตนเองดำรงชีวิตอย่างเรียบง่าย เมื่อมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นก็มีน้ำใจ ช่วยเหลือผู้ที่เดือดร้อนด้วยความตั้งใจ ให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกัน รับใช้ช่วยเหลือกิจการงานของผู้อื่น ด้วยเหตุนี้คนในหมู่บ้านชุมชน และสังคมนี้จึงมีคุณลักษณะนิสัยเป็นคนขยันหมั่นเพียร และมีน้ำใจใสสะอาด ยิ้มแย้มแจ่มใส คนเมืองปัวเมืองน่าน จึงมีวิถีชีวิตที่สงบร่มเย็น เป็นเครื่องบอกลักษณะสภาพชีวิต และสังคมของคนในถิ่นอำเภอปัว จังหวัดน่าน รองลงมาด้านความสุภาพ มีการกล่าวขวัญถึงความดีของผู้อื่น การให้กำลังใจกัน และการปลอบใจเมื่อประสบปัญหา ด้านความสะอาด มีความหวังดีแนะนำสิ่งที่เกิดประโยชน์ ด้านความมีวินัย รู้หน้าที่ ทำตามคำสั่ง ทำตามข้อตกลง การยอมรับผิด การขออนุญาตเจ้าของสิ่งของ ด้านความซื่อสัตย์ ไม่เอาสิ่งของผู้อื่นมาเป็นของตน ตัดสินโทษผู้ที่เป็ต้นเหตุของความผิดด้วยเหตุผล ด้านสามัคคี มีการปรึกษากันได้ข้อคิดที่ดี ให้คำแนะนำที่เกิดประโยชน์สุขร่วมกัน การแบ่งปันผลประโยชน์ร่วมกัน ยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น เชื่อฟังและเคารพในเหตุผลของผู้อื่น ยินดีฟังคำแนะนำ ยอมรับความผิดพลาดของตนแล้วแก้ไข ให้ความร่วมมือ และช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ไม่เอารอดเอาเปรียบกัน คุณธรรมที่ปรากฏน้อยที่สุด คือ ด้านความประหยัด มีการวางแผนการใช้จ่ายอย่างประหยัด และการเก็บรักษาสิ่งของที่หามาได้อย่างดี

รัฐยา สุนทรกะลัมภ์ (2553) วิจัยเรื่อง ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง : กรณีศึกษานิทานพื้นบ้าน 4 ภาค มีวัตถุประสงค์คือ เพื่อวิเคราะห์ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่ปรากฏในนิทานพื้นบ้าน 4 ภาค รวบรวมโดยเอกรัตน์ อุดมพร นำมาวิเคราะห์ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในนิทานพื้นบ้านทั้งหมด 30 เรื่อง การวิเคราะห์ใช้วิธีการพรรณนาวิเคราะห์ ผลการวิจัยพบว่า นิทานพื้นบ้านทั้ง 4 ภาคมีความสอดคล้องกับหลักแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงทุก ๆ เรื่อง ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในนิทานพื้นบ้านที่ปรากฏมากที่สุด ได้แก่ ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงด้านความพอประมาณ ประกอบด้วย การประหยัด การใช้จ่ายเท่าที่จำเป็น การไม่เป็นหนี้สิน การพึ่งตนเอง การไม่โลภ และไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น การพอใจในสิ่งที่ตนมีอยู่ การแบ่งปันและการเสียสละ การรู้จักสานประโยชน์ การซื่อสัตย์สุจริต และการใช้ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมอย่างคุ้มค่า ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงด้านความมีเหตุผล พบรองลงมา ประกอบด้วย การตัดสินใจด้วยปัญญา การฟังความคิดเห็นและไตร่ตรองอย่างรอบคอบ การปรึกษาหารือ การใช้เหตุผลและการแก้ปัญหาอย่างถูกต้องเหมาะสม การวางแผนและการร่วมกันในการวางแผน การเคารพในสิทธิเสรีภาพของผู้อื่น การไม่ถือตนเป็นใหญ่ การเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน การอภิปรายชี้แจงให้เข้าใจ การรู้จักเสียสละประโยชน์ส่วนน้อยของตนเพื่อประโยชน์ส่วนใหญ่ และการพิจารณาคัดเลือกบุคคลที่เหมาะสมปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงด้านการมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัวเองพบน้อยที่สุด ประกอบด้วย การไม่ประมาท การอดทน อดกลั้น มั่นคง และการรอ การรู้จักการผิดหวัง

และสมหวัง การไม่หลงใหลในอบายมุข การมีสติและการยับยั้งชั่งใจ การรักษาสัจจะ และเชื่อถือได้ การยึดมั่นตามครรลองของกฎหมาย และประเพณีที่ดีงามของสังคม การดำเนินงานตามศักยภาพ เป็นไปตามขั้นตอนเพื่อให้เกิดความก้าวหน้าโดยไม่ทำให้อัตนเองและผู้อื่นเดือดร้อน การพร้อมรับต่อการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว และกว้างขวางทางด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม ตลอดจน การก้าวหน้าทันต่อยุคโลกาภิวัตน์ และการพัฒนาและการปรับตัวเองให้อยู่ในสังคมอย่างมีความสุข

ชลธิชา นิสัยสัจย์ (2552) วิจัยเรื่อง “ยักษ์” ในนิทานพื้นบ้านภาคเหนือของไทย : บทบาท และความหมายเชิงสัญลักษณ์ มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาตัวละครประเภทยักษ์ในนิทานพื้นบ้านภาคเหนือของไทย ในแง่ของบทบาทและความหมายเชิงสัญลักษณ์ โดยศึกษาจากเอกสารข้อมูลที่ดีพิมพ์แล้ว นิทานที่รวบรวมได้มีจำนวน 139 เรื่อง 238 ส่วนประกอบด้วยนิทานทั้งที่เป็นสำนวนลายลักษณ์ และสำนวนมุขปาฐะ ผลการศึกษาพบว่า ในเชิงบทบาท ยักษ์ในนิทานพื้นบ้านภาคเหนือของไทย จำแนกได้เป็น 2 กลุ่มใหญ่ ๆ คือ ยักษ์ที่เป็นตัวละครหลัก และยักษ์ที่เป็นตัวละครประกอบ ยักษ์ที่เป็นตัวละครหลัก มีบทบาท 3 ประการ คือ บทบาทตัวเอก นางเอก และตัวปฏิปักษ์ ส่วนยักษ์ที่เป็นตัวละครประกอบ มีบทบาท 4 ประการ คือ บทบาทตัวปฏิปักษ์ ผู้ช่วยเหลือ ผู้ให้รางวัลหรือผู้ลงโทษ และผู้ทดสอบ ส่วนการวิเคราะห์ความหมายเชิงสัญลักษณ์ของตัวละครประเภทยักษ์ในนิทานพื้นบ้านภาคเหนือของไทย พบว่ามีความหมายเชิงสัญลักษณ์ 3 ประการ ได้แก่ 1) ความหมายเชิงสัญลักษณ์ที่หมายถึงความเชื่อทางศาสนา ซึ่งตีความได้ว่ายักษ์เป็นสัญลักษณ์ของความเชื่อดั้งเดิม และความเชื่อทางพุทธศาสนา 2) ความหมายเชิงสัญลักษณ์ที่หมายถึงคน ซึ่งตีความได้ว่ายักษ์เป็นสัญลักษณ์ของชนพื้นเมือง บุคคลในครอบครัว และผู้มีอำนาจ 3) ความหมายเชิงสัญลักษณ์ที่เกี่ยวกับหลักธรรมในพุทธศาสนา ซึ่งตีความได้ว่ายักษ์เป็นสัญลักษณ์ของมิจฉาทิฎฐิและกิเลส ผลการศึกษาวิจัยนี้ ทำให้เข้าใจบทบาทและความหมายเชิงสัญลักษณ์ของตัวละครประเภทยักษ์ ในนิทานพื้นบ้านภาคเหนือของไทย ซึ่งสามารถนำไปใช้ประกอบการศึกษาทางคติชนวิทยาประเภทอื่น และเป็นแหล่งข้อมูลเกี่ยวกับตัวละครยักษ์ในนิทานไทย ที่สามารถนำไปใช้อ้างอิงในศาสตร์อื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องได้ อีกทั้งจะเป็นแนวทางในการศึกษาตัวละครประเภทอื่นในนิทานพื้นบ้านของไทยต่อไป

2.4.2 งานวิจัยที่เกี่ยวกับกฎเกี่ยวกับนิทานพื้นบ้าน

นภสินธ์ แผลงศร (2552) วิจัยเรื่อง การวิเคราะห์นิทานพื้นบ้านญี่ปุ่น มีวัตถุประสงค์คือ 1) เพื่อรวบรวมและจำแนกประเภทของนิทานพื้นบ้านญี่ปุ่น ตามรูปแบบนิทานพื้นบ้านของสติธ ทอมป์สัน (Stith Thompson) 2) วิเคราะห์นิทานพื้นบ้านญี่ปุ่นตามกฎวรรณกรรมพื้นบ้านของเอกเซล โอลริค (Axel Olrik) และ 3) วิเคราะห์สภาพชีวิต ความเป็นอยู่ของชาวญี่ปุ่นจากนิทานที่รวบรวมและจำแนกประเภทไว้ทางด้านครอบครัว อาชีพ ความเชื่อ ประเพณี และค่านิยม ผลการวิจัยสรุปได้ว่า นิทานพื้นบ้านญี่ปุ่นจำแนกออกได้เป็น 12 ประเภท คือ นิทานมหัศจรรย์ นิทานชีวิต นิทานวีรบุรุษ นิทานประจำถิ่น นิทานอธิบายเหตุ นิทานเทพปกรณัม นิทานคติ นิทานเรื่องสัตว์ นิทานมุขตลก นิทานศาสนา นิทานเรื่องผี

และนิทานเข้าแบบ การวิเคราะห์เนื้อหาของนิทานพื้นบ้านญี่ปุ่นพบว่า มีความเป็นสากลตามกฎวรรณกรรมพื้นบ้านของเอกเซล โอลริค และสะท้อนให้เห็นถึงสภาพความเป็นอยู่ของชาวญี่ปุ่นหลายด้านได้แก่ สถาบันครอบครัวมีทั้งลักษณะครอบครัวเดี่ยว ครอบครัวขยายและครอบครัวรวม การประกอบอาชีพที่สำคัญมีอาชีพเกษตรกร นักรบ หมอ พระ ทอผ้า รับจ้าง และค้าขาย ความเชื่อมีความเชื่อเกี่ยวกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ศาสนา ภูตผีปีศาจ และกฎแห่งกรรม ด้านประเพณีที่ปรากฏเป็นประเพณีทั้งส่วนบุคคลและประจำท้องถิ่น ค่านิยมเน้นยกย่องผู้มีสติปัญญา มีความรู้ ความกล้าหาญ มานะอดทน เพียรพยายาม กตัญญูรู้คุณ ซื่อสัตย์ และมีจิตใจเอื้อเฟื้อต่อผู้อื่น

Thi Hang Truong (2552) วิจัยเรื่อง นิทานพื้นบ้านประเทศเวียดนาม : การวิเคราะห์ตามกฎเอกเซล โอลริค มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์ลักษณะนิทานพื้นบ้านเวียดนามโดยใช้กฎเกี่ยวกับนิทานพื้นบ้าน ของ เอกเซล โอลริค นิทานพื้นบ้านประเทศเวียดนามที่ได้นำมาวิเคราะห์ในครั้งนี้ ประกอบด้วยนิทานพื้นบ้านที่รวบรวมไว้ในหนังสือชื่อ “นิทานพื้นบ้านประเทศเวียดนาม” (100 Truyen dân gian Việt Nam) ของ หง็อก แอ้ง (Ngọc Ánh) จำนวน 100 เรื่อง โดยวิเคราะห์ลักษณะนิทานพื้นบ้านเวียดนามในเชิงเปรียบเทียบความสอดคล้องและความแตกต่างกับกฎเกี่ยวกับนิทานพื้นบ้านของเอกเซล โอลริค ผลการวิจัยพบว่า นิทานพื้นบ้านเวียดนามมีความสอดคล้องกับกฎเกี่ยวกับนิทานพื้นบ้านของเอกเซล โอลริค ทั้ง 13 กฎ ได้แก่ กฎของการเริ่มเรื่องและการจบเรื่องมี 100 เรื่อง นิทานที่สอดคล้องกับกฎของโครงเรื่องเดี่ยวมี 100 เรื่อง นิทานที่สอดคล้องกับกฎของตัวละคร 2 ตัวในฉากหนึ่งมี 96 เรื่อง นิทานที่สอดคล้องกับกฎของความสมเหตุสมผลในเรื่องมี 77 เรื่อง นิทานที่สอดคล้องกับกฎเอกภาพของโครงเรื่องมี 57 เรื่อง นิทานที่สอดคล้องกับกฎแห่งเอกภาพมี 43 เรื่อง นิทานที่สอดคล้องกับกฎความตรงกันข้ามมี 29 เรื่อง นิทานที่สอดคล้องกับกฎของจำนวนสามมี 19 เรื่อง นิทานที่สอดคล้องกับกฎของการซ้ำมี 17 เรื่อง นิทานที่สอดคล้องกับกฎของการเพ่งจุดสนใจที่ตัวละครเอกมี 13 เรื่อง นิทานที่สอดคล้องกับกฎของฝาแฝดมี 11 เรื่อง นิทานที่สอดคล้องกับความสำเร็จของตำแหน่งต้นและตำแหน่งท้ายมี 4 เรื่อง นิทานที่สอดคล้องกับกฎแบบอย่างมี 1 เรื่อง

อรทัย สุทธิ, ภาสพงษ์ ผิวพอใช้ และสกุลพรรณ โพธิจักร (2546) วิจัยเรื่อง การวิเคราะห์นิทานพื้นบ้านผู้ไทยจากจังหวัดกาฬสินธุ์ มีวัตถุประสงค์เพื่อเก็บรวบรวมนิทานพื้นบ้านของชาวผู้ไทย จำแนกประเภทตามรูปแบบของนิทาน วิเคราะห์เนื้อหาของนิทานและความสัมพันธ์ระหว่างนิทานกับสภาพสังคมและวิถีชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ไทยในจังหวัดกาฬสินธุ์ ผลการศึกษาพบว่า มีนิทานพื้นบ้านของชาวผู้ไทยทั้งสิ้น 102 เรื่อง เป็นนิทานมุขตลก 37 เรื่อง นิทานชีวิต 24 เรื่อง นิทานคติ 20 เรื่อง นิทานผี 9 เรื่อง นิทานอธิบายเหตุ 7 เรื่อง นิทานสัตว์ 3 เรื่อง และนิทานประจำถิ่น 2 เรื่อง ด้านโครงสร้างมีกฎของวรรณกรรมพื้นบ้านที่สอดคล้องกับนิทานพื้นบ้านผู้ไทย ได้แก่ กฎของการเริ่มเรื่องและจบเรื่อง กฎแห่งการซ้ำ กฎแห่งการแตกต่างแบบตรงกันข้าม กฎของการสร้างเรื่องเชิงเดี่ยว ฉากประทับใจ เรื่องความสมเหตุสมผล เรื่องของเอกภาพและการเพ่งจุดสนใจไปที่ตัวละครเอกเพียงตัวเดียว ส่วนด้าน

การสะท้อนวิถีชีวิตของชาวบ้านพบหลายด้านด้วยกัน เช่น ด้านสภาพความเป็นอยู่ ด้านครอบครัว ด้านการประกอบอาชีพ ด้านประเพณี ด้านความเชื่อ ด้านค่านิยมและบทบาทของสมาชิกในสังคม

กิ่งแก้ว เพ็ชรราช (2528) วิจัยเรื่อง วิเคราะห์นิทานไทยพวน ตำบลหาดเสี้ยว อำเภอสรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและวิเคราะห์นิทานไทยพวนตามกฎวรรณกรรมพื้นบ้านของ เอกเซล โอลริก (Axel Olrik) นักคติชนวิทยาชาวเดนมาร์ก และศึกษาวิเคราะห์สภาพความเป็นอยู่ของชาวไทยพวนหาดเสี้ยวจากนิทานที่รวบรวมได้ รวบรวมนิทานไทยพวน หาดเสี้ยวได้ 61 เรื่อง จำแนกประเภทนิทานไทยพวนหาดเสี้ยว 61 เรื่องตามรูปแบบ ผลการวิจัยพบว่า นิทานส่วนใหญ่มีลักษณะเป็นมุขตลกและนิทานพื้นบ้านไทยพวนมีลักษณะเป็นสากล สามารถนำมาวิเคราะห์ตามกฎนิทานพื้นบ้านของเอกเซล โอลริก นอกจากนี้ได้วิเคราะห์อย่างกว้าง ๆ ให้เห็นว่า นิทานได้สะท้อนสภาพสังคมและวิถีชีวิตของชาวไทยพวน ตำบลหาดเสี้ยว ในด้านความเชื่อ การทำมาหากิน ค่านิยม และประเพณีบางอย่าง เช่น มีความเชื่อเรื่องสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ผีและคาถาอาคม การเลือกคู่ครอง ต้องได้รับความเห็นชอบจากบิดามารดา มีการประกอบอาชีพทำนา ทอผ้า และค้าขาย เป็นต้น นิทานบางเรื่อง ได้มีส่วนคล้ายคลึงกับนิทานที่มีการเล่าในสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวและในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของไทย

2.4.3 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับอนุภาค

วชิรวิทย์ มั่งมูล (2553) วิจัยเรื่อง อนุภาคในนิทานคำกลอนเรื่องพระคาจูด : การศึกษาเปรียบเทียบกับอนุภาคในนิทานไทย มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาอนุภาคในนิทานคำกลอนเรื่องพระคาจูด และเปรียบเทียบอนุภาคที่มีลักษณะเหมือนกันกับอนุภาคในวรรณกรรมนิทานของไทย เพื่อศึกษาลักษณะร่วมของอนุภาคในนิทานไทย ผลการศึกษาพบว่านิทานคำกลอนเรื่องพระคาจูดมีอนุภาคที่มีลักษณะร่วมกับอนุภาคในนิทานไทยทั้ง 3 ประเภท ได้แก่ อนุภาคที่มีลักษณะร่วมกันแสดงให้เห็นว่านิทานคำกลอนเรื่องพระคาจูดได้เลือกเอาอนุภาคที่น่าสนใจซึ่งเหมือนกันกับอนุภาควรรณกรรมนิทานเรื่องอื่น ๆ มาสร้างเรื่องเพื่อทำให้เกิดความสนุกสนานและอบรมสั่งสอนคนในสังคม

ฉิรนุช แมลงภู (2552) วิจัยเรื่อง อนุภาคการให้รางวัลและการลงโทษในนิทานพื้นบ้านไทย : ลักษณะและความหมายเชิงวัฒนธรรม มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์ลักษณะและความหมายเชิงวัฒนธรรมจากอนุภาคการให้รางวัลและการลงโทษ ในนิทานพื้นบ้านไทยที่รวบรวมได้จากสารานุกรมวัฒนธรรมจำนวน 897 เรื่อง มีอนุภาคทั้งสิ้น 1,961 อนุภาค ผลการศึกษาพบว่า อนุภาคดังกล่าวสะท้อนลักษณะร่วมทางความคิดว่า 1) ผู้ให้รางวัลและผู้ลงโทษมักเป็นเพศชายที่เป็นชนชั้นสูงและเป็นพ่อหรือสามีและสิ่งเหนือธรรมชาติ นอกจากนั้นยังมีอนุภาคที่ไม่กล่าวถึงผู้ให้รางวัลหรือผู้ลงโทษ แต่กล่าวว่ามีตัวละครได้รับรางวัลหรือถูกลงโทษจากผลแห่งการกระทำหรือผลกรรมของตนเอง 2) ผู้รับรางวัลและผู้ถูกลงโทษมักเป็นตัวละครชนชั้นล่าง คือทาส กำนัน คนสามัญ และตัวละครหญิงที่เป็นภรรยาและลูกสาว 3) การกระทำที่ได้รับรางวัลและการกระทำที่ถูกลงโทษเน้นเรื่องการทำดีและการทำความผิด

ทางพุทธศาสนาความผิดเรื่องชู้สาวและการทำผิดต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ 4) รางวัลที่ได้รับมักเป็นรางวัลเกี่ยวกับความร่ำรวยและการได้คู่ครอง ส่วนการลงโทษมักเป็นการลงโทษให้ถึงแก่ความตาย เนรเทศ และการลงโทษด้วยอำนาจพิเศษ 5) เจื่อนไขของการได้รับรางวัล เน้นว่าจะได้รับรางวัลหากปกป้องบ้านเมือง ช่วยชีวิตสิ่งเหนือธรรมชาติ และทำความดีทางพุทธศาสนา ส่วนเจื่อนไขของการถูกลงโทษ เน้นว่าหากผู้หญิงคบชู้หรือผู้ใดลบหลู่สิ่งศักดิ์สิทธิ์จะถูกลงโทษ อนุภาคการให้รางวัลและการลงโทษ ยังสื่อให้เห็นความหมายเชิงวัฒนธรรมทั้งในระดับท้องถิ่นและสังคมไทยโดยรวม กล่าวคือ เมื่อพิจารณาจากลักษณะร่วมที่ปรากฏในนิทานพื้นบ้านของทุกภาค พบว่า สิ่งที่น่าสนใจคือเรื่องของการทำความดี และความชั่วทางพุทธศาสนา แต่เมื่อพิจารณาจากลักษณะเฉพาะที่ปรากฏในนิทานพื้นบ้านแต่ละภาค พบว่า นิทานพื้นบ้านภาคเหนือสะท้อนให้เห็นความสำคัญของการทำทาน ภาคอีสานให้ความสำคัญกับเรื่องอาหารการกิน ภาคกลางให้ความสำคัญกับการปกป้องบ้านเมือง และภาคใต้ให้ความสำคัญกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์และความกตัญญู ส่วนในระดับสังคมไทยโดยรวมพบว่า อนุภาคดังกล่าวสะท้อนความหมายเชิงวัฒนธรรมเกี่ยวกับบรรทัดฐานของสังคมไทยซึ่งสัมพันธ์กับเรื่องของชนชั้น พุทธศาสนา สิ่งเหนือธรรมชาติ ความเหลื่อมล้ำทางเพศ และความสัมพันธ์ในครอบครัว

ปริยารัตน์ เชาวลิตรประพันธ์ (2547) วิจัยเรื่อง อนุภาคสมพาสที่ผิดธรรมชาติในนิทานไทย โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อจัดระบบนิทานไทยที่ปรากฏอนุภาคสมพาสที่ผิดธรรมชาติ จำนวน 154 เรื่อง และวิเคราะห์หาความหมายของอนุภาคดังกล่าวในเชิงวัฒนธรรม ผลการวิจัยพบว่าสามารถจัดระบบอนุภาคสมพาสที่ผิดธรรมชาติในนิทานไทยได้เป็น 5 หมวดใหญ่ คือ 1) อนุภาคคนสมพาสกับสิ่งเหนือธรรมชาติ 2) อนุภาคคนสมพาสกับสัตว์ 3) อนุภาคสิ่งเหนือธรรมชาติสมพาสกับสัตว์ 4) อนุภาคสัตว์สมพาสกับสัตว์ต่างชนิดกัน 5) อนุภาคสมพาสที่ผ่านการกิน และพบว่าอนุภาคที่ปรากฏในนิทานไทยมากที่สุด ได้แก่ 1) อนุภาคคนสมพาสกับยักษ์ 2) อนุภาคคนสมพาสกับนางที่ถือกำเนิดจากดอกบัว 3) อนุภาคคนสมพาสกับกินรี 4) อนุภาคคนสมพาสกับงูและนาค 5) อนุภาคคนสมพาสกับสัตว์ : สัตว์ที่ต่อมากอดร่างเป็นคน 6) อนุภาคการดื่มน้ำหรือน้ำปัสสาวะในรอยเท้าช้างแล้วตั้งครรภ์ ในการวิเคราะห์หาความหมายพบว่าอนุภาคสมพาสที่ผิดธรรมชาติในนิทานไทยเป็นอนุภาคที่มีความหมายในเชิงสากล และในมิติทางวัฒนธรรม ในด้านความหมายเชิงสากล ผู้วิจัยพบว่าอนุภาคสมพาสที่ผิดธรรมชาติเป็นอนุภาคสากลที่พบในนิทานทั่วโลก อนุภาคที่พบมีทั้งที่เหมือนและต่างจากอนุภาคสากล อนุภาคที่เหมือนกันแสดงให้เห็นความคิดที่เป็นสากลของมนุษยชาติส่วนอนุภาคที่ต่างกันนั้นเกิดขึ้นจากความแตกต่างทางวัฒนธรรมของแต่ละท้องถิ่น ในนิทานไทยอนุภาคสมพาสที่ผิดธรรมชาติได้สะท้อนคติความเชื่อและค่านิยมของคนไทยที่เกี่ยวข้องกับสถาบันครอบครัว ตลอดจนสะท้อนความขัดแย้งของสมาชิกในครอบครัว นอกจากนี้ยังแสดงให้เห็นการผสมผสานคติความเชื่อระหว่างพุทธ พราหมณ์ และคติความเชื่อดั้งเดิมของท้องถิ่นอีกด้วยด้วยอนุภาคสมพาสที่ผิดธรรมชาติในนิทานไทยจึงสามารถสื่อความหมายที่เกี่ยวข้องวัฒนธรรมไทยได้ในหลายมิติ

รัฐชนีย์ ศรีสมาน (2547) วิจัยเรื่อง การวิเคราะห์อนุภาคการเปลี่ยนรูปลักษณะตัวละคร ในนิทานประโลมโลกของไทย มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์อนุภาคการเปลี่ยนรูปลักษณะตัวละครในนิทานประโลมโลกของไทยตามดัชนีอนุภาคนิทานพื้นบ้านของสติต ทอมป์สัน วิเคราะห์ความสัมพันธ์ทางความคิดของผู้เล่าเรื่องในการสร้างอนุภาคการเปลี่ยนรูปลักษณะตัวละคร ความสำคัญของอนุภาคการเปลี่ยนรูปลักษณะตัวละครที่มีต่อเนื้อเรื่อง และคุณค่าจากอนุภาคการเปลี่ยนรูปลักษณะตัวละคร ผลการศึกษาพบว่า อนุภาคส่วนใหญ่เหมือนหรือคล้ายคลึงกับอนุภาคในดัชนีอนุภาคนิทานพื้นบ้าน แสดงความเป็นสากลของความคิดบางประการ อนุภาคดังกล่าวยังแสดงความ เป็นนิทานมหัศจรรย์อย่างชัดเจน ในแง่ความสัมพันธ์ทางความคิดของผู้เล่าเรื่องพบว่า ตัวละครเปลี่ยนรูปลักษณะโดยมีจุดประสงค์ 23 จุดประสงค์ วิธีการเปลี่ยนรูปลักษณะมี 5 วิธี ผลจากการเปลี่ยนรูปลักษณะส่วนใหญ่จะประสพผลดี อนุภาคดังกล่าวยังเสริมรสทางวรรณคดีและเป็นส่วนช่วยสร้างองค์ประกอบทางวรรณคดี และสะท้อนความเชื่อและค่านิยมต่าง ๆ

วิชราภรณ์ ดิษฐบ้าน (2544) วิจัยเรื่อง อนุภาคน้ำเต้าในตำนานน้ำท่วมโลกและตำนานกำเนิดมนุษย์ มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์บทบาทของอนุภาคน้ำเต้าในตำนานน้ำท่วมโลกและตำนานกำเนิดมนุษย์ของกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และทางตอนใต้ของจีน ผลการศึกษาพบว่า น้ำเต้าในตำนานมีบทบาทที่สำคัญ 2 ประการ คือ ประการแรก ใช้เป็นเรือที่หลบภัยในยามน้ำท่วมโลก และประการที่ 2 เป็นน้ำเต้าที่เป็นแหล่งกำเนิดของมนุษย์ชาติพันธุ์ต่าง ๆ บทความนี้ได้วิเคราะห์ให้เห็นความสำคัญของตำนานน้ำเต้าในฐานะที่เป็นบันทึกความอยู่รอดของชาติพันธุ์ต่าง ๆ และเป็นตำนานที่อธิบายลักษณะความสัมพันธ์ทางสังคมของชาติพันธุ์ต่าง ๆ ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

จารุวรรณ เชาว์นวม (2542) วิจัยเรื่อง นิทานพื้นเมืองลาว : ลักษณะเด่นและความสัมพันธ์กับสังคม มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษานิทานพื้นเมืองลาวเพื่อวิเคราะห์ลักษณะเด่นและศึกษาความสัมพันธ์กับสังคม ผลการวิจัยสามารถแบ่งนิทานพื้นเมืองลาวที่รวบรวมได้จำนวน 158 เรื่องเป็น 5 ประเภท ได้แก่ นิทานมหัศจรรย์ จำนวน 54 เรื่อง นิทานปริศนารายจำนวน 34 เรื่อง นิทานตลกขำขัน จำนวน 34 เรื่อง นิทานสัตว์ จำนวน 21 เรื่อง และตำนาน จำนวน 15 เรื่อง นิทานพื้นเมืองลาวมีทั้งลักษณะเป็นสากลสามารถจัดให้เข้ากลุ่มตามดัชนีอนุภาคนิทานพื้นเมืองของสติต ทอมป์สันได้ และมีลักษณะเด่นที่สัมพันธ์กับสภาพภูมิศาสตร์และสังคมเกษตรกรรม ลักษณะเด่นของนิทานมหัศจรรย์ คือ ตัวละครเอกมักกำพร้ายากจน แต่เก่งกล้าสามารถและมีคุณธรรม แนวคิดสำคัญของนิทานมหัศจรรย์ คือ ธรรมะชนะอธรรม นิทานปริศนารายส่วนใหญ่มีเนื้อหาอธิบายธรรมชาติรอบตัว และสัมพันธ์กับเทพเจ้าโดยเฉพาะ นิทานตลกขำขันส่วนใหญ่เสนอแนวคิดเรื่องคนเจ้าปัญญา รองลงมาได้แก่ นิทานคนจอมโง่ และนิทานเสียดสีล้อเลียนชนชั้นสูง นิทานสัตว์มักมีเนื้อหาเกี่ยวกับการใช้สติปัญญาเพื่อเอาตัวรอดจากอันตรายและนิทานคติสอนใจ ส่วนตำนานมักเป็นตำนานสถานที่ รองลงมาคือตำนานเกี่ยวกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ในท้องถิ่นได้แก่ เจือกและปลาศักดิ์สิทธิ์ ตำนานวีรบุรุษ และตำนานเบ็ดเตล็ด การศึกษานิทานพื้นเมืองลาวสะท้อนให้เห็น

สภาพสังคมและวัฒนธรรมหลายด้าน ได้แก่ สภาพสังคมที่มีชนชั้น การเลือกคู่ครองที่แม่หนุ่มสาวมีอิสระที่จะพบปะกันได้แต่การแต่งงานต้องได้รับความเห็นชอบจากผู้ใหญ่ ลักษณะครอบครัวเป็นครอบครัวขนาดเล็ก มีความสัมพันธ์ระหว่างเครือญาติสูง เศรษฐกิจเป็นแบบยังชีพ การประกอบอาชีพมักเป็นอาชีพทางด้านเกษตรกรรม มีความเชื่อเรื่องผีและโชคกลาง รวมทั้งพุทธศาสนา

จากงานวิจัยดังกล่าวข้างต้นนี้ เห็นได้ว่าการศึกษานิทานพื้นบ้านไทยหลาย ๆ ด้าน เช่น ลักษณะเด่นของนิทานพื้นบ้าน กฎเกี่ยวกับนิทานพื้นบ้านในนิทานพื้นบ้าน อนุภาคในนิทานพื้นบ้านไทย ซึ่งมีประโยชน์แก่ผู้วิจัยในการวิเคราะห์นิทานพื้นบ้านไทย นอกจากนี้ยังพบว่า การวิจัยเกี่ยวกับการวิเคราะห์กฎเกี่ยวกับนิทานพื้นบ้านในนิทานพื้นบ้านของไทยยังไม่แพร่หลายเท่าที่ควร ส่วนการศึกษอนุภาคในนิทานพื้นบ้านไทยนั้น แม้จะมีผู้ศึกษามากกว่ากฎเกี่ยวกับนิทานพื้นบ้านในนิทานพื้นบ้านไทย แต่ผู้วิจัยก็ยังเห็นแง่มุมที่จะศึกษาด้านอนุภาคเพิ่มเติมเพื่อประโยชน์ในการเรียนรู้และเข้าใจความคิด วิถีชีวิต รวมทั้งวัฒนธรรมและภูมิปัญญาของชาวไทย ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาการเรียนรู้และการศึกษาเกี่ยวกับนิทานพื้นบ้านไทยได้มากขึ้น

บทที่ 3

การวิเคราะห์กฎเกี่ยวกับนิทานพื้นบ้านในนิทานพื้นบ้านไทย

การวิเคราะห์นิทานพื้นบ้านไทยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้วิเคราะห์นิทานทั้งหมดจำนวน 14 เรื่องโดยใช้กฎเกี่ยวกับนิทานพื้นบ้าน (Epic Laws of Folk Narrative) ของเอกเซล โอลริก (Axel Olrik) เป็นกรอบในการวิเคราะห์

เอกเซล โอลริก (Axel Olrik : 1965) เป็นนักคติชนวิทยาชาวเดนมาร์คที่มีชื่อเสียงในยุโรป และเป็นที่ยอมรับอย่างกว้างขวางในวงการศึกษาด้านคติชนวิทยา เขามีความเห็นว่านิทานพื้นบ้านของทุกชาติสามารถอธิบายวิธีการถ่ายทอดของมนุษย์ได้อย่างเป็นแบบแผน จากแนวคิดดังกล่าว เอกเซล โอลริก จึงได้ตั้งกฎเกี่ยวกับนิทานพื้นบ้านไว้ 12 กฎ ดังนี้

1. กฎของการเริ่มเรื่องและการจบเรื่อง
2. กฎของการซ้ำ
3. กฎของตัวละคร 2 ตัวใน 1 ฉาก
4. กฎของความตรงข้าม
5. กฎของฝาแฝด
6. กฎของความสำคัญของตำแหน่งต้นและตำแหน่งท้าย
7. กฎของโครงเรื่องเดียว
8. กฎของการสร้างแบบแผน
9. ฉากประทับใจ
10. ความสมเหตุสมผล
11. เอกภาพของโครงเรื่อง
12. กฎของการเพ่งจุดสนใจที่ตัวละครเอกเพียงตัวเดียว

งานวิจัยเรื่องนี้ได้นำกฎเกี่ยวกับนิทานพื้นบ้านของเอกเซล โอลริก เป็นกรอบในการวิเคราะห์นิทานพื้นบ้านไทยจำนวน 14 เรื่อง ได้แก่

1. แก้วหน้าม้า
2. อุทัยเทวี
3. พิกุลทอง
4. โสนน้อยเรือนงาม
5. ปลาบู่ทอง
6. ไกรทอง
7. จันทะโครบ

8. คาวี
 9. ไชยเชษฐ
 10. ท้าวแสนปม
 11. นกกระจาบ
 12. พระรถเสน
 13. นางพมหมอม
 14. ท้าวผาแดงและนางไอ่
- โดยมีรายละเอียดในการวิเคราะห์ดังต่อไปนี้

3.1 แก้วหน้าม้า

นิทานเรื่อง แก้วหน้าม้า มีความสอดคล้องกับกฎเกี่ยวกับนิทานพื้นบ้านของเอกเซล โอลริค 9 กฎ ได้แก่ (1) กฎของการเริ่มเรื่องและกฎของการจบเรื่อง (2) กฎของตัวละคร 2 ตัวใน 1 ฉาก (3) กฎของความตรงข้าม (4) กฎของโครงเรื่องเดียว (5) กฎของการสร้างแบบแผน (6) ฉากประทับใจ (7) ความสมเหตุสมผล (8) เอกภาพของโครงเรื่อง (9) กฎของการเพ่งจุดสนใจที่ตัวละครเอกเพียงตัวเดียว โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

3.1.1 กฎของการเริ่มเรื่องและการจบเรื่อง

1) กฎของการเริ่มเรื่อง

นิทานกล่าวถึง สามิภรรยาคนหนึ่งใช้ชีวิตในหมู่บ้านแห่งหนึ่งอย่างสงบสุข ต่อมาภรรยาตั้งท้องและคลอดลูกสาวที่มีหน้าตาคล้ายกับม้า

ณ เมืองมิลิลา มีสองสามิภรรยาคนหนึ่งอยู่ในหมู่บ้านเล็ก ๆ แถบชานเมืองอย่างมีความสุข จนกระทั่งวันหนึ่ง ภรรยาตั้งท้อง และฝันว่ามีเทวดาหาลงมาอบดวงแก้วให้ เมื่อนางคลอดลูกออกมาเป็นลูกสาว จึงตั้งชื่อให้ว่า “แก้ว” ตามความฝัน แต่แก้วนั้นเกิดมาอาภัพ เธอมีหน้าตาคล้ายกับม้า ชาวบ้านจึงเรียกเธอว่า แก้วหน้าม้า

(แก้วหน้าม้า. 2548 : 7)

จะเห็นได้ว่า นิทานเรื่องนี้เริ่มเรื่องด้วยการกล่าวถึงชีวิตของชาวบ้านคนหนึ่งที่ดีดำเนินชีวิตอย่างเรียบง่ายและมีความสุข จนกระทั่งชีวิตของคนทั้งคู่เริ่มมีเหตุการณ์น่าตื่นตื้นตันอันเนื่องมาจากการเกิดของนางเอกคือ แก้ว ซึ่งเป็นคนอาภัพ มีหน้าตาซีเหร่ หน้าเหมือนม้า หน้าตาเช่นนี้ทำให้แก้วเริ่มประสบปัญหาในชีวิต

2) กฎของการจบเรื่อง

นิทานดำเนินเรื่องต่อจากตอนเริ่มเรื่องโดยให้แก้วปลอมตัวเป็นชายหนุ่มไปสู้รบกับพวกยักษ์เพื่อช่วยชีวิตพระปิ่นทอง ในที่สุดพระปิ่นทองได้รู้ความจริงว่า แก้วคือหญิงสาวที่ตนเองแต่งงานด้วยที่เมืองโรม จึงพาแก้วกลับไปเมืองมิถิลา และทูลเรื่องราวทั้งหมดให้ท้าวภูวตลมงคผลราชทราบ และเรื่องดำเนินต่อไปดังนี้

ท้าวภูวตลมงคผลราชได้ทราบความจริงทั้งหมด ก็ทรงละอายใจและเสียดใจที่เคยทำไม่ดีกับแก้วไว้หลายอย่าง จึงขอให้แก้วให้อภัย และยอมรับเธอเป็นลูกสะใภ้ พร้อมทั้งยังจัดพิธีแต่งงานอย่างยิ่งใหญ่ และให้ทหารไปรับพ่อแม่ของแก้วเข้ามาอยู่ในวังด้วยกัน

ไม่นานท้าวภูวตลมงคผลราชก็มอบเมืองมิถิลาให้พระปิ่นทองกับแก้วปกครองดูแล แล้วทั้งคู่ก็อยู่ด้วยกันอย่างมีความสุขตลอดไป

(แก้วหน้าม้า. 2548 : 28)

จะเห็นได้ว่าเมื่อปัญหาทุกอย่างได้รับการแก้ไข จนเหตุการณ์คลี่คลายไปสู่ภาวะปกติ เรื่องจึงจบลงด้วยความสุข ซึ่งนางเอก แก้ว กับพระเอก พระปิ่นทอง ได้แต่งงานและอยู่ด้วยกันอย่างมีความสุขตลอดไป

3.1.2 กฎของตัวละคร 2 ตัวใน 1 ฉาก

ในนิทานเรื่อง แก้วหน้าม้า มีทั้งหมด 23 ฉาก มีตัวละคร 2 ตัวใน 1 ฉากอยู่ 7 ฉากด้วยกัน ดังนี้

1) นิทานกล่าวถึง พระปิ่นทองว่าได้ไปเล่นว่าวที่นอกเมือง ลมพัดทำให้ว่าวขาดหลุดลอยไปตกที่หน้าบ้านของแก้ว พระปิ่นทองตามมาขอว่าวคืน เมื่อแก้วได้เห็นพระปิ่นทองก็ตกหลุมรักพระปิ่นทองขึ้นมาทันที แต่พระปิ่นทองกลับรังเกียจแก้วมาก

ตรงกันข้ามกับฝ่ายพระปิ่นทอง ทรงนึกรังเกียจความอัปลักษณ์ของแก้วมาก เมื่อพระปิ่นทองขอว่าวคืน แก้วจึงบอกว่าคืนว่าวให้แต่มีข้อแม้ว่าพระปิ่นทองจะต้องแต่งงานกับเธอ และรับเธอเข้าไปอยู่ในวังด้วย พระปิ่นทองรู้สึกเสียดายว่าวแสนสวยตัวใหม่ จึงหลอกแก้วว่าจะแต่งงานกับเธอ และจะให้คนมารับเข้าไปอยู่ในวัง แก้วจึงคืนว่าวให้ เมื่อได้ว่าวคืนมา พระปิ่นทองก็รีบกลับวังทันที โดยไม่สนใจว่าแก้วจะหลงดีใจกับคำสัญญาของพระองค์แค่ไหน

(แก้วหน้าม้า. 2548 : 11)

จากเนื้อเรื่องตอนนี้จะเห็นได้ว่า ฉากนี้เป็นฉากของการพบกันครั้งแรกของแก้วกับพระปิ่นทอง ซึ่งเป็นนางเอกกับพระเอก มีตัวละครเพียง 2 ตัว คือ แก้วกับพระปิ่นทอง เป็นการเน้นให้เห็นความเกี่ยวข้องของตัวละครโดยสร้างความขัดแย้งให้กับนางเอกและพระเอกตั้งแต่แรก คือ ความรู้สึกของแก้วเมื่อได้เห็นพระปิ่นทองก็ตกหลุมรักพระปิ่นทองทันที ตรงข้ามกับพระปิ่นทองที่รู้สึกเกลียดแก้ว ความขัดแย้งนี้ทำให้มีส่วนในการดึงดูดความสนใจจากผู้อ่านได้เป็นอย่างดี

2) นิทานกล่าวถึง ความซึ้งเห่ของแก้วอันเป็นเหตุให้ท้าวภูวตลราชกับพระปิ่นทองหาทางกำจัดแก้วไปจากวัง โดยให้แก้วไปหาเขาพระสุเมรุมาไว้ที่เมืองมิลิลาให้ได้ภายในเวลาเจ็ดวัน แก้วจึงออกเดินทางเข้าป่าไปหาเขาพระสุเมรุ และได้พบกับพระฤๅษีตนหนึ่งที่ช่วยเหลือแก้ว ดังนี้

แก้วเดินทางอยู่ในป่าเป็นเวลาสามวัน จนกระทั่งมาพบกับพระฤๅษีตนหนึ่งที่อยู่ในป่านั้น ฤๅษีตนนี้เป็นคนใจดีมีเมตตา เมื่อได้ฟังเรื่องราวของแก้วก็รู้สึกสงสารมาก จึงช่วยแก้วโดยทำพิธีถอดหน้าม้าให้ด้วยมนต์คาถาวิเศษ เมื่อแก้วถอดหน้าม้าแล้ว เธอก็กลายเป็นสาวน้อยที่สวยงามกว่าใครทั้งหมด พระฤๅษียังมอบของขวัญให้แก้วด้วย คือ มีดอโต้วิเศษ และเรือเหาะที่เสกจากเศษหนังเสือ

(แก้วหน้าม้า. 2548 : 17)

จะเห็นได้ว่า เนื้อหาระหว่างการเดินทางของแก้วไปหาเขาพระสุเมรุตามคำสั่งของท้าวภูวตลราชนั้นมีตัวละคร 2 ตัว คือ แก้วกับพระฤๅษี ซึ่งพระฤๅษีเป็นตัวละครที่มีบทบาทสำคัญของเนื้อเรื่องต่อไป ด้วยการเปลี่ยนหน้าตาแก้วจากสาวซึ้งเห่มาเป็นสาวสวย และยังมอบของขวัญให้กับแก้ว ที่จะช่วยให้เรื่องดำเนินต่อไปอย่างตื่นเต้น

3) นิทานกล่าวถึง ท้าวภูวตลราชส่งพระปิ่นทองไปแต่งงานกับเจ้าหญิงทศมาลี พระธิดาของท้าวพรหมทัตเจ้าเมืองโรม พระปิ่นทองยินดีมากจึงออกเดินทางไปแต่งงานทันที และยังหาเรื่องกำจัดแก้ว ดังนี้

แต่ก่อนที่จะออกเดินทางไปเมืองโรม พระปิ่นทองสั่งแก้วไว้ว่า หากพระองค์กลับมาที่เมืองมิลิลาเมื่อไร แก้วยังไม่มีลูกกับพระองค์ จะต้องถูกประหารชีวิต ซึ่งการมีลูกมันเป็นไปได้ เพราะพระปิ่นทองไม่เคยแตะต้องหรือเข้าใกล้แก้วเลยแม้แต่นิดเดียว แก้วเสียใจมากที่พระปิ่นทองคิดจะกำจัดเธอ และยังมีหนีเธอไปแต่งงานกับเจ้าหญิงทศมาลีนีก

(แก้วหน้าม้า. 2548 : 20)

เนื้อหาช่วงนี้จะเห็นได้ว่ามีตัวละครสำคัญเพียง 2 ตัว คือ แก้วกับพระปิ่นทอง ซึ่งพระปิ่นทองกำลังหาวิธีกำจัดแก้วเหมือนที่เคยเป็นมา ความขัดแย้งระหว่างนางเอกกับพระเอก

วุ่นวายมากขึ้น ยิ่งทำให้เห็นถึงความขัดแย้งระหว่างแก้วกับพระปิ่นทอง และเนื้อเรื่องเสนอปัญหาให้คิดตามว่าแก้วจะไม่รู้เสียเลยหรือว่าตนนั้นไม่เหมาะสมกับพระปิ่นทอง และพระปิ่นทองไม่ได้รักตนเลยแม้แต่น้อย

4) นิทานกล่าวถึง แม้ว่าพระปิ่นทองพยายามหาทางกำจัดและยังหนีเธอไปแต่งงานกับเจ้าหญิงทศมาลี แต่แก้วก็ไม่ยอมแพ้ เธอถอดหน้าม้าออกกลายเป็นสาวน้อยแสนสวยและตามพระปิ่นทองไปเมืองโรม

แก้วเฝ้าคอยฟังข่าวของพระปิ่นทองจนกระทั่งรู้ว่าพระปิ่นทองจะนั่งเรือเที่ยวชมรอบ ๆ เมืองโรม แก้วจึงแกล้งออกไปนั่งเล่นบริเวณท่าน้ำที่ขบวนพระปิ่นทองจะต้องผ่านไป พระปิ่นทองนั่งเรือผ่านมา เห็นหญิงสาวชาวบ้านหน้าตาสวยงามก็เกิดหลงรักทันที โดยที่ไม่รู้เลยว่าเป็นแก้วหน้าม้า พระปิ่นทองเวียนมาหาสาวชาวบ้านที่พระองค์พบด้วยความรัก ไม่นานพระปิ่นทองก็ได้แต่งงานกับหญิงสาวคนนี้อย่างเงียบ ๆ

(แก้วหน้าม้า. 2548 : 21)

ในฉากนี้มีตัวละคร 2 ตัว คือ แก้วกับพระปิ่นทอง เรื่องเริ่มต้นขึ้นหลังจากที่แก้วถอดหน้าม้าออกกลายเป็นสาวน้อยแสนสวย ทำให้พระปิ่นทองหลงรักทันทีและทั้งสองได้แต่งงานกัน โดยพระปิ่นทองไม่รู้ความจริงว่าสาวสวยคนนี้เป็นแก้วหน้าม้า ต่อจากนั้นเนื้อเรื่องได้เพิ่มความสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้นยิ่งขึ้นระหว่างแก้วกับพระปิ่นทอง

5) นิทานกล่าวถึง แก้วซึ่งเป็นสาวสวยหลังจากคลอลูกเป็นชาย ก็ได้ลาตากับยายพาลูกกลับไปเมืองมิถิลา และเข้าป่าไปเยี่ยมพระฤๅษี จนได้รู้ข่าวว่าพระปิ่นทองถูกยักษ์จับตัวไป

ระหว่างทาง แก้วก็แวะไปเยี่ยมและกราบไหว้พระฤๅษีผู้มีพระคุณของเธอ ขณะนั้นพระฤๅษีกำลังนั่งญาณ และเห็นด้วยญาณวิเศษว่าพระปิ่นทองถูกยักษ์จับตัวไประหว่างเดินทางกลับเมืองมิถิลา จึงบอกให้แก้วรู้ ทำให้เธอเป็นห่วงสามีมาก จึงขอฝากลูกน้อยไว้กับพระฤๅษี เพื่อไปช่วยสามีของเธอ

(แก้วหน้าม้า. 2548 : 23)

ในฉากนี้มีตัวละคร 2 ตัว คือ แก้วกับพระฤๅษี หลังจากแก้วทราบข่าวจากพระฤๅษีว่าพระปิ่นทองถูกยักษ์จับตัวไปจึงรีบไปช่วย เห็นได้ว่าความเก่งกล้าสามารถของแก้วนั้นเกิดขึ้นจากของวิเศษที่ได้รับมาจากพระฤๅษี พระฤๅษีจึงเป็นตัวละครที่มีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งต่อชีวิตของแก้ว

6) นิทานกล่าวถึง แก้วซึ่งปลอมตัวเป็นผู้ชายไปต่อสู้กับพวักยักษ์ พระปิ่นทองจึงปลอมตัวและเดินทางกลับเมืองมิถิลาด้วยกัน

เมื่อพระปิ่นทองเดินทางกลับมาถึงเมืองมิถิลา แก้วหน้าม้าก็รีบอุ้มลูกชายตัวน้อยมาให้พระปิ่นทองทอดพระเนตร โดยยืนยันว่าเป็นลูกของพระปิ่นทอง ด้วยแหวนประจำตัวของพระปิ่นทองที่ผูกติดข้อมือของพระปิ่นแก้วลูกน้อย พระปิ่นทองต้องจำใจยอมรับและไม่สามารถเอาผิดอะไรแก่แก้วหน้าม้าได้อีก

(แก้วหน้าม้า. 2548 : 25)

ตัวละครที่มีบทบาทต่อกันในฉากนี้มีเพียง 2 ตัว คือ แก้วหน้าม้ากับพระปิ่นทอง ส่วนลูกชายนั้นเป็นเพียงองค์ประกอบที่ช่วยเสริมบทบาทของตัวละครทั้ง 2 ตัว ให้เด่นชัดขึ้น

7) นิทานกล่าวถึงพวักยักซ์ที่เคยพ่ายแพ้ยกทัพมาล้อมตีเมืองมิถิลา ทำให้ชาวเมืองกลัวและไม่มีใครกล้าออกไปต่อสู้กับยักซ์ แก้วเลยปลอมตัวเป็นผู้ชายไปต่อสู้กับพวักยักซ์ และสามารถปราบยักซ์ได้สำเร็จ จนพระปิ่นทองรู้ความจริงว่าผู้ชายที่ปราบยักซ์คือแก้ว

พระปิ่นทองทรงจำชายหนุ่มผู้กล้าหาญคนนั้นได้ และก็จับได้ว่าแก้วหน้าม้าคือชายหนุ่มที่เคยช่วยชีวิตพระองค์และปราบยักซ์ในคราวนี้ด้วยพระปิ่นทองยังได้รู้ความจริงอีกว่า แก้วหน้าม้าคือหญิงสาวชาวบ้านที่พระองค์แต่งงานด้วยที่เมืองโรม พระปิ่นทองดีใจมากและเสียใจที่เคยทำร้ายแก้วมาตลอด ทรงขอให้แก้วอภัยเรื่องที่ผ่านมา

(แก้วหน้าม้า. 2548 : 25)

จะเห็นว่าในฉากนี้มีตัวละครสำคัญ 2 ตัว คือ แก้วกับพระปิ่นทอง และแสดงให้เห็นถึงความรู้สึกของพระปิ่นทองที่มีต่อแก้วและสิ่งที่พระปิ่นทองทำหลังจากได้รู้ความจริงทั้งหมด

3.1.3 กฎของความตรงข้าม

นิทานกล่าวถึง นางเอกคือแก้วซึ่งเป็นหญิงชาวบ้านในหมู่บ้านแห่งหนึ่ง มีหน้าตาคล้ายกับม้า นำเกลียด ส่วนพระเอกคือพระปิ่นทองเป็นเจ้าชายในวัง มีรูปร่างหน้าตางดงาม ดังนี้

ณ เมืองมิถิลา มีสองสามีภรรยาคู่หนึ่งอยู่ในหมู่บ้านเล็ก ๆ แถบชานเมืองอย่างมีความสุข จนกระทั่งวันหนึ่ง ภรรยาตั้งท้องและฝันว่ามีเทวดาเหาะลงมาอบดวงแก้วให้ เมื่อนางคลอดลูกออกมาเป็นลูกสาว จึงตั้งชื่อให้ว่า “แก้ว” ตามความฝัน แต่แก้วนั้นเกิดมาอาภัพ เธอมีหน้าตาคล้ายกับม้า ชาวบ้านจึงเรียกเธอว่า แก้วหน้าม้า

...

เมืองมิลิธานั้น มีกษัตริย์ชื่อว่า ท้าวภูวตลมงคผลราช
ปกครองอยู่ พระองค์มีพระมเหสีชื่อพระนางนันทาทวี และมี
พระโอรสองค์เดียวชื่อว่าพระปิ่นทอง ซึ่งเป็นเจ้าชายที่มีรูปร่าง
พระบิดาและพระมารดาทรงรักใคร่และห่วงใยพระปิ่นทองมาก
โดยเฉพาะท้าวภูวตลมงคผลราชนั้นทรงรักพระปิ่นทองมากเป็น
พิเศษ

(แก้วหน้าม้า. 2548 : 7-9)

จะเห็นว่า นิทานเรื่องแก้วหน้าม้า สร้างตัวละครเอกให้มีความแตกต่างกันแบบตรงกันข้าม
3 ประการด้วยกัน คือ (1) เพศ พระปิ่นทองเป็นผู้ชาย แก้วเป็นผู้หญิง (2) สถานะทางสังคม พระปิ่นทอง
เกิดมาเป็นเจ้าชายที่มีทรัพย์สินเงินทอง มีชีวิตอยู่ในวัง ส่วนแก้วเกิดมาเป็นชาวบ้านธรรมดาอยู่นอกเมือง
(3) รูปร่างหน้าตา พระปิ่นทองมีรูปร่างหน้าตาดี ส่วนแก้วมีหน้าตาคล้ายกับม้าและขี้เเ

3.1.4 กฎของโครงเรื่องเดียว

แก้วหน้าม้าเป็นนิทานที่มีโครงเรื่องไม่ซับซ้อน ดำเนินเรื่องโดยใช้ตัวละครเอกคือแก้ว
เป็นผู้ผจญภัยและถ่ายทอดเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นต่างฉากต่างวาระ โดยเปิดเรื่องด้วยการบรรยายตัวละคร
ว่าแก้วเกิดมามีหน้าตาเหมือนม้า แต่เธอเป็นคนที่มั่นใจ ว่าเรื่องแจ่มใสและขอช่วยเหลือคนอื่นเสมอ
การผูกปม คือ แก้วตกหลุมรักพระเอก แต่เนื่องจากหน้าตาขี้เเทำให้แก้วถูกพระเอกกำจัดตลอดเวลา
การคลายปมนี้คือให้แก้วได้รับความช่วยเหลือจากฤๅษี โดยถอดหน้าม้าออกและได้แต่งงานกับพระปิ่นทอง
และต่อมาแก้วปลอมตัวเป็นผู้ชายไปสู้กับยักษ์และช่วยชีวิตพระเอก การคลี่คลายของเรื่อง คือ แก้ว
เปิดเผยความจริงทั้งหมด จึงได้แต่งงานกับพระปิ่นทองอีกครั้งหนึ่งและอยู่กันด้วยความสุขตลอดไป

3.1.5 กฎของการสร้างแบบแผน

นิทานกล่าวถึงพระฤๅษีซึ่งเห็นด้วยญาณวิเศษว่าพระปิ่นทองถูกยักษ์จับไประหว่าง
เดินทางกลับเมืองมิลิธา แก้วเป็นห่วงสามีและรีบไปช่วยสามีของเธอ ดังนี้

แก้วรีบนั่งเรือเหาะเดินทางไปช่วยพระปิ่นทองโดยปลอมตัว
เป็นผู้ชายและได้ใช้มีดอโต้วิเศษเข้าต่อสู้กับยักษ์ ด้วยฤทธิ์อันร้ายแรง
ของมีดอโต้แก้วก็จัดการกับพวกยักษ์จนแพราบคาบ

...

จากนั้นแก้วก็ถอดหน้าม้าออก แล้วปลอมตัวเป็นผู้ชาย
พร้อมกับใช้มีดอโต้วิเศษออกไปสู้รบกับพวกยักษ์อย่างกล้าหาญ
ในที่สุดเธอก็จัดการพวกยักษ์ได้สำเร็จ

(แก้วหน้าม้า. 2548 : 23-25)

จะเห็นได้ว่า นางเอกช่วยเหลือพระเอกซึ่งประสบอันตรายจากยักษ์ด้วยวิธีเดียวกันซ้ำ ๆ คือ ถอดหน้าม้าออกแล้วปลอมตัวเป็นผู้ชาย พร้อมกับใช้มิดอิโต้วิเศษออกไปสู้รบกับยักษ์

3.1.6 ฉากประทับใจ

นิทานกล่าวถึง แก้วซึ่งหลงเชื่อคำสัญญาของพระปิ่นทอง และตั้งตารอพระปิ่นทอง กลับมารับเธอไปแต่งงานกันในวังเป็นเวลานาน แต่พระปิ่นทองก็หายเงียบไป แก้วเสียใจมากจนไม่ยอม กินข้าวกินปลา และเอาแต่เก็บตัวไม่ยอมพูดกับใครเลย ทำให้พ่อแม่ของแก้วทั้งสงสารและโกรธมาก ดังนี้

พ่อแม่ของแก้วก็รู้สึกโกรธ ที่พระปิ่นทองทรงหลอกแก้ว
เพื่อจะเอาว้าวคืน โดยไม่สนใจความรู้สึกของแก้ว ทั้งสองจึงเดินทาง
เข้าวังเพื่อไปกราบทูลเรื่องนี้แก่ท้าวภูตลมงคลราช

(แก้วหน้าม้า. 2548 : 12)

จากเนื้อเรื่องตอนนี้เห็นได้ว่า เมื่อพ่อแม่ของแก้วเห็นสภาพความทุกข์และความตรอมใจ ของลูก จึงตัดสินใจเดินทางเข้าวังเพื่อไปทูลสัญญาจากท้าวภูตลมงคลราช โดยไม่ได้สนใจผลกระทบ ที่จะตามมา แสดงให้เห็นความรักความห่วงใยที่พ่อแม่มีต่อลูก สามารถทำทุกสิ่งทุกอย่างเพื่อให้ลูกมีความสุข ช่วยให้ผู้อ่อนเกิดอารมณ์สงสารและซาบซึ้งในความรักของพ่อแม่ที่มีต่อลูก จนเกิดความรู้สึก ประทับใจในบทบาทของตัวละคร

3.1.7 ความสมเหตุสมผล

นิทานเรื่องนี้กล่าวถึงความซื่อของแก้วอันเป็นเหตุให้ท้าวภูตลราชกับพระปิ่นทอง หาทางกำจัดแก้วไปจากวัง โดยให้แก้วไปนำเขาพระสุเมรุมาไว้ที่เมืองมิลิลาให้ได้ภายในเวลาเจ็ดวัน แก้วจึงออกเดินทางเข้าป่าไปหาเขาพระสุเมรุ และได้พบกับพระฤๅษีตนหนึ่งที่ช่วยเหลือแก้ว ดังนี้

แก้วเดินทางอยู่ในป่าเป็นเวลาสามวัน จนกระทั่งมา
พบกับพระฤๅษีตนหนึ่งที่อยู่ในป่านั้น ฤๅษีตนนี้เป็นคนใจดีมีเมตตา
เมื่อได้ฟังเรื่องราวของแก้วก็รู้สึกสงสารมาก จึงช่วยแก้วโดยทำพิธี
ถอดหน้าม้าให้ด้วยมนต์คาถาวิเศษ เมื่อแก้วถอดหน้าม้าแล้ว เธอก็
กลายเป็นสาวน้อยที่สวยงามกว่าใครทั้งหมด พระฤๅษียังมอบของวิเศษ
ให้แก้วด้วย คือ มิดอิโต้วิเศษ และเรือเหาะที่เสกจากเศษหนังเสือ

(แก้วหน้าม้า. 2548 : 17)

จากเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในเรื่องถือว่าเป็นการแสดงความมีอิทธิฤทธิ์ของพระฤๅษี ซึ่งจัดว่าเป็นเรื่องสมเหตุสมผล ทั้งนี้เพราะตามความเชื่อของคนไทยถือฤๅษีว่าเป็นผู้มีฤทธิ์มีอำนาจ พิเศษเหนือมนุษย์

3.1.8 เอกภาพของโครงเรื่อง

นิทานเรื่อง แก้วหน้าม้า มีโครงเรื่องใหญ่เพียงเรื่องเดียว คือ ความรักและความซื่อสัตย์ที่แก้วมีต่อพระปิ่นทอง เมื่อแก้วพบและตกหลุมรักพระปิ่นทองจนได้เข้าวัง แม้จะถูกท้าวภูวตลมงครราชและพระปิ่นทองหาทางกำจัด แก้วก็ยังอดทนและพยายามทุกวิถีทางที่จะแก้ปัญหที่เกิดขึ้นจนสามารถทำตามคำสั่งของท้าวภูวตลมงครราชได้สำเร็จ ในที่สุดยอมแม้กระทั่งเสี่ยงชีวิตปลอมตัวไปสู้กับยักษ์และช่วยชีวิตพระปิ่นทอง จนกระทั่งเมื่อพระปิ่นทองรู้ความจริงทั้งหมด จึงได้ขอให้แก้วอภัยที่เคยทำร้ายแก้วมาตลอด ด้วยความรักและความซื่อสัตย์ของแก้วทำให้แก้วให้อภัย ทั้งสองจึงได้อยู่ด้วยกันอย่างมีความสุขตลอดไป

สรุปได้ว่า นิทานเรื่องแก้วหน้าม้ามีเอกภาพของโครงเรื่อง คือเนื้อหาที่แสดงถึงความสัมพันธ์ของตัวละครทั้งในด้านบวกและด้านลบ รวมทั้งเหตุการณ์ต่าง ๆ ในเรื่องจะเป็นองค์ประกอบที่นำเข้าสู่โครงเรื่องใหญ่

3.1.9 กฎของการเพ่งจุดสนใจที่ตัวละครเอกเพียงตัวเดียว

โครงเรื่องของนิทานพื้นบ้านไทยมักจะดำเนินคู่ไปกับพฤติกรรมของตัวละครเอกหรือเรื่องราวที่เกิดขึ้น โดยการเน้นบรรยายถึงตัวละครเอกและพฤติกรรมของตัวละครเอกเป็นสำคัญ ดังนั้นพฤติกรรมของตัวละครเอกในเรื่องนี้คือแก้ว จึงปรากฏให้เห็นชัดมากกว่าตัวละครอื่น ดังนี้

- แก้วพบกับพระเอก
- แก้วถูกพระเอกกำจัด
- แก้วได้รับความช่วยเหลือจากฤๅษี
- แก้วปลอมตัวแต่งงานกับพระเอก
- แก้วคลอดลูก
- แก้วปลอมตัวไปสู้กับยักษ์และช่วยชีวิตพระเอก
- แก้วเปิดเผยความจริง
- แก้วแต่งงานกับพระเอกและอยู่กันอย่างมีความสุขตลอดไป

3.2 อุทัยเทวี

นิทานเรื่อง อุทัยเทวี มีความสอดคล้องกับกฎเกี่ยวกับนิทานพื้นบ้านของ เอกเซล โอลริค 8 กฎ ได้แก่ (1) กฎของการเริ่มเรื่องและกฎของการจบเรื่อง (2) กฎของตัวละคร 2 ตัวใน 1 ฉาก (3) กฎของความตรงข้าม (4) กฎของโครงเรื่องเดียว (5) ฉากประทับใจ (6) เอกภาพของโครงเรื่อง (7) ความสมเหตุสมผล (8) กฎของการเพ่งจุดสนใจที่ตัวละครเอกเพียงตัวเดียว ดังรายละเอียดต่อไปนี้

3.2.1 กฎของการเริ่มเรื่องและการจบเรื่อง

- 1) กฎของการเริ่มเรื่อง

นิทานเรื่องนี้เริ่มต้นเรื่องโดยการกล่าวถึงเมือง ๆ หนึ่งใต้พื้นน้ำ เป็นเมืองบาดาลที่มีบรรดานาคทั้งหลายอาศัยอยู่ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ลึกลงไปใต้พื้นน้ำ ยังมีเมือง ๆ หนึ่ง เป็นเมืองบาดาลซึ่งมีบรรดานาคทั้งหลายอาศัยอยู่โดยมีพญานาคราชเป็นผู้ปกครอง พญานาคมีมเหสีชื่อ นางนาคเทวี และมีพระธิดาแสนสวยองค์หนึ่งชื่อว่า เจ้าหญิงสมุทรมาลา

เจ้าหญิงสมุทรมาลาเป็นธิดาองค์เดียว จึงทำให้พระบิดาและพระมารดาทรงรักมาก ทั้งสองพระองค์เลี้ยงดูเจ้าหญิงอย่างใกล้ชิด และห่วงแหนจนเจ้าหญิงเติบโตเป็นสาว ก็ไม่เคยเที่ยวเล่นนอกเมืองบาดาลเลย ทำให้เจ้าหญิงรู้สึกเบื่อที่จะต้องอยู่แต่ในวังใต้บาดาล

(อุทัยเทวี. 2548 : 30)

จากเนื้อเรื่องข้างต้นจะเห็นได้ว่า พญานาคและมเหสีได้เลี้ยงดูเจ้าหญิงผู้เป็นธิดาอย่างใกล้ชิด จนกระทั่งชีวิตของครอบครัวนี้เริ่มมีเหตุการณ์น่าตื่นเต้นอันเนื่องมาจากเจ้าหญิงสมุทรมาลาเติบโตและอยากไปเที่ยวนอกเมือง

2) กฎของการจบเรื่อง

นิทานดำเนินเรื่องต่อจากเหตุการณ์หลังจากอุทัยเทวีถูกเจ้าหญิงฉันทนาทำร้าย แต่อุทัยเทวีรอดชีวิตมาได้ แล้วจึงปลอมตัวไปลอบให้เจ้าหญิงฉันทนาเอาปลาเน่ามาพอกไว้บนหัวที่หงอกขาวเป็นเวลาเจ็ดวัน ทำให้ผมของเจ้าหญิงฉันทนาร่วงหมดทั้งหัวและเป็นแผลเน่าจนไม่กล้าออกไปพบหน้าผู้คน ต่อจากนั้นเรื่องดำเนินต่อดังนี้

แล้วอุทัยเทวีก็ส่งข่าวให้เจ้าชายรู้ว่าเธอยังมีชีวิตอยู่ เจ้าชายรู้ว่าก็ดีใจรีบออกเดินทางตามหาอุทัยเทวีจนพบ และพาเธอเดินทางกลับไปยังเมืองการพ จากนั้นเป็นต้นมา ทั้งสองก็อยู่ครองรักกันอย่างมีความสุขตลอดกาล

(อุทัยเทวี. 2548 : 52)

จะเห็นได้ว่าเมื่อปัญหาทุกอย่างได้รับการแก้ไข จนเหตุการณ์คลี่คลายไปสู่ภาวะปกติ เรื่องจึงจบลงด้วยความสุข โดยเจ้าชายรับอุทัยเทวีกลับเมืองการพและทั้งสองก็อยู่ครองรักกันอย่างมีความสุข

3.2.2 กฎของตัวละคร 2 ตัวใน 1 ฉาก

นิทานเรื่องนี้มีทั้งหมด 25 ฉาก ฉากที่มีตัวละคร 2 ตัวใน 1 ฉากมี 3 ฉากด้วยกัน คือ

1) ฉากที่กล่าวถึงเจ้าหญิงสมุทรมาลาพระธิดาของพญานาคราช หลบหนีออกจากเมืองบาดาลขึ้นไปจนถึงโลกมนุษย์ และได้พบกับรุกขเทวดา

ในขณะที่เจ้าหญิงกำลังเดินเล่นอยู่ในป่าเพียงลำพัง รุกขเทวดาหนุ่มองค์หนึ่งซึ่งมีหน้าที่ดูแลป่าแห่งนี้ เห็นเจ้าหญิง แล่นสวยเข้าก็ตกหลุมรัก จึงแปลงร่างเป็นชายหนุ่มรูปงามมาพบกับ เจ้าหญิง ทั้งสองต่างตกหลุมรักซึ่งกันและกัน และตกลงจะใช้ชีวิต อยู่ด้วยกันตลอดไป

(อุทัยเทวี. 2548 : 32)

จะเห็นได้ว่า ฉากนี้เป็นฉากของการพบกันครั้งแรกของเจ้าหญิงสมุทรมาลาและ รุกขเทวดา มีตัวละครในฉากเพียง 2 ตัวเท่านั้น คือ เจ้าหญิงสมุทรมาลากับรุกขเทวดา เน้นให้เห็นถึง ตัวละครสองตัวนี้มีความเกี่ยวข้องกัน โดยให้ตัวละครทั้งสองต่างตกหลุมรักตั้งแต่แรกพบ

2) ฉากที่กล่าวถึงตายายคู่หนึ่งซึ่งยากจนมาก อาศัยอยู่ในชายป่า ต้องหาปลาและปลุกผัก มาเลี้ยงชีพ ดังนี้

ที่ชายป่าใกล้ ๆ กับหนองน้ำแห่งหนึ่ง มีตายายคู่หนึ่ง อาศัยอยู่ในกระท่อบเล็ก ๆ หลังหนึ่ง ทั้งสองตายายยากจนมาก ตาต้องออกไปหาปลา ส่วนยายก็ปลุกผักเอาไว้เพื่อเป็นอาหารเลี้ยงชีพอยู่ทุกวัน ทั้งตาและยายอยู่อย่างเงิบเหงา เพราะทั้งคู่ไม่มี ลูกหลานเลย

(อุทัยเทวี. 2548 : 38)

จะเห็นได้ว่า ฉากนี้เป็นฉากบรรยายสภาพชีวิตของตายายคู่หนึ่ง จึงมีตัวละครเพียง 2 ตัว คือ ตากับยาย โดยเน้นให้ว่าชีวิตของตากับยายลำบากจนจะไม่มีลูกหลานดูแล แต่ตากับยาย จะเป็นตัวละครที่มีบทบาทสำคัญของเนื้อเรื่องตอนต่อไป

3) ฉากที่กล่าวถึงอุทัยเทวีเมื่อรอดชีวิตแล้วได้ปลอมตัวไปเฝ้าเจ้าหญิงฉันทนาเพื่อตอบโต้ ดังนี้

พอนางข้าหลวงเห็นอุทัยเทวีเข้าก็แปลกใจ จึงพาตัวไป เข้าเฝ้าเจ้าหญิงฉันทนาซึ่งกำลังเป็นทุกข์กับผมที่หงอกจนทั่วไป ทั้งหัว อุทัยเทวีที่ปลอมตัวมาก็เล่าว่า เธอใช้ปลาเน่ามาพอกไว้บนหัว เจ็ดวัน ผมที่ขาวก็จะกลายเป็นดำสนิทเป็นเงางาม เจ้าหญิงฉันทนา อยากมีผมดำเหมือนเดิมก็หลงเชื่อทำตามที่อุทัยเทวีบอก ผ่านไป เจ็ดวัน ปลาเน่าก็ทำให้ผมของเจ้าหญิงฉันทนาร่วงหลุดหมดหัว และยังเป็นแผลเน่าพุพองด้วย เจ้าหญิงฉันทนาจึงไม่กล้าออกไป พบหน้าผู้คนอีกเลย

(อุทัยเทวี. 2548 : 51)

ฉากที่กล่าวถึงมีตัวละครที่มีบทบาทต่อกันเพียง 2 ตัว คือ อุทัยเทวีกับเจ้าหญิงฉันทนา อุทัยเทวีหาวิธีทำให้เจ้าหญิงฉันทนาไม่กล้าออกไปพบหน้าใครอีก ส่วนข้าหลวงนั้นเป็นเพียงองค์ประกอบที่ช่วยเสริมบทบาทของตัวละครทั้ง 2 ตัว ให้เด่นชัดขึ้น

3.2.3 กฎของความตรงข้าม

นิทานเรื่องนี้กล่าวถึง เด็กหญิงที่อยู่ในซากคางคกตอบแทนบุญคุณต่อกับยายด้วยการช่วยทำงานบ้านหลังตากับยายออกจากบ้านไปหาปลา ทำให้ทั้งสองตายายแปลกใจมากและต้องการจะรู้ให้ได้ว่าใครเป็นผู้มาช่วยตนทำงานบ้าน

จนวันหนึ่ง ตากับยายจึงแกล้งออกไปหาปลาเหมือนเคย แล้วค่อยย้อนกลับมาแอบดูที่กระต๊อบ จึงได้พบกับความจริง ตายายขอร้องให้เด็กหญิงออกมาจากซากคางคก เพื่อที่ทั้งสองจะได้เลี้ยงดูเด็กหญิงไว้เป็นหลาน แต่ด้วยความผูกพัน เด็กหญิงจึงขอเก็บซากคางคกไว้และขอกลับเข้าไปอยู่ในซากนั้นบ้าง ตากับยายจึงตั้งชื่อให้เด็กหญิงตามที่มาของเธอว่า "อุทัยเทวี"

(อุทัยเทวี. 2548 : 41)

จากเนื้อเรื่องจะเห็นได้ว่าตัวละครในเรื่องอุทัยเทวี มีลักษณะแตกต่างกันแบบตรงกันข้าม 2 ข้อ คือ (1) เพศ ตาเป็นผู้ชาย ยายกับเด็กเป็นผู้หญิง (2) วัย ตากับยายเป็นคนแก่ อุทัยเทวีเป็นเด็กน้อย

3.2.4 กฎของโครงเรื่องเดียว

นิทานนี้มีโครงเรื่องที่ไม่ซับซ้อน ดำเนินเรื่องไปตามเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น โดยเปิดเรื่องด้วยการบรรยายตัวละครว่า เจ้าหญิงของบรรดานาคหนีจากเมืองไปแต่งงานกับรุกขเทวดา การผูกปมคือ หลังจากคลอดลูกออกมาเป็นไข เจ้าหญิงก็ทิ้งลูกไว้แล้วกลับเมือง การคลายปมคือ มีตายายคู่หนึ่งช่วยเลี้ยงดูอุทัยเทวีซึ่งเป็นลูกสาวของเจ้าหญิงจนเติบโตเป็นสาวและอุทัยเทวีก็ได้แต่งงานกับเจ้าชายจุดสุดยอดคือ เจ้าชายต้องไปแต่งงานกับเจ้าหญิงฉันทนาเพื่อความสงบสุขของบ้านเมือง แต่เจ้าหญิงฉันทนากลับทำร้ายอุทัยเทวีด้วยความอิจฉา การคลายปมของเรื่องคือ อุทัยเทวีรอดชีวิตและรอแก้แค้นเจ้าหญิงฉันทนา ทำให้เจ้าหญิงฉันทนาผมร่วงจนไม่กล้าออกไปพบหน้าผู้คนอีก การคลี่คลายเรื่องคือ อุทัยเทวีส่งข่าวให้เจ้าชายมารับตนกลับเมืองและทั้งสองอยู่ด้วยกันอย่างมีความสุข

3.2.5 ฉากประทับใจ

นิทานกล่าวถึง เจ้าชายสุทราษแต่งงานกับอุทัยเทวี ทำให้เจ้าเมืองจุลมนครไม่พอใจและจะยกทัพมาทำศึก เนื่องจากมีสัญญาที่เคยหมั้นหมายให้เจ้าชายสุทราษอภิเษกกับเจ้าหญิงฉันทนา ธิดาของพระองค์ พระเจ้าการพจึงต้องขอร้องให้เจ้าชายสุทราษเดินทางไปอภิเษกเพื่อระงับศึก ดังนี้

เมืองจุลมนครนั้นเป็นเมืองใหญ่ซึ่งไม่มีทางที่พระเจ้าการพ

จะต่อสู้กับทัพเมืองจุลมนครได้ พระองค์จึงขอร้องให้เจ้าชายเสด็จ

ไปอภิเษกกับเจ้าหญิงฉันทนา ทำให้เจ้าชายสุทราษและอุทัยเทวี เป็นทุกข์ใจมาก แต่หากไม่ทำตามคำสั่งบ้านเมืองก็จะเดือดร้อน อุทัยเทวีจึงขอให้เจ้าชายเดินทางไปอภิเษกกับเจ้าหญิงฉันทนาด้วยความอาลัยรัก เจ้าชายได้สั่งให้ช่างปั้นรูปจำลองของอุทัยเทวีติดตัว ไปไว้คู่ต่างหน้าด้วย

(อุทัยเทวี. 2548 : 48)

จากเนื้อเรื่องตอนนี้จะเห็นได้ว่า เจ้าชายสุทราษและอุทัยเทวีจำต้องเสียสละความสุขส่วนตัวเพื่อรักษาความสงบสุขของบ้านเมือง ต้องลาจากกันทั้งที่มีความรักต่อกันอย่างดูดีดี ทำให้ผู้อ่านซาบซึ้ง และเศร้าสลดไปกับตัวละคร เป็นการสร้างความประทับใจให้เกิดกับผู้อ่าน

3.2.6 ความสมเหตุสมผล

ในนิทานพื้นบ้านอาจมีเหตุการณ์ประหลาดมหัศจรรย์ อธิปาฏิหาริย์ หรือเป็นเรื่องเกี่ยวกับไสยศาสตร์ ที่มีความสมเหตุสมผลและสามารถยอมรับได้

ในนิทานกล่าวถึง เจ้าชายซึ่งไม่สนใจเจ้าหญิงฉันทนา เอาแต่อยู่กับรูปปั้นของอุทัยเทวี ทำให้เจ้าหญิงฉันทนาเสียใจและอิจฉาอุทัยเทวีมาก จึงสั่งให้ทหารไปจับตัวอุทัยเทวีมาทำร้ายจนหมดสติ และโยนร่างของอุทัยเทวีลงแม่น้ำไป แต่อุทัยเทวีกลับรอดชีวิต ดังนี้

เหตุเพราะอุทัยเทวีนั้นมีเชื้อสายของพญานาค เธอจึงไม่ได้จมน้ำตายอย่างที่ใคร ๆ เข้าใจโชคดีที่มียายแก่คนหนึ่งพายเรือขายขนมผ่านมาพอดี จึงช่วยอุทัยเทวีไว้และพาไปอยู่ด้วยกัน อุทัยเทวีจึงตอบแทนบุญคุณของยาย โดยช่วยพายเรือไปขายขนมให้ วันหนึ่งเธอปลอมตัวเป็นหญิงแก่ที่มีผมดำขลับ และพายเรือไปขายขนมที่ทำน้ำหน้าวังของเจ้าหญิงฉันทนา

(อุทัยเทวี. 2548 : 50)

จะเห็นได้ว่า แม้อุทัยเทวีถูกทำร้ายโดยโยนทิ้งลงแม่น้ำ แต่อุทัยเทวีไม่ได้จมน้ำตาย เนื่องจากมีเชื้อสายของพญานาค เหตุการณ์นี้มีความสมเหตุสมผล เพราะชาวไทยเชื่อกันว่าพญานาคเป็นสัตว์เทวะชนิดหนึ่งที่อาศัยอยู่ในแม่น้ำโขง เป็นสัตว์มหัศจรรย์ มีคุณสมบัติพิเศษที่สามารถแปลงกายได้ พญานาคมีอิทธิฤทธิ์และมีชีวิตใกล้เคียงกับคน ดังนั้น การที่อุทัยเทวีไม่จมน้ำตายจึงไม่ใช่เรื่องแปลก

3.2.7 เอกภาพของโครงเรื่อง

นิทานเรื่องนี้ไม่มีโครงเรื่องใหญ่เพียงเรื่องเดียว คือ ความรักและความซื่อสัตย์ที่อุทัยเทวีกับเจ้าชายสุทราษมีต่อกัน เหตุการณ์ระหว่างเจ้าชายกับอุทัยเทวีเริ่มขึ้นจากวันหนึ่ง ตายายพาอุทัยเทวีไปทำบุญที่วัด ได้พบกับเจ้าชายและเจ้าชายตกหลุมรักอุทัยเทวีตั้งแต่แรกเห็น แต่อุทัยเทวีกลับหนีและแอบซ่อนตัวไว้ไม่ยินยอมรับรักจากเจ้าชาย ทำให้เจ้าชายเศร้าเสียใจมาก เลยขอพรกับพระอินทร์ พระอินทร์

จัดงานแต่งงานให้ เพราะทั้งคู่เป็นผู้มีบุญมาเกิดและเป็นเนื้อคู่กันจริง แต่กลับมีเหตุการณ์ที่ทำให้ทั้งสอง ต้องมีปัญหาเนื่องจากเจ้าชายต้องเดินทางไปแต่งงานกับเจ้าหญิงฉันทนาแห่งเมืองจุโลมนครตามสัญญา เพื่อความสุขของบ้านเมือง แต่เนื่องจากเจ้าชายรักอุทัยเทวีจึงไม่สนใจเจ้าหญิงฉันทนา เป็นสาเหตุ ให้เจ้าหญิงฉันทนาสั่งทหารไปฆ่าอุทัยเทวี แต่อุทัยเทวีรอดชีวิตมาได้และกลับมาแก้แค้นเจ้าหญิงฉันทนา ในที่สุดเจ้าชายและอุทัยเทวีก็ได้กลับมาอยู่ด้วยกันอีกครั้งหนึ่ง

จะเห็นว่าเอกภาพของโครงเรื่องนี้ คือ ความรักและความซื่อสัตย์ของตัวเอกทั้งสอง เหตุการณ์ต่าง ๆ ในเรื่องเป็นองค์ประกอบเพื่อช่วยสนับสนุนให้โครงเรื่องพัฒนาไปสู่จุดสูงสุดของเรื่อง และเสริมความสมบูรณ์ให้กับเนื้อเรื่อง

3.2.8 กฎของการเพ่งจุดสนใจที่ตัวละครเอกเพียงตัวเดียว

นิทานเรื่องนี้มีโครงเรื่องที่ดำเนินคู่ไปกับพฤติกรรมของตัวละครเอก โดยการเน้น พฤติกรรมของอุทัยเทวีให้มีบทบาทเด่นตลอดเรื่อง ดังนี้

อุทัยเทวีถูกทิ้งตั้งแต่เกิด

มีตายายคนหนึ่งช่วยเหลืออุทัยเทวีจนเป็นสาว

อุทัยเทวีได้พบกับเจ้าชาย

อุทัยเทวีได้แต่งงานกับเจ้าชาย

อุทัยเทวีถูกเจ้าหญิงฉันทนาทำร้าย

อุทัยเทวีรอดชีวิตและแก้แค้นเจ้าหญิงฉันทนา

อุทัยเทวีกลับไปอยู่กับเจ้าชายตลอดไป

3.3 พิภูลทอง

นิทานเรื่อง พิภูลทอง มีความสอดคล้องกับกฎเกี่ยวกับนิทานพื้นบ้านของเอกเซล โอลริค 9 กฎ ได้แก่ (1) กฎของการเริ่มเรื่องและการจบเรื่อง (2) กฎของตัวละคร 2 ตัวใน 1 ฉาก (3) กฎของความตรงข้าม (4) กฎของฝาแฝด (5) กฎของโครงเรื่องเดียว (6) ฉากประทับใจ (7) ความสมเหตุสมผล (8) เอกภาพของโครงเรื่อง (9) กฎของการเพ่งจุดสนใจที่ตัวละครเอกเพียงตัวเดียว รายละเอียดดังต่อไปนี้

3.3.1 กฎของการเริ่มเรื่องและการจบเรื่อง

1) กฎของการเริ่มเรื่อง

นิทานกล่าวถึงมีหญิงม่ายคนหนึ่ง หน้าตาขี้เหร่และนิสัยชั่วร้ายเห็นแก่ตัว ดังตัวอย่าง

ณ หมู่บ้านเล็ก ๆ แห่งหนึ่ง ยังมีหญิงม่ายคนหนึ่ง หน้าตา

ขี้เหร่และนิสัยชั่วร้ายเห็นแก่ตัว นางเป็นคนร้ายกาจมากจนไม่มี

ใครอยากยุ่งด้วย

หญิงม่ายมีลูกสาวสองคน คนโตชื่อ “มะลิ” ซึ่งเป็นหญิงสาวที่หน้าตาซีเห่และมีนิสัยชั่วร้ายปากร้ายเหมือนแม่ไม่มีผิด หญิงม่ายรักมะลามาก เพราะเธอเป็นลูกสาวที่แท้จริงของนาง มะลิจึงถูกเลี้ยงดูอย่างดี เธอไม่ต้องทำงานอะไรเลย

ส่วนลูกสาวคนเล็กชื่อ “พิกุล” เธอเป็นสาวน้อยที่มีหน้าตาสวยน่ารัก และยังมีนิสัยดีจิตใจดี ไม่เคยคิดร้ายกับใคร หญิงม่ายไม่รักพิกุลเลยเพราะเป็นลูกเลี้ยงของนาง ดังนั้น นางจึงเลี้ยงดูพิกุลให้เป็นคนรับใช้ หญิงม่ายใช้พิกุลทำงานหนักทุกอย่าง ทั้งที่บ้านและงานในไร่ในสวน

(พิกุลทอง. 2548 : 53-55)

จะเห็นได้ว่า นิทานเริ่มเรื่องด้วยการกล่าวถึงชีวิตของครอบครัวหนึ่ง มีหญิงม่าย ลูกสาว และลูกเลี้ยงสาว ลูกเลี้ยงถูกกลั่นแกล้งให้เป็นคนทำงานทุกอย่างในบ้าน

2) กฎของการจบเรื่อง

นิทานเรื่องนี้ดำเนินเรื่องต่อไปจนกระทั่งพิกุลทนความโหดร้ายของแม่เลี้ยงไม่ไหว จึงหนีออกจากบ้าน จนได้พบกับเจ้าชายและทั้งสองคนรักกัน เจ้าชายจึงพาพิกุลกลับเข้าวัง พระบิดาและพระมารดาของเจ้าชายรู้สึกพอใจรักใคร่พิกุลมาก จึงตั้งชื่อให้พิกุลใหม่ว่า “เจ้าหญิงพิกุลทอง” เจ้าชายและเจ้าหญิงพิกุลทองแต่งงานกัน และเรื่องดำเนินถึงตอนจบดังนี้

จากนั้นไม่นาน เจ้าชายและเจ้าหญิงพิกุลทองก็แต่งงานกัน พระบิดาจึงยกเมืองให้ทั้งสองปกครองต่อ ทั้งคู่ก็อยู่ด้วยกันอย่างมีความสุข และมีแต่ความร่ำรวยรุ่งเรืองจากดอกพิกุลทองของเจ้าหญิงพิกุลทอง ประชาชนของเมืองนี้จึงได้อยู่ดีกินดีกันทุกคน

ส่วนหญิงม่ายกับมะลิ ก็ต้องหนีเข้าไปอยู่ในป่า เพราะไม่มีใครอยากอยู่ใกล้หญิงสาวหน้าตาซีเห่ และยังมีแต่สัตว์น่าเกลียดน่าขยะแขยงร่วออกจากปากตลอดเวลาที่เธอพูด หลังจากนั้นก็ไม่มีความหมายใครได้พบสองแม่ลูกอีกเลย

(พิกุลทอง. 2548 : 74)

จากเนื้อเรื่องตอนนี้จะเห็นได้ว่า เมื่อปัญหาทุกอย่างได้รับการแก้ไข จนเหตุการณ์คลี่คลายไปสู่ภาวะปกติ เรื่องจึงจบลงด้วยความสุข เจ้าหญิงพิกุลทองได้แต่งงานอยู่กับเจ้าชายอย่างมีความสุข หญิงม่ายกับมะลิก็ได้รับผลกระทบจากเรื่องร้ายที่เคยทำ

3.3.2 กฎของตัวละคร 2 ตัวใน 1 ฉาก

นิทานเรื่องนี้มีฉากทั้งหมด 17 ฉาก ตัวละคร 2 ตัวในฉากมี 5 ฉาก ดังตัวอย่างต่อไปนี้

1) นิทานกล่าวถึง พิกุลไปตักน้ำตามคำสั่งของแม่เลี้ยง ระหว่างทางเห็นหญิงชราที่นำสงสาร จึงรีบตักน้ำให้ดื่ม โดยไม่สนใจว่าเมื่อกลับบ้านเธอจะต้องถูกแม่เลี้ยงลงโทษที่ตักน้ำมาไม่เต็มหม้อ ดังนี้

พิกุลทำตามคำสั่งของแม่เลี้ยงทุกอย่าง เธอตักน้ำเสร็จแล้วก็เดินทางกลับบ้าน ระหว่างทางพิกุลได้พบกับหญิงชราคนหนึ่งยืนอยู่ใต้ต้นไม้ใหญ่ ท่าทางเหนื่อยล้า นำสงสารมาก เธอจึงหยุดถามด้วยคำพูดอ่อนหวานไพเราะ หญิงชราเห็นพิกุลถือหม้อน้ำมาก็ขอน้ำดื่ม พิกุลรู้สึกสงสารหญิงชรามาก จึงรีบตักน้ำให้ดื่ม หญิงชราดื่มน้ำไปเกือบครึ่งหม้อ พิกุลก็ไม่ว่าอะไร แม้ว่าเธอจะเป็นคนแบกน้ำนั้นมาด้วยความเหนื่อยยาก และรู้ว่าเมื่อกลับไปถึงบ้าน เธอจะต้องถูกแม่เลี้ยงลงโทษที่ตักน้ำมาไม่เต็มหม้อก็ตาม

จริง ๆ แล้วนางชราผู้นี้ก็คือนางไม้ผู้มีฤทธิ์วิเศษที่อยู่ในต้นไม้ต้นนั้น เมื่อตักน้ำแล้วหญิงชราที่คืนร่างเป็นนางไม้ แล้วให้พรวิเศษแก่พิกุลว่า ทุกครั้งที่เธอพูด ขอให้มดออกพิกุลทองที่เป็นทองคำแท้ ๆ ร่วงออกจากปากทุกคำพูด นางไม้ให้พรวิเศษเพราะพิกุลเป็นคนดีมีน้ำใจงาม และยังพูดจาไพเราะอ่อนโยน จากนั้นนางไม้ก็หายตัวเข้าไปในต้นไม้ใหญ่ต้นนั้น

(พิกุลทอง. 2548 : 57)

จะเห็นได้ว่า ในฉากระหว่างการเดินทางของพิกุลที่ตักน้ำเสร็จแล้วกลับบ้านนั้นมีตัวละคร 2 ตัว คือพิกุลกับนางไม้ ซึ่งนางไม้เป็นตัวละครที่มีบทบาทสำคัญของเนื้อเรื่องต่อไป ด้วยการให้พรวิเศษแก่พิกุลว่า ให้มดออกพิกุลทองร่วงออกจากปากทุกครั้งที่พูด จะช่วยให้เรื่องดำเนินต่อไปอย่างตื่นเต้น

2) นิทานกล่าวถึง เมื่อหญิงม่ายเห็นว่าทุกครั้งที่พิกุลพูดจะมีดอกพิกุลทองที่เป็นทองคำแท้ ๆ ร่วงออกจากปาก จึงสั่งพิกุลให้พูดคุยตลอดเวลา ไม่ยอมให้เธอหยุดพัก เพื่อเก็บดอกพิกุลทองจนพิกุลหมดแรงหมดสติไป ดังนี้

นำสงสารพิกุลที่ต้องพูดอยู่ตลอดเวลา หญิงม่ายผู้ใจคอโหดร้ายไม่ยอมให้เธอหยุดพักเพื่อกินอาหารเลย นางสั่งพิกุลให้พูดคุยไปเรื่อย ๆ ส่วนนางก็คอยเก็บดอกพิกุลทองที่ร่วงจากปากพิกุล พิกุลทั้งเหนื่อยและอ่อนแรง เธอพูดไปร้องไห้ไป จนในที่สุด

พิกุลก็หมดแรง เธอพูดไม่ไหวอีกแล้ว ไม่มีดอกพิกุลทองให้หญิงม่าย
เก็บอีก เพราะพิกุลเป็นลมหมดสติไป

(พิกุลทอง. 2548 : 60)

จากเหตุการณ์ที่ยกมาจะเห็นได้ว่า เป็นฉากที่พิกุลถูกหญิงม่ายทำทารุณ มีตัวละคร 2 ตัว
คือ พิกุลกับหญิงม่าย ไม่เพียงแต่แสดงให้เห็นความชั่วร้ายของแม่เลี้ยง ยังเน้นให้เห็นความขัดแย้งระหว่าง
พิกุลกับหญิงม่ายที่ยิ่งรุนแรงขึ้น เพื่อช่วยให้เรื่องดำเนินต่อไปอย่างตื่นเต้น

3) นิทานเรื่องนี้กล่าวถึง เมื่อหญิงม่ายเห็นพิกุลได้รับพรวิเศษจากนางไม้ ด้วยความโลภ
และความอิจฉา จึงสั่งให้มะลิไปตักน้ำที่ป่าเหมือนพิกุลเพื่อขอพรจากนางไม้ ดังนี้

มะลิเห็นว่าคนที่เธอพบที่ต้นไม้ใหญ่ไม่ใช่หญิงชราอย่างที่
พิกุลเล่าแต่กลับเป็นหญิงสาวสวย ด้วยความอิจฉา เธอจึงด่าทอ
หญิงสาวอย่างหยาบคายที่มาขอน้ำดื่มจากเธอ เพราะเธออดส่ำท์
แบกน้ำมาทั้งหนักและเหนื่อย เธอไม่มีวันแบ่งน้ำให้ใครดื่มแน่
นอกจากจะไม่แบ่งให้แล้ว มะลียังดื่มน้ำในหม้อนั่นเอง ส่วนน้ำที่เหลือ
เธอก็เททิ้งลงดินต่อหน้าหญิงสาวคนนั้น

ที่จริงแล้วหญิงสาวสวยผู้นั้นก็คือนางไม้ผู้มีฤทธิ์วิเศษที่
แปลงร่างมา หญิงสาวคืนร่างเป็นนางไม้ และสาปมะลิว่า เมื่อใดที่
พูด จะมีสัตว์เลื้อยคลานที่น้ำเกลียดและน่าขยะแขยงอย่างหนอน
ไล่เดือน กิ้งกือ และคางคก ร่วงออกมาจากปากของมะลิทุกคำพูด
การที่นางไม้สาปมะลิ เพราะมะลิเป็นคนที่ไม่มีน้ำใจ จิตใจชั่วร้าย
และชอบด่าทอด้วยถ้อยคำที่หยาบคาย

(พิกุลทอง. 2548 : 65-66)

ในฉากนี้มะลิกำลังแบกน้ำกลับบ้าน มีตัวละคร 2 ตัว คือ มะลิกับนางไม้ ซึ่งนางไม้
เป็นตัวละครที่มีบทบาทสำคัญของเนื้อเรื่องตอนต่อไป ด้วยการสาปมะลิว่า ให้มีสัตว์เลื้อยคลานร่วง
ออกจากปากทุกครั้งี่พูด นางไม้เป็นตัวละครที่ทำให้ชีวิตของมะลิเปลี่ยนแปลงไป

4) ในนิทานกล่าวถึง ผลจากการพูดจาหยาบคายและจิตใจชั่วร้าย นางไม้จึงสาปมะลิว่า
ทุกครั้งี่พูดจะมีสัตว์น่าเกลียดร่วงออกมาจากปากของมะลิ มะลิโมโหด่าทอนางไม้ไปด้วยและเดินทาง
กลับบ้านไปด้วย พอถึงบ้าน ก็เล่าเรื่องที่เกิดขึ้นให้แม่ฟัง ดังนี้

พอกลับมาถึงบ้าน มะลิก็เล่าเรื่องที่เกิดขึ้นให้แม่ฟัง ทุกครั้ง
ที่เธอพูด ก็จะมีสัตว์น่าเกลียดน่าขยะแขยงออกมาจากปาก เธอด่าทอ
นางไม้ไม่หยุดด้วยความโกรธที่ถูกนางไม้สาป ทำให้มีสัตว์น่าเกลียด
ร่วงออกมาจากปากเต็มบ้านไปหมด จนหญิงม่ายทนไม่ไหวต้องเอา

มือปิดปากลูกสาวไว้ไม่ให้พูด หญิงม่ายทั้งโอรสและโมโหมากที่เห็น
ลูกสาวของตนเองเป็นอย่างนี้

(พิกุลทอง. 2548 : 67)

ตอนนี้เป็นตอนที่มะลิกำลังเล่าเหตุการณ์ที่พบในป่าให้หญิงม่ายฟัง ในฉากมีตัวละคร
2 ตัว คือ มะลิกับหญิงม่าย ซึ่งแสดงให้เห็นนิสัยของมะลิและหญิงม่าย ที่จะช่วยให้เรื่องดำเนิน
ต่อไปอย่างตื่นเต้น

5) นิทานเรื่องนี้กล่าวถึง มะลิกับแม่เลี้ยงทุบตีพิกุลอย่างรุนแรงจนพิกุลทนไม่ไหวจึงหนี
ออกจากบ้าน พิกุลได้พบกับเจ้าชายที่ขี่ม้าท่องเที่ยวในป่า และเล่าเรื่องที่เกิดขึ้นทั้งหมดให้เจ้าชายฟัง ดังนี้

เมื่อเจ้าชายเห็นพิกุล ก็ตกตะลึงในความสวยของเธอ
จึงเข้าไปถามพิกุลว่า ทำไมถึงมานั่งร้องไห้อยู่กลางป่าอย่างนี้ พิกุลก็
เล่าเรื่องที่เกิดขึ้นให้เจ้าชายฟัง ขณะที่พิกุลกำลังเล่าเรื่องอยู่นั้น ก็มี
ดอกพิกุลร่วงออกมาจากปากทุกคำพูด เจ้าชายรู้สึกประหลาดใจมาก
ทรงหยิบดอกพิกุลทองขึ้นมาดู แล้วทรงนึกถึงความฝันของพระองค์

(พิกุลทอง. 2548 : 70)

จากเนื้อเรื่องจะเห็นได้ว่า เป็นฉากที่พิกุลพบกับเจ้าชายในป่า มีตัวละคร 2 ตัว คือ
พิกุลกับเจ้าชาย ซึ่งเป็นนางเอกกับพระเอก เป็นการเน้นให้เห็นความเกี่ยวข้องของตัวละคร ทำให้เรื่อง
ดำเนินต่อไปอย่างน่าสนใจ

3.3.3 กฎของความตรงข้าม

ในนิทานเรื่องนี้กล่าวถึง เมื่อมะลิถูกนางไม้สาปว่าทุกครั้งที่มีมะลิพูดจะมีสัตว์น่าเกลียด
ร่วงออกจากปาก ทำให้มะลิกับแม่เลี้ยงโมโหพิกุลมาก จึงทุบตีพิกุลอย่างรุนแรงจนพิกุลทนไม่ไหวต้อง
หนีออกจากบ้าน ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ขณะเดียวกันพิกุลก็ฟื้นขึ้นมาพอดี หญิงม่ายและมะลิที่
กำลังโมโหและแค้นใจคิดว่าพิกุลแกล้งหลอกให้มะลิต้องถูกสาป
จึงช่วยกันทุบตีพิกุลอย่างรุนแรงจนเธอเจ็บเข้าไปหมดทั้งตัว ใน
ที่สุดพิกุลก็ทนไม่ไหว เธอต้องหนีหญิงม่ายกับมะลิเข้าไปซ่อนตัวอยู่
ในป่า เพื่อไม่ให้ทั้งสองตามมาทำร้ายอีก

(พิกุลทอง. 2548 : 68)

จากเนื้อหาข้างต้นจะเห็นได้ว่า นิทานเรื่องพิกุลทอง สร้างตัวละครเอกให้มีความ
แตกต่างกันแบบตรงกันข้าม คือ ลักษณะนิสัย พิกุลเป็นหญิงสาวที่นิสัยงดงาม มีน้ำใจและมีความ
อดทน ส่วนหญิงม่ายกับมะลิเป็นคนที่จิตใจโหดร้าย

3.3.4 กฎของฝ่าแฝด

นิทานเรื่องนี้กล่าวถึงเหตุการณ์ในหมู่บ้านเล็ก ๆ แห่งหนึ่ง มีหญิงม่ายที่มีลูกสาวสองคน คนโตมีหน้าตาซีเหร่และมีนิสัยชั่วร้ายเห็นแก่ตัว ลูกสาวคนเล็กมีหน้าตาสวย น่ารัก และนิสัยดีจิตใจดีงาม ดังตัวอย่างต่อไปนี้

หญิงม่ายมีลูกสาวสองคน คนโตชื่อ “มะลิ” ซึ่งเป็นหญิงสาวที่หน้าตาซีเหร่และมีนิสัยชั่วร้ายปากร้ายเหมือนแม่ไม่มีผิด หญิงม่ายรักมะลามาก เพราะเธอเป็นลูกสาวที่แท้จริงของนาง มะลิจึงถูกเลี้ยงดูอย่างดี เธอไม่ต้องทำงานอะไรเลย

ส่วนลูกสาวคนเล็กชื่อ “พิกุล” เธอเป็นสาวน้อยที่มีหน้าตาสวยน่ารัก และยังมีนิสัยดีจิตใจดี ไม่เคยคิดร้ายกับใคร หญิงม่ายไม่รักพิกุลเลยเพราะเป็นลูกเลี้ยงของนาง ดังนั้น นางจึงเลี้ยงดูพิกุลให้เป็นคนรับใช้ หญิงม่ายใช้พิกุลทำงานหนักทุกอย่าง ทั้งที่บ้านและในไร่ในสวน

(พิกุลทอง. 2548 : 54-55)

จะเห็นได้ว่า แม่มะลิกับพิกุลเป็นพี่น้องกันแต่มีลักษณะนิสัยที่แตกต่างกัน มะลิเป็นหญิงสาวที่หน้าตาซีเหร่และมีนิสัยชั่วร้าย ขาดเมตตาและพูดจาหยาบคาย ส่วนพิกุลเป็นคนสุภาพ หน้าตาสวยน่ารัก และมีนิสัยดีจิตใจดี พูดจาอ่อนหวาน บทบาทที่มีต่อกันของตัวละครสองคนนี้ คือ มะลิจึงฉ้อโกงและเกลียดชังคอยหาเรื่องแกล้งพิกุลตลอดเวลา

3.3.5 กฎของโครงเรื่องเดียว

นิทานเรื่อง พิกุลทอง มีโครงเรื่องที่ไม่ซับซ้อน ดำเนินเรื่องไปตามเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น โดยเปิดเรื่องด้วยการบรรยายตัวละครว่า มีหญิงม่าย ลูกสาว และลูกเลี้ยงสาวอยู่ด้วยกัน การผูกปมคือ พิกุลถูกเลี้ยงเป็นคนรับใช้ในบ้าน หญิงม่ายและมะลิหาเรื่องแกล้งพิกุลตลอดเวลา วันหนึ่งพิกุลถูกสั่งให้ไปตักน้ำในลำธารที่อยู่ป่า จึงได้พบนางไม้และได้พรวิเศษจากนางไม้ ทำให้หญิงม่ายกับมะลิจึงฉ้อโกงมะลิเลยไปตักน้ำตามอย่างพิกุล จุดสุดยอดคือ การที่มะลิผู้มีจิตใจชั่วร้ายถูกนางไม้สาป ทำให้มะลิและหญิงม่ายยิ่งโมโหมากและลงโทษพิกุลอย่างรุนแรง การคลายปมและการคลี่คลายของเรื่องคือ พิกุลหนีหญิงม่ายกับมะลิเข้าไปในป่าจน ได้พบและแต่งงานกับเจ้าชายในที่สุด

3.3.6 ฉากประทับใจ

นิทานกล่าวถึง ระหว่างการเดินทางกลับบ้าน พิกุลช่วยเหลือหญิงชราที่กำลังหิวน้ำอยู่ โดยตักน้ำให้ดื่ม ฉะนั้นพิกุลจึงได้รับพรวิเศษจากนางไม้ที่แปรร่างเป็นหญิงชรา ดังนี้

จริง ๆ แล้วนางชราผู้นี้ก็คือนางไม้ผู้มีฤทธิ์วิเศษที่อยู่ในต้นไม้ นั่น เมื่อตักน้ำแล้วหญิงชราก็คืนร่างเป็นนางไม้ แล้วให้พรวิเศษ

แก่พิกุลว่า ทุกครั้งที่เธอพูด ขอให้มียอดอกพิกุลทองที่เป็นทองคำแท้ ๆ
ร่วงออกจากปากทุกคำพูด นางไม่ให้พรวิเศษเพราะพิกุลเป็นคนดี
มีน้ำใจงาม และยังพูดจาไพเราะอ่อนโยน จากนั้นนางไม้ก็หายตัว
เข้าไปในต้นไม้ใหญ่ต้นนั้น

(พิกุลทอง. 2548 : 57)

เหตุการณ์นี้จะเห็นได้ว่า พิกุลรีบตักน้ำให้หญิงชราดื่ม โดยไม่สนใจว่าเมื่อกลับบ้าน
เธอจะต้องถูกแม่เลี้ยงลงโทษที่ตักน้ำมาไม่เต็มหม้อ เธอสนใจแต่ว่าหญิงชรา กำลังต้องการดื่มน้ำอยู่
สุดท้ายพิกุลจึงได้รับผลตอบแทนจากความมีเมตตา สร้างความประทับใจให้กับผู้อ่านว่า การช่วยเหลือ
ซึ่งเป็นความดีงามจากใจจริง และสุดยอดของความมีน้ำใจนั้นคือการไม่หวังผลตอบแทน

3.3.7 ความสมเหตุสมผล

นิทานกล่าวถึง เจ้าชายได้เห็นพิกุล และตกตะลึงในความสวยงามของเธอและพิกุลเล่า
เหตุการณ์ทั้งหมด ขณะที่พิกุลกำลังพูดอยู่ ก็มีดอกพิกุลทองร่วงออกจากปากทุกคำ เจ้าชายรู้สึก
ประหลาดใจมาก และนึกถึงความฝันของพระองค์ ดังนี้

เมื่อสองสามคืนก่อน เจ้าชายเข้าบรรทมและทรงฝันไปว่า
พระองค์ได้เดินทางท่องเที่ยวไปป่า และก็มาอยู่ นั่งพักที่ใต้ต้นไม้
อันร่มเย็น ลักพักก็มีหญิงชราคนหนึ่งเดินเข้ามาหาเจ้าชาย หญิงชรา
บอกกับเจ้าชายว่า เจ้าชายจะได้พบหญิงสาวคนหนึ่งเป็นคนสวย
และมีจิตใจดีงาม และที่สำคัญเวลาที่เธอเอ่ยปากพูดมา หญิงสาวผู้นี้
จะต้องมีดอกพิกุลทองร่วงออกจากปากทุกคำพูด หญิงชราบอกว่า
หญิงสาวคนนี้เป็นเนื้อคู่ของเจ้าชาย แล้วหญิงชรา ก็หายเข้าต้นไม้ไป

(พิกุลทอง. 2548 : 71)

จะเห็นได้ว่า เจ้าชายฝันว่า หญิงชราคนหนึ่งบอกว่า เจ้าชายจะได้พบกับเนื้อคู่ ซึ่งเป็น
หญิงสาวผู้มีดอกพิกุลทองร่วงออกจากปากทุกคำพูด เหตุการณ์นี้มีความสมเหตุสมผล เพราะชาวไทย
มีความเชื่อว่าความฝันสามารถบอกเหตุการณ์ล่วงหน้าในชีวิตได้

3.3.8 เอกภาพของโครงเรื่อง

นิทานเรื่องนี้โครงเรื่องใหญ่เพียงเรื่องเดียว คือ ความสุภาพและความมีน้ำใจทำให้
ชีวิตมีความสุขและความเจริญ เหตุการณ์ในเรื่อง คือ พิกุลมีแม่เลี้ยงและพี่สาวมะลิที่มีนิสัยชั่วร้าย
พิกุลต้องทำงานหนักทุกอย่างเนื่องจากความลำเอียงและความใจร้ายของแม่เลี้ยง ครั้งหนึ่งที่ พิกุล
ไปตักน้ำตามคำสั่งของแม่เลี้ยง ระหว่างทางได้ช่วยเหลือนางไม้ที่แปลงร่างเป็นหญิงชรา จึงได้รับพรวิเศษ
จากนางไม้ให้มีดอกพิกุลทองร่วงออกจากปากทุกครั้งที่พูด เมื่อแม่เลี้ยงรู้เรื่องทั้งหมดก็มีความละโมภ
จึงบีบบังคับให้พิกุลพูดไม่หยุดเพื่อเอาทองคำ และให้มะลิไปตักน้ำเพื่อจะขอพรจากนางไม้ แต่มะลิมีนิสัย

หยาบเข้าจึงได้รับผลตรงกันข้ามกับพิกุล โดยโดนนางไม้สาปแข่งว่าเมื่อใดที่มะลิพูดจะมีสัตว์เลื้อยคลาน ร่วงออกจากปาก ทำให้มะลิกับแม่เลี้ยงโมโหมาก จึงช่วยกันทุบตีพิกุลอย่างรุนแรง ในที่สุดพิกุลทนไม่ไหว ต้องหนีออกจากบ้านไปซ่อนตัวอยู่ในป่า พิกุลจึงได้พบกับเจ้าชายและเล่าเรื่องที่เกิดขึ้นทั้งหมดให้เจ้าชายฟัง เจ้าชายตกหลุมรักพิกุล จึงพาพิกุลกลับวังและแต่งงานกัน ส่วนแม่เลี้ยงกับมะลิต้องหนีเข้าไปในป่า

3.3.9 กฎของการเพ่งจุดสนใจที่ตัวละครเอกเพียงตัวเดียว

นิทานพื้นบ้านเรื่องพิกุลทอง มีโครงเรื่องที่ดำเนินคู่ไปกับพฤติกรรมของตัวละครเอก เน้นที่นางเอก คือ พิกุลตลอดเรื่อง ดังนี้

พิกุลเป็นคนรับใช้และทำงานหนักในบ้าน

พิกุลไปตักน้ำตามคำสั่งของแม่เลี้ยง

พิกุลได้พรวิเศษจากนางไม้

พิกุลต้องพูดไม่หยุดจนหมดสติ

พิกุลถูกทุบตีจนหนีจากบ้าน

พิกุลได้พบกับเจ้าชายและครองคู่กันต่อมา

จะเห็นว่า นิทานพื้นบ้านเรื่องพิกุลทอง เน้นความสำคัญที่ตัวละครเอกเพียงตัวเดียว โดยการกล่าวถึงพฤติกรรมของตัวละครเอกให้เห็นชัดมากกว่าตัวละครอื่น และเน้นให้มีลักษณะเด่นของตัวละครเอก คือ พิกุล ที่ความมีน้ำใจและความสุภาพ

3.4 โสนน้อย เรือนงาม

นิทานเรื่อง โสนน้อย เรือนงาม มีความสอดคล้องกับกฎเกี่ยวกับนิทานพื้นบ้านของ เอกเชล โอลริค 8 กฎ ได้แก่ (1) กฎของการเริ่มเรื่องและกฎของการจบเรื่อง (2) กฎของตัวละคร 2 ตัวใน 1 ฉาก (3) กฎของความตรงข้าม (4) กฎของโครงเรื่องเดี่ยว (5) ฉากประทับใจ (6) ความสมเหตุสมผล (7) เอกภาพของโครงเรื่อง (8) กฎของการเพ่งจุดสนใจที่ตัวละครเอกเพียงตัวเดียว โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

3.4.1 กฎของการเริ่มเรื่องและการจบเรื่อง

1) กฎของการเริ่มเรื่อง

นิทานเรื่องนี้กล่าวถึง เมืองโรมวิสัย มีเจ้าหญิงองค์หนึ่งเกิดมาได้ถือเรือนไม้แสนสวยมาด้วย เรือนไม้แสนสวยเรือนนี้เป็นของวิเศษ สามารถย่อขยายขนาดได้ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ครั้งหนึ่งนานมาแล้ว ณ เมืองโรมวิสัยมีพระเจ้าโรมวิสัย
และพระมเหสีปกครองอยู่ พระองค์มีพระธิดาซึ่งเป็นที่น่ารักใคร่
และหวงแหนพระองค์หนึ่งชื่อว่า “เจ้าหญิงโสนน้อยเรือนงาม”
เนื่องจากตอนที่เจ้าหญิงเกิดนั้น เจ้าหญิงได้ถือเรือนไม้แสนสวยมาด้วย
เรือนไม้แสนสวยเรือนนี้เป็นของวิเศษ สามารถย่อขยายขนาดได้

เจ้าหญิงทรงรักของชั้นนี้มาก ทรงมีติดตัวไว้เสมอ พระเจ้าโรมวิสัย
และพระมเหสีทรงเชื่อว่าเจ้าหญิงเป็นผู้มีบุญมาเกิด

(โสนน้อย เรือนงาม. 2548 : 76)

จากตัวอย่างจะเห็นได้ว่า นิทานเรื่องนี้เริ่มเรื่องด้วยการบรรยายถึงชีวิตของ
พระเจ้าโรมวิสัยและพระมเหสีที่ถือเรือไม้เกิดมาด้วย และทั้งสองได้เลี้ยงดูเจ้าหญิงจนเติบโต
อย่างมีความสุข

2) กฎของการจบเรื่อง

นิทานดำเนินเรื่องต่อไปจนกระทั่งเจ้าชายรู้ความจริงทั้งหมดว่า นางกุลาหลอกหลวง
ทุกคน จึงสั่งให้ประหารชีวิตนางกุลา แต่เจ้าหญิงโสนน้อยเรือนงามขอชีวิตนางกุลาไว้ด้วยความเมตตา
ในที่สุดเจ้าหญิงโสนน้อยเรือนงามและเจ้าชายก็แต่งงานกัน ดังนี้

เจ้าชายวิจิตรจินดาและเจ้าหญิงโสนน้อยเรือนงามก็อภิเษก
สมรสกัน สร้างความยินดีให้แก่พระเจ้านพรัตน์และพระมเหสีมาก
ฝ่ายทางเมืองโรมวิสัย พระเจ้าโรมวิสัยและพระมเหสีก็ทรงยินดี
อย่างยิ่งที่พระธิดาของพระองค์พ้นเคราะห์และกำลังจะมีความสุข
กับเจ้าชายวิจิตรจินดา ตั้งแต่นั้นมาทั้งสองพระองค์ก็อยู่ร่วมกัน
อย่างมีความสุข

(โสนน้อย เรือนงาม. 2548 : 97)

จากเนื้อหาข้างต้นจะเห็นได้ว่าเมื่อปัญหาทุกอย่างได้รับการแก้ไข จนเหตุการณ์
คลี่คลายไปสู่ภาวะปกติ เรื่องจึงจบลงด้วยความสุข เจ้าหญิงโสนน้อยเรือนงามได้แต่งงานอยู่กับเจ้าชาย
อย่างมีความสุขและเจ้าหญิงโสนน้อยเรือนงามก็พ้นเคราะห์

3.4.2 กฎของตัวละคร 2 ตัวใน 1 ฉาก

นิทานเรื่องนี้มีทั้งหมด 21 ฉาก มีตัวละคร 2 ตัวใน 1 ฉากอยู่ 3 ฉากด้วยกัน ดังนี้

1) นิทานกล่าวถึงเมื่อเจ้าหญิงโสนน้อยเรือนงามอายุสิบห้าปี โหรงหลงได้ทำนายว่า
เจ้าหญิงจะมีเคราะห์หนัก วิธีการแก้ไขก็คือเจ้าหญิงต้องออกจากเมืองทันที เจ้าหญิงจึงออกเดินทางไป
จากเมืองเพียงลำพัง ดังนี้

เดือดร้อนถึงพระอินทร์ผู้มีอำนาจบนสวรรค์ เมื่อพระอินทร์
มองลงมาพบเหตุ ก็เกิดความรู้สึกสงสารเจ้าหญิงโสนน้อยเรือนงาม
ผู้แสนดี พระอินทร์จึงแปลงร่างเป็นชีปะขาวลงมาหาเจ้าหญิงโสนน้อย
เรือนงามและได้มอบยาวิเศษให้ ยานี้เป็นยาที่ช่วยรักษาคนตายไป
แล้วให้ฟื้นขึ้นมาได้อีก

(โสนน้อย เรือนงาม. 2548 : 78)

จะเห็นได้ว่า ในฉากระหว่างการเดินทางของเจ้าหญิงโสณน้อยเรื่อนงามนั้นมีตัวละคร 2 ตัว คือ เจ้าหญิงกับพระอินทร์ ซึ่งพระอินทร์เป็นตัวละครที่มีบทบาทสำคัญของเนื้อเรื่องตอนต่อไป ด้วยการมอบยาวิเศษที่สามารถช่วยรักษาคนตายไปแล้วให้ฟื้นขึ้นได้ ช่วยให้เรื่องดำเนินต่อไปอย่างตื่นเต้น

2) นิทานกล่าวถึงเมื่อความเดือดร้อนของเจ้าหญิงโสณน้อยเรื่อนงามได้รู้ถึงพระอินทร์ พระอินทร์จึงแปลงร่างเป็นซีปะขาวลงมาช่วยเจ้าหญิง โดยมอบยาวิเศษให้ และเจ้าหญิงได้ใช้ยาวิเศษ มาช่วยรักษาหญิงคนหนึ่งที่นอนตายอยู่ ดังนี้

เจ้าหญิงโสณน้อยเรื่อนงามกราบขอขอบคุณซีปะขาว แล้วก็
เดินทางต่อไปจนมาถึงชายป่าแห่งหนึ่ง ก็ได้พบกับหญิงคนหนึ่ง
นอนตายอยู่ เพราะถูกงูกัด เจ้าหญิงสงสารจึงใช้ยาวิเศษที่ซีปะขาว
ให้มาช่วยรักษาหญิงคนนั้นจนฟื้นคืนชีพ นางกราบขอบคุณเจ้าหญิง
และบอกว่านางชื่อ “กุลา” และจะตอบแทนบุญคุณเจ้าหญิงโดย
ขอเป็นข้ารับใช้ติดตามเจ้าหญิงไปทุกที่ แล้วทั้งสองก็ออกเดินทาง
ไปด้วยกัน

(โสณน้อย เรื่อนงาม. 2548 : 79)

จากตัวอย่างจะเห็นได้ว่า ในฉากระหว่างการเดินทางของเจ้าหญิงโสณน้อยเรื่อนงามนั้นมีตัวละคร 2 ตัว คือ เจ้าหญิงโสณน้อยเรื่อนงามกับนางกุลา นางกุลาเป็นตัวละครที่มีบทบาทสำคัญ ที่เข้ามา มีความเกี่ยวข้องกับชีวิตเจ้าหญิง สร้างความขัดแย้งและความตื่นเต้นให้กับเนื้อเรื่องตอนต่อไป และแสดงให้เห็นว่า เจ้าหญิงโสณน้อยเรื่อนงามมีจิตใจที่เมตตา

3) ในฉากที่กล่าวถึงเจ้าหญิงโสณน้อยเรื่อนงามเดินทางมาถึงเมืองนพรัตน์ เมื่อได้ยินประกาศว่าต้องการหาคนไปรักษาเจ้าชายที่ถูกพญานาคกัดตาย จึงเข้าไปในวังเพื่อทำการรักษา ดังนี้

เจ้าหญิงโสณน้อยเรื่อนงามเอาชุดเครื่องทรงเจ้าหญิง
ออกมาเปลี่ยน และทำการรักษาเจ้าชายวิจิตรจินดา เมื่อเจ้าชาย
ตื่นยาวิเศษเข้าไป ทำให้พิษพญานาคที่อยู่ในตัวระเหยออกมา
กลายเป็นไอพิษที่ร้อนแรงมาก มันแผดเผาจนเจ้าหญิงแทบทนไม่ไหว
แต่เจ้าหญิงก็พยายามอดทนรักษาเจ้าชายจนสำเร็จ เพราะพิษอัน
ร้อนแรงของพญานาค เจ้าหญิงจึงต้องรีบเปลี่ยนเครื่องทรงไป
อาบน้ำเพื่อคลายร้อนจากพิษนั้น

(โสณน้อย เรื่อนงาม. 2548 : 83)

จะเห็นได้ว่า ในฉากที่ทำการรักษาเจ้าชายนั้นมีตัวละคร 2 ตัว คือ เจ้าหญิงกับ เจ้าชายวิจิตรจินดา เน้นให้เห็นความเกี่ยวพันครั้งแรกระหว่างตัวละคร ว่าเจ้าหญิงโสณน้อยเรื่อนงาม เป็นผู้ที่มีบุญคุณต่อเจ้าชายวิจิตรจินดา ทำให้ผู้อ่านอยากติดตามว่า เหตุการณ์จะเป็นอย่างไรต่อไป

3.4.3 กฎของความตรงข้าม

นิทานกล่าวถึง นางกุลาแอบเอาชุดเครื่องทรงเจ้าหญิงมาใส่และหลอกทุกคนว่าตัวเองเป็นเจ้าหญิงที่ช่วยรักษาเจ้าชายให้ฟื้นขึ้น แต่เพราะนางกุลามีกิริยาต่ำทรามทำให้ทุกคนสงสัยมาก พระมเหสีสั่งให้นางกุลาเย็บกระตุงไปตอง นางกุลาจึงแย่งเอากระตุงที่เจ้าหญิงทำไป ดังนี้

พระมเหสีจึงสั่งให้นางกุลาเย็บกระตุงไปตองมาถวายให้
พระองค์ดู แต่เพราะนางกุลาเป็นหญิงสาวชาวบ้านที่ไม่ได้รับการอบรมมา นางจึงเย็บกระตุงไม่ได้ นางกุลาโมโหมากจึงเอา
ไปตองไปโยนทิ้ง เจ้าหญิงโสนน้อยเรือนงามเห็นดังนั้น จึงเก็บ
ไปตองมาเย็บกระตุงและตกแต่งด้วยดอกไม้อย่างสวยงามไม่มีที่ติ
นางกุลาเห็นเจ้าหญิงทำกระตุงได้สวยงาม ก็แย่งเอาไปถวาย
พระมเหสีและโกหกว่านางเป็นคนที่ทำเอง

(โสนน้อย เรือนงาม. 2548 : 79)

จากเนื้อเรื่องข้างต้นจะเห็นได้ว่า นิทานเรื่องโสนน้อยเรือนงาม สร้างตัวละครเอกให้มีความแตกต่างกันแบบตรงกันข้าม 2 ประการด้วยกัน คือ (1) สถานะทางสังคม โสนน้อยเรือนงามเป็นเจ้าหญิงที่ได้รับการศึกษาอบรมวิชาวินิจฉัย ส่วนนางกุลาเป็นชาวบ้านธรรมดาที่ไม่มีความรู้ (2) นิสัย โสนน้อยเรือนงามเป็นคนที่มีน้ำใจและมีความอดทน ส่วนนางกุลาเป็นคนที่จิตใจชั่วร้าย

3.4.4 กฎของโครงเรื่องเดียว

นิทานเรื่องนี้มีโครงเรื่องที่ไม่ซับซ้อน ดำเนินเรื่องโดยใช้ตัวละครเอกคือเจ้าหญิงโสนน้อย เรือนงามเป็นผู้ผจญภัยและถ่ายทอดเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นต่างฉากต่างวาระ โดยเปิดเรื่องด้วยการบรรยายตัวละครว่า โสนน้อยเรือนงามเป็นเจ้าหญิงที่ถือเรือนงามพิเศษติดมาด้วย การผูกปม คือ เจ้าหญิงต้องออกจากเมืองเพื่อแก้ไขเคราะห์ ระหว่างทางเจ้าหญิงได้รับยาวิเศษจากพระอินทร์ ได้นางกุลาเป็นคนรับใช้ และเจ้าหญิงเข้าวังช่วยรักษาเจ้าชาย จุดสุดยอด คือ นางกุลาแย่งตำแหน่งเจ้าหญิงไป หลอกทุกคนว่าตัวเองเป็นเจ้าหญิงที่ช่วยรักษาเจ้าชายให้ฟื้นขึ้น และยังแกล้งเจ้าหญิง การคลี่คลายของเรื่อง คือ เจ้าชายนำเรือนงามของโสนน้อยจากเมืองโรมวิสัย จึงได้รู้ความจริงทั้งหมด เจ้าหญิงกับเจ้าชายได้แต่งงานกันและอยู่กันตลอดไป

3.4.5 ฉากประทับใจ

เนื้อหาในนิทานกล่าวถึง เจ้าชายวิจิตรจินดาออกเดินทางไปท่องเที่ยวจนถึงเมืองโรมวิสัย และซื้อของฝากให้ทุกคนจนเกือบครบ แต่เหลือเพียงสิ่งเดียวที่เจ้าชายหาซื้อไม่ได้ คือ เรือนงามของโสนน้อยที่นางทาสฝากซื้อ แต่เจ้าชายไม่ละความพยายาม ตั้งใจจะหาซื้อให้ได้ จึงเดินทางเข้าวังตามที่ชาวบ้านแนะนำ ดังนี้

เจ้าชายวิจิตรจินดาจึงต้องเดินทางเข้าไปในวังหลวงเพราะ
ตั้งใจซื้อของฝากให้ครบทุกคน เมื่อไปเข้าเฝ้าพระเจ้าโรมวิสัยกับ
พระมเหสี เจ้าชายทรงทูลขอซื้อ “เรือนงามของโสณน้อย” ให้นำนางทาส
ที่เมืองนพรัตน์ ทำให้พระเจ้าโรมวิสัยและพระมเหสีแปลกใจมากที่
เจ้าชายซึ่งเป็นคนต่างถิ่นกลับรู้จัก “เรือนงามของโสณน้อย” ทั้งสอง
พระองค์จึงถามลักษณะหน้าตาของนางทาสคนนั้นว่าเป็นอย่างไร

(โสณน้อย เรือนงาม. 2548 : 93)

จากเรื่องตอนนี้เห็นได้ว่า เจ้าชายวิจิตรจินดาพยายามตามหาเรือนงามของโสณน้อย
กลับไปให้นางทาส โดยไม่ได้สนใจฐานะที่ต่ำต้อยของนาง แสดงให้เห็นว่าเจ้าชายเป็นคนที่ใจดีมีเมตตา
และมีน้ำใจต่อคนทั่วไปโดยไม่เลือกชั้นวรรณะ ช่วยให้ผู้อ่านเกิดความรู้สึกประทับใจในอุปนิสัย
ของตัวละคร

3.4.6 ความสมเหตุสมผล

นิทานเรื่องนี้กล่าวถึงเจ้าหญิงองค์หนึ่งที่เกิดมาโดยถือเรือนไม้ออกมาด้วย เมื่อเจ้าหญิง
อายุสิบห้าปี มีโหรหลวงทำนายว่า เจ้าหญิงจะมีเคราะห์หนัก วิธีการแก้ไขคือให้เจ้าหญิงออกจากเมือง
ทันที เจ้าหญิงจึงต้องออกเดินทางไปจากเมืองเพียงลำพัง ดังนี้

วันเวลาผ่านไป เจ้าหญิงโสณน้อยเรือนงามก็เจริญเติบโต
จนอายุได้สิบห้าปี เจ้าหญิงเป็นคนสวยและจิตใจดี แต่โชคร้าย
มาถึงเจ้าหญิง เมื่อโหรหลวงได้ทำนายว่า เจ้าหญิงจะมีเคราะห์
หนักมากอาจถึงแก่ชีวิต โหรหลวงได้บอกวิธีแก้ไขโดยให้เจ้าหญิง
ออกไปจากเมืองทันที และพระองค์จะต้องออกไปเพียงลำพัง
เจ้าหญิงจึงต้องลาจากพระบิดาและพระมารดาไปจากเมืองโรมวิสัย
ของพระองค์ด้วยความเศร้าโศกเสียใจ

(โสณน้อย เรือนงาม. 2548 : 88-90)

จะเห็นได้ว่า เจ้าหญิงต้องออกเดินทางไปจากเมืองเพียงลำพังเพื่อแก้ไขเคราะห์หนัก
เหตุการณ์นี้มีความสมเหตุสมผล เพราะตรงกับความเชื่อของคนไทยที่ว่าทุกชีวิตย่อมมีดวงชะตา
ติดตัวมาแต่กำเนิด เมื่อมีเคราะห์ วิธีหนึ่งที่จะช่วยให้พ้นเคราะห์ได้คือการแก้เคราะห์ด้วยวิธีการที่
แตกต่างกันไป

3.4.7 เอกภาพของโครงเรื่อง

นิทานเรื่องนี้มีโครงเรื่องใหญ่เพียงเรื่องเดียว คือ การทำความดียอมสละผลให้ได้รับสิ่งดี
เหตุการณ์ในเรื่อง คือ เจ้าหญิงโสณน้อยเรือนงามเกิดมาโดยได้ถือเรือนไม้ที่มีความงามและมีคุณสมบัติ
พิเศษติดออกมาด้วย แต่เมื่อเจ้าหญิงอายุสิบห้าปีก็จำเป็นต้องเดินทางออกจากเมืองโรมวิสัยแต่เพียงลำพัง

เพื่อแก้ไขเคราะห์หนัก พระอินทร์รู้เหตุก็รู้สึกสงสารเจ้าหญิง จึงแปลงตัวลงมาอบยาวิเศษที่ช่วยรักษาคนตายไปแล้วให้ฟื้นขึ้นมาได้ให้เจ้าหญิง เจ้าหญิงได้ใช้ยาวิเศษมาช่วยนางกุลาให้ฟื้นคืนชีพ นางกุลาจึงยอมเป็นข้ารับใช้ติดตามเจ้าหญิงไปจนถึงเมืองนพรัตน์ ต่อมาเจ้าหญิงได้เข้าวังเพื่อช่วยรักษาเจ้าชายที่ถูกพญานาคกัดตายให้ฟื้น แต่นางกุลาซึ่งได้ขโมยชุดของเจ้าหญิงโสณน้อยมาใส่ได้หลอกทุกคนว่าตัวเองเป็นเจ้าหญิงที่ช่วยรักษาเจ้าชายให้ฟื้นขึ้น ด้วยเหตุที่นางกุลามีกิริยาต่ำทรามหยาบคายทำให้ทุกคนสงสัยมาก เจ้าชายก็ไม่อยากแต่งงานด้วย จึงออกเดินทางท่องเที่ยว เมื่อมาถึงเมืองโรมวิสย เจ้าชายได้ตามหาเรือนงามของโสณน้อยตามที่เจ้าหญิงฝากชื่อ จนต้องเดินทางเข้าวังเพื่อหาเรือนงามหลังนั้นและได้นำกลับไปเมืองนพรัตน์ จนเจ้าชายได้รู้ความจริงทั้งหมด จึงไล่นางกุลาออกจากเมือง ในที่สุดเจ้าชายกับเจ้าหญิงก็แต่งงานกัน เป็นการย้ำความคิดว่าผู้ที่ทำความดีในที่สุดย่อมได้รับผลดีตอบแทน

3.4.8 กฎของการเพ่งจุดสนใจที่ตัวละครเอกเพียงตัวเดียว

นิทานเรื่องมีโครงเรื่องที่ดำเนินคู่ไปกับพฤติกรรมของตัวละครเอก เน้นที่นางเอก คือ เจ้าหญิงโสณน้อยเรือนงามตลอดเรื่อง ดังนี้

เจ้าหญิงเกิดมาพร้อมกับถือเรือนงามวิเศษออกมาด้วย

เจ้าหญิงออกจากเมืองเพื่อแก้ไขเคราะห์

เจ้าหญิงได้รับยาวิเศษจากพระอินทร์

เจ้าหญิงช่วยชีวิตนางกุลาและได้นางมาเป็นข้ารับใช้

เจ้าหญิงรักษาเจ้าชายที่ถูกพญานาคกัดตายให้ฟื้น

เจ้าหญิงถูกนางกุลาแย่งตำแหน่ง

เจ้าหญิงได้รับการพิสูจน์ว่าเป็นเจ้าหญิงตัวจริง

เจ้าหญิงได้แต่งงานกับเจ้าชาย

เจ้าหญิงได้ขอชีวิตของนางกุลาจากเจ้าชาย

จะเห็นว่านิทานเรื่อง โสณน้อยเรือนงาม สร้างภาพสำคัญให้กับตัวละครเอกมากกว่าตัวละครอื่น ๆ แสดงให้เห็นลักษณะเด่นของตัวละครเอก คือ เจ้าหญิงโสณน้อยเรือนงาม ที่มีน้ำใจและรู้จักให้อภัย

3.5 ปลายุ่ทอง

นิทานเรื่อง ปลายุ่ทอง มีความสอดคล้องกับกฎเกี่ยวกับนิทานพื้นบ้านของ เอกเซล โอลริค 10 กฎ ได้แก่ (1) กฎของการเริ่มเรื่องและกฎของการจบเรื่อง (2) กฎของการซ้ำ (3) กฎของตัวละคร 2 ตัวใน 1 ฉาก (4) กฎของความตรงข้าม (5) กฎของฝาแฝด (6) กฎของโครงเรื่องเดียว (7) ฉากประทับใจ (8) ความสมเหตุสมผล (9) เอกภาพของโครงเรื่อง (10) กฎของการเพ่งจุดสนใจที่ตัวละครเอกเพียงตัวเดียว โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

3.5.1 กฎของการเริ่มเรื่องและการจบเรื่อง

1) กฎของการเริ่มเรื่อง

นิทานกล่าวถึง เศรษฐีที่ร่ำรวยมากคนหนึ่ง มีเมีย 2 คน และมีลูกสาวทั้งหมด 3 คน ดังนี้
 กาลครั้งหนึ่งนานมาแล้ว มีเศรษฐีที่ร่ำรวยมากคนหนึ่งชื่อ
 "ทารกะ" ซึ่งมีอาชีพจับปลาขาย ทารกะมีเมีย 2 คน เมียหลวงชื่อ
 "นางขนิษฐา" มีลูกสาวเพียงคนเดียวชื่อ "เอื้อย" ส่วนเมียน้อยชื่อ
 "นางขนิษฐี" มีลูกสาว 2 คนคนโตชื่อ "อ้าย" คนที่สองชื่อ "อี"
 ทั้งสองคนมีอายุอ่อนกว่าเอื้อยลูกสาวของนางขนิษฐาซึ่งเป็นเมีย
 หลวงคนละปีคดหล่นกันมา

(ปลาบู่ทอง. 2548 : 6)

จากเนื้อหาตอนนี้จะเห็นได้ว่า นิทานเรื่อง ปลาบู่ทอง เริ่มเรื่องด้วยความสงบ โดยบรรยายฉากว่า เหตุการณ์เกิดขึ้นที่ครอบครัวของเศรษฐีที่ร่ำรวยมากคนหนึ่ง และได้แนะนำตัวละครที่เป็นสมาชิกในครอบครัว

2) กฎของการจบเรื่อง

นิทานดำเนินเรื่องต่อไปจนกระทั่งลูกกุมาร ลูกชายของเอื้อยที่พระฤๅษีเสกให้เดินทางไปหาบิดาคือ ท้าวพรหมทัต ท้าวพรหมทัตจึงรู้ว่าเอื้อยยังมีชีวิตอยู่ และจัดขบวนไปรับเอื้อยเข้าวัง หลังจากท้าวพรหมทัตรู้ความจริงทั้งหมด ดังนี้

เมื่อท้าวพรหมทัตทราบความจริงทั้งหมด ทำให้อ้ายกลัวว่า
 จะต้องถูกประหารชีวิตในความผิดครั้งนี้ อ้ายจึงชิงกินยาพิษ
 ตายเสียก่อน ส่วนพ่อกับแม่เลี้ยงนั้น มเหสีเอื้อยได้ทูลขอชีวิตไว้
 และขอให้รับท่านทั้งสองเข้ามาอยู่ในพระราชวังเดียวกัน นับแต่นั้นมา
 ท้าวพรหมทัต มเหสีเอื้อย และลูกกุมารก็อยู่กันอย่างมีความสุข

(ปลาบู่ทอง. 2548 : 26)

จะเห็นได้ว่าเมื่อความจริงได้รับการเปิดเผย จนเหตุการณ์ทั้งหมดคลี่คลายไปสู่ภาวะปกติ เรื่องจึงจบลงอย่างสงบสุข มีเพียงอ้ายที่ได้รับผลกระทบ ท้าวพรหมทัตได้รับเอื้อยกลับมาเป็นมเหสีเช่นเดิมและอยู่ด้วยกันอย่างมีความสุข

3.5.2 กฎของการซ้ำ

นิทานกล่าวถึง นางขนิษฐาถูกทารกะตีจนหมดสติและปล้ำร่างของนางขนิษฐาตกลงไปในแม่น้ำ แต่นางขนิษฐายังตั้งใจทิ้งลูกสาวไม่ได้ จึงไปเกิดใหม่เป็นปลาบู่ทองในทันที เมื่อปลาบู่ทองถูกฆ่าก็ได้ไปเกิดเป็นต้นมะเขือเปาะ จนในที่สุดเมื่อต้นมะเขือเปาะถูกทำลายก็ไปเกิดเป็นต้นโพธิ์เงินโพธิ์ทอง ดังนี้

ส่วนนางขนิษฐา หลังจากที่ถูกน้ำตายไปแล้วนั้น ด้วยจิตวิญญาณของนางที่ยังคงเป็นห่วงลูกสาวอันเป็นที่รักคนเดียว นางจึงได้ไปเกิดเป็นปลาบู่ทองในทันที...

เช้าวันรุ่งขึ้น เอื้อยพาแว้ออกไปเลี้ยงพร้อมกับนำเอาเกล็ดของแม่ปลาบู่ติดตัวไปด้วย พอถึงกลางทุ่ง เอื้อยก็ปล่อยให้แว้ออกหากินหญ้าเองตามประสามัน จากนั้นเอื้อยก็ได้เอาเกล็ดแม่ปลาบู่ไปฝังดินและอธิษฐานต่อเทวดาและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลาย ให้ช่วยคลบบันดาลให้แม่เกิดเป็นต้นมะเขือเปาะ เมื่อเหล่าเทวดาได้ยินคำอธิษฐานของเอื้อย ก็เกิดความเวทนาสงสารในชะตากรรมของแม่ลูกคู่นี้ จึงบันดาลให้เกล็ดปลางอกขึ้นเป็นต้นมะเขือเปาะตามคำอธิษฐาน...

เอื้อยเศร้าโศกเสียใจมากเมื่อมาเห็นต้นมะเขือเปาะถูกถอนล้มตายลง เอื้อยก็พยายามรวบรวมเก็บเมล็ดมะเขือที่หลงเหลืออยู่ นำไปปลูกที่ชายป่าแห่งหนึ่ง พร้อมอธิษฐานขอให้แม่เกิดเป็นต้นโพธิ์เงินโพธิ์ทองที่แข็งแรงอีกสักครั้ง เทวดาก็บันดาลให้เมล็ดมะเขือเปาะงอกเป็นต้นโพธิ์เงินโพธิ์ทองยืนต้นคู่กัน ชูใบเงินใบทองระยิบระยับเหมือนเกล็ดทองดั่งดงมา

(ปลาบู่ทอง. 2548 : 10-16)

จะเห็นได้ว่า นิทานเรื่องปลาบู่ทอง มีการซ้ำเหตุการณ์ 3 ครั้ง คือ การเกิดใหม่ของนางขนิษฐา ซึ่งถูกตามทำร้ายจากนางขนิษฐาและอ้ายถึง 3 ครั้ง แต่หลังจากการตายทุกครั้ง วิญญาณของนางก็ได้ไปเกิดใหม่เป็นปลาบู่ทอง ต้นมะเขือเปาะ และต้นโพธิ์เงินโพธิ์ทอง เพื่อมาคอยอยู่ข้าง ๆ ตัวลูกสาว เน้นให้เห็นความรัก ความห่วงใยและความผูกพันระหว่างนางขนิษฐากับเอื้อย

3.5.3 กฎของตัวละคร 2 ตัวใน 1 ฉาก

ในนิทานเรื่อง ปลาบู่ทอง มีฉากทั้งหมด 19 ฉาก ตัวละคร 2 ตัวใน 1 ฉากมี 4 ฉากดังตัวอย่างต่อไปนี้

1) นิทานเรื่องนี้กล่าวถึง นางขนิษฐาเป็นผู้พายเรือออกหาปลาจับทารกะ แต่เมื่อถึงแหขึ้นมาแล้วไม่ได้ปลาหลายชนิดอย่างที่เคยทอดแหได้ ได้แต่ปลาบู่ทองที่ไม่ต้องการ ทำให้ทารกะอารมณ์ไม่ดี และทำร้ายนาง

เมื่อเป็นเช่นนี้ ทำให้ทารกะอารมณ์เสีย พาลด่าว่านางขนิษฐาว่าเป็นตัวช่วย ทำให้เขาทอดแหไม่ได้ปลา และเมื่อนางขนิษฐาร้องขอนำเอาปลาบู่ทองที่ทอดแหมาได้กลับไปให้ลูกเอื้อยเลี้ยง

ที่บ้าน ยิ่งทำให้เขาหงุดหงิดและโมโหมากขึ้นไปอีก ทารกะจึงเอา
ไม้พายฟาดตีนางชนิษฐาจนนางหมดสติ ครั้นเมื่อเห็นเมียนอนสลบไป
ไม่ได้สติก็ตกใจ คิดว่านางตายแล้ว จึงปลักร่างของนางให้ตกลงไป
ในแม่น้ำ จากนั้นก็รีบพายเรือกลับบ้าน

(ปลาบู่ทอง. 2548 : 8)

จากตัวอย่างจะเห็นได้ว่า ในฉากที่กำลังหาปลาในแม่น้ำนั้นมีตัวละคร 2 ตัว คือ ทารกะ
กับนางชนิษฐา พฤติกรรมก้าวร้าวที่ทารกะมีต่อนางชนิษฐา เป็นสร้างความขัดแย้งระหว่างตัวละคร
ทำให้เรื่องดำเนินต่อไปอย่างตื่นเต้น

(2) นิทานกล่าวถึง เอื้อยเมื่อรู้ว่าแม่ของตนตายก็เสียใจมาก คอยแต่จะร้องไห้ปานจะ
ขาดใจเพราะคิดถึงแม่ ดังนี้

เย็นวันหนึ่ง ขณะที่เอื้อยนั่งร้องไห้คร่ำครวญด้วยความคิดถึง
แม่อยู่ที่ทำนน้ำหน้าบ้านนั้น ก็มีปลาบู่ทองตัวหนึ่งว่ายวนเวียนไปมา
อยู่ตรงหน้า มันส่งเสียงร้องเรียกชื่อเอื้อย เมื่อเอื้อยได้ยินเสียงปลาบู่
ที่เหมือนเสียงของแม่ เธอก็รู้ได้ทันทีว่า มารดาของตนคงจะเกิด
เป็นปลาบู่ทองตัวนี้เป็นแน่แท้ เจ้าปลาบู่ทองได้บอกกับเอื้อยว่า
ตนเป็นแม่ชนิษฐาของเอื้อย และได้เล่าเรื่องราวต่าง ๆ ทั้งหมดที่
เกิดขึ้นกับตนให้ลูกสาวฟัง

(ปลาบู่ทอง. 2548 : 11)

จากตัวอย่างจะเห็นได้ว่า ในฉากที่เอื้อยนั่งร้องไห้ที่หน้าบ้านนั้น มีตัวละคร 2 ตัว
คือ เอื้อยกับนางชนิษฐาที่กลับมาเกิดเป็นแม่ปลาบู่ทอง เหตุการณ์แม่ชนิษฐาของเอื้อยตายไปแล้ว
กลับมาเกิดเป็นปลาบู่ทองและคอยติดตามเอื้อย ทำให้เรื่องน่าติดตามขึ้น

(3) เนื้อหาในนิทานกล่าวถึง แม่เลี้ยงกับอ้ายอิจฉาเอื้อยที่ได้เป็นมเหสี จึงหลอกหลวงเอื้อย
ออกจากวังและกลั่นแกล้งจนเสียชีวิต เมื่อเอื้อยตายไปแล้วก็เกิดเป็นนกแขกเต้าบินเข้าไปในวังและ
ได้พบกับท้าวพรหมทัต ดังนี้

เมื่อเอื้อยตายไป ก็ได้เกิดเป็นนกแขกเต้า นางนกแขกเต้า
รู้สึกเป็นห่วงต้นโพธิ์เงินโพธิ์ทองที่อยู่ในวัง กลัวจะเหงามเหมาเศร้าสร้อย
จึงรีบบินกลับมา เมื่อบินกลับมาถึงวังก็ได้พบกับท้าวพรหมทัตผู้เป็น
พระสวามี นางนกแขกเต้าจึงเล่าเรื่องราวที่แม่เลี้ยงออกอุบายทำร้าย
ตนจนถึงแก่ความตายและได้เกิดเป็นนกแขกเต้าให้ฟัง ท้าวพรหมทัต

รู้ว่านางนกแขกเต้าตัวนี้เป็นมเหสีของตน จึงได้เลี้ยงนางนกตัวนี้
เป็นอย่างดีไว้ในพระตำหนัก

(ปลาบู่ทอง. 2548 : 19)

จากฉากนี้จะเห็นได้ว่า เป็นฉากที่นกแขกเต้าบินเข้าไปในวังและได้พบกับ
ท้าวพรหมทัต มีตัวละคร 2 ตัว คือ นกแขกเต้ากับท้าวพรหมทัต เหตุการณ์ที่เอื้อยถูกทำร้ายแล้วเกิด
เป็นนกแขกเต้าและได้กลับมาอยู่ร่วมกับท้าวพรหมทัตอีกครั้ง ทำให้เรื่องดำเนินไปอย่างสลับซับซ้อน

(4) นิทานกล่าวถึง พระฤๅษีช่วยให้นกแขกเต้ากลับกลายเป็นคน และเสกลกบมารมาเป็น
เป็นลูกของเอื้อย ดังนี้

เอื้อยมีความรักลกบมารตั้งเป็นลูกแท้ ๆ ของเธอ ทั้งสองคน
รักใคร่กันดี ลกบมารเป็นเด็กน่ารัก ช่างพูดช่างซักถาม อยู่มาวันหนึ่ง
ลกบมารเกิดความสงสัยขึ้นในใจ จึงได้ซักถามเอื้อยว่าบิดาของตน
เป็นใคร เอื้อยบอกลูกกรกว่า บิดาของลูกเป็นกษัตริย์ และมารดานี้
เป็นมเหสี พร้อมทั้งเล่าเรื่องราวต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในอดีตให้ฟัง

(ปลาบู่ทอง. 2548 : 23)

จากเนื้อเรื่องตอนนี้เห็นได้ว่า ในฉากที่เอื้อยเล่าเรื่องราวต่าง ๆ ในอดีตให้ลกบมารฟังนั้น
มีตัวละคร 2 ตัว คือ เอื้อยกับลกบมาร การสร้างตัวละครใหม่ คือ ลกบมารให้เป็นตัวละครที่มีบทบาท
สำคัญ เป็นตัวช่วยให้เรื่องดำเนินต่อไปจนจบ

3.5.4 กฎของความตรงข้าม

นิทานเรื่องนี้กล่าวถึงเอื้อยหลังแต่งงานกับท้าวพรหมทัต ทำให้นางขนิษฐีและอ้ายเกิด
ความอิจฉาริษยาและวางแผนหลอกเอื้อยออกจากวังแล้วฆ่าให้ตาย ดังนี้

เมื่อนางขนิษฐีและอ้ายลูกสาว รู้ข่าวว่าเอื้อยได้เข้าวังไป
เป็นมเหสีของท้าวพรหมทัต ก็เกิดความอิจฉาริษยา คิดจะฆ่าเอื้อย
ให้ตายและให้อ้ายไปเป็นมเหสีแทน จึงออกอุบายให้อ้ายเข้าไปในวัง
เพื่อบอกเอื้อยว่าพ่อเจ็บหนัก เอื้อยหลงเชื่อจึงรีบเดินทางกลับมา
เยี่ยมพ่อที่บ้าน ขณะที่ก้าวเข้าไปในห้องของพ่อ เธอก็เหยียบ
แผ่นกระดานกลที่นางขนิษฐีทำเป็นกับดักไว้ ทำให้เอื้อยตกลงไปใน
กระทะน้ำร้อนถึงแก่ความตายทันที

(ปลาบู่ทอง. 2548 : 18)

จะเห็นได้ว่า ในนิทานเรื่อง ปลาบู่ทอง มีตัวละครซึ่งมีบุคลิก ลักษณะนิสัยแตกต่างกัน
แบบตรงกันข้าม คือ นางขนิษฐีและอ้ายซึ่งเป็นคนที่มิมีจิตใจโหดร้ายและอิจฉาริษยา กับเอื้อยซึ่งเป็น
คนอ่อนโยน ใจดีและมีความกตัญญู

3.5.5 กฎของฝาแฝด

นิทานกล่าวถึงเอื้อยหลงเชื่อแม่เลี้ยงกับอ้ายว่า พ่อป่วยหนัก จึงเป็นห่วงมากและรีบกลับบ้าน เลยถูกแม่เลี้ยงกับอ้ายฆ่าตาย ต่อจากนั้นเอื้อยได้เกิดเป็นนกแขกเต้าเข้าไปในวัง แต่ก็ถูกอ้ายที่ได้เข้าวังเป็นมเหสีแทนจับมาทำร้าย ดังนี้

อยู่มาวันหนึ่ง ท้าวพรหมทัตได้รับการกราบทูลจากอำมาตย์
ว่ามีช่างเผือกในป่า พระองค์จึงเสด็จเข้าป่าอีกครั้งเพื่อไปคล้องช้าง
อ้ายจึงได้โอกาสที่จะทำร้ายนางนกแขกเต้า โดยจับมาถอนขนปีก
และหาง แล้วนำไปให้แม่ครัวทำเป็นอาหาร

(ปลาบู่ทอง. 2548 : 21)

จะเห็นว่า เอื้อยกับอ้ายเป็นพี่น้องที่มีลักษณะนิสัยแตกต่างกันอย่างตรงข้าม อ้ายเป็นหญิงสาวที่มีนิสัยชั่วร้ายและขาดเมตตา ส่วนเอื้อยเป็นคนมีนิสัยดีและมีเมตตา บทบาทระหว่างตัวละครสองตัวนี้คืออ้ายอิจฉาและเกลียดชังคอยทำร้ายเอื้อยอยู่เสมอ ในขณะที่เอื้อยไม่เคยคิดร้ายต่ออ้ายเลย

3.5.6 กฎของโครงเรื่องเดียว

นิทานเรื่องนี้มีโครงเรื่องที่ไม่ซับซ้อน ดำเนินเรื่องโดยใช้ตัวละครเอกคือนางเอื้อยเป็นผู้สานและถ่ายทอดเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นต่างฉากต่างวาระ โดยเปิดเรื่องด้วยการบรรยายตัวละครว่า เอื้อยเกิดในครอบครัวเป็นเศรษฐีที่มีอาชีพจับปลา การผูกปม คือ เอื้อยและแม่ถูกเมียน้อยของพ่อหาเรื่องเสมอ หลังจากพ่อของเอื้อยฆ่าแม่เอื้อย แม่เอื้อยจึงเกิดใหม่และตามมาคอยช่วยดูแลเอื้อยจุดสุดยอด คือ เอื้อยได้แต่งงานกับท้าวพรหมทัต แต่เอื้อยถูกแม่เลี้ยงและอ้ายหลอกหลวงและกลั่นแกล้งจนเสียชีวิต เอื้อยจึงไปเกิดเป็นนกแขกเต้าเข้าไปในวัง แต่ก็ถูกนางอ้ายทำร้ายอีก การคลี่คลายของเรื่อง คือ เอื้อยได้รับความช่วยเหลือจากพระฤๅษีและได้ลบกumarมาเป็นลูก ลบกumarจึงช่วยไปตามหาท้าวพรหมทัตจนพบ ในที่สุดเอื้อยกับท้าวพรหมทัตได้กลับมาอยู่ร่วมกันอีก

3.5.7 ฉากประทับใจ

เนื้อหาในนิทานกล่าวถึง เอื้อยถูกแม่เลี้ยงกับอ้ายฆ่าตายแล้วเกิดเป็นนกแขกเต้า แต่ด้วยความเป็นห่วงต้นโพธิ์เงินโพธิ์ทองซึ่งเป็นแม่ที่อยู่ในวัง จึงบินเข้าไปในวัง ดังนี้

เมื่อเอื้อยตายไป ก็ได้ไปเกิดเป็นนกแขกเต้า นางนกแขกเต้า
รู้สึกเป็นห่วงต้นโพธิ์เงินโพธิ์ทองที่อยู่ในวัง กลัวจะเหงามเศร้าสร้อย
จึงรีบบินกลับมา

(ปลาบู่ทอง. 2548 : 19)

จะเห็นได้ว่า ถึงแม่เอื้อยตายแล้วและไปเกิดเป็นนกแขกเต้าแต่ความรัก ความผูกพัน และความห่วงใยที่มีต่อแม่ก็ไม่ได้เปลี่ยนแปลง จึงนึกถึงแต่ต้นโพธิ์เงินโพธิ์ทองที่ต้องอยู่อย่างลำพังว่า

จะเหงามเศร้าสร้อย โดยไม่สนใจว่าอายุที่อยู่ในวังอาจจะทำร้ายตนอีก ความรู้สึกตอนนี้ของนกแขกเต้า ทำให้ผู้อ่านเห็นอกเห็นใจและซาบซึ้งในความรักที่ประเสริฐและบริสุทธิ์ระหว่างลูกกับแม่

3.5.8 ความสมเหตุสมผล

นิทานกล่าวถึง นางชนิษฐาถูกทารุณกรรมหมดสติและปล้ำร่างของนางชนิษฐาตกลงไปในแม่น้ำ แต่นางชนิษฐายังเป็นห่วงไม่สามารถตัดใจทิ้งลูกสาวไปได้ จึงไปเกิดใหม่เป็นปลาบู่ทองในทันที

*ส่วนนางชนิษฐา หลังจากที่ตกน้ำตายไปแล้วนั้น ด้วยจิตวิญญาน
ของนางที่ยังคงเป็นห่วงลูกสาวอันเป็นที่รักคนเดียว นางจึงได้ไปเกิดเป็น
ปลาบู่ทองในทันที*

(ปลาบู่ทอง. 2548 : 10)

จากเรื่องตอนนี้จะเห็นได้ว่า นางชนิษฐาที่ตายไปได้กลับมาเกิดเป็นปลาบู่ทอง เหตุการณ์นี้มีความสมเหตุสมผล เพราะชาวไทยเชื่อเรื่องการเวียนว่ายตายเกิด มีความเชื่อว่าหลังคนตายไปแล้ว จิตวิญญานที่ยังผูกพันอยู่กับบุคคลอันเป็นที่รักจะทำให้ไปเกิดในร่างใหม่และกลับมาเวียนอยู่กับบุคคลนั้น

3.5.9 เอกภาพของโครงเรื่อง

นิทานเรื่องนี้โครงเรื่องใหญ่เพียงเรื่องเดียว คือ ความมีเมตตาและความอดทนอดกลั้นต่อความช่วยเหลือของผู้อื่นจะช่วยให้ชีวิตประสบความสำเร็จในที่สุด ตามเหตุการณ์ในเรื่อง คือ เอื้อยและแม่ถูกเมียน้อยของพ่อกลั่นแกล้ง แม่เอื้อยถูกพ่อฆ่าแล้วเกิดใหม่เป็นปลาบู่ทองคอยอยู่กับเอื้อย เมื่อนางชนิษฐารู้เรื่องนี้ก็จับแม่ปลาบู่ทองมาฆ่า เอื้อยอธิษฐานให้ปลาบู่ทองเกิดเป็นมะเขือเปาะ แต่ก็ถูกถอนล้มตายลงอีก เอื้อยเสียใจมากและอธิษฐานให้แม่เกิดเป็นต้นโพธิ์เงินโพธิ์ทองและเพราะต้นโพธิ์เงินโพธิ์ทองนี้เองที่ทำให้เอื้อยได้พบและแต่งงานกับท้าวพรหมทัต เมื่อนางชนิษฐากับอายุรู้ว่าเอื้อยได้เข้าวังเป็นมเหสีก็หลอกลวงเอื้อยให้กลับบ้านและกลั่นแกล้งเอื้อยจนเสียชีวิต ต่อมาเอื้อยได้เกิดเป็นนกแขกเต้าบินเข้าวังเล่าเรื่องทั้งหมดให้ท้าวพรหมทัตฟัง แต่ก็ถูกอายุฉวยโอกาสทำร้ายอีก โชคดีมีพระฤๅษีมาช่วยให้นกแขกเต้ากลายเป็นคนและเสกลมกุมารน้อยให้เป็นลูกของเอื้อย เมื่อลมกุมารได้รู้เรื่องของพ่อตนเองคือ ท้าวพรหมทัต ก็ออกเดินทางไปหาพ่อจนพบ และท้าวพรหมทัตได้รับเอื้อยกลับมาอยู่ร่วมกันดังเดิม

3.5.10 กฎของการเพ่งจุดสนใจที่ตัวละครเอกเพียงตัวเดียว

นิทานพื้นบ้านเรื่อง ปลาบู่ทอง มีโครงเรื่องที่ดำเนินคู่ไปกับพฤติกรรมของตัวละครเอกเน้นที่นางเอก คือ เอื้อยตลอดเรื่อง ดังนี้

แม่ของเอื้อยถูกฆ่า

เอื้อยถูกแม่เลี้ยงรังแก

แม่ซึ่งตายไปเกิดใหม่ตามมากอยช่วยดูแลเอื้อย

เอื้อยได้แต่งงานกับท้าวพรหมทัต

เอื้อยถูกหลอกหลวงและกลั่นแกล้งจนเสียชีวิต

เอื้อยเกิดเป็นนกแขกเต้าและถูกนางอ้ายทำร้าย

เอื้อยได้รับความช่วยเหลือจากพระฤๅษี

เอื้อยได้กลับมาอยู่ร่วมกับท้าวพรหมทัตอีก

จะเห็นว่านิทานเรื่อง ปลาบู่ทอง มีการวางตำแหน่งจุดสนใจที่ตัวละครเอก คือ นางเอื้อยเพียงตัวเดียว และเน้นให้เห็นลักษณะเด่นของตัวละครเอก คือ เอื้อย ที่มีความอดทน ความกตัญญู และความมีน้ำใจ

3.6 ไกรทอง

นิทานเรื่อง ไกรทอง มีความสอดคล้องกับกฎเกี่ยวกับนิทานพื้นบ้านของ เอกเซล โอลริค 9 กฎ ได้แก่ (1) กฎของการเริ่มเรื่องและการจบเรื่อง (2) กฎของตัวละคร 2 ตัวใน 1 ฉาก (3) กฎของความตรงข้าม (4) กฎของความสำเร็จของตำแหน่งต้นและตำแหน่งท้าย (5) กฎของโครงเรื่องเดียว (6) ฉากประทับใจ (7) ความสมเหตุสมผล (8) เอกภาพของโครงเรื่อง (9) กฎของการเพ่งจุดสนใจที่ตัวละครเอกเพียงตัวเดียว โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

3.6.1 กฎของการเริ่มเรื่องและการจบเรื่อง

1) กฎของการเริ่มเรื่อง

นิทานกล่าวถึง ใต้วังบาดาลของแม่น้ำสายใหญ่ มีพญาจระเข้ตัวหนึ่งอาศัยอยู่ในถ้ำศักดิ์สิทธิ์ที่มีลักษณะพิเศษ ดังนี้

ในกาลครั้งก่อน ณ เมืองพิจิตร มีพญาจระเข้ตัวหนึ่งอาศัยอยู่ในถ้ำอันศักดิ์สิทธิ์ลึกลงไปใต้วังบาดาลของแม่น้ำสายใหญ่ ถ้ำนี้มีความพิเศษกว่าถ้ำทั่ว ๆ ไป ตรงที่มีแสงสว่างตลอดเวลาจากดวงแก้ววิเศษ จระเข้ตัวใดก็ตามที่ได้เข้ามาในถ้ำก็จะกลายเป็นมนุษย์และมีความอิมทิพย์โดยไม่ต้องกินอาหารแต่อย่างใด แต่เมื่อออกพ้นเขตถ้ำไปแล้วร่างจะกลับกลายเป็นจระเข้ดังเดิม

(ไกรทอง. 2548 : 30)

จากเรื่องตอนนี้จะเห็นได้ว่า นิทานเรื่อง ไกรทอง เริ่มเรื่องอย่างสงบเรียบง่ายด้วยการบรรยายฉากให้ผู้อ่านได้จินตนาการถึงถ้ำศักดิ์สิทธิ์ใต้แม่น้ำซึ่งเป็นที่อยู่ของพญาจระเข้

2) กฎของการจบเรื่อง

นิทานดำเนินเรื่องต่อไปจนกระทั่งไกรทองสามารถฆ่าพญาจระเข้ และได้ลูกสาวเศรษฐีทั้งสอง คือ ตะเภาทอง ตะเภาแก้ว พร้อมทั้งนางวิมาลา เมียของพญาจระเข้เป็นเมียและอยู่ด้วยกันอย่างมีความสุข ดังนี้

ไกรทองจึงอยู่กับเมียทั้งสามอย่างมีความสุข ต่อมาเมื่อ
เศรษฐีถึงแก่ความตาย ไกรทองจึงได้ครองสมบัติและกิจการต่าง ๆ
ของเศรษฐีสืบต่อไป

(ไกรทอง. 2548 : 55)

จะเห็นได้ว่า เมื่อปัญหาของพญาจระเข้ได้รับการแก้ไข จนเหตุการณ์คลี่คลายไปสู่
ภาวะปกติ เรื่องจึงจบลงอย่างสงบ ไกรทองได้ครองสมบัติและอยู่กับเมียทั้งสามอย่างมีความสุข

3.6.2 กฎของตัวละคร 2 ตัวใน 1 ฉาก

ในนิทานเรื่อง ไกรทอง มีทั้งหมด 18 ฉาก มีตัวละคร 2 ตัวใน 1 ฉากอยู่ 2 ฉากด้วยกัน ดังนี้

1) เนื้อหาในนิทานกล่าวถึงหลังจากลูกสาวเศรษฐีถูกขาละวันคาบไป เศรษฐีจึงประกาศ
หาผู้ที่สามารถปราบจระเข้ได้โดยจะให้รางวัลอย่างงาม แต่หมोजระเข้จำนวนมากที่อาสาปราบจระเข้
ต่างก็ถูกจระเข้กินตายหมด ไกรทองหนุ่มที่ร่ำเรียนวิชาอาคมจึงสนใจอาสาปราบจระเข้

ครั้งเมื่อไกรทองได้ข่าวเรื่องพญาจระเข้มาคาบลูกสาว
เศรษฐีเมืองพิจิตรไป และมีประกาศให้รางวัลอย่างงามสำหรับผู้ที่
ปราบจระเข้ตัวนี้ได้ ก็คิดจะลองวิชา จึงเข้าไปลาพระครูคง พร้อมขอ
คำแนะนำจากพระครู อาจารย์คงรู้ว่าขาละวันมีอำนาจมากและ
หนังเหนียว เพราะมีเขี้ยวแก้ว ทำให้อยู่ยงคงกระพัน ใครจะฆ่าฟัน
อย่างไรก็ไม่เป็นอันตราย จึงมอบ "หอกสกัดโลหะ" และ "เทียนระเบิดน้ำ"
พร้อม "เสื้อยันต์" ให้ไกรทองไป

(ไกรทอง. 2548 : 39)

จากเนื้อเรื่องในฉากที่ไกรทองกำลังลาพระครูเห็นว่า มีตัวละคร 2 ตัว คือ ไกรทอง
กับพระครูซึ่งเป็นตัวละครที่มีบทบาทสำคัญต่อไกรทอง เพราะเป็นผู้ให้คำแนะนำและมอบของวิเศษที่
ใช้ในการปราบจระเข้ให้กับไกรทอง ช่วยให้เรื่องดำเนินต่อไปอย่างต่อเนื่อง

2) นิทานกล่าวถึง พญาขาละวันโดนแทงด้วยหอกสกัดโลหะที่ลงอาคมล้างอาถรรพ์ ทำให้
พญาจระเข้เจ็บปวดมากและหนังล่อนหลุด ไกรทองจึงตามลงไปเพื่อตามหาขาละวัน ดังนี้

ภายในถ้ำ ไกรทองเร่งหาตัวขาละวันแต่ไม่พบ พบเพียงแต่
นางวิมาลาผู้เป็นเมียหลวง เมื่อซักถามอย่างไร นางก็ไม่ตอบ ไกรทอง
จึงจับข้อมือบีบ หมายถึงให้บอกที่ซ่อน นางวิมาลาตกใจจึงร้องให้
สามีช่วย

(ไกรทอง. 2548 : 42)

จากเนื้อเรื่องตอนนี้จะเห็นได้ว่า ในฉากที่ไกรทองกำลังตามหาชาละวันในถ้ำนั้น มีตัวละครเพียง 2 ตัว คือ ไกรทองกับนางวิมาลา สร้างเหตุการณ์ให้ตัวละครเข้ามามีความเกี่ยวข้องกัน เป็นการปูพื้นให้กับเนื้อเรื่องตอนต่อไป

3.6.3 กฎของความตรงข้าม

นิทานเรื่องนี้กล่าวถึง ชาละวันคาบนางตะเภาทองลูกสาวคนเล็กที่มีหน้าตาสวยงามของเศรษฐีที่กำลังเล่นน้ำอยู่ที่หน้าน้ำในถ้ำ และใช้เวทมนตร์สะกดทำให้นางตะเภาทองหลงใหลและยอมเป็นเมียของตน ดังนี้

เมื่อไปถึงถ้ำ ตะเภาทองยังสลบหมดสติอยู่ ชาละวันจึงช่วยให้นางฟื้นคืนสติแล้วก็เกี่ยวพาราตี ครั้นเห็นว่านางไม่ยอมเล่นด้วย จึงใช้เวทมนตร์สะกดทำให้นางตะเภาทองหลงใหลยอมเป็นเมียชาละวันแต่นั้นมา แต่เธอก็มักจะระหองระแหงกับนางวิมาลาเมียหลวงและเลื่อมลลายวรรณเมียน้อยของชาละวันอยู่บ่อย ๆ

(ไกรทอง. 2548 : 35)

จะเห็นได้ว่า ในนิทานเรื่อง ไกรทอง มีตัวละครซึ่งมีบุคลิกลักษณะแตกต่างกันแบบตรงกันข้าม 2 ประการด้วยกัน คือ (1) เพศ ชาละวันเป็นเพศชาย นางตะเภาทอง นางวิมาลา และเลื่อมลลายวรรณเป็นเพศหญิง (2) คุณสมบัติ ชาละวันเป็นจระเข้ที่มีจิตใจโหดร้ายและมีความสามารถพิเศษ ส่วนนางตะเภาทองเป็นเพียงคนที่มีคุณสมบัติธรรมดาคนหนึ่งเท่านั้น

3.6.4 กฎของความสำคัญของตำแหน่งต้นและตำแหน่งท้าย

นิทานเรื่องนี้กล่าวถึง ตะเภาก้าวและตะเภาทองเป็นลูกสาวของเศรษฐีแห่งเมืองพิจิตร สองพี่น้องมีหน้าตาสวยงาม ครั้งหนึ่งที่ลงเล่นน้ำที่หน้าน้ำ น้องสาวคือนางตะเภาทองถูกพญาชาละวันคาบไปเป็นเมีย ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ณ ทำน้ำหน้าบ้านเศรษฐีใหญ่แห่งเมืองพิจิตร ขณะนั้น ตะเภาก้าวและตะเภาทอง สองพี่น้องบุตรสาวของเศรษฐีชวนพวกบ่าวไพร่ลงเล่นน้ำที่หน้าบ้านกันอย่างสนุกสนาน พอพญาชาละวันเห็นสองพี่น้องหน้าตาสวยงามก็ต้องตาต้องใจยิ่งนัก จึงแสดงตัวโผล่ขึ้นเหนือน้ำ ใช้หางฟาดน้ำจนเกิดเป็นคลื่นขนาดใหญ่ บรรดาบ่าวไพร่พากันตกใจส่งเสียงร้องและรีบหนีขึ้นฝั่งไป ชาละวันได้ทีโผล่เข้าไปคาบนางตะเภาทอง แล้วพาดำดิ่งไปยังถ้ำของตน

(ไกรทอง. 2548 : 34)

จะเห็นได้ว่า นิทานเรื่องนี้มีตัวละครเป็นพี่น้องกัน คือ ตะเภาแก้วและตะเภาทอง สองพี่น้องเป็นลูกสาวของเศรษฐี แต่จุดสนใจจะมุ่งไปที่น้องคนสุดท้องคือตะเภาทอง ซึ่งจะมีบทบาทมากกว่าพี่สาวคือตะเภาแก้ว

3.6.5 กฎของโครงเรื่องเดียว

นิทานเรื่องนี้มีโครงเรื่องที่ไม่ซับซ้อน ดำเนินเรื่องไปตามเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น โดยเปิดเรื่องด้วยการบรรยายตัวละครว่า มีพญาจระเข้ที่จิตใจโหดร้ายอาศัยอยู่ในถ้ำใต้แม่น้ำ การผูกปมคือ พญาจระเข้ชอบไล่คาบมนุษย์มาเป็นอาหาร สร้างความหวาดกลัวให้กับผู้คนที่อาศัยอยู่ริมแม่น้ำ จุดวิกฤตคือ พญาจระเข้คาบนางตะเภาทอง ลูกสาวคนเล็กของเศรษฐีไปเป็นเมีย การแก้ปมของเรื่องคือ ไกรทอง หนุมที่มีวิชาอาคมเก่งกล้าลงไปปราบพญาจระเข้และช่วยนางตะเภาทองกลับขึ้นฝั่งได้ การคลี่คลายเรื่องคือ ไกรทองได้นางตะเภาทอง นางตะเภาแก้ว ลูกสาวเศรษฐี และนางวิมาลาเมียของพญาจระเข้มาเป็นเมีย

3.6.6 ฉากประทับใจ

เนื้อหาในนิทานกล่าวถึงไกรทองเริ่มตั้งพิธีบวงสรวงพร้อมท่องมนต์ เพื่อเรียกขาละวันให้คืนร่างเป็นจระเข้ขึ้นมาต่อสู้ด้วย ดังนี้

ไกรทองคอยระวังตัวอยู่ก่อนแล้วเมื่อเห็นขาละวันโผล่ขึ้น
เหนือน้ำก็รีบกระโดดขึ้นไปบนหลังพญาจระเข้แล้วแทงด้วย
หอกสกัดโลหะของอาจารย์หลายแผล เป็นครั้งแรกของพญาขาละวัน
ที่เคยอยู่ยงคงกระพันแล้วมาโดนแทงด้วยหอก ซึ่งลงอาคมล้างอาถรรพ์
ทำให้เกิดแผลเหวอะหวะ พญาจระเข้ส่งเสียงร้องคำรามแล้วดำดิ่ง
หนีลงสู่ถ้ำทอง

(ไกรทอง. 2548 : 42)

จากเนื้อหาข้างต้น จะเห็นภาพการต่อสู้ระหว่างไกรทองกับขาละวัน เน้นให้เห็นความสามารถและความกล้าหาญของไกรทองที่สามารถปราบพญาจระเข้ผู้โหดร้ายลงได้ ทำให้ผู้อ่านเกิดอารมณ์ร่วม ตื่นเต้นไปตามเหตุการณ์ในฉากนี้และเกิดความรู้สึกประทับใจในความสามารถของไกรทอง

3.6.7 ความสมเหตุสมผล

นิทานกล่าวถึง ใต้วังบาดาลของแม่น้ำสายใหญ่เมืองพิจิตร มีถ้ำศักดิ์สิทธิ์แห่งหนึ่งที่มีลักษณะพิเศษ แตกต่างไปจากถ้ำทั่วไป ดังนี้

ในกาลครั้งก่อน ณ เมืองพิจิตร มีพญาจระเข้ตัวหนึ่งอาศัย
อยู่ในถ้ำอันศักดิ์สิทธิ์ลึกลงไปใต้วังบาดาลของแม่น้ำสายใหญ่ ถ้ำนี้มี
ความพิเศษกว่าถ้ำทั่ว ๆ ไป ตรงที่มีแสงสว่างตลอดเวลาจากดวงแก้ว
วิเศษ จระเข้ตัวใดก็ตามที่ได้เข้ามาในถ้ำก็จะกลายร่างเป็นมนุษย์

และมีความอิมทิพย์โดยไม่ต้องกินอาหารแต่อย่างไร แต่เมื่อออกพ้น
เขตถ้ำไปแล้วร่างจะกลับกลายเป็นจระเข้ดั้งเดิม

(ไกรทอง. 2548 : 30)

จะเห็นได้ว่า ในถ้ำที่พญาจระเข้ตัวหนึ่งอาศัยอยู่ มีลักษณะพิเศษกว่าถ้ำอื่น ๆ ทั่วไป เพราะมีแสงสว่างจากดวงแก้ววิเศษ และจระเข้ที่อยู่ในถ้ำสามารถกลายร่างเป็นมนุษย์ อิมทิพย์โดยไม่ต้องกินอาหาร เหตุการณ์นี้แม้จะเป็นเหตุการณ์ที่แปลกไปจากเหตุการณ์ทั่วไปแต่กล่าวได้ว่ามีความสมเหตุสมผลสำหรับคนไทยในสมัยก่อน เพราะคนไทยยังคงมีความเชื่อในเรื่องเหนือธรรมชาติ และเรื่องเวทมนตร์คาถา

3.6.8 เอกภาพของโครงเรื่อง

นิทานเรื่องนี้มีโครงเรื่องใหญ่เพียงเรื่องเดียว คือ ไกรทองซึ่งเป็นผู้มีคาถาอาคมปราบพญาจระเข้ชาละวันซึ่งเป็นจระเข้ที่ดุร้าย เหตุการณ์อื่น ๆ ในเรื่อง คือ เหตุการณ์ที่ชาละวันได้คานางตะเภาทองลูกสาวคนสุดท้ายของเศรษฐีไปเป็นเมียอยู่ในถ้ำใต้บาดาลซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นที่จะนำไปสู่โครงเรื่องใหญ่ เหตุการณ์ที่ไกรทองผู้เรียนวิชาอาคมและได้รับของวิเศษจากอาจารย์ลงไปปราบชาละวันจนสำเร็จและพานางตะเภาทองกลับขึ้นมา ล้วนแล้วแต่เป็นเหตุการณ์ที่ช่วยเสริมให้เนื้อเรื่องดำเนินไปสู่เอกภาพของโครงเรื่องใหญ่ทั้งสิ้น ส่วนเหตุการณ์ต่อจากนั้น คือ การที่ไกรทองได้นางตะเภาแก้ว ตะเภาทอง และนางวิมาลาเป็นเมีย ล้วนแต่เป็นเพียงเหตุการณ์ที่ช่วยให้เรื่องคลี่คลายไปสู่การจบเรื่อง

3.6.9 กฎของการเพ่งจุดสนใจที่ตัวละครเอกเพียงตัวเดียว

นิทานพื้นบ้านเรื่อง ไกรทอง มีโครงเรื่องที่ดำเนินคู่ไปกับพฤติกรรมของตัวละครเอกเน้นที่พระเอก คือ ไกรทองตลอดเรื่อง ดังนี้

ไกรทองเรียนคาถาอาคมจากอาจารย์

ไกรทองได้ของวิเศษจากอาจารย์

ไกรทองปราบชาละวันจนสำเร็จ

ไกรทองได้ตะเภาทองและตะเภาแก้วเป็นเมีย

ไกรทองได้นางวิมาลาเป็นเมีย

จะเห็นว่านิทานเรื่อง ไกรทอง เน้นจุดสนใจที่ตัวละครเอกคือไกรทองเพียงตัวเดียวโดยเน้นให้มีลักษณะเด่นที่เห็นได้ชัดเจนมากกว่าตัวละครอื่น คือ ความสามารถและความกล้าหาญของไกรทอง

3.7 จันทะโครบ

นิทานเรื่อง จันทะโครบ มีความสอดคล้องกับกฎเกี่ยวกับนิทานพื้นบ้านของเอกเซล โอลริค 5 กฎ ได้แก่ (1) กฎของการเริ่มเรื่องและการจบเรื่อง (2) กฎของตัวละคร 2 ตัวใน 1 ฉาก (3) กฎของความตรงข้าม (4) ฉากประทับใจ และ (5) ความสมเหตุสมผล โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

3.7.1 กฎของการเริ่มเรื่องและการจบเรื่อง

1) กฎของการเริ่มเรื่อง

นิทานเรื่อง จันทะโครบ กล่าวถึง จันทะโครบเป็นเจ้าชายแห่งเมืองจักรพรรดิ เมื่อเจ้าชายมีอายุได้ 12 ปี พระบิดาก็ให้ออกไปแสวงหาอาจารย์เพื่อร่ำเรียนวิชา ดังนี้

จันทะโครบเป็นโอรสของพระเจ้าพรหมทัตแห่งเมืองจักรพรรดิ พระองค์จะได้เสวยราชสมบัติต่อจากพระบิดา แต่ตามโบราณราชประเพณี เจ้าชายองค์ใดที่จะได้ราชสมบัติจะต้องทรงศึกษาศิลปวิทยาจนเชี่ยวชาญเสียก่อน ดังนั้นเมื่อจันทะโครบมีพระชันษาได้ 12 ปี พระบิดาจึงโปรดให้ไปแสวงหาวิชา โดยจันทะโครบได้เสด็จมุ่งสู่ป่าหิมพานต์ไปตามลำพัง

(จันทะโครบ. 2552 : 12)

จากเนื้อเรื่องจะเห็นได้ว่า นิทานเรื่อง จันทะโครบ เริ่มเรื่องด้วยการแนะนำตัวละครเอกในช่วงแรกคือเจ้าชายจันทะโครบ และเหตุการณ์ที่จะนำไปสู่เนื้อเรื่องต่อไป

2) กฎของการจบเรื่อง

นิทานเรื่อง จันทะโครบ ดำเนินเรื่องต่อไปจนกระทั่ง

เมื่อได้โอกาสจันทะวงศ์จึงฟันเคียวของพราหมณ์ศรีสวัสดิ์ขาดกระเด็นแล้วตนเองก็สิ้นสติ แต่ด้วยอำนาจเวทมนตร์ของเทวดาพราหมณ์ศรีสวัสดิ์จึงไม่ตาย แล้วได้ร้ายมนตร์ของท้าวกาละสุรเศียรจึงกลับติดดั้งเดิม พราหมณ์แปลงเข้าใจว่าพระสวามีสิ้นรักตนเสียแล้วจึงร้องไห้คร่ำครวญ เข้าไปประคองจันทะวงศ์ และทรงแก้ไขจันทะวงศ์จนฟื้น ทั้งสององค์เห็นว่าต่างฝ่ายต่างยังไม่ตายก็กอดกันแน่น พราหมณ์แปลงจึงเล่าเรื่องแต่หนหลังให้จันทะวงศ์ฟัง จันทะวงศ์ทรงประคองชายาให้บรรทมร่วมพระเชนยกับพระองค์ทันใดนั้นร่างพราหมณ์แปลงก็กลับเป็นนางมัจฉาตามเดิม ทั้งสองได้ปกครองบ้านเมืองอย่างร่มเย็นเป็นสุข

(จันทะโครบ. 2552 : 17)

จากตัวอย่างจะเห็นได้ว่าเมื่อปัญหาทั้งหมดได้รับการแก้ไขจนเหตุการณ์คลี่คลายไปสู่ภาวะปกติ เรื่องจึงจบลงด้วยความสุข

3.7.2 กฎของตัวละคร 2 ตัวใน 1 ฉาก

ในนิทานเรื่อง จันทะโครบ มีทั้งหมด 19 ฉาก มีตัวละคร 2 ตัวใน 1 ฉากอยู่ 3 ฉากด้วยกัน ดังนี้

1) ฉากที่จันทะโครบและนางโมราพบนายโจรในป่า นายโจรอยากได้นางโมรา จึงเกิดการต่อสู้กันขึ้นระหว่างนายโจรกับจันทะโครบ เนื่องจากนางโมรามิใจรักนายโจรจึงยื่นด้ามพระขรรค์ให้นายโจร นายโจรจึงใช้พระขรรค์ฆ่าจันทะโครบตาย ดังนี้

กล่าวถึงพระอินทร์ทอดพระเนตรเห็นจันทะโครบสิ้นพระชนม์ เพราะนางโมราใจชั่ว จึงแปลงเป็นเหยี่ยวจิกกินเนื้ออย่างล่องให้นางโมราเห็น นางโมราอดอยากมาหลายวัน จึงวิงวอนขอให้เหยี่ยวแบ่งเนื้อให้ตนบ้าง เหยี่ยวแกล้งเกี้ยวพาราสีนาง โมราก็ทำมารยาทอดไมตรีให้ พระอินทร์จึงตรัสประจานนางโมราว่ามีใจแพศยา แล้วทรงสาปนางเป็นชะนีไม่มีผ้าสวมใส่ หมดความอายุเวลาพระอาทิตย์ทอแสงสีแดง ก็คิดว่าเป็นเลือดของผัว จึงส่งเสียงร้องเรียก ผัว ๆ ๆ และได้ค่างเป็นผัวหากินอยู่ในป่านั้น

(จันทะโครบ. 2548 : 14-15)

ในฉากที่นางโมราถูกพระอินทร์สาปเป็นชะนีนั้น มีตัวละคร 2 ตัว คือ พระอินทร์กับนางโมรา พระอินทร์เป็นตัวละครที่เข้ามามีบทบาทสอนให้ผู้อ่านได้รับข้อคิดที่ว่า ผู้ทำกรรมชั่วย่อมได้รับผลชั่วตอบแทนเช่นนางโมรา

2) เนื้อหาในนิทานกล่าวถึง จันทะโครบได้นางมัจฉินทรธิดาของท้าวภูษงค์เป็นชายามียักษ์หม้ายตนหนึ่งหลงรักจันทะโครบจึงจับนางมัจฉินทรไปฆ่า แล้วแปลงเป็นนางมัจฉินทรไปอยู่กับจันทะโครบ ดังนี้

ส่วนนางยักษ์ก็แปลงเป็นนางมัจฉินทรเข้าไปนอนเคียงข้างจันทะโครบ จันทะโครบทรงพระสุบินว่านกอินทรีบินมาเฉี่ยวเอาชายาไปก็ตกพระทัยตื่น ได้กลืนกายและเห็นจริตกิริยาของนางผิดแปลกไปก็นึกสงสัย แต่ก็ไม่สามารถหาสิ่งใดมาพิสูจน์ได้ จึงพานางยักษ์แปลงเดินทางประมาณเดือนครึ่ง ก็ถึงเมืองจักรพรรดิ

(จันทะโครบ. 2548 : 15)

จากเนื้อเรื่องตอนนี้จะเห็นได้ว่า หลังจากที่นางมัจฉินทรถูกนางยักษ์ฆ่าแล้วยังคงมีตัวละครที่ดำเนินเรื่องต่อไปอยู่ 2 ตัว คือ จันทะโครบกับนางยักษ์ บทบาทของนางยักษ์จะนำไปให้เกิดปัญหาไปยังเหตุการณ์ต่อไปซึ่งทำให้อ่านเกิดความสงสัยและอยากติดตามต่อ

(3) นิทานกล่าวถึง เทวดาร่ายมนตร์ให้นางมัจฉาเป็นพราหมณ์ และพบกับเจ้าเมืองสามัญบุรี ชื่อยักษ์กาละสุรซึ่งรับพราหมณ์เป็นโอรส เมื่อพราหมณ์หนียักษ์กาละสุรออกจากเมืองและไม่ยอมกลับ ยักษ์กาละสุรเสียใจจึงบอกมนตร์วิเศษให้แล้วสิ้นใจตาย พราหมณ์จึงนำศพกลับเมือง ดังนี้

พราหมณ์ศรีสวัสดิ์จึงจัดขบวนแห่พระศพลับเมือง
ได้พบกับจันทะวงศ์ จันทะวงศ์ได้ขอติดตามพราหมณ์ศรีสวัสดิ์
ไปยังเมืองด้วย เนื่องจากสงสัยว่าเป็นชายาของตน พร้อมกับ
วางแผนฆ่าพราหมณ์ศรีสวัสดิ์เพื่อให้มนตร์เสื่อม

(จันทะโครบ. 2552 : 17)

จากเนื้อเรื่องจะเห็นได้ว่า ในฉากระหว่างทางที่พราหมณ์กลับเมืองนั้น มีตัวละครเอก
2 ตัว คือ พราหมณ์กับจันทะวงศ์ เหตุการณ์ที่พราหมณ์ได้พบกับจันทะวงศ์เป็นการสร้างเนื้อเรื่อง
ต่อไปให้ตัวละครมีความเกี่ยวข้องกัน เพื่อให้เหตุการณ์เรื่องพัฒนาต่อไปอย่างน่าสนใจ

3.7.3 กฎของความตรงข้าม

นิทานกล่าวถึง เมื่อจันทะโครบเปิดมอบทองที่พระฤๅษีให้มาจึงพบนางโมราและ
ได้นางเป็นเมีย และพานางเดินทางกลับเมือง ระหว่างทางได้พบโจรป่า เกิดการต่อสู้และจันทะโครบ
ถูกนายโจรฆ่าตาย ดังนี้

ในป่าแห่งนี้มีโจรราว 500 คนอาศัยอยู่ ตัวนายโจรใจคอ
ดุร้ายมีฝีมือในการรบได้มาพบจันทะโครบและนางโมราเข้า และขู่
จันทะโครบให้ยกนางโมราให้ตนเสียโดยดี จึงเกิดการต่อสู้กันขึ้น
จันทะโครบยื่นพระขรรค์ให้นางโมราถือไว้ป้องกันศัตรู ส่วนตนเอง
ใช้ธนูสู้รบกับโจร ฆ่าสมุนโจรตายหมด ขณะต่อสู้กับนายโจร
จันทะโครบร้องบอกขายาให้ส่งพระขรรค์ให้แก่พระองค์

แต่นางโมรามิไจรักนายโจรจึงยื่นด้ามพระขรรค์ให้อยู่
ทางด้านนายโจร นายโจรจึงคว้าพระขรรค์ฟันจันทะโครบ
สิ้นพระชนม์

(จันทะโครบ. 2552 : 16)

จะเห็นได้ว่า ในนิทานเรื่อง จันทะโครบ มีลักษณะของความแตกต่างกันแบบตรงกันข้าม
ของตัวละคร 3 ข้อ (1) เพศ นายโจรและจันทะโครบเป็นผู้ชาย นางโมราเป็นผู้หญิง (2) สถานะทางสังคม
จันทะโครบมีฐานะเป็นเจ้าของชาย มีชีวิตอยู่ในวัง ส่วนนายโจรเป็นคนธรรมดาอยู่ในป่า มีฐานะต่ำต้อย
(3) คุณสมบัติ จันทะโครบ มีความรักต่อภรรยา ทำหน้าที่ปกป้องภรรยา ส่วนนางโมราเป็นหญิงที่ไม่มีความ
ซื่อสัตย์และไม่จงรักภักดีต่อสามี

3.7.4 ฉากประทับใจ

นิทานกล่าวถึง เหตุการณ์ในระหว่างการเดินทางกลับเมืองของจันทะโครบและนางโมรา
ซึ่งในระหว่างนั้นนางโมรากระหายน้ำแต่ไม่มีน้ำดื่ม ด้วยความรักที่จันทะโครบมีต่อนางโมรา จึงยอมทำร้าย
ตนเองเพื่อรองเลือดให้นางโมราดื่มแก้กระหาย

เนื่องจากนางโมราไม่เคยลำบากตรากตรำมาก่อนก็
กระหายน้ำและหมดแรง จันทะโครบจนปัญญาที่จะหาน้ำมาให้ดื่ม
แก้กระหายได้ จึงตัดลินพระทัยใช้พระขรรค์ฟันลงที่พระเพลา (ตัก)
และทรงรองเลือดให้นางดื่มแทนน้ำ นางโมราจึงกลับมีกำลังขึ้น
จันทะโครบจึงพานางโมราเดินทางเข้าเขตป่าต่อไป

(จันทะโครบ. 2548 : 16)

จากเหตุการณ์นี้สะท้อนให้เห็นความรักความห่วงใยอย่างดุจดั่งลูกซึ่งของจันทะโครบ
ที่มีต่อนางโมรา ทำให้ผู้อ่านเกิดความประทับใจและชื่นชมต่อความรู้สึกและน้ำใจของจันทะโครบ

3.7.5 ความสมเหตุสมผล

ฉากที่พระอินทร์เห็นนางโมรานอกใจจันทะโครบและสมคบโจรป่า ทำให้จันทะโครบ
ตาย จึงแปลงร่างลงมาลองใจนางโมราอีกครั้งหนึ่ง นางโมราก็ได้แสดงให้เห็นว่าพร้อมจะมีเมตริด้วย
ทำให้พระอินทร์โกรธและกล่าวประณามพร้อมทั้งสาปนางโมราให้เป็นชะนี เนื้อหาตอนนี้สอดคล้องกับ
ความเชื่อของคนไทยที่เชื่อว่า พระอินทร์เป็นเทวดาที่ใกล้ชิดและคอยสอดส่องดูแลความเป็นไปของ
มนุษย์ คอยช่วยคนดีและทำโทษคนชั่ว ดังนั้นเนื้อหาตอนนี้จึงมีความสมเหตุสมผลที่พระอินทร์ลงมา
ทำโทษนางโมราที่ไม่มีความซื่อสัตย์ต่อสามีและเป็นหญิงหลายใจ

3.8 คาวี

นิทานเรื่อง คาวี มีความสอดคล้องกับกฎเกี่ยวกับนิทานพื้นบ้านของ เอกเชล โอลริค 8 กฎ
ได้แก่ (1) กฎของการเริ่มเรื่องและการจบเรื่อง (2) กฎของตัวละคร 2 ตัวใน 1 ฉาก (3) กฎของ
ความตรงข้าม (4) กฎของฝาแฝด (5) กฎของโครงเรื่องเดียว (6) ฉากประทับใจ (7) ความสมเหตุสมผล
(8) เอกภาพของโครงเรื่อง โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

3.8.1 กฎของการเริ่มเรื่องและการจบเรื่อง

1) กฎของการเริ่มเรื่อง

นิทานเรื่อง คาวี กล่าวถึง มีแม่เสือกับลูกเสือกอาศัยอยู่ในถ้ำ ดังนี้
แม่เสือกับลูกเสือกตัวหนึ่งอาศัยอยู่ในถ้ำ วันหนึ่งแม่เสือก
ออกไปหากินตามชายป่าจนเพลิน ทิ้งลูกเสือกให้อดนอนอยู่ในถ้ำ
ลูกเสือกจึงออกมารอแม่อยู่หน้าถ้ำด้วยความหิว

(คาวี. 2552 : 19)

จะเห็นได้ว่า นิทานเรื่อง คาวี เริ่มเรื่องอย่างมีความสงบ ด้วยการบรรยายฉากว่า
เหตุการณ์กำลังเกิดขึ้นอยู่ในถ้ำระหว่างแม่เสือกกับลูกเสือก โดยที่ลูกเสือกรอแม่เสือกที่ออกไปหากิน

2) กฎของการจบเรื่อง

นิทานดำเนินเรื่องต่อไปจนกระทั่งพระหลวิชัยไปช่วยพระคาวีให้ฟื้นชีวิต จากนั้นทั้งสองคนก็ปลอมตัวไปฆ่าท้าวสนนุราช กษัตริย์เมืองพัทรวีสัย และพระคาวีก็ได้พบกับนางจันทสุดา ดังนี้

ต่อจากนั้นก็ให้พระคาวีแต่งเครื่องทรงท้าวสนนุราช
พวกสนมกำนัล เสนาอำมาตย์ต่างออกมาต้อนรับด้วยความยินดี
พระคาวีได้พบกับนางจันทสุดา ทั้งสองต่างเล่าเรื่องราวสู้กันฟังและ
ได้ปกครองเมืองเป็นสุขสืบมา

(คาวี. 2552 : 27)

จากตัวอย่างจะเห็นได้ว่า เมื่อปัญหาทั้งหมดได้รับการแก้ไข จนเหตุการณ์คลี่คลายไปสู่ภาวะปกติ เรื่องจึงจบลงอย่างมีความสงบ ซึ่งพระคาวีก็ได้พบกับนางจันทสุดาและปกครองเมืองพัทรวีสัยอย่างร่มเย็นเป็นสุข

3.8.2 กฎของตัวละคร 2 ตัวใน 1 ฉาก

ในนิทานเรื่อง คาวี มีทั้งหมด 23 ฉาก มีตัวละคร 2 ตัวใน 1 ฉากอยู่ 8 ฉากด้วยกัน ดังนี้

1) นิทานเรื่องนี้กล่าวถึง ลูกเสือได้ตีนมแม่โคจนอึด เมื่อแม่เสือกลับถ้าก็เผลอจากกับแม่เสือว่าให้ชวนแม่โคและลูกโคมาอยู่ด้วยกัน เป็นการตอบแทนบุญคุณของโคแม่ลูกทั้งสอง ดังนี้

ครั้นแม่เสือกลับมาลูกเสือก็ทำที่เป็นตัดพ้อต่อว่าแม่เสือว่า
ทอดทิ้งตน หากไม่ได้กินนมของแม่โค ป่านนี้ตนก็คงตายไปแล้ว
ฉะนั้น แม่จะต้องรับปากสัญญากับลูกว่า แม่ต้องช่วยสนอง
คุณแม่โคตัวนั้น

(คาวี. 2552 : 20)

จากฉากที่ลูกเสือกำลังเผลอจากกับแม่เสือ มีตัวละคร 2 ตัว คือลูกเสือกับแม่เสือ เหตุการณ์ที่ชวนโคแม่ลูกมาอยู่ร่วมกันกับเสือไม่ได้เป็นเรื่องปกติ จึงช่วยให้เรื่องดำเนินต่อไปอย่างดึงดูดความสนใจของผู้อ่าน

2) นิทานกล่าวถึงตั้งแต่แม่เสื่อยอมรับกับลูกเสือว่าให้โคแม่ลูกมาอยู่กัน แม่โคกับแม่เสือกก็ต่างช่วยกันเลี้ยงลูกให้แก่กัน แต่ในใจของแม่เสือกคิดจะหาทางจัดการจับโคทั้งสองมากินตลอดเวลา จนวันหนึ่งโอกาสของแม่เสือกมาถึง ดังนี้

อยู่มาวันหนึ่ง ขณะที่แม่โคออกไปหากิน แม่เสือกก็ถือโอกาส
สะกดรอยตามไป และได้เข้าตะครุบแม่โคกินเป็นอาหาร

(คาวี. 2552 : 21)

จะเห็นได้ว่า ในฉากที่แม่เสื้อจับแม่โคมากินเป็นอาหารนั้น มีตัวละคร 2 ตัว คือ แม่เสื้อกับแม่โค ซึ่งเป็นเหตุการณ์ที่แม่เสื้อทำผิดสัญญาทำให้เรื่องดำเนินต่อไปอย่างน่าตื่นเต้น

3) นิทานกล่าวถึงแม่โคออกไปหากินแล้วก็ไม่ได้กลับมาตามเวลาเหมือนปกติ ลูกเสื้อกับลูกโคก็ออกไปตามหาแม่โค ดังนี้

ลูกเสื้อกับลูกโคก็สงสัย ครั้นถึงเวลาบ่ายลูกสัตว์ทั้งสอง
จึงชวนกันออกติดตามหาแม่โคในป่า ได้พบซากของแม่โค
เหลือจากเสื้อกินอยู่ไม่ห่างจากถ้ำนัก ก็แน่ใจว่าแม่เสื้อลอบกิน
แม่โคเสียแล้ว

ลูกสัตว์ทั้งสองต่างก็เสียใจและมีความโกรธแค้นแม่เสื้อมากที่
ไม่ปฏิบัติตามคำมั่นสัญญาที่ให้ไว้ จึงคิดว่าแม่เสื้อควรจะต้อง
ตายตกไปตามกัน

(คาวี. 2552 : 21)

จากตัวอย่างจะเห็นได้ว่า ในฉากที่ลูกเสื้อกับลูกโคติดตามหาแม่โคในป่านั้น มีตัวละคร 2 ตัว คือ ลูกเสื้อกับลูกโค

4) นิทานกล่าวถึง หลังจากแม่โคและแม่เสื้อตายไปแล้ว ลูกโคกับลูกเสื้อก็ออกไปที่อยู่ใหม่ ดังนี้
จากนั้นลูกเสื้อกับลูกโคก็ชวนกันออกจากถ้ำ เพื่อจะไปหา
ที่อยู่ใหม่ที่อื่นต่อไป

(คาวี. 2552 : 22)

จากเนื้อหาข้างต้นจะเห็นได้ว่า ในฉากที่ลูกเสื้อกับลูกโคออกจากถ้ำไปหาที่อยู่ใหม่มีตัวละคร 2 ตัว คือ ลูกเสื้อกับลูกโค ทำให้เรื่องดำเนินต่อไปอย่างต่อเนื่อง

5) นิทานกล่าวถึง คาวีได้ฆ่ายักษ์ตาย ช่วยให้ชาวบ้านเมืองจันทบุรีพ้นจากความเดือดร้อน แต่คาวียกความดีที่ได้จากเจ้าเมืองให้พี่ชายหลวิชัย หลวิชัยจึงได้แต่งงานกับนางศรีสุดาลูกสาวเจ้าเมือง และได้เป็นอุปราชอยู่ในเมืองจันทบุรี ส่วนคาวีก็ไปหาบ้านเมืองใหม่ ดังนี้

ในเวลาต่อมา คาวีนั้นก็ได้ไปรำลาพี่ชาย เพื่อออกแสวงหา
บ้านเมือง ก่อนจากกันหลวิชัยและคาวีได้เสียดอกบัวคนละดอก
โดยอธิษฐานว่า ถ้ำดอกบัวของผู้ใดเหี่ยวแห้งลง แสดงว่าผู้นั้นกำลัง
จะได้รับอันตราย ให้อีกฝ่ายหนึ่งไปช่วยเหลือ

(คาวี. 2552 : 24)

จากเนื้อเรื่องเห็นได้ว่า ฉากที่คาวีไปขอลาหลวิชัยเพื่อไปหาบ้านเมืองใหม่มีตัวละคร 2 ตัว คือ คาวีกับหลวิชัย เหตุการณ์ที่ใช้ดอกบัวมาเป็นเครื่องผูกพันกัน แสดงให้เห็นความสนิทสนมกันของสองพี่น้อง ทำให้เรื่องดำเนินต่อไปอย่างต่อเนื่อง

6) นิทานกล่าวถึง หลวิชัยได้เป็นอุปราชอยู่ในเมืองจันทบุรี คาวีจึงลาหลวิชัยเดินทางไปถึงเมืองหนึ่งซึ่งเป็นเมืองร้าง และได้พบกับหญิงสาวรูปงามคนหนึ่ง ดังนี้

คาวีเดินทางไปถึงเมืองเมืองหนึ่งเป็นเมืองร้าง ไม่มีผู้คนที่นึกแปลกใจ จึงเดินขึ้นไปบนปราสาทราชมณเฑียร เห็นกลองใบหนึ่ง ลองตีดูมีเสียงไม่ก้องกังวานเหมือนกลองทั่วไป จึงเอาพระขรรค์กรีดหนังกลองออกก็พบหญิงสาวรูปงามคนหนึ่งนั่งอยู่ข้างใน คาวีจึงช่วยนางออกมา ลังเกตเห็นผมของนางงดงามและมีกลิ่นหอม ผิดกับหญิงอื่น จึงถามถึงเรื่องราวของนาง

นางเล่าว่า นางชื่อ “จันทสุดา” เป็นธิดาของ “ท้าวพรหมจักร” แห่งเมือง “จันทนคร” เหตุที่นางเข้าไปอยู่ในกลองก็เพราะว่า มีนกอินทรีตัวเมียคู่หนึ่ง มาโฉบเอาผู้คนไปกินเป็นจำนวนมาก พ่อแม่ของนางจึงซ่อนตัวนางไว้ในกลอง

(คาวี. 2552 : 24)

จากเหตุการณ์นี้จะเห็นได้ว่า ในฉากที่คาวีได้พบกับนางจันทสุดาในเมืองจันทนครนั้นมีตัวละคร 2 ตัว คือ คาวีกับนางจันทสุดา การสร้างตัวละครใหม่คือนางจันทสุดาให้เป็นตัวละครที่มีบทบาทสำคัญและเป็นตัวช่วยให้เรื่องดำเนินต่อไปจนจบ

7) นิทานกล่าวถึง คาวีฆ่านกอินทรีตายและได้เป็นกษัตริย์ครอบครองเมืองจันทนคร จากนั้น พระคาวีชวนนางจันทสุดาไปสร่งน้ำในวันสงกรานต์ ดังนี้

ครั้นถึงวันสงกรานต์ พระคาวีชวนนางจันทสุดาสร่งน้ำชำระกายตามประเพณี แล้วเก็บเอาเส้นผมใส่ผอบปล่อยให้ลอยน้ำไป

(คาวี. 2552 : 25)

จะเห็นได้ว่า ในฉากที่พระคาวีกับนางจันทสุดาสร่งน้ำนั้น มีตัวละคร 2 ตัว คือคาวีกับนางจันทสุดา เหตุการณ์ที่เก็บเอาเส้นผมใส่ผอบปล่อยให้ลอยน้ำไปนั้นเป็นการปูพื้นให้กับเรื่องตอนต่อไป

8) ฉากที่กล่าวถึง ยายเฒ่าที่ศุภประสาธได้หลอกถามความลับเกี่ยวกับพระขรรค์ของคาวีจากนางจันทสุดาแล้ว เมื่อได้โอกาสก็นำพระขรรค์ของคาวีไปเผาไฟ พระคาวีจึงตายเสียไป ดังนี้

ยายเฒ่าได้กราบทูลให้พระคาวีทำพิธีสร่งมูรธาภิเษก (น้ารดพระเศียรในงานราชาภิเษก) และขณะสร่งน้ำนั้น ยายเฒ่าได้ขอให้พระคาวีถอดพระขรรค์ฝากไว้กับตน เมื่อได้โอกาสเหมาะสม ยายเฒ่าจึงนำพระขรรค์ไปเผาไฟ ทันใดนั้นพระคาวีก็สิ้นพระชนม์

(คาวี. 2552 : 26)

จะเห็นได้ว่า ในฉากที่ย้ายเผ่าฆ่าคารวินั้น มีตัวละคร 2 ตัว คือ คาริกับยายเผ่า เหตุการณ์ที่คาริกู้กษานั้นจะสนับสนุนให้เรื่องดำเนินต่อไปอย่างน่าตื่นเต้น

3.8.3 กฎของความตรงข้าม

นิทานเรื่องนี้กล่าวถึง ลูกเสือได้รับความช่วยเหลือจากโคแม่ลูกจึงชวนโคแม่ลูกทั้งสอง มาอยู่ด้วยกันเพื่อเป็นการตอบแทนบุญคุณ และแม่เสือได้สัญญาว่าจะไม่คิดร้ายกับแม่โคกับลูกเสือ และโคก็อยู่ร่วมกันในถ้ำอย่างสนิทสนมกัน ดังนี้

ตั้งแต่นั้นมา เสือและโคก็อยู่ร่วมกันในถ้ำเยี่ยงสหายและต่างช่วยกันเลี้ยงลูกให้แก่กัน เหมือนเป็นลูกของตนเองทั้งสองฝ่าย แต่โดยแท้จริงแล้ว วิสัยของเสือนั้นเป็นสัตว์ที่ขี้มโหดไม่เคยเป็นที่ไว้วางใจของสัตว์อื่นมาก่อน และกับโคแม่ลูกนี้ แม่เสือก็นิยมนำใครโดยสุจริตใจนัก หากแต่ยังมีลูกเป็นเครื่องผูกพันกันอยู่ จึงทำดีแต่ภายนอก แต่ในใจครุ่นคิดจะหาทางจัดการโคทั้งสองเป็นอาหารของตนตลอดเวลา

(คาริ. 2552 : 20)

จะเห็นได้ว่า ในนิทานเรื่อง คาริ มีตัวละครซึ่งมีบุคลิกลักษณะนิสัยแตกต่างกันแบบตรงกันข้าม คือ แม่เสือและแม่โค แม่เสือนิยมนำใครโดยสุจริตใจโหดร้ายและมีลักษณะหน้าเนื้อใจเสือ ส่วนแม่โคมีความเมตตา ใจดี และไว้วางใจผู้อื่นง่าย

3.8.4 กฎของฝาแฝด

นิทานกล่าวถึงหลังจากแม่โคและแม่เสือดตายไปแล้ว ลูกโคกับลูกเสือกก็เดินทางไปหาที่อยู่ใหม่ ระหว่างทางลูกเสือกกับลูกโคได้พบกับพระฤๅษีตนหนึ่งที่ช่วยให้ลูกสัตว์ทั้งสองกลายเป็นมนุษย์ ดังนี้

ครั้นเดินทางผ่านไปทางหน้าอาศรมของพระฤๅษีตนหนึ่งเข้า พระฤๅษีเห็นสัตว์ทั้งสองซึ่งเคยเป็นศัตรูกัน แต่กลับมาด้วยกันและคบหากันอย่างสนิทสนม ก็รู้สึกแปลกใจมาก เมื่อได้ถามดูจึงรู้ความจริงทั้งหมด และก็เกิดความเมตตา ถามลูกสัตว์ทั้งสองว่า ถ้าจะชุบให้เป็นมนุษย์จะเอาหรือไม่ เมื่อทั้งสองตอบตกลงพระฤๅษีจึงชุบลูกสัตว์ทั้งสองให้เป็นมนุษย์

(คาริ. 2552 : 22)

จะเห็นว่า ลูกโคกับลูกเสือกเป็นตัวละครที่มีบทบาทเหมือนกัน ตั้งแต่ได้คบกันเป็นเพื่อนและอยู่ด้วยกัน ทั้งสองได้ประสบเหตุการณ์ต่าง ๆ ร่วมกันและช่วยกันแก้ปัญหา ลักษณะนิสัยของทั้งสองก็คล้ายคลึงกันคือ มีน้ำใจและมีศีลเสมอกัน ซึ่งสอดคล้องกับกฎของฝาแฝดว่า ฝาแฝดในกฎข้อนี้

อาจหมายถึงพี่น้องที่เป็นฝาแฝดหรือไม่ก็ได้ หรืออาจหมายถึงคน 2 คนที่มีบทบาทเสมอกันหรือเป็นเพื่อนกันก็ได้

3.8.5 กฎของโครงเรื่องเดียว

นิทานเรื่อง คาวี มีโครงเรื่องที่ไม่ซับซ้อน ดำเนินเรื่องไปตามเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น โดยเปิดเรื่องด้วยการบรรยายตัวละครว่า ลูกโคกับลูกเสือได้คบเป็นเพื่อนกันและอยู่ด้วยกัน และได้รับความช่วยเหลือจากพระฤๅษีและกลายเป็นมนุษย์ ลูกเสือชื่อหลวิชัย ส่วนลูกโคนั้นชื่อคาวี จากนั้นหลวิชัยได้แต่งงานกับนางศรีสุดาลูกสาวเจ้าเมืองจันทบุรีและเป็นอุปราชอยู่ในเมืองจันทบุรี ส่วนคาวีได้พบกับนางจันทสุดาและได้เป็นกษัตริย์ครอบครองเมืองจันทนคร การผูกปม คือ ท้าวสันนุราชพบผอบที่มีเส้นผมของนางจันทสุดาและหลงใหลในกลิ่นหอมของเส้นผม จึงสั่งให้ยายเฒ่าไปรับตัวนางมาให้ได้ จุดสุดยอด คือ พระคาวีถูกยายเฒ่าฆ่าตาย พระหลวิชัยเห็นดอกบัวเหี่ยวจึงติดตามหาพระคาวีจนพบและขอให้พระฤๅษีมาช่วยชีวิตพระคาวีให้ฟื้น การคลี่คลายของเรื่อง คือ พระหลวิชัยและพระคาวีปลอมตัวไปฆ่าท้าวสันนุราช ในที่สุดพระคาวีก็ได้พบกับนางจันทสุดาอีก และได้ปกครองเมืองพัทธรวิสัยอย่างมีความสุข

3.8.6 ฉากประทับใจ

ฉากที่กล่าวถึง ยายเฒ่าที่ศพรสภาพลอกพระคาวีให้ถอดพระขรรค์ฝากไว้กับตนและนำไปเผาไฟ ทำให้พระคาวีสิ้นพระชนม์ พระหลวิชัยเกิดสังหรณ์ใจเลยตามหาพระคาวีจนพบ ดังนี้

*พระหลวิชัยเมื่อพบพระคาวีนอนสิ้นสติอยู่ จึงตั้งจิตอธิษฐาน
ขอให้พระอาจารย์ฤๅษีได้มาช่วยชีวิตพระคาวีด้วย พระองค์ทรงขัด
พระขรรค์จนเป็นเงาเหมือนเดิม แล้วเอาน้ำชำระล้างจนสะอาด
ทันใดนั้นพระคาวีก็ฟื้นขึ้น*

(คาวี. 2552 : 26)

จะเห็นได้ว่า พระหลวิชัยตามหาพระคาวีและพยายามช่วยชีวิตพระคาวี แสดงให้เห็นอารมณ์ความรู้สึกนึกคิดของพระหลวิชัย และแสดงให้เห็นความเป็นมิตรแท้ของเพื่อนคู่นี้ว่ามีความเห็นอกเห็นใจกันและคอยช่วยเหลือกันในยามตกทุกข์ได้ยาก ทำให้ผู้อ่านตื่นตื้นไปตามตัวละครและซาบซึ้งในมิตรภาพที่น่าประทับใจ

3.8.7 ความสมเหตุสมผล

นิทานกล่าวถึง พระฤๅษีเห็นลูกเสือกับลูกโคที่เคยเป็นศัตรูกันแต่กลับมาเป็นเพื่อนกันอย่างสนิทสนม เมื่อรู้ความจริงทั้งหมดก็เกิดความเมตตาและซุบให้ลูกสัตว์ทั้งสองกลายเป็นมนุษย์และสอนวิชาอาคมให้กับทั้งสองคน ดังนี้

*ลูกเสือนั้นมีชื่อว่า “หลวิชัย” ส่วนลูกโคนั้นมีชื่อว่า “คาวี”
แล้วพระฤๅษีก็สอนวิชาอาคมต่าง ๆ ให้ทั้งสองคนจนแก่กล้า*

และได้แนะนำทางให้ทั้งสองออกไปเที่ยวหาเกียรติคุณความดี
เพื่อความเจริญรุ่งเรืองในโอกาสข้างหน้า

(คาวี. 2552 : 22)

จากเรื่องตอนนี้จะเห็นได้ว่า ลูกเสือกกับลูกโคได้กลายเป็นมนุษย์และร่ำเรียนวิชาอาคมจากพระฤๅษี เหตุการณ์นี้มีความสมเหตุสมผล เพราะตามความเชื่อของไทยนั้นเชื่อว่าฤๅษีเป็นผู้มีฤทธิ์มีคาถาอาคม และมีอำนาจวิเศษเหนือมนุษย์ ในนิทานพื้นบ้านไทยจะมีฤๅษีปรากฏตัวเพื่อช่วยเหลือตัวละครเอกอยู่เนือง ๆ

3.8.8 เอกภาพของโครงเรื่อง

นิทานเรื่อง คาวี มีโครงเรื่องใหญ่เพียงเรื่องเดียว คือ มิตรแท้ต้องช่วยเหลือเกื้อกูลและเห็นอกเห็นใจกันในยามตกทุกข์ได้ยาก เหตุการณ์ในเรื่อง คือ ลูกเสือกตัวหนึ่งได้รับความช่วยเหลือจากโคแม่ลูก จึงได้ชวนโคแม่ลูกทั้งสองมาอยู่ด้วยกันเป็นการตอบแทนบุญคุณ พร้อมทั้งขอคำมั่นสัญญาจากแม่เสือกว่าจะไม่คิดร้ายกับแม่โคกับลูก แม่เสือกให้สัญญาและทำดีแต่ภายนอก แต่เมื่อได้โอกาสก็กินแม่โค ทำให้ลูกเสือกกับลูกโคเสียใจและโกรธมาก ทั้งสองจึงช่วยกันฆ่าแม่เสือก แล้วออกเดินทางไปหาที่อยู่ใหม่ ระหว่างทาง มีพระฤๅษิตนหนึ่งได้ช่วยให้ลูกสัตว์ทั้งสองกลายเป็นมนุษย์ และให้ชื่อลูกเสือกว่า หลวิชัย ส่วนลูกโคนั้นชื่อคาวี ทั้งสองได้ร่ำเรียนวิชาอาคมจากพระฤๅษีจนแก่กล้าก็เดินทางไปหาเกียรติคุณความดี เมื่อเดินทางมาถึงเมืองจันทบุรี คาวีได้ข้ายักษ์และช่วยให้ชาวบ้านพ้นจากความเดือดร้อน เจ้าเมืองจึงมอบความดีให้กับคาวี แต่คาวียกให้หลวิชัยผู้เป็นพี่ชาย หลวิชัยจึงได้แต่งงานกับนางศรีสุดา ลูกสาวเจ้าเมืองและเป็นอุปราชอยู่ในเมืองจันทบุรี ส่วนคาวีก็เดินทางไปหาเมืองใหม่ ได้พบกับนางจันทสุดาและได้เป็นกษัตริย์ครอบครองเมืองจันทนคร ท้าวสันนุราชทรงเป็นกษัตริย์เมืองพัททวิสัย เก็บพะอบที่ใส่เส้นผมอันหอมกรุ่นของนางจันทสุดาได้ จึงหลงรักและอยากได้นางเป็นชายา จึงสั่งให้ยายเฒ่าไปฆ่าคาวีให้ตายและแย่งนางจันทสุดามาอยู่ที่เมืองพัททวิสัย ฝ่ายพระหลวิชัยได้รู้ว่าพระคาวีเกิดอันตรายก็ออกติดตามหาพระคาวีและช่วยชีวิตพระคาวีให้พ้น จากนั้นพระหลวิชัยและพระคาวีก็ปลอมตัวไปฆ่าท้าวสันนุราช พระคาวีได้พบกับนางจันทสุดาอีกครั้ง และได้ปกครองเมืองพัททวิสัยด้วยกัน

3.9 ไชยเชษฐ์

นิทานเรื่อง ไชยเชษฐ์ มีความสอดคล้องกับกฎเกี่ยวกับนิทานพื้นบ้านของ เอกเซล โอลริค 8 กฎ ได้แก่ (1) กฎของการเริ่มเรื่องและการจบเรื่อง (2) กฎของตัวละคร 2 ตัวใน 1 ฉาก (3) กฎของความตรงข้าม (4) กฎของโครงเรื่องเดียว (5) ฉากประทับใจ (6) เอกภาพของโครงเรื่อง (7) ความสมเหตุสมผล (8) กฎของการพุ่งจุดสนใจที่ตัวละครเอกเพียงตัวเดียว โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

3.9.1 กฎของการเริ่มเรื่องและการจบเรื่อง

1) กฎของการเริ่มเรื่อง

นิทานเรื่องนี้กล่าวถึง เมืองเวสาลีมีเจ้าหญิงองค์หนึ่งที่ชื่อนางจำปาทอง เมื่อนางร้องไห้ก็จะมีดอกจำปาร่วงลงมา ดังนี้

เมือง“เวสาลี”มี“ท้าวอภัยนุราช” เป็นกษัตริย์ พระองค์ทรงมีพระราชธิดาองค์หนึ่งชื่อว่า “นางจำปาทอง” เหตุที่ได้ชื่อนี้ เพราะถ้านางร้องไห้ ก็จะมีดอกจำปาร่วงลงมา

(ไชยเชษฐ. 2552 : 28)

จากเรื่องตอนนี้เห็นได้ว่า นิทานเรื่องนี้เริ่มเรื่องด้วยการบรรยายฉากว่า เหตุการณ์เกิดขึ้นที่เมืองเวสาลี กษัตริย์ได้ตั้งชื่อให้พระราชธิดานางจำปาทองเพราะเมื่อนางร้องไห้ก็จะมีดอกจำปาร่วงลงมา

2) กฎของการจบเรื่อง

นิทานเรื่องกล่าวถึง เมื่อพระไชยเชษฐารู้ความจริงทั้งหมดก็ติดตามนางสุวิญาถึงเมืองสิงหล ได้พบพระโอรสคือพระนารายณ์ธิเบศร์และไปขอโทษนางสุวิญา ดังนี้

พระนารายณ์ธิเบศร์พาพระไชยเชษฐ์เข้าเฝ้าท้าวสิงหล และอ้อนวอนตาให้ยกโทษให้ พระไชยเชษฐ์ขอโทษนางสุวิญา พระนารายณ์ธิเบศร์ทูลนางสุวิญาให้หายโกรธพ้อ แล้วทั้งสามพ้อแม่ลูกก็อยู่ด้วยกันอย่างมีความสุข

(ไชยเชษฐ. 2552 : 35)

จะเห็นว่าเมื่อปัญหาทุกอย่างได้รับการแก้ไข จนเหตุการณ์คลี่คลายไปสู่ภาวะปกติ เรื่องจึงจบลงด้วยความสุข พระไชยเชษฐ์รู้ความจริงทั้งหมดจึงติดตามนางสุวิญา กลับคืนท้ายสุด พระไชยเชษฐ์ก็ได้คืนดีกับนางสุวิญาและอภิเษกกันอีกครั้ง

3.9.2 กฎของตัวละคร 2 ตัวใน 1 ฉาก

ในนิทานเรื่อง ไชยเชษฐ์ มีทั้งหมด 29 ฉาก มีตัวละคร 2 ตัวใน 1 ฉากอยู่ 3 ฉากด้วยกัน ดังนี้

1) นิทานกล่าวถึง นางจำปาทองได้เก็บไข่จระเข้มาไว้ในวัง เมื่อจระเข้ออกมาเป็นตัว จนเติบโตก็ไล่กัดคนในวัง ทำให้ท้าวอภัยนุราชโกรธมากและขับไล่นางจำปาทองออกจากวัง นางเสียใจมากหมายจะฆ่าตัวตาย แต่พระอินทร์มาช่วยชีวิตไว้ ดังนี้

ครั้งไปถึงริมฝั่งแม่น้ำ นางเห็นจระเข้ก็มีความเสียใจมาก จึงกระโดดลงไปหมายจะให้จระเข้กิน เพื่อจะได้สิ้นทุกข์เสียที

แต่พระอินทร์ได้บันดาลให้บัวกรุดผุดขึ้นมารับนางไว้ จระเข้เข้ามา
จะกินนางก็ถูกคมบัวกรุดตายอยู่ที่นั่นเอง

(ไชยเชษฐา. 2552 : 29)

จะเห็นได้ว่า ในฉากที่นางจำปาทองกำลังจะกระโดดลงไปแม่น้ำนั้น มีตัวละคร 2 ตัว
คือ นางจำปาทองกับพระอินทร์ ซึ่งพระอินทร์เป็นตัวละครที่มีบทบาทสำคัญของเนื้อเรื่องตอนต่อไป
ด้วยการช่วยชีวิตนางจำปาทองไว้ ทำให้เรื่องดำเนินต่อไปอย่างตื่นเต้น

2) นิทานกล่าวถึง นางสุวิญชาถูกพระไชยเชษฐาไล่ออกจากเมือง จึงนำพระกุมารคือ
พระนารายณ์ธิเบศร์กลับไปเมืองสิงหลได้เป็นเวลาสามปี ดังนี้

พระนารายณ์ธิเบศร์อยู่เมืองสิงหลได้ 3 ปี วันหนึ่งได้ถามพระ
มารดาถึงพระบิดา นางสุวิญชานึกได้ว่าพระไชยเชษฐาคงติดตามมา นาง
บอกลูกว่า ท้าวสิงหลนั่นแหละคือพระบิดาของพระนารายณ์ธิเบศร์

(ไชยเชษฐา. 2552 : 34)

จากเหตุการณ์นี้จะเห็นได้ว่า ในฉากที่นางจำปาทองหลอกพระนารายณ์ธิเบศร์
ว่าท้าวสิงหลเป็นพระบิดานั้น มีตัวละคร 2 ตัว คือ นางจำปาทองกับพระนารายณ์ธิเบศร์ การสร้าง
ตัวละครใหม่คือพระนารายณ์ธิเบศร์ให้เป็นตัวละครที่มีบทบาทสำคัญ สร้างความตื่นเต้นให้กับเนื้อเรื่อง
ตอนต่อไปและเป็นตัวช่วยให้เรื่องดำเนินต่อไปจนจบ

3) นิทานกล่าวถึง เมื่อพระไชยเชษฐารู้ความจริงทั้งหมดและสำนึกผิดจึงออกตาม
นางสุวิญชาถึงเมืองสิงหล ได้พบกับพระโอรสคือพระนารายณ์ธิเบศร์ ดังนี้

พระนารายณ์ธิเบศร์ก็แผลงครเพื่อจะทำร้ายพระไชยเชษฐา
ครนั้นก็กลายเป็นดอกไม้ พระไชยเชษฐาจึงแผลงครบ้าง ครนั้นก็เป็น
ขนมมมเนย พระไชยเชษฐาจึงวางครแล้วตรงเข้าไปอุ้มพระนารายณ์
ธิเบศร์ บอกว่าเป็นลูกของพระองค์ เพราะดูจากแหวนที่พระนารายณ์
ธิเบศร์สวม ซึ่งเป็นแหวนของพระองค์ที่มอบให้แก่นางสุวิญชา

(ไชยเชษฐา. 2552 : 34)

จะเห็นได้ว่า ในฉากที่พระไชยเชษฐาพบกับพระนารายณ์ธิเบศร์นั้น มีตัวละคร 2 ตัว
คือ พระไชยเชษฐากับพระนารายณ์ธิเบศร์ ซึ่งพระนารายณ์ธิเบศร์มีบทบาทสำคัญเป็นตัวเชื่อม
ครอบครัวเข้ารวมด้วยกัน ช่วยให้เรื่องดำเนินต่อไป

3.9.3 กฎของความตรงข้าม

นิทานกล่าวถึงนางสุวิญชามีครรภ์แก่ใกล้จะคลอด พระสนมจึงสบโอกาสสร้างข่าวลวงให้
พระไชยเชษฐาไปเสาะหาช่างเผือก เมื่อนางสุวิญชาคลอดพระกุมาร พระสนมทั้งเจ็ดก็นำพระกุมาร
ไปฝังไว้ในป่าเพื่อจะใส่ร้ายนางในเวลาทีพระไชยเชษฐากลับเมือง ดังนี้

ครั้นนางสุวิญชาจะคลอด พระสนมทั้งเจ็ดทำอุบายเอาผ้าผูกตาไม่ให้นางสุวิญชาเห็น นางสุวิญชาคลอดลูกเป็นกุมาร มีครกกับพระขรรค์ติดตัวมาด้วย พระสนมทั้งเจ็ดนำพระกุมารใส่หีบไปฝังไว้ที่ต้นไทรในป่า แล้วเอาท่อนไม้ใส่พานไว้แทน ทว่านางสุวิญชาคลอดลูกเป็นท่อนไม้ เทวดาประจำต้นไทรได้ช่วยชีวิตพระกุมารไว้
(ไชยเชษฐ. 2552 : 33)

จากเนื้อเรื่องจะเห็นได้ว่า ตัวละครในเรื่องไชยเชษฐ มีลักษณะนิสัยที่แตกต่างกันแบบตรงกันข้าม คือ พระสนมทั้งเจ็ดมีนิสัยขี้อิจฉาริษยาและจิตใจชั่วร้าย ส่วนนางสุวิญชามีความอดทนและจิตใจดีงาม

3.9.4 กฎของโครงเรื่องเดียว

เรื่องไชยเชษฐ มีโครงเรื่องที่ไม่ซับซ้อน ดำเนินเรื่องไปตามเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น โดยเปิดเรื่องด้วยการบรรยายตัวละครว่า นางจำปาทองคือพระธิดาของท้าวอภัยนุราช เมื่อนางร้องไห้จะมีดอกจำปาร่วงลงมา จระเข้ที่นางจำปาทองเลี้ยงไว้นั้นไล่กัดคนในวัง ทำให้นางจำปาทองถูกขับไล่ออกจากวังระหว่างทาง นางได้ผจญภัยต่าง ๆ จนไปขออาศัยอยู่กับพระฤๅษี ท้าวสิงหลมาของนางจำปาทองไปเป็นพระธิดาและมอบชื่อใหม่ว่า นางสุวิญชา พระไชยเชษฐเป็นเจ้าชายของเมืองเหมันต์ได้พบกับนางสุวิญชาที่เมืองสิงหลทั้งสองก็รักใคร่และแต่งงานกัน การผูกปม คือ พระไชยเชษฐมีพระสนม อยู่เจ็ดคนที่มีความอิจฉาริษยานางสุวิญชาและคอยปองร้ายอยู่เสมอ เมื่อนางสุวิญชามีครรภ์แก่จึงสร้างข่าวลวงให้พระไชยเชษฐไปเสาะหาข้างเผือก จุดสุดยอดคือ นางสุวิญชาคลอดพระกุมาร พระสนมทั้งเจ็ดนำพระกุมารไปฝังไว้ในป่าและใส่ความนางว่าคลอดลูกเป็นท่อนไม้ นางสุวิญชาจึงถูกพระไชยเชษฐไล่ออกจากเมือง และการคลี่คลายของเรื่อง คือ พระไชยเชษฐรู้ความจริงทั้งหมดก็ไปติดตามนางสุวิญชา ในที่สุดนางสุวิญชา พระไชยเชษฐ และพระกุมารก็ได้กลับมาอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข

3.9.5 ฉากประทับใจ

นิทานกล่าวถึง รณพัตร์เป็นเจ้าเมืองเมืองหนึ่ง เมื่อทราบข่าวว่านางสุวิญชามีความงามมาก จึงไปขอนางสุวิญชามาเป็นมเหสีและข่มขู่ว่าถ้าไม่ยินยอมยกนางให้ก็จะต้องเกิดศึกใหญ่ ท้าวสิงหลปฏิเสธ พระไชยเชษฐจึงอาสาทำศึกกับรณพัตร์ ดังนี้

ท้าวสิงหลทรงขัดเคืองพระทัยว่ารณพัตร์ข่มขู่จึงไม่ยอมยกนางสุวิญชาให้ รณพัตร์จึงยกทัพมาล้อมเมืองสิงหลไว้ พระไชยเชษฐอาสาทำศึกกับรณพัตร์ โดยพระอินทร์นำครมาให้ พระไชยเชษฐต่อสู้กับรณพัตร์ และได้แผลงศรฆ่ารณพัตร์ตาย

(ไชยเชษฐ. 2552 : 32)

จากเนื้อเรื่องตอนนี้เห็นได้ว่า ถึงแม้ท้าวสิงหลจะเป็นยักษ์แต่ตั้งใจรักาศิล จึงรักนางสุวิญาเหมือนลูกสาวแท้และป้องกันลูกจากอันตราย โดยไม่สนใจว่าจะทำให้เกิดศึกใหญ่ แสดงให้เห็นความรักความห่วงใยที่พ้อมีต่อลูก ยังเห็นได้ว่า เมื่อเกิดศึกพระไชยเชษฐียืนยันไม่หนีไม่ทิ้งนางสุวิญา และยอมมอบตัวเพื่อช่วยนางสุวิญาให้พ้นจากการจับกุม ช่วยให้ผู้อ่านเกิดอารมณ์ตื่นเต้นไปตามตัวละคร และซาบซึ้งในความรักทั้งสองอย่างที่นางสุวิญาได้รับ จนเกิดความรู้สึกประทับใจในบทบาทของตัวละคร

3.9.6 เอกภาพของโครงเรื่อง

นิทานเรื่องนี้โครงเรื่องใหญ่เพียงเรื่องเดียว คือ ความหลง เหตุการณ์ในเรื่องคือ นางจำปาทองพระธิดาของท้าวอภัยนุราชเลี้ยงจระเข้ไว้ดูเล่น จระเข้นั้นโตขึ้นก่อความเดือดร้อนแก่คนในวัง ท้าวอภัยนุราชจึงขับนางออกจากเมือง ระหว่างทาง นางได้หนีมันหยกซ์ไปขออาศัยอยู่กับพระฤๅษี ต่อมาท้าวสิงหลเป็นยักษ์ที่มีศีลได้ไปขอนางจำปาทองมาเป็นพระธิดาและมอบชื่อใหม่ว่า นางสุวิญา ฝ่ายพระไชยเชษฐ์เป็นเจ้าของเมืองเหมันต์ พระอินทร์รู้ว่าพระไชยเชษฐ์และนางสุวิญาเป็นคู่กันจึงให้ทั้งสองได้พบกันที่เมืองสิงหลและรักใคร่กัน รณพักตร์เป็นเจ้าเมืองเมืองหนึ่งยกทัพมาล้อมเมืองสิงหลเพื่อแย่งนางสุวิญาไปเป็นมเหสี พระไชยเชษฐ์อาสาไปทำศึกและฆ่ารณพักตร์ตาย ท้าวสิงหลจึงยกนางสุวิญาให้แต่งงานกับพระไชยเชษฐ์ ในวันที่นางสุวิญษาคลอดพระกุมาร พระสนมทั้งเจ็ดของพระไชยเชษฐ์นำพระกุมารใส่หีบไปฝังไว้ในป่า และใส่ความนางว่าคลอดลูกเป็นท่อนไม้ นางสุวิญาจึงถูกพระไชยเชษฐ์ไล่ออกจากเมือง นางแม่วิษณุที่รู้ความจริงทั้งหมดได้พานางสุวิญาไปขุดและพบพระกุมาร ทั้งสามจึงพากันกลับไปเมืองสิงหล เมื่อพระไชยเชษฐ์รู้ความจริงทั้งหมดก็ไปติดตามนางสุวิญา ในที่สุด นางสุวิญา พระไชยเชษฐ์ และพระกุมารก็ได้กลับมาอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข

3.9.7 ความสมเหตุสมผล

เนื้อเรื่องในนิทานกล่าวถึง นางสุวิญาได้เป็นพระธิดาของท้าวสิงหลเป็นยักษ์มีศีล และใช้ชีวิตในเมืองสิงหล ดังนี้

คืนวันหนึ่ง นางสุวิญาได้ฝันว่ามีพระยานาคมารัดตัว
ครั้นตื่นขึ้นก็คิดได้ว่าการฝันเช่นนี้จะได้อะไร นางกลุ่มใจมาก
เพราะเกรงว่าจะได้ยักษ์เป็นสามี จึงทูลลาท้าวสิงหลออกไปเที่ยวชม
สวนเป็นการคลายทุกข์

(ไชยเชษฐ์. 2552 : 31)

จะเห็นได้ว่า นางสุวิญาฝันถึงมีพระยานาคมารัดตัว ก็คิดว่าการฝันเช่นนี้จะได้อะไร เหตุการณ์นี้มีความสมเหตุสมผล เพราะชาวไทยมีความเชื่อในเรื่องฝันว่าสามารถรับรู้เหตุการณ์ล่วงหน้าในชีวิตได้จากความฝัน

3.9.8 กฎของการเพ่งจุดสนใจที่ตัวละครเอกเพียงตัวเดียว

นิทานเรื่อง ไชยเชษฐ มีโครงเรื่องที่ดำเนินคู่ไปกับพฤติกรรมของตัวละครเอก เน้นที่นางเอก คือ นางจำปาทองหรือนางสุวิญชาตลอดเรื่อง ดังนี้

นางเอกเกิดมามีดอกจำปาร่วงออกจากปากทุกครั้งทีร้องไห้

นางเอกเอาจระเข้มาเลี้ยง จนจระเข้สร้างความเดือดร้อนให้นาง

นางเอกถูกพระบิดาไล่ออกจากวังมีพระฤๅษีช่วยเหลือนางเอก

ทำวสิ่งหลขนางเอกไปเป็นพระธิดา

นางเอกได้แต่งงานกับพระไชยเชษฐ

นางเอกคลอดพระกุมารแต่ถูกตัวร้ายเอาไปฝังไว้

นางเอกถูกพระไชยเชษฐไล่ออกจากเมือง

พระไชยเชษฐรู้ความจริงจึงติดตามนางเอกกลับคืน

จะเห็นว่า นิทานเรื่องนี้บรรยายถึงตัวละครเอกมากกว่าตัวละครอื่น ๆ แสดงให้เห็น ลักษณะเด่นของตัวละครเอก คือ นางจำปาทองหรือนางสุวิญชา ที่มีน้ำใจและ รู้จักให้อภัย

3.10 ท้าวแสนปม

นิทานเรื่อง ท้าวแสนปม มีความสอดคล้องกับกฎเกี่ยวกับนิทานพื้นบ้านของเอกเซล โอลริค 8 กฎ ได้แก่ (1) กฎของการเริ่มเรื่องและการจบเรื่อง (2) กฎของตัวละคร 2 ตัวใน 1 ฉาก (3) กฎของความตรงข้าม (4) กฎของโครงเรื่องเดียว (5) ฉากประทับใจ (6) เอกภาพของโครงเรื่อง (7) ความสมเหตุสมผล (8) กฎของการเพ่งจุดสนใจที่ตัวละครเอกเพียงตัวเดียว โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

3.10.1 กฎของการเริ่มเรื่องและการจบเรื่อง

1) กฎของการเริ่มเรื่อง

นิทานเรื่องนี้เปิดเรื่องอย่างเรียบง่าย โดยการกล่าวถึงเมืองไตรตรึงษ์ว่ามีเจ้าหญิงองค์หนึ่งที่มีพระสิริโฉมเป็นที่เลื่องลือไปทั่ว ดังนี้

มีเมืองเมืองหนึ่งชื่อเมืองไตรตรึงษ์ มีกษัตริย์ปกครอง
ชื่อ ท้าวไตรตรึงษ์ พระองค์ทรงมีพระราชธิดาองค์หนึ่ง พระนามว่า
นางอุษา ซึ่งมีพระสิริโฉมงามเป็นที่เลื่องลือไปทั่ว

(ท้าวแสนปม. 2552 : 36)

2) กฎของการจบเรื่อง

นิทานกล่าวถึง พระชินเสนปลอมตัวเข้าไปเมืองไตรตรึงษ์และได้พิสูจน์ว่าเป็นพระบิดาของโอรส ทำให้ท้าวไตรตรึงษ์ผิดคาด พระองค์จึงกริ้ว และดูถูก ต่ำว่านายแสนปมพร้อมทั้งทำให้ตีกลอง จนเรื่องดำเนินไปถึงตอนจบ ดังนี้

ท้าวไตรตรึงษ์สำคัญว่านายแสนปมอวดดีจึงทำให้ตีกลอง นายแสนปมจึงตีกลองอินทเกรี่ขึ้น 3 ลา ขณะนั้นรี้พลแห่งเมือง ศรีวิไชยได้ยินเสียงกลอง จึงโห่ร้องขึ้นตามที่พระชินเสนตรัสสั่งไว้ ท้าวไตรตรึงษ์ทรงตกพระทัยเป็นอย่างยิ่ง หมดท่ามิรู้จะทำ ประการใดได้ แต่วิ่งวอนง้อขอให้พระชินเสนอยู่ปกครองเมือง ไตรตรึงษ์ แต่พระชินเสนไม่อยู่ เพราะท้าวไตรตรึงษ์ได้ดูถูก พระราชบิดาของตน และด่าว่าตนเอง พระชินเสนจึงพานางอุษา และพระกุมารกลับไปยังนครศรีวิไชย และอยู่กันอย่างมีความสุข

(ท้าวแสนปม 2552 : 40)

จากเนื้อหาข้างต้นจะเห็นได้ว่า เมื่อปัญหาทุกอย่างได้รับการแก้ไข จนเหตุการณ์ คลี่คลายไปสู่ภาวะปกติ เรื่องก็จะจบลงด้วยความสุข โดยให้ท้าวไตรตรึงษ์ยอมแพ้เพราะไม่มีทางที่จะต่อสู้กับ ท้าวมืดศรีวิไชย พระชินเสนจึงพานางอุษาและพระกุมารกลับไปบ้านเมืองและอยู่ด้วยกันอย่างมีความสุข

3.10.2 กฎของตัวละคร 2 ตัวใน 1 ฉาก

ในนิทานเรื่อง ท้าวแสนปม มีทั้งหมด 16 ฉาก ฉากที่มีตัวละคร 2 ตัวใน 1 ฉาก มีอยู่ 2 ฉากด้วยกัน ดังนี้

1) ฉากที่กล่าวถึง พระชินเสนมีความปรารถนาจะเห็นนางอุษามีความงดงาม เพียงใด จึงปลอมตัวเป็นชายเชื้อเชิญเข้าไปในเมืองไตรตรึงษ์และอาสาทำงานรับใช้ในสวนหลวง จนได้ โอกาสพบนางอุษา ดังนี้

อยู่มาวันหนึ่งนางอุษาออกเสด็จประพาสสวนหลวง ขณะนั้น พระชินเสนได้ไปเที่ยวเดินเก็บผลหมากรากไม้และผักหญ้าอยู่ บริเวณนั้น ได้เห็นตัวนางอุษาก็เกิดความรักขึ้นในทันที จึงตรง เข้าไปหาและนำผักไปถวาย

(ท้าวแสนปม. 2552 : 37)

จากเนื้อเรื่องในฉากที่พระชินเสนพบนางอุษาในสวนหลวงนั้น มีตัวละคร 2 ตัว คือ พระชินเสนกับนางอุษา ซึ่งเป็นการพบกันครั้งแรกระหว่างพระเอกกับนางเอก อันจะเป็น เหตุการณ์ที่เชื่อมโยงไปสู่เนื้อเรื่องต่อไปอย่างน่าสนใจ

2) ฉากที่กล่าวถึง พระชินเสนเขียนหนังสือลงบนมะเขือส่งไปให้นางอุษา หลังจาก พระชินเสนกับนางอุษาได้พบกันที่สวนหลวงแล้ว ต่างก็มีความรักใคร่ต่อกัน พระชินเสนจึงหาทาง ติดต่อด้วยการเขียนหนังสือลงบนลูกมะเขือเพื่อส่งไปให้นางและได้รับการตอบกลับมา ดังนี้

ต่อจากนั้นมาพระชินเสนกับนางอุษาก็ได้พบกันอีกบ่อย ๆ
 ที่ในสวนหลวง และส่งหนังสือโต้ตอบกันไปมาโดยเขียนบนมะเขือ
 คนทั่วไปจึงคิดว่านางอุษาโปรดเสวยมะเขือมาก

(ท้าวแสนปม. 2552 : 38)

จากเนื้อหาตอนนี้เห็นได้ว่ามีตัวละครเอกเพียง 2 ตัว ที่มีปฏิสัมพันธ์ต่อกัน คือ
 พระชินเสนกับนางอุษา แสดงให้เห็นพัฒนาการของความสัมพันธ์ระหว่างพระเอกและนางเอก

3.10.3 กฎของความตรงข้าม

ในนิทานได้กล่าวถึงนางอุษาว่าเป็นเจ้าหญิงที่มีความสวยงามเป็นที่เลื่องลือไปทั่ว
 ทำให้พระชินเสนซึ่งเป็นเจ้าชายของเมืองศรีวิชัยต้องการเห็น จึงปลอมตัวเป็นนายแสนปมที่มีฐานะ
 ต่ำต่ำ เดินทางเข้าไปเมืองไตรตรังซ์เพื่อหาช่องทางดูตัวนางอุษา ดังนี้

มีเมืองเมืองหนึ่งชื่อเมืองไตรตรังซ์ มีกษัตริย์ปกครอง
 ชื่อ ท้าวไตรตรังซ์ พระองค์ทรงมีพระราชธิดาองค์หนึ่ง พระนามว่า
 นางอุษา ซึ่งมีพระสิริโฉมงดงามเป็นที่เลื่องลือไปทั่ว...

ต่อมาพระชินเสนมีความปรารถนาใคร่จะเห็นตัวนางอุษาว่า
 ทรงมีความงดงามเพียงใด จึงได้กราบลาพระราชบิดาไปยังเมือง
 ไตรตรังซ์ แต่ครั้งจะตรงเข้าไป ก็เห็นจะไม่สะดวก ด้วยพระบิดาและ
 ท้าวไตรตรังซ์ผัดใจกันอยู่ จึงใช้อุบายโดยปลอมตัวเป็นยาจกเอาฝุ่น
 และเขม่าทาให้เปื้อนเปรอะ เอาสิแต่้มตัวให้ประหนึ่งว่าเป็นปุมเป็นปม
 ทั่วตัว นุ่งห่มให้ปอนๆ ใจเชื่อว่าแสนปม แล้วก็เข้าไปในเมืองไตรตรังซ์
 โดยไปเอาสารรับใช้ผู้เฝ้าสวนหลวงอยู่เพื่อหาช่องทางดูตัวนางอุษา

(ท้าวแสนปม. 2552 : 36-37)

จากตัวอย่างจะเห็นได้ว่า นิทานเรื่องนี้สร้างตัวละครเอกให้มีความแตกต่างกัน
 แบบตรงกันข้าม 2 ประการด้วยกัน คือ (1) เพศ พระชินเสนเป็นผู้ชาย นางอุษาเป็นผู้หญิง (2) สถานะ
 ทางสังคม นางอุษาเป็นเจ้าหญิงมีฐานะสูงและร่ำรวย มีชีวิตอยู่ในวัง ส่วนนายแสนปมที่พระชินเสน
 ปลอมตัวมานั้นมีฐานะต่ำต้อยและยากจน เป็นคนรับใช้ในวัง

3.10.4 กฎของโครงเรื่องเดียว

โครงเรื่องของนิทานเรื่อง ท้าวแสนปม ไม่ซับซ้อน มีการดำเนินเรื่องไปตามเหตุการณ์
 ที่เกิดขึ้น โดยเปิดเรื่องด้วยการบรรยายตัวละครว่า นางอุษาเป็นเจ้าหญิงที่มีพระสิริโฉมงดงามของ
 เมืองไตรตรังซ์ เหตุเพราะพระบิดาของนางอุษากับพระบิดาพระชินเสนผัดใจกันอยู่ ทำให้พระชินเสน
 ต้องปลอมตัวหาช่องทางพบนางอุษา จนได้รู้จักและรักกัน แต่เนื่องจากพระบิดาประชวรทำให้พระชินเสน
 ต้องรีบกลับเมืองทันที การผูกปม คือ ในระหว่างที่พระชินเสนเดินทางกลับเมือง นางอุษาดังครรภ์และ

คลอดพระกุมาร แต่นางไม่ยอมบอกว่าใครเป็นสามี ท้าวไตรตรึงษ์จึงประกาศให้บุรุษทั้งหลายเข้าเมือง เพื่อพิสูจน์ว่าใครเป็นบิดาของพระกุมาร จุดสุดยอด คือ พระชินเสนปลอมตัวเข้าไปเมืองไตรตรึงษ์และได้พิสูจน์ว่าเป็นพระบิดาของโอรส ท้าวไตรตรึงษ์รู้สึกอับอายและโกรธที่พระธิดาคบกับคนที่มีฐานะต่ำช้า จึงขับไล่นางอุษาออกจากเมือง การคลี่คลายของเรื่อง คือ พระชินเสนแสดงตัวและยกทัพมาล้อมเมืองไตรตรึงษ์ ทำให้ท้าวไตรตรึงษ์ต้องยอมแพ้ พระชินเสนจึงพานางอุษาและพระกุมารกลับไปนครศรีวิชัย

3.10.5 ฉากประทับใจ

ฉากที่น่าประทับใจคือฉากที่แสดงความรู้สึกของนายแสนปมกับนางอุษา คือ เมื่อพระชินเสนได้เห็นนางอุษาก็เกิดความรักทันที ฝ่ายนางอุษาก็ได้สังเกตและเกิดความสนใจพระชินเสนเช่นกัน เมื่อพระชินเสนเขียนหนังสือลงบนมะเขือส่งไปให้นางอุษา นางจึงเขียนตอบเป็นความนัย พระชินเสนหรือนายแสนปมรู้ได้ทันทีว่านางมีใจให้ตน ดังนี้

ฝ่ายพระชินเสนเมื่อกลับไปถึงที่พักแล้ว ไตรตรองดูเห็น
ท่าทีว่านางจะมีความรักใคร่บ้าง แต่ยังไม่แนใจนัก จึงใช้อุบาย
เอาเหล็กแหลมมาจารเป็นหนังสือลงบนมะเขือเป็นถ้อยคำ
เกี่ยวเลียบเคียงเป็นนัย ๆ แล้วนำมะเขือกับผักอื่น ๆ ส่งไปให้นาง
ฝ่ายนางอุษา เมื่อได้หนังสือนั้นแล้ว ก็เขียนหนังสือตอบใส่ท่อ
หมากฝากไปให้นายแสนปม พระชินเสนได้รับหนังสือตอบก็เข้าใจได้ว่า
นางอุษานั้นได้สมัครรักใคร่ในตนเป็นแน่แล้ว จึงลอบเข้าไปหานางในวัง
(ท้าวแสนปม. 2552 : 38)

ความประทับใจของนิทานเรื่องนี้คือความรักที่บริสุทธิ์ ไม่มีชนชั้นของนางอุษาที่มีต่อ นายแสนปม แสดงให้เห็นว่าความรักที่บริสุทธิ์ไม่ได้มองดูจากปัจจัยภายนอก แต่ขึ้นอยู่กับความรู้สึกของทั้งสองคนและจิตใจที่มั่นคงต่อกัน

3.10.6 เอกภาพของโครงเรื่อง

ในนิทานเรื่อง ท้าวแสนปม มีโครงเรื่องใหญ่เพียงเรื่องเดียว คือ ความรักและความซื่อสัตย์ระหว่างพระชินเสนกับนางอุษา เหตุการณ์และปัญหาอื่น ๆ ที่เกิดขึ้นในเรื่องนั้นเป็นเหตุการณ์ที่ล้วนแต่นำเรื่องไปสู่ตอนจบ คือการเปิดตัวนายแสนปมว่าแท้จริงแล้วคือพระชินเสนผู้เป็นเจ้าของที่มีศักดิ์เสมอกัน และในที่สุดนิทานก็จบลงด้วยความสมหวังในความรักระหว่างพระชินเสนกับนางอุษา

3.10.7 ความสมเหตุสมผล

ความสมเหตุสมผลของนิทานเรื่องท้าวแสนปมคือตอนที่นางอุษาประสูติพระกุมาร และมีเหตุการณ์ต่าง ๆ ตามมา ดังนี้

เมื่อพระนางอุษาทรงครรภ์แก่จึงประสูติพระกุมาร
องค์หนึ่งซึ่งโหรทำนายดวงชะตาว่า จะได้เป็นพระมหากษัตริย์

ทรงพระเดชานุภาพยิ่งใหญ่ ท้าวไตรตรึงษ์ผู้เป็นตาจึงใคร่อยากจะ
ทรงทราบว่า ใครเป็นบิดาของโอรสนั้น ครั้นเมื่อเอ่ยปากถาม
นางอุษา นางก็ไม่พูดอะไรทั้งนั้น ถ้ามพวกข้าหลวงก็ไม่มีใคร
รู้เรื่องอะไรเลย คงเป็นแต่โจษกันว่าตั้งแต่นางได้สวามิภักดิ์
นายแสนปมนำมาถวายแล้วก็ทรงตั้งครมภ์

(ท้าวแสนปม. 2552 : 38)

จากเนื้อเรื่องข้างต้นจะเห็นได้ว่า เมื่อนางอุษาคลอดพระกุมารและโทรทำนายว่า
พระกุมารโอรสของนางอุษาจะได้เป็นกษัตริย์ที่ยิ่งใหญ่ในอนาคตและไม่ยอมบอกว่าใครเป็นบิดานั้นมี
ความสมเหตุสมผลเพราะขณะนั้นนางอุษารู้แต่เพียงว่าบิดาของพระกุมารเป็นเพียงคนสวนอยู่ท้ายวัง
ซึ่งท้าวไตรตรึงษ์จะต้องไม่ยอมรับ และความสมเหตุสมผลประการที่สองคือการทำนายดวงชะตา
พระกุมาร เพราะคนไทยมีความเชื่อในเรื่องของการทำนายดวงชะตา แต่ไม่พูดว่าใครเป็นบิดา
โทรทำนายดวงชะตาว่า พระองค์จะได้เป็นกษัตริย์ เหตุการณ์นี้มีความสมเหตุสมผล เพราะชาวไทยมี
ความเชื่อในเรื่องดวงชะตาว่า ทำนายดวงชะตาจะสามารถล่วงรู้เหตุการณ์ล่วงหน้า

3.10.8 กฎของการเพ่งจุดสนใจที่ตัวละครเอกเพียงตัวเดียว

นิทานเรื่อง ท้าวแสนปม มีโครงเรื่องที่ดำเนินคู่ไปกับพฤติกรรมหรือเรื่องราวของ
ตัวละครเอก โดยเน้นความสำคัญที่พระเอกตลอดเรื่อง ดังนี้

พระชินเสนปลอมตัวเข้าไปเมืองไตรตรึงษ์

พระชินเสนได้รู้จักและรักกับนางอุษา

พระชินเสนกลับเมืองเนื่องจากพระบิดาประชวร

พระชินเสนปลอมตัวมาพิสูจน์ว่าเป็นพระบิดาของโอรส

พระชินเสนแสดงตัวให้ท้าวไตรตรึงษ์ทราบว่า เป็นเจ้าชายจากเมืองศรีวิชัย

พระชินเสนพานางอุษาและโอรสกลับเมือง

จะเห็นว่านิทานเรื่อง ท้าวแสนปม เน้นบรรยายตัวละครเอกมากกว่าตัวละครอื่น ๆ
แสดงให้เห็นลักษณะเด่นของตัวละครเอกทั้งสองบุคลิก คือ การเป็นนายแสนปมกับการเป็นพระชินเสน
และพระชินเสนจะเป็นตัวเดินเรื่องที่สำคัญตลอดทั้งเรื่อง

3.11 นกกระจาบ

นิทานเรื่อง นกกระจาบ ประกอบด้วยเนื้อหาตั้งแต่ครอบครัวของนกกระจาบซึ่งมีเหตุการณ์
ทำให้นางนกกระจาบเข้าใจผิดฆ่าตัวตาย ฟอนกกระจาบเสียใจฆ่าตัวตายตาม นางนกกระจาบและฟอนก
ไปเกิดใหม่เป็นพระสรพสิทธิ์และนางสุวรรณเกษร เนื้อหาเรื่องนกกระจาบมีความสอดคล้องกับ
กฎเกี่ยวกับนิทานพื้นบ้านของ เอกเซล โอลริค 9 กฎ ได้แก่ (1) กฎของการเริ่มเรื่องและการจบเรื่อง

(2) กฎของการซ้ำ (3) กฎของตัวละคร 2 ตัวใน 1 ฉาก (4) กฎของความตรงข้าม (5) กฎของโครงเรื่องเดียว (6) ฉากประทับใจ (7) ความสมเหตุสมผล (8) เอกภาพของโครงเรื่อง (9) กฎของการเพ่งจุดสนใจที่ตัวละครเอกเพียงตัวเดียว โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

3.11.1 กฎของการเริ่มเรื่องและการจบเรื่อง

1) กฎของการเริ่มเรื่อง

นิทานเปิดเรื่องด้วยการกล่าวถึง นกกระจาบครอบครัวหนึ่งได้ทำรังอยู่ที่ต้นไม้ใหญ่ที่ป่าแห่งหนึ่ง ครอบครัวของนกกระจาบมีสมาชิกประกอบด้วยพ่อนก แม่นก และลูกนกหลายตัวอยู่ด้วยกันมาอย่างสงบสุข ดังนี้

การครั้งหนึ่งนานมาแล้ว มีนกกระจาบสองตัวผิวเมียวทำรังอยู่ที่ต้นไม้ใหญ่ ณ ป่าแห่งหนึ่ง อยู่ต่อมานกทั้งสองก็ให้กำเนิดลูกนกหลายตัว พ่อนกมีหน้าที่ออกไปหาอาหารมาป้อนลูกโดยให้แม่นกดูแลลูกอยู่ในรัง

(นกกระจาบ. 2552 : 41)

จากเนื้อเรื่องจะเห็นได้ว่า นิทานเรื่อง นกกระจาบ เริ่มเรื่องด้วยการบรรยายฉากความเป็นอยู่ของครอบครัวนกกระจาบซึ่งมีสมาชิกประกอบด้วยพ่อนก แม่นก และลูกนกหลายตัว โดยมีพ่อนกทำหน้าที่หาอาหารมาให้แม่นกป้อนลูกนก

2) กฎของการจบเรื่อง

นิทานกล่าวถึงพระสรรพลีธีต์ตัวปลอมทำพิธีถอดดวงใจของตนเข้าไปในร่างแพะที่เพิ่งตาย พระสรรพลีธีต์จึงฉวยโอกาสเข้าสู่ร่างเดิมของพระองค์ ดังนี้

ทันใดนั้น ทหารก็ฆ่าจิตรเสนพีเลียงในร่างแพะตายก่อนที่ จะทันรู้ตัวตามอุบายของพระสรรพลีธีต์และนางสุวรรณเกสร ชาวเมืองที่อยู่คิดว่าพระสรรพลีธีต์กลับเข้าร่างเดิมของตนแล้ว ต่างส่งเสียงถวายพระพรด้วยความชื่นชมยินดี

พระสรรพลีธีต์และนางสุวรรณเกสรจึงครองรักอยู่ด้วยกัน อย่างมีความสุขตลอดอายุขัย

(นกกระจาบ. 2552 : 52)

จากตัวอย่างจะเห็นได้ว่า เมื่อปัญหาทุกอย่างได้รับการแก้ไข จนเหตุการณ์คลี่คลายไปสู่ภาวะปกติ เรื่องจึงจบลงด้วยความสุข พีเลียงถูกฆ่าตาย พระสรรพลีธีต์ได้กลับเข้าสู่ร่างเดิมของพระองค์ และอยู่กับนางสุวรรณเกสรอย่างมีความสุข

3.11.2 กฎของการซ้ำ

นิทานกล่าวถึง พระเจ้าพรหมทัตซึ่งให้ประกาศไปยังเจ้าชายหัวเมืองต่าง ๆ ว่า ถ้าพระธิดาคือนางสุวรรณเกสรยอมพุดกับเจ้าชายองค์ใด ก็จะจัดพิธีอภิเษกสมรสให้ แต่ไม่มีเจ้าชายองค์ใดทำได้สำเร็จ เหลือแต่พระสรพรพิสิทธิ์องค์เดียวที่พยายามหาวิธีให้นางพุดด้วย ดังนี้

ในยามแรกของคืนวันนี้ พระสรพรพิสิทธิ์ได้สั่งให้จิตรเสนที่เลี้ยงถอดหัวใจไปใส่ไว้ที่ประตูห้องบรรทม แล้วพระองค์ก็เข้าไปอยู่ใกล้ ๆ ประตู พร้อมสนทนากับดวงใจของจิตรเสนที่ประตู ทำให้นางสุวรรณเกสรแปลกพระทัยมากที่ชายหนุ่มรูปงามพุดคุยกับประตูได้ ทั้งสงสัยว่าประตูพุดคุยได้อย่างไร จึงตั้งพระทัยฟังเรื่องที่ชายหนุ่มผู้นั้นคุยกับประตูโดยไม่รู้พระองค์

พระสรพรพิสิทธิ์ได้ขอให้ประตูเล่าเรื่องต่าง ๆ ให้พระองค์ฟัง แต่ประตูกลับตอบว่าตนเองเป็นเพียงประตูไม่เคยได้พบเห็นสิ่งใด ขอให้พระสรพรพิสิทธิ์นั้นแหละเป็นผู้เล่าแทน ซึ่งพระสรพรพิสิทธิ์ได้เล่านิทานเรื่องหนึ่งให้ประตูฟัง...

ครั้นถึงยามที่สอง พระสรพรพิสิทธิ์ก็ย้ายดวงใจจิตรเสนที่เลี้ยงไปไว้ที่ตะเกียงในห้องบรรทม แล้วเล่าเรื่องพร้อมถามปัญหาตะเกียงอีก ทำให้นางสุวรรณเกสรแปลกพระทัยที่ตะเกียงพุดได้ เมื่อตะเกียงตอบปัญหาผิด นางจึงเผลอพระองค์คัดค้านขึ้น ชาวพนักงานจึงประโคมดนตรีขึ้นพร้อมกันเป็นครั้งที่สองพอถึงยามที่สาม พระสรพรพิสิทธิ์ก็ย้ายดวงใจจิตรเสนที่เลี้ยงไปไว้ที่ม่านในห้องบรรทมของนาง พร้อมทั้งเล่าเรื่องให้ม่านตอบปัญหาอีก เมื่อม่านตอบปัญหาไม่ถูกใจนาง นางก็เผลอพระองค์ตอบปัญหาแทน ชาวพนักงานจึงประโคมดนตรีขึ้นพร้อมกันเป็นครั้งที่สาม

(นกกระจาบ. 2552 : 46-48)

จะเห็นได้ว่า มีการซ้ำเหตุการณ์ 3 ครั้ง คือ การถอดหัวใจที่เลี้ยงไปใส่ไว้ในที่ต่าง ๆ การเล่าเรื่องพร้อมถามปัญหา ทำให้นางสุวรรณเกสรเกิดความสนใจยอมพุดกับพระสรพรพิสิทธิ์ทั้ง 3 ครั้ง ความสำเร็จนี้เน้นให้เห็นความเฉลียวฉลาดและความพยายามของพระสรพรพิสิทธิ์

3.11.3 กฎของตัวละคร 2 ตัวใน 1 ฉาก

นิทานเรื่อง นกกระจาบ มีทั้งหมด 31 ฉาก ฉากที่มีตัวละคร 2 ตัวใน 1 ฉาก มีอยู่ 4 ฉากด้วยกัน ดังนี้

1) นิทานกล่าวถึงพระสรรพลีลากับจิตรเสนที่เลี้ยงออกไปประพาสป่า พระองค์ถอดดวงใจไปใส่ในร่างเนื้อทรายเพื่อจะได้ท่องเที่ยวในป่า และให้จิตรเสนรักษาร่างกายของพระองค์ไว้ ดังนี้

อยู่มาวันหนึ่งพระสรรพลีลิตได้ออกไปประพาสป่าโดยมีจิตรเสนที่เลี้ยงติดตามไปด้วย เมื่อไปพบซากเนื้อทรายเพิ่งตายใหม่ ๆ อยู่ริมทาง พระองค์จึงบอกแก่จิตรเสนว่า พระองค์จะถอดดวงใจไปใส่ในร่างเนื้อทรายตัวนี้ เพื่อจะได้ท่องเที่ยวในป่า และขอให้จิตรเสนรักษาร่างกายของพระองค์ไว้ พอพลบค่ำพระองค์จะกลับมาเข้าร่างตามเดิม

(นกกระจาบ. 2552 : 48)

จากเนื้อเรื่องข้างต้นจะเห็นได้ว่า มีตัวละคร 2 ตัว คือ พระสรรพลีลากับจิตรเสน เหตุการณ์นี้เป็นการปูพื้นให้กับเนื้อเรื่องต่อไป

2) นิทานกล่าวถึงว่าเมื่อพระสรรพลีลิตถอดหัวใจไปใส่ในร่างเนื้อทรายแล้ว จิตรเสนจึงได้โอกาสถอดดวงใจของตนเองไปใส่ในร่างของพระสรรพลีลิตและเดินทางกลับเข้าวังเพียงลำพัง ทำให้นางสุวรรณเกสรเกิดความสงสัย ดังนี้

ครั้นพอได้คำตอบจากพระสรรพลีลิตตัวปลอมว่า พี่เลี้ยงจิตรเสนทรยศจึงฆ่าเสีย และทิ้งศพไว้ที่ชายป่า ทำให้นางแคลงใจมากขึ้น เพราะเห็นว่าพระสรรพลีลิตนั้นมีความรักใคร่เมตตาจิตรเสนมาก ไม่น่าจะฆ่าทิ้งได้ ประกอบกับกิริยาอาการที่พระสรรพลีลิตตัวปลอมแสดงออกมาทำให้นางไม่ไว้ใจ

(นกกระจาบ. 2552 : 50)

จากตัวอย่างจะเห็นได้ว่า ในฉากที่นางสุวรรณเกสรและพระสรรพลีลิตตัวปลอมพูดคุยกันในวังนั้น มีตัวละครเพียง 2 ตัว คือ นางสุวรรณเกสรและพระสรรพลีลิตตัวปลอม

3) นิทานกล่าวถึง พระสรรพลีลิตว่าเมื่อร่างกายของพระสรรพลีลิตถูกจิตรเสนขโมยไป พระสรรพลีลิตจึงได้ถอดดวงใจจากร่างของเนื้อทรายไปไว้อาศัยในร่างของนกแก้ว เพื่อที่จะบินเข้าวังได้โดยง่าย จนได้พบกับนางสุวรรณเกสร ดังนี้

เมื่อบินมาถึงหน้าต่างห้องบรรทม เห็นนางสุวรรณเกสรอยู่ตามลำพังก็นึกสงสาร จึงร้องทักและเล่าความจริงที่เกิดขึ้นทั้งหมดให้นางฟัง ทำให้นางดีใจอย่างที่สุดที่ได้พบกับพระสวามีอีกครั้งหนึ่ง แล้วทั้งสองได้ช่วยกันคิดหาทางให้พระสรรพลีลิตกลับคืนสู่ร่างเดิม

(นกกระจาบ. 2552 : 51)

จากเนื้อเรื่องตอนนี้จะเห็นได้ว่า ในฉากที่นางสุวรรณเกสรได้พบกับนกแก้วซึ่งเป็นพระสรพรพิสิทธิ์ตัวจริงในวังนั้น มีตัวละคร 2 ตัว คือ นางสุวรรณเกสรและพระสรพรพิสิทธิ์ตัวจริง

4) เมื่อทราบความจริงแล้ว นางสุวรรณเกสรจึงไปหลอกให้พระสรพรพิสิทธิ์ตัวปลอมถอดหัวใจออกเพื่อให้พระสรพรพิสิทธิ์ตัวจริงกลับร่างของตนเอง ดังนี้

นางสุวรรณเกสรได้ไปพูดจาหว่านล้อมให้พระสรพรพิสิทธิ์ตัวปลอมแสดงวิชาถอดหัวใจให้ชาวเมืองได้เห็นเพื่อเป็นการเพิ่มพูนพระบารมี ซึ่งพระสรพรพิสิทธิ์ตัวปลอมก็หลงกลรับคำด้วยยินดี

(นกกระจาบ. 2552: 51)

ในฉากนี้ก็มีตัวละครอยู่เพียง 2 ตัว คือ นางสุวรรณเกสรและพระสรพรพิสิทธิ์ตัวปลอม

3.11.4 กฎของความตรงข้าม

นิทานกล่าวถึงพระสรพรพิสิทธิ์กับจิตรเสนพี่เลี้ยงซึ่งเติบโตมาด้วยกันอย่างเพื่อนสนิท พระสรพรพิสิทธิ์โปรดปรานจิตรเสนมาก โดยไม่ล่วงรู้ว่าในใจลึก ๆ ของจิตรเสนนั้นคิดร้ายต่อพระองค์อยู่ตลอดเวลา ดังนี้

จิตรเสนพี่เลี้ยงนั้นมีใจอิจฉาริษยาพระสรพรพิสิทธิ์อยู่แล้ว โดยที่พระองค์ไม่ทรงรู้ตัวว่าเลี้ยงงูพิษเอาไว้ พระองค์ทรงให้ความรัก ความเมตตา และความไว้นับถือเชื่อใจแก่จิตรเสน นับถือเหมือนเพื่อนสนิท แทนที่จิตรเสนจะรู้สำนึกกลับมีใจอิจฉา เข้ม มั่งใหญ่ใฝ่สูง อยากได้ทุกสิ่งทุกอย่างที่พระสรพรพิสิทธิ์ครอบครองอยู่ โดยเฉพาะ พระชายาและราชสมบัติ

(นกกระจาบ. 2552 : 49)

จากเนื้อเรื่องตอนนี้จะเห็นได้ว่า นิทานเรื่อง นกกระจาบ สร้างตัวละครเอกให้มีความแตกต่างกันแบบตรงกันข้าม 2 ประการด้วยกัน คือ (1) ลักษณะนิสัย พระสรพรพิสิทธิ์มีนิสัยเมตตาและจิตใจดีงาม ส่วนจิตรเสนนั้นมีนิสัยขาดความเมตตาและอิจฉาริษยา (2) สถานะทางสังคม พระสรพรพิสิทธิ์เป็นเจ้าของที่มีฐานะสูง ส่วนจิตรเสนนั้นมีฐานะที่ต่ำต้อยกว่า จำเป็นต้องดูแลรับใช้พระสรพรพิสิทธิ์

3.11.5 กฎของโครงเรื่องเดียว

เรื่อง นกกระจาบ มีโครงเรื่องที่ไม่ซับซ้อน ดำเนินเรื่องไปตามเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น โดยเปิดเรื่องด้วยการบรรยายว่า นกกระจาบสองตัวผัวเมียมีความเข้าใจผิดกัน ได้ไปเกิดใหม่เป็นมนุษย์พร้อมกัน ซึ่งพ่อนกเกิดเป็นเจ้าชายชื่อพระสรพรพิสิทธิ์ ส่วนแม่นกเกิดเป็นเจ้าหญิงที่ชื่อนางสุวรรณเกสร ด้วยบุญที่เคยทำร่วมกันมา ทั้งสองจึงได้แต่งงานกันในชาติใหม่ การผูกปม คือ

พระสรรเพชญ์ออกไปประพาสป่ากับจิตรเสนพี่เลี้ยง พระองค์ถอดดวงใจไปใส่นางเนื้อทรายเพื่อจะได้ท่องเที่ยวในป่า และฝากร่างกายของพระองค์ให้จิตรเสนรักษาไว้ จุดสุดยอด คือ ด้วยความอิจฉาริษยา จิตรเสนพี่เลี้ยงจึงถอดดวงใจของตนเองไปใส่นางของพระสรรเพชญ์และเข้าวังไปใช้ชีวิตแทนพระสรรเพชญ์ตัวจริง การคลี่คลายของเรื่อง คือ นางสุวรรณเกสรหลอกให้พระสรรเพชญ์ตัวปลอม ถอดหัวใจออก พระสรรเพชญ์ตัวจริงจึงได้โอกาสกลับร่างเดิมของตนเอง

3.11.6 ฉากประทับใจ

นิทานกล่าวถึงพ่อนกกลับจากหาอาหาร กลับมาเห็นป่าที่อาศัยอยู่นั้นถูกไฟไหม้ จนเหลือแต่ตอไม้ จึงพยายามทั้งส่งเสียงร้องเรียกและค้นหาลูกเมียจนพบแต่แม่นก ส่วนลูกนกทั้งหลายนั้นตายในกองไฟทั้งหมด ด้วยความเสียใจแม่นกจึงกล่าวโทษพ่อนกโดยไม่ยอมรับฟังข้อเท็จจริงจากพ่อนก ดังนี้

ฝ่ายพ่อนกกระจาบก็พยายามเล่าความจริงที่เกิดขึ้นให้ฟัง แต่แม่นกก็เอาแต่ร้องไห้เสียใจและด้วยความแค้นเพราะคิดว่าพ่อนกนอกใจไปหาความสุขกับนางนกตัวอื่น แม่นกจึงตั้งสัตย์อธิษฐานว่า

“ถ้าชาติหน้ามีจริง ขอให้ข้าพเจ้าได้เกิดเป็นหญิง และจะไม่ขอพูดกับผู้ชายคนใดเลย”

อธิษฐานแล้วแม่นกก็บินเข้ากองไฟตายไปต่อหน้าพ่อนก สดขี้ตูดที่พ่อนกจะขัดขวางห้ามปรามได้ทัน

ส่วนพ่อนกกระจาบก็รู้สึกเสียใจมากที่นางนกเข้าใจผิด และตนก็ไม่สามารถปกป้องลูกเสียให้พ้นจากอันตรายได้ พ่อนกจึงตั้งสัตย์อธิษฐานว่า

“ถ้าชาติหน้ามีจริง ขอให้ข้าพเจ้าได้เกิดเป็นชาย และได้เป็นคู่ครองของนาง แม้ว่านางจะไม่พูดกับชายใดก็ขอให้พูดกับข้าพเจ้าด้วยเถิด”

อธิษฐานแล้วพ่อนกก็บินเข้ากองไฟตายตามแม่นกกระจาบไปในทันที

(นกกระจาบ. 2552 : 43)

ความประทับใจที่เกิดขึ้น คือ ความรักและความซื่อสัตย์ของพ่อนกกระจาบที่มีต่อแม่นก แม้จะถูกกล่าวโทษก็ไม่ได้คิดเคืองแค้น แต่ยังคงตั้งใจจริงที่จะตายตามและไปเกิดใหม่เป็นคู่ครองในชาติหน้า รวมทั้งเกิดอารมณ์สะเทือนใจไปกับความรู้สึกผิดหวัง เสียใจและน้อยใจของนางนกระจาบที่ต้องเผชิญความสูญเสียอยู่เพียงลำพังจนกระทั่งไม่ยอมรับฟังข้อเท็จจริงจากพ่อนกอีกต่อไป

3.11.7 ความสมเหตุสมผล

การที่แม่นกรู้สึกน้อยใจในตัวพ่อนกจนบินเข้ากองไฟตายไปพร้อมอธิษฐานว่า ซาติน้ำขอให้ได้เกิดเป็นหญิงและไม่พบกับผู้ชายคนใดเลย ส่วนพ่อนกก็อธิษฐานก่อนบินเข้ากองไฟเพื่อตายตามว่า ซาติน้ำขอให้เกิดเป็นชายและได้เป็นคู่ครองของนางและขอให้นางพบกับตน ในที่สุดคำอธิษฐานของพ่อนกและแม่นกก็เป็นจริง ดังนี้

ด้วยกุศลผลบุญที่พ่อนกและแม่นกได้กระทำร่วมกันมา
พ่อนกจึงไปเกิดเป็นโอรสของ “พระเจ้าวิสัยราช” กับ “นางอุบลเทวี”
ผู้ครอง “ติลกนคร” มีพระนามว่า “พระสรรพลีธิ” ...

ในขณะเดียวกันนั้น แม่นกได้ไปเกิดเป็นพระธิดาของ “พระเจ้า
พรหมทัต” แห่งเมือง “พาราณสี” มีพระนามว่า “นางสุวรรณเกสร”

(นกกระจาบ. 2552 : 44)

ความสมเหตุสมผลของเรื่องนี้ คือ เหตุการณ์ที่เป็นไปตามความเชื่อของคนไทยทั่วไป คือ ความเชื่อเรื่องของชาตินี้ชาติหน้า เรื่องของกรรมที่ทำความดี และเรื่องของคำอธิษฐาน ดังนั้น การที่พ่อนกและแม่นกมาเกิดใหม่และเหตุการณ์เป็นไปตามคำอธิษฐานจึงไม่ใช่เรื่องแปลกประหลาดในทัศนะของคนไทย

3.11.8 เอกภาพของโครงเรื่อง

นิทานเรื่อง นกกระจาบ มีโครงเรื่องใหญ่เพียงโครงเรื่องเดียว คือ ความรักและความผูกพันที่พระสรรพลีธิและนางสุวรรณเกสรมีต่อกันมาตั้งแต่ชาติก่อนจึงได้อยู่ร่วมกันในที่สุด ส่วนเหตุการณ์ต่าง ๆ ตั้งแต่ความพยายามของพระสรรพลีธิที่จะให้นางสุวรรณเกสรพูด เหตุการณ์ที่พระสรรพลีธิถูกจิตรเสนผู้เป็นพี่เลี้ยงทรยศ จนต้องถอดจิตใส่นกแก้วและไปหานางสุวรรณเกสรเพื่อช่วยกันคิดหาทางให้พระสรรพลีธิกลับร่างเดิมของตนเองได้สำเร็จ ล้วนแต่เป็นเหตุการณ์ที่นำไปสู่ตอนจบตามโครงเรื่องใหญ่ที่วางไว้ทั้งสิ้น จึงกล่าวได้ว่าเอกภาพของโครงเรื่องนี้คือความรักและความผูกพันของตัวเอกทั้งสอง เหตุการณ์ต่าง ๆ ในเรื่องเป็นองค์ประกอบเพื่อช่วยสนับสนุนให้โครงเรื่องพัฒนาไปสู่จุดสูงสุดของเรื่อง และเสริมความสนุกสนานให้กับเนื้อเรื่อง

3.11.9 กฎของการเพ่งจุดสนใจที่ตัวละครเอกเพียงตัวเดียว

นิทานเรื่องนี้เน้นพฤติกรรมหรือเรื่องราวของตัวละครเอกเพื่อให้เรื่องเดินไปสู่จุดจบ ดังนี้
พระสรรพลีธิกับพี่เลี้ยงเรียนวิชาถอดดวงใจจากพระฤषี
พระสรรพลีธิพยายามหาวิธีให้นางสุวรรณเกสรพูด
พระสรรพลีธิไปขอนางสุวรรณเกสร
พระสรรพลีธิได้แต่งงานกับนางสุวรรณเกสร
พระสรรพลีธิถอดดวงใจไปไว้ที่ร่างเนื้อทราย

พระสรรเพชญ์ถูกพี่เลี้ยงหักหลังโดยถอดหัวใจตนเองเข้าร่างพระสรรเพชญ์
พระสรรเพชญ์ได้กลับคืนเข้าร่างตนเอง

3.12 พระรถเสน

นิทานเรื่อง พระรถเสน มีความสอดคล้องกับกฎเกี่ยวกับนิทานพื้นบ้านของ เอกเซล โอลริค 10 กฎ ได้แก่ (1) กฎของการเริ่มเรื่องและการจบเรื่อง (2) กฎของตัวละคร 2 ตัวใน 1 ฉาก (3) กฎของความตรงข้าม (4) กฎของความสำคัญของตำแหน่งต้นและตำแหน่งท้าย (5) กฎของโครงเรื่องเดียว (6) กฎของการสร้างแบบแผน (7) ฉากประทับใจ (8) ความสมเหตุสมผล (9) เอกภาพของโครงเรื่อง (10) กฎของการเพ่งจุดสนใจที่ตัวละครเอกเพียงตัวเดียว โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

3.12.1 กฎของการเริ่มเรื่องและการจบเรื่อง

1) กฎของการเริ่มเรื่อง

นิทานเรื่องนี้เริ่มเรื่องด้วยการกล่าวถึงเศรษฐีคนหนึ่งที่ไม่มียูงจึงนำกล้วยสิบสองหวีไปถวายพระและได้ลูกสาวสิบสองคน ดังนี้

ในกาลก่อนมีเศรษฐีคนหนึ่งชื่อว่า “นนท์” เป็นผู้ไม่มีลูกจึงนำกล้วยสิบสองหวีไปถวายพระ พร้อมกับอธิษฐานขอลูก ต่อจากนั้น ภรรยาเศรษฐีก็มีลูกเป็นหญิงถึงสิบสองคน น้องคนสุดท้ายชื่อว่า “นางเกา”

(พระรถเสน. 2552 : 66)

2) กฎของการจบเรื่อง

นิทานดำเนินเรื่องต่อจากเหตุการณ์พระรถเสนได้ขโมยห่อลูกตาดจากนางเมรีแล้วก็รีบกลับไปถึงพระนคร นำลูกตาดมาใส่ให้มารดาและบ่าวทั้งสิบเอ็ดคน พร้อมเล่าความจริงทั้งหมดให้พระรถสิทธิ์ฟัง ส่วนนางยักษ์สนธามารเมื่อได้ทราบข่าวพระรถเสนกลับเมืองและลูกสาวสิ้นชีวิตแล้วจึงเสียใจมากจนขาดใจตายไป เรื่องดำเนินมาถึงตอนจบ ดังนี้

ภายหลังจึงมีรับสั่งให้จัดการอภิเษกพระรถเสนขึ้นเป็นกษัตริย์ครอบครองราชสมบัติแทนพระองค์ต่อไป

(พระรถเสน. 2552 : 73)

จะเห็นได้ว่า เมื่อปัญหาทุกอย่างได้รับการแก้ไข จนเหตุการณ์คลี่คลายไปสู่ภาวะปกติ เรื่องจึงจบลงด้วยความสุข โดยพระรถเสนได้ขึ้นเป็นกษัตริย์ครอบครองบ้านเมืองอย่างเป็นสุข

3.12.2 กฎของตัวละคร 2 ตัวใน 1 ฉาก

นิทานเรื่องนี้มีทั้งหมด 25 ฉาก ฉากที่มีตัวละคร 2 ตัวใน 1 ฉากมี 2 ฉากด้วยกัน คือ

1) นิทานกล่าวถึงพระรถเสนเจริญวัยขึ้นและรู้เรื่องราวต่าง ๆ แล้ว พระรถเสนไปเล่นต่อรองพนันชนไก่ทุกวันเพื่อได้ข้าวหอมมาเลี้ยงมารดาและบ่าว เมื่อเรื่องทราบไปถึงพระกรรมของพระรถสิทธิ์จึงสั่งให้นำตัวพระรถเสนเข้าวังเพื่อเล่นพนันกับพระรถสิทธิ์ ดังนี้

พระรลสิทธิ์ได้ทรงเล่นพนันกับพระรลเสน จนต้องเสีย
 ข้าวห่อสิบสองห่อให้แก่พระรลเสน ต่อมาได้ทรงชักใช้ไล่เสียดู
 ก็ทรงทราบชัดว่าพระรลเสนนั้นเป็นพระโอรสของพระองค์ ทรงดี
 พระทัยเป็นอย่างยิ่ง

(พระรลเสน. 2552 : 69)

จะเห็นได้ว่าเนื้อหาข้างต้น คือ พระรลสิทธิ์เล่นพนันกับพระรลเสนในวังนั้นมีตัวละคร
 เพียง 2 ตัวเท่านั้นที่แสดงบทบาทสำคัญ คือ พระรลสิทธิ์กับพระรลเสน การสร้างเหตุการณ์ให้ตัว
 ละครที่เป็นพ่อลูกได้มีโอกาสพบกันเป็นครั้งแรกนั้น ทำให้เรื่องดำเนินต่อไปอย่างน่าสนใจ

2) นิทานกล่าวถึง นางเมรีพอบหน้าพระรลเสนก็เกิดความรักใคร่ ทั้งสองจึงแต่งงานกัน
 นางเมรียกย่องให้พระรลเสนเป็นพระเจ้าแผ่นดิน ต่อมาพระรลเสนได้ให้นางเมรีตั้งสุราจนเมามาย
 ครองสติไม่ได้ แล้วลอบให้นางพาไปชมสิ่งของต่าง ๆ ในปราสาท นางเมรีพาชมและอธิบายสรรพคุณ
 ของที่อยู่ในปราสาท ดังนี้

นางเมรีได้อธิบายให้พระรลเสนฟังถึงสรรพคุณของ
 ห่อต่าง ๆ ว่า “ห่อนี้เป็นลูกตาของนางสิบสอง ห่อนี้เป็นยาทิพย์
 สำหรับรักษาตา ห่อนี้ถ้าโปรยลงไปจะเกิดเป็นภูเขา ห่อนี้เป็นป่า
 ห่อนี้เป็นลม ห่อนี้เป็นไฟ ห่อนี้เป็นฝน ห่อนี้เป็นเมฆ แล้วห่อนี้
 บันดาลให้เป็นแม่น้ำใหญ่”

(พระรลเสน. 2552 : 71)

จะเห็นได้ว่า ฉากที่นางเมรีอธิบายสิ่งของต่าง ๆ ในปราสาทให้พระรลเสนฟังนั้นมี
 ตัวละคร 2 ตัวเท่านั้น คือ พระรลเสนกับนางเมรี

3.12.3 กฎของความตรงข้าม

นิทานกล่าวถึง นางสิบสองถูกพ่อแม่ทิ้งในป่า นางยักษ์สนธามารเห็นนางสิบสองจึงมี
 จิตรักใคร่และพาไปเลี้ยงที่เมืองคชปุรนคร เมื่อนางสิบสองรู้ความจริงก็ตกใจกลัว ดังนี้

วันหนึ่งพี่สาวใหญ่เห็นนางยักษ์กินเนื้อคนจึงบอกแก่
 น้องทุกคนว่า “พวกเราพากันมาอยู่ในสำนักของยักษ์เป็นแน่”

(พระรลเสน. 2552 : 67)

จะเห็นว่า นิทานเรื่องพระรลเสน สร้างตัวละครเอกให้มีความแตกต่างกันแบบ
 ตรงกันข้าม คือ นางสิบสองเป็นมนุษย์ที่มีจิตใจ ส่วนนางสนธามารที่เลี้ยงดูนางสิบสองเป็นยักษ์มีนิสัยดุร้าย
 และพระรลเสนเป็นมนุษย์ ส่วนนางเมรีเป็นผู้มีเชื้อสายยักษ์

3.12.4 กฎของความสำคัญของตำแหน่งต้นและตำแหน่งท้าย

นิทานกล่าวถึง นางสิบสองนั้นได้หนีนางยักษ์สนธมารไปแต่งงานกับพระรณสีห์และตั้งท้องพร้อมกัน ทำให้นางสนธมารโกรธมากจึงแปลงร่างไปแต่งงานกับพระรณสีห์และหาทางทำร้ายและไล่นางสิบสองออกจากวัง ดังนี้

พระเจ้ารณสีห์ได้ฟังดังนั้น ด้วยความหลงรักนางสนธมาร จึงทรงยินยอมตาม นางสนธมารจึงจัดการควักลูกตาทั้งคู่ของนางสิบสองเสียสิ้น เว้นไว้แต่น้องคนสุดท้ายคือนางเภาซึ่งควักลูกตาออกได้เพียงข้างเดียว ครั้นแล้วนางก็เอาลูกตาทั้งหมดไปฝากนางเมรี ผู้เป็นธิดาของนางซึ่งอยู่ที่เมืองคชปุรนครไว้ ส่วนนางสิบสองนั้น ได้ถูกนำตัวไปกักขังไว้ในอุโมงค์แห่งหนึ่ง

ต่อมานางทั้งสิบสองคนก็คลอดบุตรออกมา แต่ด้วยความอดอยาก นางได้ฉีกเนื้อบุตรกินเพื่อประทังชีวิต ส่วนนางเภาซึ่งตาบอดข้างเดียวได้พยายามถนอมเลี้ยงบุตรของนางจนเติบโตให้ชื่อ “พระรณเสน” หรือ “พระรณ”

(พระรณเสน. 2552 : 66-68)

จะเนื้อเรื่องข้างต้นเห็นได้ว่า เรื่องนี้มีตัวละครเป็นพี่น้องกันสิบสองคน แต่จุดสนใจจะอยู่ที่น้องคนสุดท้ายคือ นางเภา ซึ่งจะมีบทบาทมากกว่าพี่สาวอีกสิบเอ็ดคนและมีข้อยกเว้นในเรื่องต่าง ๆ อยู่เสมอ เช่น เมื่อนางยักษ์ควักลูกตาทั้งคู่ของนางสิบสอง แต่นางเภาถูกควักลูกตาเพียงข้างเดียว และมีแต่นางเภาคนเดียวที่ได้เลี้ยงบุตรของตนจนเติบโต

3.12.5 กฎของโครงเรื่องเดียว

นิทานนี้มีโครงเรื่องที่ไม่ซับซ้อน ดำเนินเรื่องไปตามเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น โดยเปิดเรื่องด้วยการบรรยายตัวละครว่า นางสิบสองถูกพ่อแม่ทิ้ง นางยักษ์จึงเก็บมาเลี้ยงเป็นลูก ต่อมานางสิบสองหนีนางยักษ์และได้แต่งงานกับพระรณสีห์จนตั้งท้อง นางยักษ์สนธมารโกรธนางสิบสองจึงแปลงร่างมาแต่งงานกับพระรณสีห์และหาเหตุควักลูกตาพร้อมทั้งไล่นางสิบสองออกจากวัง น้องคนเล็กของนางสิบสองมีลูกชายชื่อพระรณเสน เมื่อพระรณเสนโตขึ้นได้ไปพบกับพระรณสีห์ พระรณสีห์ให้พระรณเสนไปเอายาของนางสนธมารที่เมืองคชปุรนคร โดยให้ถือนังสีที่บอกให้นางเมรีฆ่าพระรณเสนทันทีที่เจอ แต่พระฤาษีได้เปลี่ยนข้อความระหว่างทางให้นางเมรีแต่งงานกับพระรณเสนทันทีที่เจอ จุดสุดยอดคือ พระรณเสนแต่งงานกับนางเมรีและขโมยห่อของนางเมรีแล้วหนีนางเมรีไป นางเมรีติดตามและขอร้องให้พระรณเสนกลับมาอยู่กับนาง เมื่อพระรณเสนไม่ยอม นางจึงขาดใจตายไป การคลี่คลายเรื่องคือ พระรณเสนเดินทางกลับเมื่อนำลูกตามาใส่ให้มารดาและป่า พร้อมทั้งบอกความจริงทั้งหมดให้พระรณสีห์ทราบ

3.12.6 กฎของการสร้างแบบแผน

นิทานกล่าวถึง นางยักษ์สนธมารเมื่อได้ข่าวว่านางสิบสองได้เป็นมเหสี จึงแปลงร่างเป็นหญิงสาวที่มีรูปโฉมสวยงามยิ่งกว่านางสิบสอง แล้วไปเฝ้าพระรถสิทธิ์จนกระทั่งได้แต่งงานกับพระรถสิทธิ์และเข้าไปเป็นอัครมเหสีอยู่ในวัง จากนั้นก็หาโอกาสทำร้ายนางสิบสอง ดังนี้

นางสนธมารนั้นมีใจปองร้ายนางสิบสองอยู่ ครั้นได้โอกาสจึง
แกล้งทำเป็นป่วยนอนครวญครางอยู่บนแท่นบรรทม พระเจ้ารถสิทธิ์
เสด็จมาทรงเยี่ยมนาง นางจึงแสร้งกราบบังคมทูลว่า

“หม่อมฉันนี้ป่วยหนักมากจะนำโสดขนานใดมารักษาคง
ไม่หาย แต่ถ้าโปรดควักลูกตานางสิบสองออกเสียเมื่อนั้นแหละ
อาการไข้ก้จะหายไปได้เป็นปกติ”

...

ฝ่ายนางสนธมารเมื่อรู้ว่าพระรถเสนเป็นพระโอรสของ
พระรถสิทธิ์ก็มีความหวาดกลัวว่าไม่เข้าพระสวามีคงจะรู้ถึง
ความชั่วของนาง จึงแสร้งทำอุบายเป็นไข่อีกเหมือนเดิม และได้
กราบทูลต่อพระรถสิทธิ์ว่า

“ยาที่จะรักษาโรคของหม่อมฉันให้หายนั้น มีอยู่ใน
เมืองคชปุรนคร ถ้าหม่อมฉันได้ยานั้นมารับประทานแล้ว โรคคง
หายเป็นแน่แท้”

(พระรถเสน. 2552 : 68-69)

จะเห็นได้ว่า นางสนธมารสร้างอุบายทำร้ายผู้คนด้วยวิธีเดียวกันซ้ำ ๆ คือ แกล้งทำเป็นป่วยหนักเพื่อเรียกร้องความสนใจจากพระรถสิทธิ์และให้พระรถสิทธิ์ตามใจ

3.12.7 ฉากประทับใจ

นิทานเรื่องนี้กล่าวถึง พระรถเสนซึ่งขโมยห่อต่าง ๆ จากปราสาทนางเมรีแล้วก็รีบหนีไปนางเมรีพยายามติดตามไปจนใกล้ แต่พระรถเสนได้หีบเอาห่อต่าง ๆ วางลงไปทีละห่อเพื่อให้เกิดเป็นเครื่องกีดกันต่าง ๆ จนถึงห่อสุดท้ายเกิดเป็นแม่น้ำใหญ่กั้นระหว่างสองคนให้อยู่คนละฝั่ง ดังนี้

นางเมรีหยุดดูพระรถเสนประทับอยู่ฝั่งโน้น พลาง
กราบทูลว่า

“พระสวามีที่รัก เสียแรงที่หม่อมฉันมีความจงรักภักดีต่อ
พระองค์ ยอมทำทุกอย่างเพื่อพระองค์ ชีวิตนี้หม่อมฉันขอถวายแต่
พระองค์ พระองค์ช่างไม่กรุณาหม่อมฉันเลย ถ้าหม่อมฉันมิได้
เสด็จไปกับพระองค์แล้ว หม่อมฉันจะขอตายอยู่ที่นี้”

แล้วนางก็ทรงกันแสง รำพึงรำพันทูลพระสวามีต่าง ๆ นานา แต่ก็ได้รับคำตอบจากพระสวามีไม่ ในที่สุดนางจึงยกหัตถ์ขึ้น ตั้งสัตย์อธิษฐานว่า

“ชาตินี้ฉันนั่งตามพี่ไป ชาติใหม่ให้พี่ตามน้องบ้าง และขอให้
น้องได้อยู่ร่วมกับพี่ทุกชาติไป”

พระรถเสนหุดฟังนางรำพันอยู่ฝั่งโน้น ก็บังเกิดความสงสาร ทรงกันแสงอาลัยถึงนาง แต่อุตสาห์อดกลั้นด้วยความกตัญญูใน พระมารดา และได้ตรัสตอบไปว่า

“น้องเมรีที่รักของพี่ น้องมีพระคุณต่อพี่มากเหลือเกิน พี่รักน้องมาก แต่พี่มีความจำเป็นต้องกลับไปสวณองคุณพระมารดา บังเกิดเกล้าของพี่ก่อน พี่จึงต้องขอลาน้องไปหวังว่าภายหน้า เราทั้งสองคงจะได้อยู่เป็นคู่ครองกันตลอดไป”

ตรัสแล้วก็ทรงหทัยซึ้งมาriebเสด็จไปโดยเร็วส่วนนางเมรี เมื่อเห็นพระรถเสนลับพระเนตรไปแล้ว ก็ทรงกันแสงเสียดพระทัย จนสิ้นชีพอยู่ ณ ฝั่งแม่น้ำนั่นเอง

(พระรถเสน. 2552 : 72)

ความประทับใจจากเนื้อเรื่องตอนนี้ คือ ความรักความอาลัยของนางเมรีที่มีต่อ พระรถเสนแม้จะรู้ว่าถูกพระรถเสนหลอกแต่ก็ไม่โกรธหากยังพยายามติดตามและทำทุกวิถีทางให้ พระรถเสนกลับมา จนในที่สุดเมื่อพระรถเสนยืนยันที่จะต้องกลับไปทบทวนพระคุณแม่ นางจึงเสียใจ จนสิ้นใจตาย ส่วนพระรถเสนนั้นแม้จะมีใจรักนางเมรีอยู่เช่นกันแต่ด้วยความรัก และความกตัญญูต่อ พระมารดาก็ต้องตัดใจ เหตุการณ์ตอนนี้ทำให้ผู้อ่านเกิดความรู้สึกเศร้าและประทับใจในความรักที่ไม่สมหวัง

3.12.8 ความสมเหตุสมผล

นิทานเรื่องนี้กล่าวถึง พระรถเสนออกเดินทางไปหาการรักษาโรคตามที่นางยักษ์สนธมารขอ พร้อมถือหนังสือที่นางสนธมารสั่งให้นางเมรีกินพระรถเสน แต่ระหว่างทางพระรถเสนได้ผ่านอาศรม พระฤๅษีและได้รับความช่วยเหลือจากพระฤๅษี

พระฤๅษีคิดจะช่วยพระรถเสนให้รอดพ้นอันตราย จึงแปลง หนังสือเสียใหม่ว่า “เจ้าเมรีลูกรักของแม่ แม่ได้ส่งลาภมาให้เจ้าคือ พระรถเสนกุมารผู้ถือหนังสือนี้ ถ้ามาถึงกลางวันเจ้าจงรับกลางวัน ถ้าถึงกลางคืนเจ้าจงรับกลางคืนเถิด”

(พระรถเสน. 2552 : 70)

จากเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในเรื่อง คือ พระฤๅษีปรากฏตัวเพื่อมาช่วยพระรถเสนผู้เป็นพระเอกซึ่งจัดว่าเป็นเรื่องที่สมเหตุสมผล เพราะตามความเชื่อของคนไทยเชื่อว่าฤๅษีเป็นผู้มีฤทธิ์มีอำนาจพิเศษเหนือมนุษย์

3.12.9 เอกภาพของโครงเรื่อง

นิทานเรื่องนี้มีโครงเรื่องใหญ่เพียงเรื่องเดียว คือ ความกตัญญูต่อผู้มีพระคุณอันเป็นคุณธรรมที่ประเสริฐ เหตุการณ์ของพระรถเสนเริ่มตั้งแต่พระรถเสนเจริญเติบโตและได้รู้ว่ามารดากับป้าถูกนางยักษ์ควักลูกตาและปล่อยจากวง พระรถเสนก็ไม่ได้คิดทอดทิ้งและคงอยู่ดูแลนางสืบสองตลอดมา จนต่อมาเมื่อพระรถเสนได้รู้จักพระบิดาและทั้งสองได้รู้ว่าเป็นพ่อลูกกัน นางยักษ์จึงหาวิธีเกลี้ยกล่อมให้พระรถเสนไปเอายาการรักษาอาการป่วยของตน โดยมีจุดมุ่งหมายให้นางเมรีลูกสาวฆ่าพระรถเสน แต่พระรถเสนมิได้ยอมให้ใครมาช่วยแต่งสารให้ใหม่จึงได้แต่งงานกับนางเมรีแทนการถูกฆ่า ต่อมาพระรถเสนสามารถเอาลูกตาของมารดาและป้าหนีนางเมรีไปได้ เมื่อกลับถึงเมืองจึงได้บอกความจริงทั้งหมดให้พระบิดาทราบ และนำลูกตามาใส่ให้มารดาและป้า

สรุปได้ว่า นิทานเรื่องนี้มีเอกภาพของโครงเรื่อง คือ ความรักและความกตัญญูต่อบุคคลที่พระรถเสนมิต่อมารดาและป้า เนื้อหาที่แสดงให้เห็นพฤติกรรมของตัวละครทั้งในด้านดีและด้านร้าย รวมทั้งเหตุการณ์ประกอบอื่น ๆ ในเรื่องเป็นเพียงองค์ประกอบที่นำเข้าสู่โครงเรื่องใหญ่

3.12.10 กฎของการเพ่งจุดสนใจที่ตัวละครเอกเพียงตัวเดียว

นิทานเรื่องนี้ดำเนินเรื่องคู่ไปกับการเน้นบรรยายถึงตัวละครเอกและพฤติกรรมของตัวละครเอกเป็นสำคัญ ดังนั้น พฤติกรรมของตัวละครเอก คือ พระรถเสน จึงปรากฏให้เห็นชัดมากกว่าตัวละครอื่น ดังนี้

พระรถเสนพบกับพระบิดา

พระรถเสนอาสาไปเอายาที่รักษานางสนธมาร

พระรถเสนได้รับความช่วยเหลือจากพระฤๅษี

พระรถเสนแต่งงานกับนางเมรี

พระรถเสนขโมยห่อทิ้งนางเมรี

พระรถเสนบอกความจริงทั้งหมดให้พระบิดา

พระรถเสนได้ขึ้นเป็นกษัตริย์

3.13 นางผมหอม

นิทานเรื่อง นางผมหอม มีความสอดคล้องกับกฎเกี่ยวกับนิทานพื้นบ้านของ เอกเซล โอลริค 8 กฎ ได้แก่ (1) กฎของการเริ่มเรื่องและการจบเรื่อง (2) กฎของตัวละคร 2 ตัวใน 1 ฉาก (3) กฎของ

ความตรงข้าม (4) กฎของโครงเรื่องเดียว (5) ฉากประทับใจ (6) ความสมเหตุสมผล (7) เอกภาพของโครงเรื่อง (8) กฎของการพุ่งจุดสนใจที่ตัวละครเอกเพียงตัวเดียว โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

3.13.1 กฎของการเริ่มเรื่องและการจบเรื่อง

1) กฎของการเริ่มเรื่อง

นิทานเรื่องนี้เริ่มต้นเรื่องโดยการกล่าวถึงเมืองโคราชบุรีมีท้าวโคราชกับพระชายาปกครองมีเจ้าชายองค์หนึ่งชื่อ “พนมกุมาร” ดังนี้

อดีตกาลนานมาแล้ว มีท้าวโคราชกับพระชายาปกครองเมือง “โคราชบุรี” พระองค์มีพระโอรสองค์หนึ่งพระนามว่า “พนมกุมาร” เหตุที่ใช้ชื่อนั้นเพราะเกิดมาท่ามกลางภูมิประเทศที่เต็มไปด้วยภูเขาล้อมรอบ

(นางผมหอม. 2552 : 80)

2) กฎของการจบเรื่อง

นิทานดำเนินเรื่องต่อจากเหตุการณ์ที่นางผมหอมได้จัดการปราบเหล่าจระเข้ให้ตายไปจนหมดสิ้น ต่อจากนั้นนางผมหอมกับเจ้าชายพนมได้แต่งงานและอยู่ครองรักกันในเมืองจันทนครอย่างมีความสุข และเรื่องดำเนินต่อไปดังนี้

ส่วนทางนางจำปานั้นบุญไม่ถึง ขณะเกิดเหตุนางได้หลบหนีไปยังท้องทะเลด้านเหนือ ผีพ่อแม่ได้พาเอาตัวไปและเนรมิตบ้านให้อยู่ใกล้เขาพนมดงเหล็ก

(นางผมหอม. 2552 : 83)

จะเห็นได้ว่า เมื่อปัญหาทุกอย่างได้รับการแก้ไข จนเหตุการณ์คลี่คลายไปสู่ภาวะปกติ เรื่องจึงจบลงด้วยความสงบ โดยนางจำปาได้หลบหนีไปอยู่กับผีพ่อแม่ในท้องทะเล

3.13.2 กฎของตัวละคร 2 ตัวใน 1 ฉาก

นิทานเรื่องนี้มีทั้งหมด 13 ฉาก ฉากที่มีตัวละคร 2 ตัวใน 1 ฉากมี 1 ฉาก คือ ฉากที่กล่าวถึงเจ้าชายพนมสำเร็จการศึกษาจึงกราบลาพระฤๅษีกลับบ้านเมืองระหว่างเดินทางถึงป่าแห่งหนึ่งได้พบกับนางจำปา ดังนี้

เจ้าชายพนมได้เดินทางรอนแรมมาในป่าเป็นเวลาหลายวัน จนมาถึงกระท่อมน้อยริมแม่น้ำป่าสัก ก็เดินเข้าไปหมายจะขออาหารและน้ำเพื่อประทังชีวิต ได้พบกับเจ้าของกระท่อม ชื่อว่า “นางจำปา” ซึ่งถูกนางยักษ์ลักพาไปเสียแล้ว 15 ปี แต่ตอนนี้นางต้องอยู่คนเดียว เนื่องจากนางยักษ์นั้นได้มาตัวนางไปเสียแล้ว

(นางผมหอม. 2552 : 81)

จะเห็นได้ว่า ฉากนี้เป็นฉากของการพบกันครั้งแรกของเจ้าชายพนมและนางจำปา มีตัวละครในฉากเพียง 2 ตัวเท่านั้น คือ เจ้าชายพนมกับนางจำปา เนื้อเรื่องแสดงให้เห็นถึงความเกี่ยวข้องของตัวละครสองตัวนี้ เป็นการปูพื้นให้เห็นความรักของตัวละครทั้งสองซึ่งนับวันยิ่งมีความเข้าใจและมีความรักมากขึ้น

3.13.3 กฎของโครงเรื่องเดียว

นิทานเรื่องนี้มีโครงเรื่องเดียวที่ไม่ซับซ้อน ความสำเร็จในการครองคู่ของตัวเอกหญิงและชาย ดำเนินเรื่องโดยใช้ตัวละครเอกคือเจ้าชายเป็นผู้ประสานและถ่ายทอดเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นต่างฉากต่างวาระ โดยเปิดเรื่องให้เจ้าชายพนมจบการศึกษาเมื่ออายุสิบห้าปีแล้วเดินทางกลับบ้านเมือง การผูกปม คือ เจ้าชายได้พบและรักกับนางจำปา จุดสุดยอด คือ พระบิดาของเจ้าชายไปสู่ขอ นางผมหอมมาเป็นคู่ครองของเจ้าชาย และได้นัดวันแต่งงานกัน ทำให้นางจำปาโกรธมากจึงพาเหล่าจระเข้ไปกัดขาขวามือของเจ้าชาย เรื่องคลายปมโดยนางผมหอมตั้งจิตอธิษฐานและช่วยจัดการเหล่าจระเข้ให้ตายไปจนหมดสิ้น เจ้าชายพนมกับนางผมหอมได้แต่งงานกัน ส่วนนางจำปาหนีไปท้องทะเลและผีพ่อแม่มารับไปอยู่ด้วย

3.13.4 กฎของความตรงข้าม

นิทานกล่าวถึง เจ้าชายพนมซึ่งสำเร็จการศึกษาแล้วจึงกราบลาพระฤๅษีเดินทางกลับบ้านเมือง เจ้าชายเดินทางรอนแรมมาในป่าจนได้พบกับนางจำปาและได้นางมาเป็นชaya แต่เพราะเจ้าชายต้องเดินทางกลับบ้านเมือง จึงบอกความจริงแก่นางและลานางจำปาพร้อมทั้งบอกว่าจะกลับมารับนาง ดังนี้

เมื่อชายหนุ่มกับหญิงสาวได้มาประสบพบกันกลางป่า
เปลี่ยวสองต่อสอง เช่นนั้น รักย่อมเข้าใจในรักและในที่สุดเจ้าชาย
ก็ได้นางจำปาเป็นชaya ทั้งสองได้อยู่กินกันมาเป็นเวลา 3 เดือน
เจ้าชายพนมก็บอกความจริงแก่นางว่าเป็นโอรสกษัตริย์และขอลา
ไปพบพระบิดากับพระมารดา ก่อน แล้วจะกลับมารับนางไปภายหลัง
ซึ่งนางจำใจต้องยินยอม โดยบอกกับเจ้าชายพนมว่า ถ้าพระองค์
ไม่เสด็จกลับมา นางจะตามไปภายหลัง

(นางผมหอม. 2552 : 81)

จากเนื้อเรื่องจะเห็นได้ว่าตัวละครในเรื่องนี้ มีลักษณะแตกต่างกันแบบตรงกันข้าม 2 ประการด้วยกันคือ (1) เพศ เจ้าชายพนมเป็นผู้ชาย นางจำปาเป็นผู้หญิง (2) สถานะทางสังคม เจ้าชายพนมเป็นเจ้าชาย มีทรัพย์สินเงินทองและมีชีวิตอยู่ในวัง ส่วนนางจำปาเป็นหญิงชาวบ้าน ธรรมดาอยู่ในป่า ไม่มีญาติพี่น้อง

3.13.5 ฉากประทับใจ

ฉากประทับใจในนิทานเรื่องนี้ คือ ฉากที่แสดงถึงความรักความกตัญญูของสัตว์ที่มีต่อเจ้าของ ได้แก่ ไอ้โชนซึ่งเป็นจระเข้ที่นางจำปาเลี้ยงไว้ เมื่อได้ทราบว่าจะมีพิธีอภิเษกระหว่างเจ้าชายพนมกับนางम्मหอมที่จันทนคร ก็ไปเล่าให้นางจำปาฟัง นางจำปาจึงพาเหล่าจระเข้ไปขจัดขวางขบวนเรือขันหมากของเจ้าชาย ไอ้โชนซึ่งเป็นจระเข้ที่นางจำปาเลี้ยงไว้ เป็นหัวหน้านำเหล่าจระเข้ไปทำศึกกับขบวนของเจ้าชายเพื่อต่อสู้ให้นางจำปา แสดงให้เห็นว่าแม้แต่สัตว์ก็ยังมีจิตใจที่ตอบแทนผู้มีพระคุณ ทำให้ผู้อ่านซาบซึ้งและเกิดความรู้สึกประทับใจในความกตัญญูและจงรักภักดีที่ไอ้โชนมีต่อนางจำปา ดังนี้

ขณะที่ขบวนเรือขันหมากของเจ้าชายพนมใกล้จะถึงเมืองจันทนคร ไอ้โชนจึงร้องบอกให้เหล่าจระเข้ออกอาละวาดและให้นางจำปาเกาะขอนไม้รออยู่ก่อน ส่วนตัวมันตรงเข้าไปเอาหลังหนุนท้องเรือสำเภาลำที่เจ้าชายพนมประทับอยู่ก่อน จนเรือหยุดนิ่งเคลื่อนที่ไปไม่ได้ พวกเสนาข้าราชการที่อยู่บนเรือต่างพากันตกใจกลัว กระโดดหนีลงจากเรือ ตกน้ำไปเป็นเหยื่อของจระเข้ไปเป็นจำนวนมาก

(นางम्मหอม. 2552 : 82)

3.13.6 ความสมเหตุสมผล

นิทานกล่าวถึง ขบวนเรือขันหมากของเจ้าชายพนมเดินทางใกล้จะถึงเมืองจันทนคร ก็ถูกเหล่าจระเข้ขจัดขวาง จนกระทั่งพวกเสนาเสียชีวิตไปเป็นจำนวนมาก นางम्मหอมจึงอาสาไปช่วยเหลือเจ้าชาย ดังนี้

นางम्मหอมเห็นเรือสำเภาของบ่าวกำลังจะพลิกคว่ำจึงขออาสาพระบิดาเข้าช่วยเหลือโดยนางได้เสี่ยงสัจยอริชฐานว่า
“ถ้าหากเจ้าชายพนมเคยเป็นเนื้อคู่คู่สมกันมาแต่ชาติปางก่อน ขอให้เส้นผมที่ถืออยู่นี้ จงดูดน้ำในทะเลด้านใต้ให้แห้งขอดถึงพื้นดินด้วยเถิด”

พอจบคำอธิษฐานนางก็หยิบเส้นผมจุ่มลงไปในห้องทะเลใหญ่ทันใดนั้นก็บังเกิดแดดจ้าทำให้น้ำในทะเลด้านใต้ค่อย ๆ ยุบลงทีละน้อย ๆ จนท้องทะเลแห้งขอดถึงดินทราย ทำให้เหล่าจระเข้น้อยใหญ่ตายไปหมดสิ้น ส่วนไอ้โชนนั้นก็กลับกลายเป็นหินในทันทีและหนุนท้องเรือสำเภาไว้

(นางम्मหอม. 2552 : 83)

ความสมเหตุสมผลของเรื่องมาจากความเชื่อที่ว่าคู่กันแล้วย่อมไม่แคล้วกัน คนที่เคยเป็นเนื้อคู่มาก่อนเมื่อแรงแห่งความปรารถนาและแรงแห่งอธิษฐานจิตมาบรรจบกันก็จะได้มาครองคู่กันอีกในชาติใหม่ เช่นเดียวกับเจ้าชายพนมกับนางम्मหอมซึ่งเคยเป็นเนื้อคู่มาก่อน จึงทำให้เกิดปาฏิหาริย์เอาชนะเหล่าจระเข้ได้

3.13.7 เอกภาพของโครงเรื่อง

นิทานเรื่องนี้มีโครงเรื่องใหญ่เพียงเรื่องเดียว คือ คู่กันแล้วย่อมไม่แคล้วกัน เช่นคู่ของเจ้าชายพนมและนางम्मหอม ไม่ว่าจะเกิดเหตุการณ์หรืออุปสรรคใด ๆ เข้ามาแทรกมาขัดขวาง แต่ก็สามารถเอาชนะอุปสรรคเหล่านั้นได้และได้ครองคู่กันที่สุดในที่สุด

3.13.8 กฎของการเพ่งจุดสนใจที่ตัวละครเอกเพียงตัวเดียว

โครงเรื่องของนิทานเรื่องนี้จะดำเนินคู่ไปกับพฤติกรรมของตัวละครเอกเป็นหลัก พฤติกรรมของตัวละครเอกในเรื่องนี้ คือ เจ้าชายพนม ซึ่งมีบทบาทเด่นชัดมากกว่าตัวละครอื่น ดังนี้

เจ้าชายพนมไปศึกษาวิชากับพระฤๅษี

เจ้าชายพนมพบนางจำปาและได้นางเป็นชายา

เจ้าชายจัดขบวนเรือชั้นหมากไปสู่ขอนางम्मหอม

ขบวนเรือของเจ้าชายถูกนางจำปาขัดขวาง

เจ้าชายพนมได้แต่งงานกับนางम्मหอม

3.14 ท้าวผาแดงและนางไอ่

นิทานเรื่อง ท้าวผาแดงและนางไอ่ มีความสอดคล้องกับกฎเกี่ยวกับนิทานพื้นบ้านของเอกเซล โอลริค 5 กฎ ได้แก่ (1) กฎของการเริ่มเรื่องและการจบเรื่อง (2) กฎของตัวละคร 2 ตัวใน 1 ฉาก (3) กฎของความตรงข้าม (4) ฉากประทับใจ (5) ความสมเหตุสมผล ดังรายละเอียดดังต่อไปนี้

3.14.1 กฎของการเริ่มเรื่องและการจบเรื่อง

1) กฎของการเริ่มเรื่อง

นิทานเรื่องนี้เริ่มต้นเรื่องโดยการกล่าวถึงพญาขอมมีธิดาชื่อนางไอ่คำ ซึ่งมีพระสิริโฉมงดงามเป็นที่เลื่องลือไปถึงเมืองต่าง ๆ จนกระทั่งเลื่องลือไปถึงท้าวผาแดง ผู้ซึ่งได้ฟังข่าวเลื่องลือของนางไอ่ก็หลงรักนางและเดินทางไปพบกับนางไอ่ ดังนี้

พญาขอมและมเหสีมีธิดาชื่อ “นางไอ่คำ” เป็นหญิงที่สวยงามมากไม่มีหญิงใดเสมอเหมือน เสียงลือถึงความงามของนางไปจนถึงเมือง “ผาโพง” ท้าวผาแดงผู้ครองเมืองผาโพงได้ฟังข่าวเลื่องลือก็หลงรักนาง คิดถึงนางจนซบผอมลงจึงตัดสินใจเดินทางข้ามป่าเขาลำเนาไพรและแม่น้ำเพื่อไปหานางไอ่ แม้จะมีผู้คัดค้าน

ท้าวผาแดงก็ยังคงคั่นคั่นพเนจรไปจนถึงเมืองของนางไอ่และพบกับ
นางไอ่ดังสมใจคิด

(ท้าวผาแดงและนางไอ่. 2552 : 91)

2) กฎของการจบเรื่อง

นิทานดำเนินเรื่องต่อไปจนกระทั่งท้าวผาแดงตายกลายเป็นหัวหน้าผีผู้มีฤทธิ์นำ
กองทัพไปต่อสู้กับพวกนาคเพื่อแย่งชิงนางไอ่กลับคืน จนเดือดร้อนถึงพระอินทร์ต้องลงมาห้ามสงคราม
ให้ฝึกลับเมือง ให้นาคครองบาดาลเช่นเดิม ส่วนนางไอ่ผู้เป็นต้นเหตุให้ร้อจนพระศรีอริยเมตไตรย์มาโปรด
จึงจะรู้ว่าใครควรได้นางไปครอง และเรื่องจบลงด้วย

ที่เมืองพญาขอมนั้น ซึ่งได้แก่หนองหาน กุมภวาปี
(จังหวัดอุดรธานี) ชาวบ้านได้สร้างศาลนางไอ่ไว้ และมีโนนแม่หม้าย
ดอกแก้วอยู่กลาง เป็นหลักฐานอยู่จนทุกวันนี้

(ท้าวผาแดงและนางไอ่. 2552 : 96)

จากเนื้อเรื่องจะเห็นได้ว่า เมื่อปัญหาทุกอย่างได้รับการแก้ไข จนเหตุการณ์คลี่คลาย
ไปสู่ภาวะปกติ เรื่องก็จบลงด้วยความสงบ

3.14.2 กฎของตัวละคร 2 ตัวใน 1 ฉาก

นิทานเรื่องนี้มีทั้งหมด 16 ฉาก ฉากที่มีตัวละคร 2 ตัวใน 1 ฉากมี 1 ฉาก คือ
นิทานกล่าวถึงภักดีแปลงเป็นกระรอกแต่ถูกยิงตายด้วยลูกธนู ภักดีจึงอธิษฐานให้
เนื้อของตนมีพอให้คนทั้งเมืองกิน เมื่อพระบิดาของภักดีรู้ข่าวร้ายจึงสั่งให้พวกนาคไปฆ่าคนที่กิน
เนื้อกระรอกให้หมด ท้าวผาแดงเป็นหัวหน้านางไอ่จึงไปหานางจนพบ ดังนี้

ขณะนั้นท้าวผาแดงก็ควมม้ามาหานางไอ่ นางไอ่เอาเนื้อ
กระรอกมาให้กิน แต่ท้าวผาแดงไม่กินและบอกว่าไม่ควรกิน
เนื้อกระรอกเผือก การที่กระรอกเผือกมาลู่ที่อยู่นั้นถือเป็นกลางร้าย
ปล่อยไปจะพ้นอันตรายและกระรอกตัวนี้เป็นลูกพญานาค ให้เอาไป
เททิ้งที่ปากหลุมรังมด นางก็ปฏิบัติตาม นางไอ่เสียใจเกรงจะต้อง
พรากจากท้าวผาแดงอีกและบ้านเมืองก็จะถล่ม ท้าวผาแดงก็ได้แต่
ปลอบโยนว่าเป็นเรื่องของกรรมเก่าของนางเอง

(ท้าวผาแดงและนางไอ่. 2552 : 94)

จะเห็นได้ว่าฉากนี้เป็นฉากที่ท้าวผาแดงได้คั่นหานางพบกับนางไอ่ มีตัวละครในฉากเพียง
2 ตัว คือ ท้าวผาแดงกับนางไอ่ ที่ทำให้ผู้อ่านเข้าใจเรื่องและสาเหตุของเหตุการณ์นี้อย่างชัดเจนยิ่งขึ้น
โดยผ่านคำพูดและพฤติกรรมของตัวละคร

3.14.3 กฎของความตรงข้าม

นิทานกล่าวถึง ภังคิซึ่งหลงรักนางไอ่จึงแปลงเป็นมนุษย์ไปพบกับนาง เมื่อนางไอ่รู้ว่า ภังคิเป็นพญานาคจึงเลิกคบ ดังนี้

“ภังคิ” คือพญานาคหนุ่มลูกพญาสุทโธนาคอยู่แม่น้ำโขง เมื่อทราบข่าวบุญบังไฟของพญาขอมก็อยากจะไปร่วมด้วย แท้จริงแล้ว ภังคิหลงรักนางไอ่พอได้ทราบว่านางสวยก็อยากพบ จึงแปลงร่างเป็นมนุษย์ไปพบกับนางไอ่ นางไอ่ไม่รู้จักความจริงคิดว่า เป็นมนุษย์จึงไม่รังเกียจ แต่พอรู้จักก็ไม่ยอมมาพบ ภังคิจึงมีความทุกข์มาก อยากให้ถึงวันบุญเร็ว ๆ จะได้เห็นหน้านางไอ่อีก

(ท้าวผาแดงและนางไอ่. 2552 : 92)

จะเห็นว่า นิทานเรื่องนี้สร้างตัวละครเอกให้มีความแตกต่างกันแบบตรงกันข้าม 2 ประการด้วยกัน คือ (1) เพศ ภังคิเป็นผู้ชาย นางไอ่เป็นผู้หญิง (2) สถานภาพ ภังคิเป็นสัตว์ คือนาค ส่วนนางไอ่เป็นมนุษย์ (3) ความรู้สึก ภังคิมิใจรักใคร่นางไอ่ ส่วนนางไอ่มีใจรังเกียจภังคิ

3.14.4 ฉากประทับใจ

ฉากประทับใจในเรื่องนี้ คือ ฉากการต่อสู้ระหว่างท้าวผาแดงกับนาคเพื่อแย่งชิงนางไอ่ ท้าวผาแดงสู้ไม่ได้นางไอ่ถูกนาคอุ้มไปเมืองบาดาล ทำให้ท้าวผาแดงเสียใจมากและอธิษฐานว่า เมื่อตายไปแล้วจะเป็นผีที่ไปแย่งชิงนางไอ่กลับคืนมาให้ได้ แล้วกลั่นใจตาย กลายเป็นหัวหน้าผีผู้มีฤทธิ์ และหาวิธีไปสู้กับนาคเพื่อเอานางไอ่กลับมา

สำหรับบางเมืองชาวเมืองไม่ได้กินเนื้อกระรอกก็ปลอดภัย เช่น เมืองสีแก้ว เชียงเหียน ฟ้าแดดและเมืองหงส์ ท้าวผาแดง เสร้าโคกคิดถึงนางจึงคิดจะทำสงครามปราบพญานาคเพื่อเอานางกลับเมือง จึงฝากบ้านเมืองไว้กับบริวารและขอลาตาย สั่งเสรีจก็อธิษฐานต่อพระอินทร์ว่าเขาคิดจะตายไปเป็นผีชิงเอานางไอ่กลับมา แล้วก็กลั่นใจตายบนปราสาทเมืองผาโพง และได้เป็นหัวหน้าผีผู้มีฤทธิ์รวมกำลังเพื่อไปแย่งเอานางไอ่จากพญานาค

(ท้าวผาแดงและนางไอ่. 2552 : 95)

จากเนื้อเรื่องตอนนี้เห็นได้ว่า ท้าวผาแดงยอมตายไปเป็นผีเพื่อทำศึกปราบพญานาคแย่งชิงเอานางไอ่กลับเมือง แสดงให้เห็นถึงน้ำใจอันห้าวหาญของท้าวผาแดง และความรัก ความเสียสละที่ท้าวผาแดงมีต่อนางไอ่ ทำให้ผู้อ่านซาบซึ้งและเสร้าสลดไปกับตัวละคร เป็นการสร้างความประทับใจให้เกิดขึ้นกับผู้อ่าน

3.14.5 ความสมเหตุสมผล

นิทานกล่าวถึง ภังคีหลงรักนางไอ่จึงแปลงร่างเป็นมนุษย์ไปพบนาง แต่เมื่อนางไอ่รู้ว่า ภังคีเป็นพญานาคจึงไม่ยอมพบกับภังคีอีก ทำให้ภังคีเป็นทุกข์มาก ความรักของภังคีที่ไม่สมหวังนั้น สาเหตุมาจากกรรมที่เคยทำในชาติก่อน ดังนี้

เมื่อชาติก่อนนั้น ภังคีเป็นคนใ้เดินขอทานไปตาม บ้านต่าง ๆ ไปพบเศรษฐีใจดีจึงอาศัยอยู่กับเศรษฐี ช่วยทำการงาน ในบ้านด้วยความซื่อสัตย์และขยัน งานเรียบร้อยทุกอย่างจนเศรษฐี รักเหมือนลูกของตน

ต่อมาเศรษฐีให้คนในบ้านคนนี้แต่งงานกับลูกสาว แต่เมื่อ แต่งงานกันแล้วผู้ใ้กลับหนีเมีย ไม่ยอมอยู่ร่วมด้วย แต่นางก็เป็น เมียที่ดีมีความอดทนคงปฏิบัติผู้ใ้ด้วยดีตลอดมา ต่อมาผู้ใ้ลา พ่อตาแม่ยายจะกลับบ้านเดิม พ่อแม่ให้ลูกสาวตามไปด้วยแต่ก็ ผิดหวังเพราะผู้ใ้ไม่เอาใจใส่และหลบหนีนางไป นางไม่รู้จะ ตามไปที่ไหนจึงเดินไปจนพบสระน้ำ เก็บดอกบัวมาไหว้ต้นไทร ตั้งความปรารถนาเพื่อจองเวรผู้ใ้อีกชาติในชาติหน้า ครั้นตายจาก ชาตินั้นก็เกิดเป็นนางไอ่ ส่วนผู้ใ้เกิดเป็นภังคี

(ท้าวผาแดงและนางไอ่. 2552 : 92-93)

จะเห็นได้ว่า ในชาติก่อนภังคีกับนางไอ่ได้เป็นคู่ครองกัน แต่ภังคีทำให้นางไอ่เจ็บแค้น และเสียใจมากจนถึงกับตั้งความปรารถนาจองเวรภังคีในชาติต่อไป ดังนั้น เมื่อสองคนได้มาพบกันอีก ในชาตินี้ กรรมที่ภังคีเคยทำไว้กับนางในชาติก่อนจึงบันดาลให้นางไอ่สร้างความทุกข์ให้กับภังคีในชาตินี้ เหตุการณ์นี้มีความสมเหตุสมผล เพราะตรงกับความเชื่อของชาวไทยที่เชื่อกันว่า เรื่องที่เกิดขึ้นนั้นเป็น ผลของกรรมเก่าแต่ชาติปางก่อนที่ตามมาในชาตินี้

จากบทวิเคราะห์นิทานไทย 14 เรื่อง โดยใช้กฎความสอดคล้องกับกฎเกี่ยวกับนิทานพื้นบ้าน ของเอกเซล โอลริค ปรากฏว่า นิทานไทยที่นำมาวิเคราะห์ทั้ง 14 เรื่อง มีความสอดคล้องกับ กฎเกี่ยวกับนิทานพื้นบ้านของเอกเซล โอลริค ดังนี้คือมีกฎ 5 กฎ ที่ปรากฏในทุก ๆ เรื่องที่ศึกษา ได้แก่ (1) กฎของการเริ่มเรื่องและการจบเรื่อง (2) กฎของตัวละคร 2 ตัวใน 1 ฉาก (3) กฎของความตรงข้าม (4) ฉากประทับใจ (5) ความสมเหตุสมผล และรองลงมาคือกฎของโครงเรื่องเดี่ยวและเอกภาพของโครงเรื่อง มีปรากฏใน 12 เรื่อง ได้แก่ (1) แก้วหน้าม้า (2) อุทัยเทวี (3) พิกุลทอง (4) โสนน้อยเรือนงาม (5) ปลาบู่ทอง (6) ไกรทอง (7) คาวี (8) ไชยเชษฐ (9) ท้าวแสนปม (10) นกกระจาบ (11) พระรถเสน (12) นางผมหอม กฎที่มีปรากฏใน 11 เรื่อง คือ กฎของการเพ่งจุดสนใจที่ตัวละครเอกเพียงตัวเดียว ซึ่งปรากฏในนิทานเรื่อง (1) แก้วหน้าม้า (2) อุทัยเทวี (3) พิกุลทอง (4) โสนน้อย เรือนงาม (5) ปลาบู่ทอง (6) ไกรทอง (7) ไชยเชษฐ

(8) ท้าวแสนปม (9) นกกระจาบ (10) พระรถเสน (11) นางผมหอม ส่วนกฎอื่น ๆ อีก 6 กฎได้ปรากฏในบางเรื่องแตกต่างกันไป ดังนี้ กฎของการซำมี 3 เรื่อง ได้แก่ แก้วหน้าม้า ปลาบู่ทองและนกกระจาบ กฎของฝาแฝดมี 2 เรื่อง ได้แก่ ปลาบู่ทองและนกกระจาบ กฎความสำคัญของตำแหน่งต้นและตำแหน่งท้ายมี 2 เรื่อง ได้แก่ ไกรทองและพระรถเสน กฎของการสร้างแบบแผนมี 2 เรื่อง คือ แก้วหน้าม้าและพระรถเสน แสดงว่า นิทานพื้นบ้านไทยมีลักษณะเป็นสากลเช่นเดียวกับนิทานพื้นบ้านของชาติอื่น ๆ

บทที่ 4

การวิเคราะห์อนุภาคในนิทานพื้นบ้านไทย

นิทานมหัศจรรย์ทุกเรื่องนอกจากโครงเรื่องหลักแล้ว อนุภาคที่ปรากฏในนิทานมีความสำคัญมาก เพราะอนุภาคเป็นองค์ประกอบที่มีส่วนในการดึงดูดผู้รับสาร และทำให้ผู้รับสารจำนิทานเรื่องนั้น ๆ ได้ดีขึ้น ในส่วนของนิทานพื้นบ้านไทยซึ่งมีทั้งลักษณะอันเป็นสากลคล้ายคลึงกับนิทานพื้นบ้านจากถิ่นอื่น ๆ และลักษณะเฉพาะที่เล่าเรื่องราวของท้องถิ่นจนโดดเด่นเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตนในรายละเอียดปลีกย่อย การวิเคราะห์อนุภาคจากเนื้อหาของนิทานครั้งนี้ จึงเพื่อทำความเข้าใจนิทานพื้นบ้านไทยว่า ได้สะท้อนความคิดความเชื่อทางวัฒนธรรมผ่านนิทานอย่างไร โดยได้วิเคราะห์ประเด็นตามประเภทของอนุภาค ดังต่อไปนี้

4.1 อนุภาคด้านตัวละคร

4.1.1 ตัวละครฝ่ายดี

4.1.2 ตัวละครฝ่ายร้าย

4.1.3 ตัวละครฝ่ายสนับสนุน

4.2 อนุภาคด้านวัตถุสิ่งของ

4.2.1 ของวิเศษที่ได้จากผู้วิเศษ

4.2.2 ของวิเศษที่ได้จากมารดาที่เป็นอมมนุษย์

4.2.3 ของวิเศษที่ติดตัวมาแต่กำเนิด

4.3 อนุภาคด้านเหตุการณ์หรือพฤติกรรม

4.3.1 เหตุการณ์เกี่ยวกับเวทมนตร์

4.3.2 เหตุการณ์ทางศาสนา

4.1 ตัวละคร

ตัวละครในนิทานพื้นบ้านของไทยมีคุณสมบัติ บทบาทและพฤติกรรมที่แตกต่างกันไป ในงานวิจัยนี้ ผู้วิจัยได้แบ่งตัวละครออกเป็น 3 ฝ่าย ดังนี้

4.1.1 ตัวละครฝ่ายดี

อนุภาคด้านตัวละครฝ่ายดีในนิทานพื้นบ้านไทยมักเป็นผู้มีคุณสมบัติพิเศษ เช่น มีรูปร่างหน้าตาที่สวยงาม มีนิสัยดี ร่าเริง แจ่มใส มีจิตใจที่ดีงาม มีความเมตตากรุณาช่วยเหลือผู้อื่น หรืออาจจะมีอำนาจเหนือธรรมชาติ มีวิชาและความรู้ เป็นผู้นำในการแก้ปัญหาและข้อขัดแย้งต่าง ๆ ตัวแทนตัวละครฝ่ายดีในนิทานพื้นบ้านไทย ได้แก่ พระเอกและนางเอก

1) พระเอก

ตัวละครเอกฝ่ายชายในนิทานพื้นบ้านไทยส่วนมากเป็นตัวละครในอุดมคติ คือ มักมีชาติกำเนิดสูง เช่นเป็นกษัตริย์ หรือเจ้าชาย และเป็นตัวแทนฝ่ายคุณธรรม เช่น

วันต่อมามีเจ้าชายรูปงามองค์หนึ่งออกมาขี่ม้าท่องเที่ยวในป่าตามลำพัง เจ้าชายผู้นี้เป็นโอรสของกษัตริย์ที่ปกครองเมืองนี้ เมื่อเจ้าชายขี่ม้ามาจนถึงลำธารกลางป่า พระองค์ก็ทรงหยุดพัก เพื่อชมธรรมชาติที่สวยงามของลำธารและหมู่ไม้นานาพรรณ
(พิกุลทอง. 2548 : 69)

จะเห็นได้ว่า ในเรื่องพิกุลทอง พระเอกเป็นเจ้าชาย ซึ่งมีลักษณะพิเศษด้านฐานะ และมีรูปร่างงดงามต่างจากชายทั่วไป สะท้อนให้เห็นคุณสมบัติของชายที่เป็นที่ปรารถนาของผู้หญิง ในนิทานพื้นบ้านไทยยังมีหลายเรื่องที่มีอนุภาคด้านตัวละครที่มีลักษณะเด่น คือ เป็นเจ้าชายรูปงาม เช่น พระปิ่นทองในเรื่องแก้วหน้าม้า มีความกล้าหาญ เช่น พระชินเสนในเรื่องท้าวแสนปม มีน้ำใจงาม เช่น พระวิจิตรจินดา ในเรื่องโสนน้อยเรือนงาม เป็นต้น

ส่วนพระเอกที่มีชาติกำเนิดเป็นสามัญชนก็จะมีคุณสมบัติพิเศษที่น่าสนใจ เช่น ไกรทอง พระเอกของเรื่องไกรทองซึ่งมีอาชีพล่องเรือนำสินค้าขึ้นไปขายยังเมืองพิจิตร มีคุณสมบัติพิเศษมีวิชาอาคมที่เก่งกล้าสามารถปราบพญาชาละวัน ซึ่งเป็นระแฆที่ดุร้ายได้สำเร็จ ด้วยคุณสมบัติพิเศษนั้น ทำให้ไกรทองมีชีวิตที่พร้อมด้วยบริวารและทรัพย์สมบัติในที่สุด ดังนี้

ไกรทองจึงใช้หอกสกัดโลหะแทงพญาชาละวันจนถึงแก่ความตาย นางตะเกาทองจึงกลับมาพูดได้เป็นปกติ ฝ่ายเศรษฐีเมื่อเห็นว่าไกรทองมีวิชาอาคมเก่งกล้าสามารถปราบพญาจะเข้ได้ จึงทำตามสัญญาด้วยการจัดงานแต่งงานกับตะเกาแก้วพร้อมมอบสมบัติตามสัญญาให้แก่ไกรทอง ซึ่งไกรทองก็รับไว้โดยดี.....
ไกรทองจึงอยู่กับเมียทั้งสามอย่างมีความสุข ต่อมาเมื่อเศรษฐีถึงแก่ความตาย ไกรทองจึงได้ครองสมบัติและกิจการต่าง ๆ ของเศรษฐีสืบต่อไป

(ไกรทอง. 2548 : 55)

หรือคาวีซึ่งเป็นตัวละครที่พระฤาษีชุบชีวิตขึ้นมาจากลูกโคให้เป็นมนุษย์พร้อมทั้งสอนวิชาคาถาอาคมต่าง ๆ เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการแสวงหาเกียรติคุณความดี ในเรื่อง คาวี ก็แสดงให้เห็นบทบาทความสามารถที่โดดเด่นมากกว่าคุณสมบัติด้านชาติกำเนิดและรูปร่างหน้าตา นั่นคือการใช้ความสามารถทางสติปัญญาแก้ปัญหาเกี่ยวกับวิชาความรู้เพื่อปราบตัวละครฝ่ายร้าย รวมทั้งเพื่อปกป้องนางเอกและ

ช่วยเหลือเมืองจันทนครให้กลับคืนเป็นเมืองที่มีความสงบสุข จนในที่สุดได้ขึ้นครองเมืองด้วยความสามารถที่มี ดังนี้

คาวีเดินทางไปถึงเมืองเมืองหนึ่งเป็นเมืองร้าง ไม่มีผู้คน
ก็นึกแปลกใจ จึงเดินขึ้นไปบนปราสาทราชมณเฑียร เห็นกลอง
ใบหนึ่ง ลองตีดูก็มีเสียง ไม่ก้องกังวานเหมือนกลองทั่วไป จึงเอา
พระขรรค์กรีดหนังกลองออกก็พบหญิงสาวรูปร่างคนหนึ่ง นั่งอยู่
ข้างใน คาวีจึงช่วยนางออกมา สังเกตเห็นผมของนางงดงามและมี
กลิ่นหอมผิดกับหญิงอื่น จึงถามถึงเรื่องราวของนาง

...

คาวีได้นำพินมาลุ่มไฟ นกอินทรีเห็นเข้าจึงบินมาหมายจะ
กินคนเช่นเคย คาวีต่อสู้และเอาพระขรรค์ฆ่าอินทรีตาย คาวี
จึงได้เป็นกษัตริย์ครอบครองเมืองจันทนคร

(คาวี. 2552 : 25)

จะเห็นได้ว่า ลักษณะเด่นของคาวี คือ ความฉลาดและความกล้าหาญ สามารถ
ช่วยเหลือชาวบ้านให้พ้นจากความเดือดร้อน จนในที่สุดได้เลื่อนฐานะขึ้นเป็นกษัตริย์ที่ชาวบ้านให้
ความรักใคร่นับถือ เหตุการณ์นี้สะท้อนให้เห็นค่านิยมของไทยว่า การทำความดีต่อสังคมเป็นคุณสมบัติที่
คนชื่นชมยกย่องมากกว่าชาติกำเนิด แสดงให้เห็นว่าคนธรรมดาสามัญที่ทำความดีย่อมได้รับผลดี
ตอบแทน เป็นการมุ่งสอนให้คนทั่วไปซึ่งเป็นคนส่วนมากในสังคมหมั่นทำความดีเพื่อสังคม

จากการวิเคราะห์อนุภาคตัวละครฝ่ายชายทั้ง 14 เรื่อง พบว่าคุณสมบัติของพระเอกที่
ปรากฏมากที่สุด คือ การเป็นคนที่มีสถานะทางสังคมสูงและเป็นผู้มีอำนาจเหนือคนทั่วไป ได้แก่ กษัตริย์
เจ้าชาย และมีรูปร่างหน้าตาดี แสดงให้เห็นค่านิยมว่า คนไทยชื่นชมและให้ความสำคัญกับความเป็นเจ้าคน
นายคน ความร่ำรวย และความงาม ซึ่งอนุภาคลักษณะนี้ของนิทานพื้นบ้านไทยคล้ายคลึงกับ
นิทานชาติอื่น ๆ

2) นางเอก

ในนิทานพื้นบ้านไทย ตัวละครเอกฝ่ายหญิงโดยมากจะมีลักษณะเป็นตัวละครแบบ
ฉบับ คือ มีความประพฤติดี จิตใจดีและมีความงามเป็นเลิศ เช่น เรื่องท้าวผาแดงและนางไอ่ นางเอกคือ
นางไอ่เป็นหญิงสาวที่มีความสวยงามเป็นพิเศษ และเป็นเหตุให้พระเอกคือท้าวผาแดงหลงรัก ดังนี้

พญาขอมและมเหสีมีธิดาชื่อ "นางไอ่คำ" เป็นหญิงสาวที่
สวยงามมากไม่มีหญิงใดเสมอเหมือน เสียงลือถึงความงามของ
นางไปจนถึงเมือง"ผาโพง" ท้าวผาแดงผู้ครองเมืองผาโพงได้ฟังข่าว
เลื่องลือก็หลงรักนาง คิดถึงนางจนซบผอมลงจึงตัดสินใจเดินทาง

ข้ามป่าเขาลำเนาไพรและแม่น้ำเพื่อไปหานางไอ่ แม้จะมีผู้คัดค้าน
ท้าวผาแดงก็ยังคงดั้นด้นพนจรไปจนถึงเมืองของนางไอ่และพบกับ
นางไอ่ดังสมใจคิด

(ท้าวผาแดงและนางไอ่. 2552 : 91)

หรือเรื่องพิกุลทอง พิกุลได้พรวิเศษจากนางไม้ให้มีดอกพิกุลทองแท้ ๆ ร่วงออก
จากปากในทุกครั้งี่พูด เนื่องจากพิกุลเป็นหญิงที่มีน้ำใจงามและพูดจาไพเราะอ่อนโยน จากนั้นพิกุลได้
แต่งงานกับเจ้าชายและได้รับความชื่นชอบจากพระบิดาและพระมารดาของเจ้าชาย

พระบิดาและพระมารดาของเจ้าชายได้ฟังเรื่องราวจาก
เจ้าชายและพิกุลแล้ว ก็ทรงยินดีและทั้งสองพระองค์ก็รู้สึกพอใจ
รักใคร่พิกุลมาก เพราะพิกุลเป็นหญิงสาวที่หน้าตาสวย และยังมี
จิตใจดี กิริยาท่าทางที่เรียบร้อย พูดจาไพเราะ ทุกครั้งที่พิกุลพูดก็
จะมีดอกพิกุลทองร่วงออกจากปากเธอ พระบิดาและพระมารดา
ของเจ้าชายจึงตั้งชื่อให้พิกุลใหม่ว่า "เจ้าหญิงพิกุลทอง"

(พิกุลทอง. 2548 : 73)

จะเห็นได้ว่า พิกุลมีบทบาทของความเป็นสตรีที่ดีให้เห็นชัดเจน ด้วยการนำ
ดอกพิกุลซึ่งมีทั้งความงามและกลิ่นหอมมาเป็นสัญลักษณ์ของพฤติกรรมที่งดงามของหญิงสาว สะท้อน
ค่านิยมของสังคมไทยที่มีต่อคุณสมบัติที่สำคัญของสตรีว่า ต้องมีทั้งความดีงาม ความสุภาพเรียบร้อย
และความบริสุทธิ์

นอกจากรูปร่างที่เห็นได้จากภายนอกแล้ว ในด้านลักษณะนิสัยก็เป็นคุณสมบัติที่
สำคัญมากของนางเอก ดังเช่น เรื่องแก้วหน้าม้า แก้วเกิดมามีลักษณะที่ผิดแปลกจากหญิงสาวทั่วไป
คือ มีหน้าตาซีเหร่ หน้าเหมือนม้า และเป็นฝ่ายหลงรักพระเอก แต่แก้วมีคุณสมบัติอื่นมาทดแทน คือ
เป็นคนที่มีความน้ำใจ ชอบช่วยเหลือคนอื่น และมีความสามารถหยั่งรู้ดินฟ้าอากาศได้ ด้วยคุณสมบัติพิเศษ
และความสามารถเหล่านี้รวมทั้งความจงรักภักดีและมั่นคงในความรัก แก้วจึงคอยช่วยพระเอกให้พ้น
จากภัยอันตรายต่าง ๆ ในที่สุดก็ได้เป็นคู่ครองของพระเอก

นอกจากแก้วจะมีหน้าตาเหมือนม้าแล้ว เธอยังมีกิริยา
กระโดดกระเดกเหมือนม้าอีกด้วย แต่เธอเป็นคนที่มีความน้ำใจ ร่าเริงแจ่มใส
และชอบช่วยเหลือคนอื่นเสมอ นอกจากนี้เธอยังมีพรสวรรค์พิเศษ
สามารถหยั่งรู้ดินฟ้าอากาศได้ แก้วจะคอยช่วยแนะนำชาวบ้านเสมอ
ทำให้ชาวบ้านปลูกพืชผักได้ผลดีและอยู่ดีกินดีกันทั้งหมด
ชาวบ้านจึงรักและเอ็นดูแก้วกันทุกคน

(แก้วหน้าม้า. 2548 : 7)

พิกุลเลย เพราะเป็นลูกเลี้ยงของนางดังนั้นนางจึงเลี้ยงดูพิกุลให้เป็น
คนรับใช้ หญิงม่ายใช้พิกุลทำงานหนักทุกอย่าง ทั้งที่บ้านและ
ในไร่ในสวน

(พิกุลทอง. 2548 : 53-55)

ในเรื่องปลาบู่ทอง การกระทำของนางขนิษฐาจะแสดงบทบาทของแม่เลี้ยงอย่าง
ชัดเจนว่ามี จิตใจเลวร้ายและไร้ความเมตตา ดังนี้

เมื่อเศรษฐีทวาทะกลับถึงบ้าน เขาได้บอกกับทุกคนในบ้าน
ว่านางขนิษฐาตกน้ำตาย เอื้อยผู้เป็นลูกสาวรู้ว่าแม่ของตนตาย
ก็ร้องไห้เสียใจปานจะขาดใจ ส่วนนางขนิษฐาเมียน้อยและลูกสาว
ทั้งสอง กลับกระหึ่มใจว่าต่อไปนี้จะไม่มีใครมาขัดขวางความสุข
ของพวกตน จากนั้น นางขนิษฐาก็เริ่มใช้ให้เอื้อยลูกเลี้ยงทำงานหนัก
เมื่อไม่เป็นที่พอใจ นางและลูก ๆ ของนางก็ด่าทุบตีเอื้อยเสมอ

(ปลาบู่ทอง. 2548 : 9)

ในเรื่องโสนน้อยเรือนงาม ตัวละครฝ่ายร้ายในบทบาทเป็นเมียน้อย การทำร้ายนางเอก
เพื่อแย่งชิงสามี แสดงให้เห็นลักษณะนิสัยที่มีใจอิจฉาริษยา ดังนี้

หลังจากที่เจ้าชายอภิเชษกับเจ้าหญิงฉันทนาแล้ว
พระองค์ก็เอาแต่พรา้เพื่อเศร้าซึมอยู่กับรูปปั้นของอุทัยเทวีทุกวัน
จนไม่สนใจเจ้าหญิงฉันทนาเลย ทำให้เจ้าหญิงฉันทนาเสียใจจน
ผมหงอกขาวโพลนไปทั้งหัว ด้วยความแค้นใจเจ้าหญิงจึงสั่งให้
ทหารเอารูปปั้นอุทัยเทวีไปโยนทิ้งน้ำ และให้ทหารไปจับตัวอุทัยเทวี
มาทำร้ายจนหมดสติไป จากนั้นแล้วก็ให้โยนร่างของอุทัยเทวี
ทิ้งลงแม่น้ำไปด้วย เมื่อเจ้าชายทราบเรื่องก็เศร้าเสียใจ จึงหนีไปถือ
ศีลเพื่ออุทิศส่วนกุศลให้กับอุทัยเทวีผู้เป็นที่รักของพระองค์

(โสนน้อย เรือนงาม. 2548 : 49)

ในเรื่องไชยเชษฐ ตัวละครฝ่ายร้ายในบทบาทเป็นเมียน้อย คือพระสนมทั้งเจ็ดของ
พระไชยเชษฐาได้นำพระกุมารไปทำร้าย และใส่ความนางสุวิญาเพื่อกำจัดนางเอกออกจากวัง
แสดงให้เห็นนิสัยอันร้ายกาจ ดังนี้

พระสนมทั้งเจ็ดมีใจริษยาอาฆาตนางสุวิญา เมื่อสบโอกาส
ที่นางสุวิญาทรงครรภ์ใกล้จะคลอด จึงทำกลอุบายให้เสียงเล่าลือ
ว่าได้เกิดช้างเผือกในเขตเมืองเหมันต์ พระไชยเชษฐาจึงยกไพร่พล
ไปตามหาช้างเผือกที่ในป่า ให้พระสนมทั้งเจ็ดคอยดูแลนางสุวิญา

ครั้นนางสุวิญชาคลอดลูกเป็นกุมาร มีครกับพระชรรค์
ติดตัวมาด้วย พระสนมทั้งเจ็ดนำพระกุมารใส่หีบไปฝังไว้ที่ต้นไทร
ในป่า แล้วเอาท่อนไม้ไปใส่พานไว้แทน หว่านางสุวิญชาคลอดลูก
เป็นท่อนไม้ เทวดาประจำต้นไทรได้ช่วยชีวิตพระกุมารไว้

(ไชยเชษฐ. 2552 : 33)

จากการวิเคราะห์จะเห็นได้ว่าการถ่ายทอดความขัดแย้งภายในครอบครัวเป็นลัทธิธรรมดาที่เกิดขึ้นได้ ซึ่งเป็นที่สิ่งเกิดขึ้นจริงตั้งแต่โบราณมาจนถึงสังคมปัจจุบัน และปัญหาความรุนแรงในครอบครัวเป็นปัญหาเบื้องต้นของความสงบสุขของสังคมปัญหา

2) ตัวละครฝ่ายร้ายที่เป็นอมมนุษย์

ตัวละครฝ่ายร้ายที่เป็นอมมนุษย์ เช่น พญานาค จระเข้และยักษ์ ซึ่งมีลักษณะพิเศษในด้านอำนาจ

2.1) พญานาค

ความเชื่อของคนในเอเชียใต้และเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เกี่ยวกับพญานาค มีแตกต่างกันไปบ้าง แต่ก็มีเชื่อร่วมกันว่า พญานาคเป็นสัตว์ที่มีอิทธิฤทธิ์มหัศจรรย์ มีคุณสมบัติพิเศษคือ มีรูปร่างขนาดใหญ่อันเป็นสัญลักษณ์แห่งอิทธิฤทธิ์ ความยิ่งใหญ่ ความอุดมสมบูรณ์ ความมีวิมานเป็นต้น พญานาคปรากฏในนิทานไทยอย่างแพร่หลายทั้งที่เป็นตัวดีและตัวร้าย ในเรื่องท้าวผาแดงและนางไอ่ นาคไล่ตามนางไอ่จนได้นางไป ดังนี้

ต่อมาพญานาคก็บันดาลให้แผ่นดินทรุดถล่ม กลายเป็นบึง
เป็นแม่น้ำ ใครที่กินเนื้อกระดูกต้องตายหมด ท้าวผาแดงพา
นางไอ่หนี เมื่อม้าวิ่งข้ามป่าดงจนหมดแรงแล้วนาคก็เอางางตัวดีดึง
นางไอ่จากหลังม้า นางกอดเอาท้าวผาแดงไว้แต่สู้นาคไม่ได้ต้อง
หลุดไปเป็นของนาค นาคจึงอุ้มนางลงสู่บาดาล

(ท้าวผาแดงและนางไอ่. 2552 : 95)

จะเห็นได้ว่าในเรื่องนี้ พญานาคซึ่งมีบทบาทเป็นตัวละครฝ่ายร้าย มีฤทธิ์มากและมีอำนาจเหนือธรรมชาติ ซึ่งมนุษย์ไม่สามารถเอาชนะได้

2.2) จระเข้

ตามความเข้าใจของคนโดยทั่วไป จระเข้เป็นสัตว์ที่น่ากลัว มีอุปนิสัยดุร้ายมาก และสามารถกินสัตว์ทุกชนิดแม้แต่มนุษย์เป็นอาหาร ในนิทานพื้นบ้านไทยมีจระเข้ปรากฏเป็นตัวละครมานาน โดยมักจะได้รับบทตัวร้าย เช่น ซาละวัน ในนิทานพื้นบ้านไทยเรื่องไกรทอง ซึ่งมีบทบาทในการสร้างความเดือดร้อนให้ชาวบ้าน ดังนี้

พญาชาละวันนั้น เป็นจระเข้ที่มีนิสัยอันธพาลจิตใจโหดร้าย
ไม่เคยเกรงกลัวผู้ใด จะต้องเอามาเป็นของตนให้ได้ ไม่รักษาศีล
รักษารธรรม ชอบไล่คาบมนุษย์มาเป็นอาหาร สร้างความหวาดกลัว
ให้กับผู้คนที่อาศัยอยู่ริมแม่น้ำนั้นอยู่เรื่อยมา

(ไกรทอง. 2552 : 32)

และในเรื่องนางผมหมอม จระเข้มีบทบาทเป็นกองทัพจระเข้ช่วยนางร้ายไปต่อสู้
เพื่อแย่งชิงพระเอก ดังนี้

ขณะที่ขบวนเรือชั้นหมากของเจ้าชายพนมใกล้จะถึง
เมืองจันทนคร ไอ้โตนจึงร้องบอกให้เหล่าจระเข้ออกอาละวาด
และให้นางจำปาเกาะขอนไม้รออยู่ก่อน ส่วนตัวมันตรงเข้าไปเอา
หลังหนุนท้องเรือลำเกลาที่เจ้าชายพนมประทับอยู่ก่อน จนเรือ
หยุดนิ่งเคลื่อนที่ไปไม่ได้ พวกเสนาข้าราชการที่อยู่บนเรือ
ต่างพากันตกใจกลัว กระโดดหนีลงจากเรือ ตกน้ำไปเป็นเหยื่อของ
จระเข้ไปเป็นจำนวนมาก

(นางผมหมอม. 2552 : 82)

จะเห็นได้ว่า พฤติกรรมของจระเข้ในนิทานเป็นพฤติกรรมที่เลวร้ายและมี
พลังกำลังร้ายแรงมาก

2.3) ยักษ์

ยักษ์ที่พบมากที่สุดในการนิทานพื้นบ้านไทยมักจะมีบทบาทเป็นตัวละครฝ่ายร้าย
โดยมีลักษณะนิสัยและพฤติกรรมที่โหดร้าย ผู้เล่าได้ใช้ตัวละครยักษ์ให้เป็นตัวแทนของตัวละครฝ่ายร้าย
ยักษ์ที่ปรากฏในการนิทานพื้นบ้านไทยมีลักษณะหลายรูปแบบ ดังนี้

ยักษ์ใจร้าย มีอำนาจเหนือคนธรรมดา นิสัยโหดเหี้ยม และไม่มีมนุษยธรรม
เช่น ในเรื่องคาวี ยักษ์ร้ายทำร้ายชาวบ้านและสร้างความเดือดร้อนให้กับเมืองที่อยู่ใกล้ ๆ ดังนี้

อยู่มาวันหนึ่ง มียักษ์ร้ายมาสิงสถิตอยู่ที่บึงนอกเมือง
คอยดักจับคนที่มาตักน้ำในบึง จนชาวบ้านไม่กล้าเหยียบย่างออกไป
นอกเมือง ท้าวมคธราชก็จนปัญญาที่จะจัดการหาคนมาปราบ
ยักษ์ตนนี้ได้

(คาวี. 2552 : 23)

และยักษ์ในเรื่องแก้วหน้าม้า เมื่อถูกปราบก็แสดงอารมณ์โกรธยิ่งขึ้น สะท้อน
ให้เห็นภาพของความรุนแรงมากขึ้น

อยู่มาวันหนึ่ง ยักษ์ที่เคยพ่ายแพ้ต่อแก้วหน้าม้าก็พากัน
ยกทัพมาล้อมตีเมืองมิถิลา เพราะแค้นใจพระปิ่นทอง ทำให้
ชาวเมืองหวาดกลัวและไม่มีใครกล้าออกไปต่อสู้กับพวกยักษ์เลย
(แก้วหน้าม้า. 2548 : 23)

จะเห็นได้ว่า การสร้างตัวละครฝ่ายร้ายเป็นยักษ์นั้น เมื่อนำมาเล่าเป็นนิทาน ก็เติม
เสริมแต่งให้น่าเกลียดน่ากลัว มีอิทธิฤทธิ์มากขึ้นและสร้างความเสียหายหรือความเดือดร้อนแก่บุคคลหรือทรัพย์สิน
แต่สุดท้ายก็ถูกปราบลงไปได้ นิทานที่มีตัวละครฝ่ายร้ายเป็นยักษ์จึงแพร่หลายและได้รับความนิยมอย่างสูง

ยักษ์ในนิทานพื้นบ้านไทยที่เป็นเพศหญิง มักจะมีลักษณะที่ทำให้ทุกอย่างจะ
เพื่อให้ได้ตัวละครฝ่ายชายมา เมื่อได้เป็นเมียของตัวละครฝ่ายชายแล้วก็เริ่มหาวิธีกำจัดเมียและลูกของ
ตัวละครฝ่ายชาย เช่น ในเรื่องพระรถเสน นางยักษ์สนธมารแปลงร่างเป็นหญิงสาวที่มีรูปโฉมสะสวยไป
เฝ้าคอยพระรถสิทธิ์จนกระทั่งได้แต่งงานกับพระรถสิทธิ์ เมื่อเป็นอัครมเหสีเข้าไปในวังก็ควักลูกตาของ
นางสิบสองพร้อมไล่ออกจากวัง

นางสนธมารนั้นมีใจปองร้ายนางสิบสองอยู่ ครั้นได้โอกาสจึง
แกล้งทำเป็นป่วยนอนครวญครางอยู่บนแท่นบรรทม พระเจ้ารถสิทธิ์
เสด็จมาทรงเยี่ยมนาง นางจึงแสร้งกราบบังคมทูลว่า

“หม่อมฉันนี้ป่วยหนักมากจะนำโอสถขนานใดมารักษา
คงไม่หาย แต่ถ้าโปรดควักลูกตานางสิบสองออกเสียเมื่อนั้นแหละ
อาการไขก็จะหายไปได้เป็นปกติ”

พระเจ้ารถสิทธิ์ได้ฟังดังนั้น ด้วยความหลงรักนางสนธมารจึง
ทรงยินยอมตาม นางสนธมารจึงจัดการควักลูกตาทั้งคู่ของนางสิบสอง
เสียสิ้น เว้นไว้แต่น้องคนสุดท้ายคือนางเกาซึ่งควักลูกตาออกได้เพียง
ข้างเดียว ครั้นแล้วนางก็เอาลูกตาทั้งหมดไปฝากนางเมรีผู้เป็นธิดา
ของนางซึ่งอยู่ที่เมืองคชปุรนครไว้ ส่วนนางสิบสองนั้นได้ถูกนำตัว
ไปกักขังไว้ในอุโมงค์แห่งหนึ่ง

(พระรถเสน. 2552 : 66-68)

จะเห็นได้ว่า การสร้างตัวละครนางยักษ์มีบทบาทเป็นเมียน้อยนั้น เปรียบได้
กับผู้หญิงที่ไม่รู้จักควบคุมใจตนเองในด้านตัณหาราคะ คือ ผู้หญิงที่ไปเข้าหาและแย่งชิงสามีของ
คนอื่นแล้วใช้จริตมารยาให้ผู้ชายหลงใหลแต่ตนเอง ทั้งลูกและเมียเก่าไป สะท้อนให้เห็นลักษณะของ
ครอบครัวไทยว่า ผู้ชายไทยจะนิยมมีภรรยาหลายคน จะเป็นต้นเหตุที่สร้างความขัดแย้งที่เกิดขึ้นระหว่าง
สมาชิกในครอบครัว ได้แก่ ความขัดแย้งระหว่างลูกเลี้ยงกับแม่เลี้ยง และความขัดแย้งระหว่างเมียหลวง
กับเมียน้อย ซึ่งเป็นภาพปัญหาที่เกิดขึ้นบ่อยในทั้งครอบครัวไทยและครอบครัวของชาติอื่น ๆ

จากการวิเคราะห์ท่อนุภาคตัวละครในนิทานพื้นบ้านไทยจะเห็นว่า ตัวละครฝ่ายร้ายถูกสร้างในรูปแบบต่าง ๆ นั้นในที่สุดก็จะถูกปราบลง นอกจากนี้ ตัวละครแม่เลี้ยงใจร้ายจะมีลักษณะที่เหมือนกับแม่เลี้ยงในเรื่องซินเดอเรลล่า การที่สร้างตัวละครฝ่ายร้ายเกี่ยวกับผู้หญิงที่เข้าไปเข้ามาอย่างไม่รู้จบนั้นสะท้อนให้เห็นความคิดที่มีต่อความร้ายแบบแม่เลี้ยงหรือเมียช้อยมักถูกโยงเข้ากับความเป็นหญิง จากนั้นยังได้ถ่ายทอดความขัดแย้งกันในครอบครัวซึ่งเป็นเรื่องที่เกิดขึ้นจริงตั้งแต่โบราณกาลมาจนถึงสังคมปัจจุบันของทุกชาติ

4.1.3 ตัวละครฝ่ายสนับสนุน

ตัวละครฝ่ายสนับสนุนจะมีบทบาทเป็นผู้ช่วยตัวละครเอกเวลาที่ตกอยู่ในความคับขันหรือต้องการความช่วยเหลือในเวลาที่เหมาะสม คุณสมบัติของตัวละครฝ่ายสนับสนุนคือต้องมีพลังอำนาจอิทธิฤทธิ์จึงจะช่วยให้มีความสมเหตุสมผลในการที่จะสร้างเรื่องให้มีความสนุกสนานหรือความเป็นไปไม่ได้ต่าง ๆ

1) พระอินทร์

พระอินทร์คือเทวดาผู้เป็นใหญ่ในสวรรค์ บทบาทของพระอินทร์ในนิทานพื้นบ้านไทยก็คือ เมื่อนุชนุษย์ผู้มีบุญผู้ใดเดือดร้อนหรือได้รับความทุกข์ยากลำบาก พระอินทร์ก็จะเสด็จลงมาช่วยบำบัดทุกข์ให้เสมอ ในเรื่องจันทะโครบ พระอินทร์ได้แสดงบทบาทในด้านการลงโทษตัวละครฝ่ายร้ายและด้านการช่วยเหลือตัวละครฝ่ายดี ดังนี้

กล่าวถึงพระอินทร์ทอดพระเนตรเห็นจันทะโครบสิ้นพระชนม์ เพราะนางโมราใจชั่ว จึงแปลงเป็นเหยี่ยวจิกกินเนื้ออย่างล่องใ้นางโมราเห็น นางโมราอดอยากมาหลายวัน จึงวิงวอนขอให้เหยี่ยวแบ่งเนื้อให้ตนบ้าง เหยี่ยวแกล้งเกี่ยวพาราลีนาง นางโมราก็ทำมารยาทอดไมตรีให้ พระอินทร์จึงตรัสประจานนางโมราว่ามีใจแพศยา แล้วทรงสาปนางเป็นชะนีไม่มีผ้าสวมใส่ หมดความอายเวลาพระอาทิตย์ทอแสงสีแดง ก็คิดว่าเป็นเลือดของผัว จึงส่งเสียงร้องเรียก ผัว ๆ และได้ค้างเป็นผัวหากินอยู่ในป่านั้น

เมื่อลงโทษนางโมราแล้ว พระอินทร์ก็เสด็จไปแก้ไขจันทะโครบให้ฟื้นแล้วทรงชี้ทางให้จันทะโครบเดินทางไปทางไปทางทิศเหนือจะพบเนื้อคู่

(จันทะโครบ. 2548 : 14-15)

จะเห็นว่า พระอินทร์มีบทบาทเป็นผู้ลงโทษผู้กระทำความผิดและช่วยชีวิตตัวละครฝ่ายดีที่ตายไปแล้วพร้อมช่วยชี้แนะตัวละครที่หลงผิดไปให้กลับไปทางที่ถูกต้อง สะท้อนให้เห็นว่าพระอินทร์มีความยุติธรรมเป็นคุณธรรมประจำใจ

พระอินทร์เป็นตัวช่วยให้ตัวละครสมประสงค์ในการเลือกคู่มาก เช่น ในเรื่อง อุทัยเทวี เมื่ออุทัยเทวีไม่ยินยอมรักรักจากเจ้าชาย เจ้าชายจึงขอพรกับพระอินทร์ พระอินทร์จึงช่วยจัดงานแต่งงานของเจ้าชายกับอุทัยเทวีให้สำเร็จ

ฝ่ายพระอินทร์เมื่อได้ฟังคำอธิษฐานของเจ้าชาย ก็เสด็จลงมาช่วยเนรมิตสะพานเงินสะพานทองให้ เพราะเจ้าชายกับอุทัยเทวีนั้นเป็นเนื้อคู่กันตามคำขอ พระเจ้าการพเห็นเหตุมหัศจรรย์ทั้งหมด ก็คิดว่าทั้งคู่เป็นผู้มีบุญมาเกิดและเป็นเนื้อคู่กันจริง จึงจัดงานอภิเษกสมรสให้อุทัยเทวีกับเจ้าชายสุทราษ แล้วทั้งสองก็ครองคู่อยู่กันอย่างมีความสุข

(อุทัยเทวี. 2548 : 46)

แสดงให้เห็นว่า คนไทยถือพระอินทร์เป็นผู้มีอิทธิฤทธิ์มาก สามารถให้ในสิ่งที่ขอให้สมหวังดังปรารถนา ฉะนั้น เมื่อตกทุกข์ได้ยาก คนไทยจึงมักวิงวอนขอความช่วยเหลือจากพระอินทร์

2) เทวดา

บทบาทของเทวดาที่ปรากฏในนิทานพื้นบ้านไทยมีอยู่ไม่มาก เทวดาจะให้ความช่วยเหลือคนที่ตกทุกข์ได้ยากให้พ้นจากอันตราย เช่น ในเรื่องจันทะโครบ นางมัจฉลินทร์รอดชีวิตได้เพราะมีเทวดาช่วยไว้ ดังนี้

ฝ่ายนางมัจฉลินทร์เมื่อตกทะเลก็มีเทวดานิมิตองค์เป็นสวามารองรับร่างนางไว้ แล้วพาลอยมาถึงปล่องทางลงสู่เมืองบาดาล

(จันทะโครบ. 2552 : 16)

แสดงให้เห็นว่า ลักษณะของเทวดาตามความเชื่อในคติถือเทวดาของคนไทยนั้น คือเทวดาเป็นผู้มีคุณธรรมสูงกว่ามนุษย์ เป็นผู้มีอำนาจวิเศษ สามารถที่จะช่วยเหลือมนุษย์ได้

3) ฤๅษี

คติความเชื่อเรื่องฤๅษีมาจากศาสนาฮินดู ซึ่งมีบทบาทต่อวิถีชีวิตคนไทยในเรื่องพิธีกรรมควบคุมกำกับพระพุทธศาสนา ฤๅษีที่ปรากฏในนิทานพื้นบ้านไทย คือ ผู้มีประสบการณ์มาก และเป็นผู้มีความรู้ มีบทบาทสำคัญสองอย่าง ได้แก่ การช่วยเหลือตัวละครเอก และการสอนวิชาให้กับตัวละครเอก

ในเรื่องไชยเชษฐ์ นางเอกคือนางจำปาทอง ถูกยักษ์ไล่ตามจนวิ่งหนีไปป่าและขอความช่วยเหลือจากพระฤๅษี จึงได้รอดชีวิตจากนันทักษ์ แสดงให้เห็นลักษณะสำคัญของฤๅษี คือ มีความเมตตา ดังนี้

นางจำปาทองเข้าไปอ่อนวอนขอให้พระฤๅษีช่วยพระฤๅษีจึงเข้าห้ามปราม แต่นันทักษ์ไม่ยอม พระฤๅษีจึงเสกผ้าเป็นลึง

ขับไล่นนทักษณ์วิงหนีไป นางจำปาทองกับนางแมวก้ออาศัยอยู่กับ
พระฤๅษีโคดม ณ อาศรมแห่งนั้น

(ไชยเชษฐ. 2552 : 30)

นอกจากนี้ฤๅษียังช่วยเสริมสร้างความสามารถและฤทธิ์อำนาจให้กับตัวละครเอก เช่น ในเรื่องแก้วหน้าม้า ฤๅษีช่วยถอดหน้าม้าของแก้วออก พร้อมมอบของวิเศษให้แก้วเพื่อใช้แก้ปัญหาที่เกิดขึ้นจนสามารถทำตามคำสั่งของท้าวภูตดมมงคลราชได้สำเร็จ สะท้อนให้เห็นลักษณะเด่นของฤๅษี ดังนี้

แก้วเดินหลงทางอยู่ในป่าเป็นเวลาสามวัน จนกระทั่งมา
พบกับพระฤๅษีตนหนึ่งที่อยู่ในป่านั้น ฤๅษีตนนี้เป็นคนใจดี มีเมตตา
เมื่อได้ฟังเรื่องราวของแก้วก็รู้สึกสงสารมาก จึงช่วยแก้วโดยทำพิธี
ถอดหน้าม้าให้ด้วยมนต์คาถาวิเศษ เมื่อแก้วถอดหน้าม้าแล้ว เธอก็
กลายเป็นสาวน้อยที่สวยกว่าใครทั้งหมด พระฤๅษียังมอบของวิเศษ
ให้แก้วด้วย คือ มีค้อนโต้วิเศษ และเรือเหาะที่เสกจากเศษหนังเสือ

(แก้วหน้าม้า. 2548 : 17)

ฤๅษียังมีบทบาทสำคัญและพบมากที่สุดนิทานพื้นบ้านไทย คือ เป็นผู้สอนวิชาให้
ตัวละครเอก เช่น ในเรื่องนกกระจาบ ฤๅษีมีบทบาทเป็นพระครูที่สอนวิชาให้กับพระเอก ดังนี้

เมื่อพระสรรพลีลท์เจริญวัยขึ้น พระบิดาจึงส่งให้ไปศึกษา
เล่าเรียนวิชากับพระฤๅษีที่เมืองตักศิลา โดยมีพี่เลี้ยงจิตรเสนติดตาม
ไปด้วย

พระสรรพลีลท์กับจิตรเสนได้ฝึกฝนวิชาต่าง ๆ จนชำนาญ
โดยพระฤๅษีได้สอนวิชาถอดดวงใจให้ด้วย ซึ่งผู้เรียนวิชานี้
สามารถถอดดวงใจของตนเองไปใส่ไว้ในร่างคน ลิงของ หรือสัตว์ที่
ตายแล้ว ทำให้สิ่งต่าง ๆ เหล่านั้นมีชีวิตเสมือนเจ้าของดวงใจที่เข้าไป
ไปสิงอยู่

(นกกระจาบ. 2552 : 30)

และในเรื่องนางผมหอม เจ้าชายพนมก็ได้ศึกษาวิชากับพระฤๅษีเช่นกัน

เจ้าชายพนมนั้นเป็นชายหนุ่มรูปงามและเฉลียวฉลาด
พระบิดาจึงส่งไปศึกษาวิชาอยู่กับพระฤๅษี ณ สำนักเขาสมคอน
และได้สำเร็จการศึกษาเมื่ออายุ 18 ปีบริบูรณ์ ก็กราบลาพระอาจารย์
กลับยังบ้านเมือง

(นางผมหอม. 2552 : 30)

ฤๅษีที่มีบทบาทสอนวิชาให้กับตัวละครเอกนั้นยังพบในนิทานพื้นบ้านไทย เรื่องพระรถเสน จันทะโครบ คาวี เป็นต้น แสดงให้เห็นว่า คนไทยให้ความสำคัญกับฤๅษีเป็นผู้ประสิทธิ์ประสาทความรู้ต่าง ๆ และเป็นสัญลักษณ์ของความศักดิ์สิทธิ์ และน่าสังเกตว่า ผู้ที่ศึกษาวิชากับฤๅษีนั้น ล้วนเป็นผู้ชาย สะท้อนให้เห็นประเด็นเพศสภาพในสังคมอดีตที่ให้ความสำคัญด้านการศึกษาวีชา กับเพศชายมากกว่าเพศหญิง เพราะบทบาทในการประกอบสัมมาอาชีพเพื่อหารายได้มาเลี้ยงครอบครัวนั้น ส่วนใหญ่เป็นของฝ่ายชาย โดยเฉพาะผู้ที่ในฐานะเป็นลูกกษัตริย์นั้นจะมีหน้าที่ครอบครองบ้านเมือง ยิ่งต้องมีวิชาความรู้

นอกจากนี้ยังสะท้อนให้เห็นถึงว่า คนไทยมีการรับอิทธิพลความคิดความเชื่อจากต่างวัฒนธรรมในจินตนาการและความคิดในเชิงสร้างสรรค์ในนิทานพื้นบ้านไทย ซึ่งได้บูรณาการความคิดนั้นให้เข้ากับสังคมของคนไทย แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของทั้งศาสนาฮินดูและศาสนาพุทธ ที่มีบทบาทต่อคติความเชื่อของคนไทย

4) ยักษ์

ยักษ์ที่ใจดีมีเมตตาพบได้ไม่มากในนิทาน ส่วนมากจะมีบทบาทเป็นผู้ช่วยตัวละครเอก เช่น ในเรื่องไชยเชษฐ ตัวละครทำวสิงหลเป็นยักษ์ที่มีศีลธรรม มีลูกสาวเป็นมนุษย์ คือ นางสุวิญา ซึ่งเป็นพระราชธิดาที่ตกยากจึงได้ขอร้องนางมาเลี้ยงดูอย่างดี ดังนี้

กล่าวถึง "รณพัตร์" เป็นเจ้าเมืองเมืองหนึ่ง ยังไม่มี
พระมเหสีจึงส่งคนไปสืบหาพระราชธิดาเมืองต่าง ๆ จนได้ทราบว่
พระราชธิดาของท้าวสิงหล ทรงพระสิริโฉมงดงามมาก จึงแต่งทูต
ไปขอร้องนางสุวิญาและถ้าไม่ยอมยกนางให้ก็จะต้องเกิดศึกใหญ่

ท้าวสิงหลทรงขัดเคืองพระทัยว่ารณพัตร์ข่มขู่จึงไม่ยอม
ยกนางสุวิญาให้ รณพัตร์จึงยกทัพมาล้อมเมืองสิงหลไว้
พระไชยเชษฐ้อาสาทำศึกกับรณพัตร์ โดยพระอินทร์นำครมาให้
พระไชยเชษฐู่ต่อสู้กับรณพัตร์ และได้แผลงศรฆ่ารณพัตร์ตาย

เมื่อเสร็จศึกสิงหลจึงยกนางสุวิญาให้พระไชยเชษฐู่เป็น

การตอบแทน

(ไชยเชษฐ. 2552 : 32)

จากเนื้อหาข้างต้นเห็นได้ว่า ยักษ์ที่มีศีลธรรมในบทบาทเป็นบิดานั้น เป็นพระยายักษ์ และมีกองทัพยักษ์ ถ้านำมาเปรียบเทียบกับสถานภาพของครอบครัวไทยจะมีความคล้ายคลึงกัน คือ บิดาเป็นผู้ใหญ่ที่สุดในบ้าน มีอำนาจเหนือกว่าคนอื่น แต่มีใจรักใคร่และห่วงลูกสาวมาก พยายามกีดกันชายหนุ่มที่มาติดพันลูกสาว และการที่จะได้แต่งงานกับลูกสาวของตนต้องแสดงความสามารถที่เก่ง จึงจะผ่านด่านของบิดาและไว้วางใจยอมยกลูกสาวให้ดูแลแทนได้

ในเรื่องจันทะโครบ เมื่อจันทะวงศ์หนีภัยจากฝ่ายท้าวสหสังสี ยักษ์ดิงฆกามที่จันทะโครบเคยช่วยชีวิตไว้จึงมาช่วยจันทะวงศ์

ท้าวสหสังสีรู้เรื่องจึงเขียนพระธิดาจนสลบ แล้วให้นำ
จันทะวงศ์ไปประหาร จันทะวงศ์ทรงระลึกถึงมนตรีฆ่าแรกพื้นดินที่
พระอัยกาสอนไว้ และแทรกแผ่นดินหนีไปอยู่ริมทะเล
ยักษ์ดิงฆกาม ซึ่งจันทะโครบเคยไว้ชีวิตได้มาอ้อมจันทะวงศ์
แล้วพาไปติดตามหาพระบิดามารดาจนทั้งหมดได้พบกัน

(จันทะโครบ. 2552 : 17)

จากเนื้อหาข้างต้นจะเห็นได้ว่า ยักษ์ในบทบาทเป็นผู้ช่วยตัวละครเอกนั้นจะเป็นการตอบแทนบุญคุณ สะท้อนความคิดความเชื่อของคนไทยว่า ความดีที่เคยทำไว้ในอดีตจะสนองคืนในรูปแบบต่าง ๆ

จากการวิเคราะห์ลักษณะอนุภาคตัวละครฝ่ายสนับสนุนจะเห็นได้ว่า ตัวละครที่ให้ความช่วยเหลือเป็นผู้ที่มีอำนาจพิเศษเหนือมนุษย์ ตัวละครที่ได้รับความช่วยเหลือเป็นมนุษย์ที่มีผู้มีบุญหรือเป็นตัวละครที่ตั้งอยู่ในคุณธรรมเท่านั้น ทำให้มองแง่มุมในแง่ของศีลธรรม ตลใจและกระตุ้นให้การปฏิบัติตามคุณธรรมจริยธรรม ควรประพฤติปฏิบัติก็ตาม

กล่าวโดยสรุป ไม่ว่าจะเป็นตัวละครประเภทใดในนิทานพื้นบ้านไทย ตัวละครดังกล่าวก็คือ คนธรรมดาตนเอง แต่เป็นคนที่มึลักษณะเด่นบางประการเป็นพิเศษ โดยเฉพาะในด้านรูปร่างหน้าตานิยายใจคอและด้านอำนาจ ซึ่งลักษณะเหล่านี้มีส่วนเกี่ยวข้องเชื่อมโยงกับลักษณะที่คนทั่ว ๆ ไปรับรู้กันอย่างดี และเป็นเครื่องที่สะท้อนสภาพที่แท้จริงของสังคมไทยที่ยังเป็นอยู่ในปัจจุบัน ทำให้นิทานมีตัวละครที่มีลักษณะเด่นพิเศษได้รับความนิยมทั่วไป มีการนำมาเล่าซ้ำแล้วซ้ำเล่าอยู่เสมอ และผู้ฟังก็ชื่นชอบที่จะรับฟัง

จากการวิเคราะห์จะเห็นได้ว่า อนุภาคด้านตัวละครที่ปรากฏในนิทานพื้นบ้านไทยมีความสอดคล้องกับอนุภาคในดัชนีอนุภาคนิทานพื้นบ้าน เช่น ตัวละครนาค จระเข้ จะจัดอยู่ในหมวด B สัตว์ (Animals) ตัวละครยักษ์จัดอยู่หมวด G ยักษ์ (Ogres) ตัวละครแม่เลี้ยงจะจัดอยู่ใน W ลักษณะตัวละคร (Traits of Character) เป็นต้น ดังนั้น จะเห็นว่าตัวละครที่ปรากฏในนิทานพื้นบ้านไทยมีลักษณะความเป็นสากล

4.2 อนุภาควัตถุสิ่งของ

ของวิเศษในนิทานพื้นบ้านไทยมีหลากหลายประเภท และมีคุณสมบัติที่แตกต่างกันและแสดงบทบาทหน้าที่ในขอบเขตที่แตกต่างกันด้วย ของวิเศษทำให้บุคคลธรรมดาที่มีอิทธิฤทธิ์ได้ อนุภาคด้านของวิเศษนอกจากสะท้อนจินตนาการในการสร้างสรรค์แล้ว ยังสะท้อนให้เห็นความคิดและความต้องการของมนุษย์ด้วย

4.2.1 ของวิเศษที่ได้จากผู้วิเศษ

ของวิเศษที่ได้จากผู้วิเศษนั้นมีบทบาทเป็นอาวุธประจำตัว ที่สามารถใช้ต่อสู้อุปสรรค ขวากหนาม และใช้เมื่อรบกับศัตรูทำให้ศัตรูพ่ายแพ้ไปในที่สุด นิทานพื้นบ้านไทยได้กล่าวถึงของวิเศษที่ตัวละครเอกได้รับจากผู้วิเศษไว้ดังนี้

ในเรื่องแก้วหน้าม้า นั้น แก้วมีของวิเศษที่ได้มาจากฤๅษี เป็นมิดอิตัววิเศษมีคุณสมบัติใช้ในการแก้ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นจนสามารถทำตามคำสั่งของท้าวภูวดลมงคราชได้สำเร็จ และใช้เวลาต่อสู้กับยักษ์จนสามารถเอาชนะยักษ์ได้ ดังนี้

พระฤๅษียังมอบของวิเศษให้แก้วด้วย คือ มิดอิตัววิเศษ และ เรือเหาะที่เสกจากเศษหนังเสือ มิดอิตัววิเศษมีฤทธิ์ร้ายแรง ส่วนเรือเหาะที่เสกจากเศษหนังเสือนั้น ก็สามารถเหาะไปได้ทุกที่และจะหายไปเอง เมื่อจอดลงที่พื้น พอจะใช้เมื่อไรก็เรียกออกมาใช้ได้ทันที แก้วกราบขอพระคุณและกราบลาพระฤๅษี จากนั้นก็สวมหน้าม้าขึ้นเรือเหาะออกตามหาเขาพระสุเมรุ ไม่นานแก้วก็พบเขาพระสุเมรุ เธอใช้มิดอิตัววิเศษยกเขาขึ้นเรือเหาะ แล้วก็เหาะกลับมาที่เมืองมิลิลา ในวันที่เจ็ดพอดี

...

แก้วรีบนั่งเรือเหาะเดินทางไปช่วยพระปิ่นทองโดยปลอมตัวเป็นผู้ชาย และได้มิดอิตัววิเศษเข้าไปสู้กับยักษ์ ด้วยฤทธิ์อันร้ายแรงของมิดอิตัว แก้วก็จัดการกับพวกยักษ์จนแพ้อาบคาบ

(แก้วหน้าม้า. 2548 : 21)

จะเห็นได้ว่า มิดอิตัววิเศษมีฤทธิ์ร้ายแรงสามารถฆ่าเขาพระสุเมรุได้และใช้เป็นอาวุธที่สำคัญของแก้วในการต่อสู้กับยักษ์ ตามปกติโดยทั่วไปแล้ว ในด้านรูปลักษณ์และประโยชน์ใช้สอยขั้นพื้นฐานของอิตัวเป็นเครื่องครัวของคนสามัญ เป็นของมีคมด้อยค่า เมื่อฤๅษีสร้างให้อิตัวมีสถานะเป็นของใช้ติดตัวของผู้หญิง ที่ทำได้สารพัดทำงานสูงงานต่ำ ก็ตีความหมายได้ว่า ระดับฐานะอันสูงส่งของสามารถใช้ได้กับของทุกระดับโดยไม่เสื่อมฤทธิ์

นอกจากนี้ ของวิเศษเรือเหาะที่ฤๅษีให้พร้อมมิดอิตัว เป็นของวิเศษที่ใช้ในการเดินทางเรือเหาะของแก้วนี้ ใช้ระบบส่งการผ่านการอธิษฐาน และยังเป็นยานพาหนะที่ไม่ต้องใช้ล้อหรือระบบเครื่องยนตร์ในการขับเคลื่อน ใช้เสร็จแล้วก็หายไป เมื่อต้องการใช้ใหม่ก็สามารถเรียกมาได้ ซึ่งเป็นจินตนาการที่แสดงถึงความต้องการความสะดวกและความรวดเร็วในการเดินทางของคนยุคก่อน และแสดงให้เห็นถึงความต้องการทางด้านสังคมด้วย

4.2.2 ของวิเศษที่ได้จากมารดาที่เป็นอมมนุษย์

ของวิเศษที่ได้จากมารดาที่เป็นอมมนุษย์ ปรากฏในเรื่องอุทัยเทวี เป็นแหวนวิเศษที่ได้จากมารดาซึ่งเป็นพญานาค มีคุณสมบัติในการช่วยสร้างปราสาทเงินปราสาททองตามที่นางต้องการ และช่วยให้ตายายผู้มีบุญคุณต่ออุทัยเทวีรอดชีวิต ดังนี้

เจ้าหญิงเผ้าอดทนรอคอยอย่างโศกเศร้าจนกระทั่ง
คลอดลูกออกมาเป็นไขหนึ่งฟอง พระองค์ไม่อาจเอาลูกกลับไป
เมืองบาดาลด้วยได้ จึงพันพิษนาครหุ้มไข่เอาไว้เพื่อคุ้มครองไข่
แล้วก็ใช้ผ้าสไบพันหุ้มอีกที เจ้าหญิงใส่แหวนวิเศษของพระองค์
ลงไปด้วย เพื่อให้ลูกไว้ข้างหน้า จากนั้นก็นำไข่ไปซ่อนไว้ใน
โพรงไม้ใกล้ ๆ กับหนองน้ำแห่งหนึ่ง แล้วเจ้าหญิงก็เดินทางกลับไป
เมืองบาดาลอย่างเศร้าเสียใจและอาลัยลูกน้อย

...

เรื่องราวนี้ได้รับรู้ถึงพระเจ้าการพพระบิดาของเจ้าชาย
พระเจ้าการพโมโหตายายมากที่ขอให้ทำในสิ่งที่เป็นไปไม่ได้ จึงมี
รับสั่งให้มหาดเล็กไปบอกตากับยายว่าให้สร้างปราสาทเงิน
ปราสาททองให้ได้ภายในเจ็ดวัน เพื่อรอรับเสด็จเจ้าชาย ถ้าไม่สามารถ
ทำได้ ตากับยายจะต้องถูกประหารชีวิต อุทัยเทวีเห็นตากับยาย
เดือดร้อนเพราะตนเองก็สงสาร จึงใช้แหวนเนรมิตปราสาทเงิน
ปราสาททองขึ้นมา

(อุทัยเทวี. 2548 : 45)

จะเห็นได้ว่า แหวนวิเศษมีบทบาทเป็นของวิเศษที่ช่วยเนรมิตทุกอย่างตามตัวละครเอก
ปรารถนา ด้วยมารดาของอุทัยเทวีนั้นไม่สามารถเลี้ยงดูลูกได้เอง จึงใช้แหวนวิเศษที่มีสัญลักษณ์เป็น
ทรัพย์สินเงินทองมีค่ามาแทนบทบาทหน้าที่ที่แม่ควรมีต่อลูก แหวนที่สวมใส่เป็นเครื่องประดับติดตัว
แสดงให้เห็นถึงความต้องการทางด้านจิตใจที่อยากมีความรัก ความเอาใจใส่ และมีมารดาที่เป็นห่วง
เป็นใยอยู่ใกล้ตัว

4.2.3 ของวิเศษที่ติดตัวมาแต่กำเนิด

นิทานพื้นบ้านของไทยที่กล่าวถึงของวิเศษที่ติดตัวมาแต่กำเนิด มีปรากฏอยู่หลายเรื่อง
สำหรับนิทานที่ศึกษา 14 เรื่องนี้มีปรากฏอยู่ 2 เรื่อง คือ ในเรื่องโสณน้อยเรื่อนงาม กล่าวถึงเจ้าหญิง
โสณน้อยผู้ถือกำเนิดมาพร้อมกับถือเรือนไม้ติดออกมาด้วย ซึ่งเรือนไม้แสนสวยมีคุณสมบัติพิเศษ ดังนี้

ครั้งหนึ่งนานมาแล้ว ณ เมืองโรมวิสัยมีพระเจ้าโรมวิสัย

และพระมเหสีปกครองอยู่ พระองค์มีพระธิดาซึ่งเป็นที่น่ารักใคร่

และหวงแหนพระองค์หนึ่งชื่อว่า “เจ้าหญิงโสณน้อยเรือนงาม”
เนื่องจากตอนที่เจ้าหญิงเกิดนั้น เจ้าหญิงได้ถือเรือนไม้แสนสวย
มาด้วย เรือนไม้แสนสวยเรือนนี้เป็นของวิเศษ สามารถย่อขยาย
ขนาดได้ เจ้าหญิงทรงรักของชิ้นนี้มาก ทรงมีติดตัวไว้เสมอ พระเจ้า
โรมวิสัยและพระมเหสีทรงเชื่อว่าเจ้าหญิงเป็นผู้มีบุญมาเกิด

...

เมื่อพระวิจิตรจินดา กลับถึงบ้านเมือง ทหารสองคนก็ไป
ทำความเคารพนางโสณน้อยเรือนงาม และเรือนวิเศษก็ขยายเป็น
เรือนใหญ่มีข้าวของเครื่องใช้พระธิดาครบถ้วน โสณน้อยเรือนงาม
ก็เข้าไปอยู่ในเรือนนั้น พระวิจิตรจินดาจึงแน่ใจว่าโสณน้อยเรือนงาม
เป็นพระราชธิดาที่รักษาตน

(โสณน้อย เรือนงาม. 2548 : 76-94)

จะเห็นได้ว่า เจ้าหญิงโสณน้อยเรือนงามไม่ได้เกิดขึ้นอย่างธรรมดา แต่เกิดมาพร้อมกับ
ของวิเศษ คือ เรือนที่มีลักษณะสวยงาม สามารถย่อและขยายขนาดได้ ในเรือนเต็มไปด้วยข้าวของ
เครื่องใช้ เรือนวิเศษจึงเป็นสัญลักษณ์แห่งปัจจัยที่สำคัญในชีวิตของมนุษย์ เพื่อสนองความต้องการทาง
กายภาพ ได้แก่ ที่อยู่อาศัย ข้าวปลาอาหาร ซึ่งร่างกายต้องการเพื่อใช้ในกระบวนการสร้างและสลาย และ
เพื่อให้มนุษย์สามารถมีชีวิตอยู่ได้ นอกจากนั้น เรือนงามหลังนี้ยังทำให้เจ้าชายได้ทราบว่าเป็น
เจ้าหญิงตัวจริง

นิทานพื้นบ้านเรื่องไชยเชษฐาได้กล่าวถึงของวิเศษที่ติดตัวมาแต่กำเนิดสองอย่าง คือ
ศรกับพระขรรค์ของพระนารายณ์ธิเบศร์ ซึ่งเป็นอาวุธของพระเอก ในเรื่องจะกล่าวถึงคุณสมบัติของ
ศรวิเศษ ดังนี้

ครั้นนางสุวิญชาจะคลอด พระสนมทั้งเจ็ดทำอุบายเอาผ้า
ผูกตาไม่ให้นางสุวิญชาเห็น นางสุวิญชาคลอดลูกเป็นกุมาร มีศรกับ
พระขรรค์ติดตัวมาด้วย พระสนมทั้งเจ็ดนำพระกุมารใส่หีบไปฝังไว้
ที่ต้นไทรในป่า แล้วเอาท่อนไม้ใส่พานไว้แทน หว่านางสุวิญชา
คลอดลูกเป็นท่อนไม้ เทวดาประจำต้นไทรได้ช่วยชีวิตพระกุมารไว้

...

และแล้วพระนารายณ์ธิเบศร์ ก็แปลงศรเพื่อจะทำร้าย
พระไชยเชษฐา ครั้นนั้นก็กลายเป็นดอกไม้ พระไชยเชษฐาจึงแปลงศรบ้าง
ครั้นนั้นก็เป็นขนมนมเนย พระไชยเชษฐาจึงวางศรแล้วตรงเข้าไปอุ้ม
พระนารายณ์ธิเบศร์ บอกว่าเป็นลูกของพระองค์เพราะดูจากแหวนที่

พระนารายณ์ธิเบศร์สวม ซึ่งเป็นแหวนของพระองค์ที่มอบให้แก่
นางสุวิงษา

(ไชยเชษฐ. 2552 : 33-34)

จะเห็นได้ว่า พระนารายณ์ธิเบศร์ผู้มีศรัทธากับพระขรรค์ติดตัวมาแต่กำเนิดนั้น โชคดีที่ได้
พ้นจากการทำร้ายจากพระสนมของพระบิดา และเมื่อลูกศรที่ยิงออกไปยังพระไชยเชษฐากลายเป็นดอกไม้
และศรจากพระไชยเชษฐาที่ยิงพระนารายณ์ธิเบศร์กลายเป็นขนมนมเนย จึงทำให้พระไชยเชษฐารู้ว่า
พระนารายณ์ธิเบศร์เป็นลูกของพระองค์ เหตุการณ์นี้ผู้เล่านิทานได้แฝงสัญลักษณ์ความผูกพัน
ทางสายเลือดระหว่างพ่อลูกไว้ กล่าวคือ ดอกไม้คือเครื่องบูชาผู้มีพระคุณและบุพการี ส่วนขนมนมเนย
คือ อาหารที่พ่อแม่ใช้เลี้ยงดูลูก

สรุปได้ว่า แนวคิดสำคัญของนิทาน คือ ต้องการสื่อให้ผู้อ่านทราบว่าคนที่มิใช่ของวิเศษ
ติดตัวมาแต่กำเนิดนั้นถือเป็นคนที่มีบุญมาเกิด และสามารถอาศัยผลบุญของตนช่วยแก้ไขปัญหา
ความเดือดร้อนในเรื่องต่าง ๆ นอกจากนั้น ของวิเศษยังมีคุณสมบัติช่วยบอกสถานะที่แท้จริงของ
ผู้เป็นเจ้าของ และทำให้ตัวละครมีความเข้าใจกันที่สุดในที่สุด

จากการวิเคราะห์ทฤษฎาด้านของวิเศษในนิทานพื้นบ้านไทยพบว่ามีความสอดคล้องกับ
อนุภาคหมวด D ความวิเศษ (Magic) ของดัชนีอนุภาคนิทานพื้นบ้าน

4.3 อนุภาคด้านเหตุการณ์หรือพฤติกรรม

อนุภาคด้านเหตุการณ์ที่ปรากฏในนิทานพื้นบ้านมีมากมายหลากหลายและมีลักษณะโดดเด่น
ในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยได้เลือกศึกษาอนุภาคที่น่าสนใจซึ่งเป็นอัตลักษณ์ไทยบางอนุภาค แล้ววิเคราะห์
เหตุการณ์นั้น ๆ เพื่อตรวจสอบว่า แต่ละเหตุการณ์ได้สะท้อนความคิดความเชื่อทางวัฒนธรรมของ
ผู้เป็นเจ้าของนิทานอย่างไร การศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยได้แยกเหตุการณ์ที่ปรากฏในนิทานเป็น 2 ประเภท
ดังนี้

4.3.1 เหตุการณ์ทางด้านเวทมนตร์

1) การแปลงกาย

นิทานเรื่องจันทะโครบ มีเหตุการณ์ที่แสดงความสามารถทางเวทมนตร์ คือ ยักษ์ฆ่า
ภรรยาของตัวละครฝ่ายชายแล้วแปลงกายเป็นภรรยาเข้าไปอยู่กับพระเอก แต่แม้จะอยู่ในร่างที่
งดงามแล้ว นางยักษ์แปลงก็ยังมีสัญชาตญาณเดิมของตน ดังนี้

ส่วนนางยักษ์ก็แปลงเป็นนางมัจฉินทร์เข้าไปนอนเคียงข้าง
จันทะโครบ จันทะโครบทรงพระสุบินว่านกอินทรีบินมาเฉี่ยว
เอาชานาไปก็ตกพระทัยตื่น ได้กลืนกายและเห็นจริตกิริยาของนาง

ผิดแปลกไปก็มักสงสัย แต่ก็ไม่สามารถหาสิ่งใดมาพิสูจน์ได้ จึงพา
นางยักษ์แปลงเดินทางประมาณเดือนครึ่งก็ถึงเมืองจักรพรรดิ

(จันทะโครบ. 2552 : 15)

จากเนื้อหาข้างต้นเห็นได้ว่า แม้นางยักษ์จะได้แปลงกายเป็นนางมุกจินทร์แล้วก็ตาม แต่ก็ยังไม่สามารถทิ้งลักษณะอันเป็นชาติกำเนิดเดิมของตนได้ แสดงให้เห็นถึงแนวคิดที่นิทานต้องการสื่อว่ารูปร่างภายนอกกับจิตใจภายในย่อมมีความสัมพันธ์เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน

2) การลงโทษ

ในนิทานเรื่อง พิกุลทองมีเหตุการณ์ที่ผู้วิเศษแสดงความสามารถทางเวทมนตร์ คือนางไม้สาปมะลิว่าให้มีสัตว์เลื้อยคลานที่น่าเกลียดและน่าขยะแขยงร่วงออกจากปากของมะลิทุกครั้งที่พูด เนื่องจากมะลิเป็นคนที่ไร้ความเมตตา จิตใจชั่วร้าย และพูดจาหยาบคาย ดังนี้

มะลิเห็นว่าคนที่เธอพบที่ต้นไม้ใหญ่ไม่ใช่หญิงชราอย่างที่พิกุลเล่าแต่กลับเป็นหญิงสาวสวย ด้วยความอิจฉา เธอจึงด่าทอหญิงสาวอย่างหยาบคายที่มาขอน้ำดื่มจากเธอ เพราะเธออดส่ำห์แบกน้ำมาทั้งหนักและเหนื่อย เธอไม่มีวันแบ่งน้ำให้ใครดื่มแน่นอนนอกจากจะไม่แบ่งให้แล้ว มะลียังดื่มน้ำในหม้อนั้นเอง ส่วนน้ำที่เหลือ เธอก็เททิ้งลงดินต่อหน้าหญิงสาวคนนั้น

ที่จริงแล้วหญิงสาวสวยผู้นั้นก็คือนางไม้ผู้มีฤทธิ์วิเศษที่แปลงร่างมา หญิงสาวคืนร่างเป็นนางไม้ และสาปมะลิว่าเมื่อใดที่พูด จะมีสัตว์เลื้อยคลานที่น่าเกลียดและน่าขยะแขยงอย่างหนอนไส้เดือน กิ้งกือ และคางคก ร่วงออกมาจากปากของมะลิทุกคำพูด การที่นางไม้สาปมะลิ เพราะมะลิเป็นคนที่ไม่มีน้ำใจ จิตใจชั่วร้าย และชอบด่าทอด้วยถ้อยคำที่หยาบคาย

(พิกุลทอง. 2548 : 62-63)

จากเนื้อหาข้างต้นเห็นได้ว่า นางไม้แปลงกายเป็นหญิงสาวไปขอความช่วยเหลือจากมะลิเพื่อทดสอบจิตใจของนาง เมื่อนางแสดงกริยาวาจาที่หยาบคายจึงถูกสาปแช่ง เหตุการณ์นี้ถือเป็นคติเตือนใจชนรุ่นหลัง เรื่องความมีน้ำใจและความสุภาพอ่อนโยนต่อคนทุกวัย และสะท้อนภาพของสังคมชนบทนครศรีธรรมราช ที่กระตุ้นให้ชาวบ้านยึดถือความมีน้ำใจต่อกัน คอยช่วยเหลือกันโดยไม่เห็นแก่ความเหน็ดเหนื่อย และใช้บทลงโทษเป็นเครื่องมือในการป้องปรามความประพฤติที่ไม่เหมาะสมของสมาชิกในสังคม

4.3.2 เหตุการณ์ทางศาสนา

1) การทำบุญ

เหตุการณ์สำคัญในเรื่องอุทัยเทวี กล่าวถึงอุทัยเทวีได้พบกับเจ้าชายสุทราษเมื่อไปทำบุญที่วัด ดังนี้

วันหนึ่ง ตากับยายพาอุทัยเทวีไปทำบุญที่วัด ขณะเดียวกัน
เจ้าชายสุทราษโอรสของเจ้าเมืองนี้ก็ได้มาทำบุญด้วย เมื่อเจ้าชาย
เห็นอุทัยเทวีเข้าก็ตกหลุมรักและจะเดินเข้ามาทำความรู้จัก
แต่อุทัยเทวีรู้ตัวก่อนจึงรีบชวนตากับยายกลับบ้าน

(อุทัยเทวี. 2548 : 42)

จากเหตุการณ์ที่นางเอกกับพระเอกได้พบกันครั้งแรกในวัด แสดงให้เห็นว่า วัดคือ ศูนย์รวมของคนในชุมชน และเป็นสถานที่สำหรับประกอบกิจกรรมของคนทุกชนชั้น การเข้าวัดทำบุญ จึงสะท้อนสภาพชีวิตความเป็นอยู่ของคนไทย ซึ่งรับอิทธิพลจากหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาทั้งสิ้น ทั้งยังสะท้อนความเชื่อเรื่องการสร้างบุญร่วมกันมาทำให้เกิดความรักความผูกพันและได้พบกันในชีวิตต่อไป

2) การขอบุตร

เหตุการณ์ในนิทานเรื่องพระรถเสน เริ่มเรื่องด้วยการกล่าวถึงเศรษฐีที่มีปัญหาเรื่องไม่มีลูก จึงนำกล้วยสิบสองหวีไปถวายพระและได้ลูกสาวสิบสองคน ดังนี้

ในกาลก่อนมีเศรษฐีคนหนึ่งชื่อว่า “นนท์” เป็นผู้ไม่มีลูกจึง
นำกล้วยสิบสองหวีไปถวายพระ พร้อมกับอธิษฐานขอลูก ต่อจากนั้น
ภรรยาเศรษฐีก็มีลูกเป็นหญิงถึงสิบสองคน น้องคนสุดท้ายชื่อว่า
“นางเกา”

(พระรถเสน. 2552 : 66)

จากเหตุการณ์การขอบุตรจากพระเห็นได้ว่า เนื้อเรื่องในนิทานพื้นบ้านไทย มักมีส่วนสัมพันธ์กับความเชื่อทางศาสนา แสดงให้เห็นว่า ศาสนามีอิทธิฤทธิ์พิเศษ และบางเรื่องที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับภินิหารของผู้บวชที่เจริญภาวนาจนมีญาณแก่กล้า มีอิทธิฤทธิ์พิเศษสามารถช่วยผู้ที่ศรัทธาในพระพุทธศาสนาในยามเดือดร้อนอยู่เสมอ ๆ สะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญของพระพุทธศาสนาต่อวิถีชีวิตและความเชื่อของคนไทย

ผลจากการวิเคราะห์เหตุการณ์ในนิทานพื้นบ้านไทย สรุปได้ว่า นิทานมีจุดมุ่งหมายคล้าย ๆ กันนั่นคือ เพื่อเป็นการปลูกฝังและสั่งสอนคุณธรรมจริยธรรมให้แก่คนรุ่นหลัง ผ่านศาสนา วัฒนธรรม และความเชื่อที่แฝงอยู่ในนิทาน

เหตุการณ์ด้านเวทมนตร์ เมื่อวิเคราะห์แล้วพบว่าสอดคล้องกับดัชนีอนุภาคนิทานพื้นบ้าน ใน หมวด D ความวิเศษ (Magic) ส่วนเหตุการณ์ทางศาสนาสอดคล้องกับ หมวด V ศาสนา (Religion)

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่องการวิเคราะห์ทฤษฎีเกี่ยวกับนิทานพื้นบ้านและอนุภาคในนิทานพื้นบ้านไทย มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์ลักษณะสำคัญของนิทานพื้นบ้านไทยตามทฤษฎีเกี่ยวกับนิทานพื้นบ้านของ เอกเซล โอลริค และวิเคราะห์อนุภาคที่ปรากฏในเนื้อหาของนิทานพื้นบ้านไทยโดยศึกษาจากนิทานพื้นบ้านไทยที่ตีพิมพ์เผยแพร่จำนวน 14 เรื่อง ประกอบด้วยนิทานที่คัดเลือกมาจากหนังสืออมตะนิทานไทย เล่มที่ 1 - เล่มที่ 3 เขียนโดย แม่พลอยจันทร์ 6 เรื่อง ได้แก่ 1) แก้วหน้าม้า 2) อุทัยเทวี 3) พิกุลทอง 4) โสนน้อย เรือนงาม 5) ปลาบู่ทอง 6) ไกรทอง และนิทานพื้นบ้านที่คัดเลือกมาจากหนังสือนิทานชุดวรรณคดี ชุดที่ 1 ของวิเชียร เกษประทุม 8 เรื่อง ได้แก่ 1) จันทะโครบ 2) คาวิ 3) ไชยเชษฐ 4) ท้าวแสนปม 5) นกกระจาบ 6) พระรถเสน 7) นางผมหอม 8) ท้าวผาแดงและนางไอ่ โดยมีผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ ดังนี้

5.1 สรุปผลการวิจัย

การวิเคราะห์ทฤษฎีเกี่ยวกับนิทานพื้นบ้านและอนุภาคในนิทานพื้นบ้านไทย สรุปผลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้

1. การวิเคราะห์ทฤษฎีเกี่ยวกับนิทานพื้นบ้านในนิทานพื้นบ้านไทย

ในการวิเคราะห์โครงเรื่องของนิทานพื้นบ้านไทยตามทฤษฎีเกี่ยวกับนิทานพื้นบ้านของ เอกเซล โอลริค ผู้วิจัยได้พบว่า นิทานพื้นบ้านไทย 14 เรื่องที่วิเคราะห์ มีความสอดคล้องกับทฤษฎีเกี่ยวกับนิทานพื้นบ้านของ เอกเซล โอลริค ทั้ง 12 กฎ ได้แก่ 1) กฎของการเริ่มเรื่องและการจบเรื่อง 2) กฎของการซ้ำ 3) กฎแห่งตัวละคร 2 ตัวใน 1 ฉาก 4) กฎของความตรงข้าม 5) กฎแห่งฝาแฝด 6) กฎของความสำคัญของตำแหน่งต้นและตำแหน่งท้าย 7) กฎของโครงเรื่องเดียว 8) กฎของการสร้างแบบแผน 9) ฉากประทับใจ 10) ความสมเหตุสมผล 11) เอกภาพของโครงเรื่อง 12) กฎของการเพ่งจุดสนใจที่ตัวละครเอกเพียงตัวเดียว ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1.1 กฎของการเริ่มเรื่องและการจบเรื่อง นิทานพื้นบ้านไทยเริ่มจากความสงบไปสู่ความตื่นเต้น ส่วนการจบเรื่องจะเริ่มจากความตื่นเต้นแล้วคลี่คลายไปสู่ความสงบ ผลการวิเคราะห์ปรากฏว่านิทานพื้นบ้านไทยที่ศึกษาทั้ง 14 เรื่อง มีโครงเรื่องตามทฤษฎี คิดเป็นร้อยละ 100 คือ มีลักษณะเริ่มเรื่องด้วยการบรรยายเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นเป็นการปูเรื่องให้ผู้อ่านเข้าใจ และจบเรื่องด้วยการที่นางเอกและพระเอกได้อยู่ด้วยกันอย่างมีความสุข

1.2 กฎของการซ้ำ เป็นการซ้ำเหตุการณ์ และการซ้ำจำนวน 3 ครั้ง ซึ่งการซ้ำในแต่ละเรื่องเป็นการเน้นให้เห็นลักษณะเด่นของตัวละคร ทำให้เนื้อเรื่องมีความหนักแน่นและสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ผลการศึกษาพบว่านิทานพื้นบ้านไทย 2 เรื่อง ได้แก่ ปลาบู่ทองและนกกกระจาบ ที่สอดคล้องกับกฎนี้ คิดเป็นร้อยละ 14

1.3 กฎแห่งตัวละคร 2 ตัวใน 1 ฉาก คือ มีตัวละครที่แสดงบทบาทต่อกันเพียง 2 ตัว ในฉากนั้น หรือบางฉากอาจมีตัวละครมากกว่า 2 ตัว แต่จะมีตัวละครเพียง 2 ตัว เท่านั้นที่มีบทบาทสำคัญ ผลวิเคราะห์พบว่านิทานพื้นบ้านไทยที่ศึกษาทั้ง 14 เรื่องสอดคล้องกับกฎนี้ คิดเป็นร้อยละ 100

1.4 กฎของความตรงข้าม นิทานพื้นบ้านไทยมีลักษณะของความแตกต่างกันแบบตรงกันข้ามของตัวละคร ทำให้ผู้อ่านเห็นผลที่แตกต่างจากการกระทำของตัวละครแต่ละตัว ซึ่งพบว่า นิทานพื้นบ้านไทยที่ศึกษาทั้ง 14 เรื่องมีความสอดคล้องกับกฎนี้ คิดเป็นร้อยละ 100

1.5 กฎของฝาแฝด พบว่า นิทานพื้นบ้านไทยที่สอดคล้องกับกฎนี้มี 3 เรื่องจาก 14 เรื่อง คิดเป็นร้อยละ 21 ได้แก่ นิทานเรื่อง พิกุลทอง ปลาบู่ทอง และควาวี โดยปรากฏในลักษณะที่เป็นฝาแฝดไม่จริง ดังนี้ นิทานเรื่อง พิกุลทองและปลาบู่ทองมีลักษณะที่เป็นพี่น้องที่มีลักษณะนิสัยแตกต่างกันแบบตรงข้าม ส่วนนิทานเรื่องควาวี มีลักษณะของความเป็นเพื่อนตาย 2 คนที่มีบทบาทเหมือนกัน

1.6 กฎความสำคัญของตำแหน่งต้นและตำแหน่งท้ายมี 2 เรื่อง คิดเป็นร้อยละ 14 ได้แก่ ไกรทองและพระรถเสน โดยเน้นจุดสนใจที่น้องคนสุดท้องซึ่งแสดงบทบาทมากที่สุด

1.7 กฎของโครงเรื่องเดียว คือโครงเรื่องของนิทานพื้นบ้านไทยที่เป็นโครงเรื่องเดียวจะไม่ย้อนกลับไปบรรยายรายละเอียดของเรื่อง ถ้าต้องการทราบเรื่องที่ผ่านมาแล้วจะทำได้โดยผ่านบทสนทนาของตัวละคร หรือเอ่ยสรุปแบบกระชับสั้นและเข้าใจง่าย นิทานพื้นบ้านไทยที่สอดคล้องกับกฎนี้มี 12 เรื่อง คิดเป็นร้อยละ 85 ได้แก่ เรื่อง 1) แก้วหน้าม้า 2) อุทัยเทวี 3) พิกุลทอง 4) โสนน้อย เรือนงาม 5) ปลาบู่ทอง 6) ไกรทอง 7) ควาวี 8) ไชยเชษฐ 9) ท้าวแสนปม 10) นกกกระจาบ 11) พระรถเสน 12) นางผมหอม

1.8 กฎของการสร้างแบบแผน คือ มีแบบแผนในการดำเนินเรื่องซ้ำ ๆ กัน ด้วยการซ้ำเหตุการณ์ นิทานพื้นบ้านไทยที่สอดคล้องกับกฎนี้มีเพียง 2 เรื่อง คือ แก้วหน้าม้าและพระรถเสน คิดเป็นร้อยละ 14 กฎข้อนี้มีปรากฏน้อยที่สุดเมื่อเทียบกับกฎข้ออื่น ๆ จาก 14 เรื่องของนิทานพื้นบ้านไทย อาจเป็นเพราะการเล่าเรื่องที่ต้องซ้ำแบบเดิม ผู้เล่าต้องใช้ความจำมาก เมื่อใช้เวลาล่านาน ๆ อาจหลงลืมไปได้ ทำให้ไม่นิยมใช้วิธีนี้

1.9 ฉากประทับใจ แสดงให้เห็นความรู้สึกนึกคิดของผู้เล่าและความพยายามที่จะเล่าให้ผู้ฟังมองเห็นภาพจากฉากสำคัญ เพื่อทำให้ตื่นเต้น สนุกสนานและมีอารมณ์สะเทือนใจ ทำให้การเล่านิทานมีความน่าสนใจมากยิ่งขึ้น นิทานพื้นบ้านไทยสอดคล้องกับกฎนี้ทั้ง 14 เรื่อง คิดเป็นร้อยละ 100

1.10 ความสมเหตุสมผล แสดงให้เห็นความเชื่อของคนไทยที่มักสอดแทรกเรื่องประหลาดมหัศจรรย์ เรื่องอิทธิปาฏิหาริย์ เรื่องเกี่ยวกับไสยศาสตร์ ซึ่งเป็นพื้นฐานของกฎนี้ไว้ในนิทาน

ความสมเหตุสมผลของนิทานจึงหมายถึงความสมเหตุสมผลที่ผู้ฟังยอมรับได้ซึ่งขึ้นอยู่กับความเชื่อ ไม่ใช่เหตุผลของความ เป็นจริงในโลก นิทานพื้นบ้านไทยสอดคล้องกับกฎนี้ ทั้ง 14 เรื่อง คิดเป็นร้อยละ 100

1.11 เอกภาพของโครงเรื่อง คือการมีโครงเรื่องใหญ่เพียงเรื่องเดียว และสร้างเหตุการณ์ต่าง ๆ ในเรื่อง เพื่อเป็นส่วนประกอบที่ช่วยสนับสนุนให้โครงเรื่องพัฒนาไปสู่จุดสูงสุดของเรื่อง และเพื่อเสริมความสมบูรณ์ให้กับเนื้อเรื่อง โดยสร้างเหตุการณ์ย่อย ๆ ให้พุ่งเข้าหาโครงเรื่องใหญ่ นิทานพื้นบ้านไทยที่สอดคล้องกับกฎนี้มี 12 เรื่อง คิดเป็นร้อยละ 85 ได้แก่ 1) แก้วหน้าม้า 2) อุทัยเทวี 3) พิกุลทอง 4) โสนน้อยเรือนงาม 5) ปลาบู่ทอง 6) ไกรทอง 7) คาวี 8) ไชยเชษฐ์ 9) ท้าวแสนปม 10) นกกระจาบ 11) พระรถเสน 12) นางผมหอม

1.12 กฎของการเพ่งจุดสนใจที่ตัวละครตัวเอกเพียงตัวเดียว นิทานพื้นบ้านไทยจะเน้นจุดสนใจที่ตัวละครเอกเพียงตัวเดียว โดยเน้นให้มีลักษณะเด่นเป็นพิเศษกว่าตัวอื่น ๆ และกล่าวถึงพฤติกรรมของตัวละครเอกให้เห็นชัดมากกว่าตัวละครอื่นด้วย นิทานพื้นบ้านไทยที่สอดคล้องกับกฎนี้มี 11 เรื่อง คิดเป็นร้อยละ 78 ได้แก่ 1) แก้วหน้าม้า 2) อุทัยเทวี 3) พิกุลทอง 4) โสนน้อยเรือนงาม 5) ปลาบู่ทอง 6) ไกรทอง 7) ไชยเชษฐ์ 8) ท้าวแสนปม 9) นกกระจาบ 10) พระรถเสน 11) นางผมหอม

2. การวิเคราะห์อนุภาคในนิทานพื้นบ้านไทย

การวิเคราะห์อนุภาคในนิทานพื้นบ้านไทย ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ตามประเภทของอนุภาคใน 3 ด้าน ได้แก่ ตัวละคร วัตถุประสงค์ของ เหตุการณ์หรือพฤติกรรม โดยพบว่า อนุภาคด้านตัวละครโดดเด่นที่สุด โดยเฉพาะตัวละครที่เป็นตัวละครเอก ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

2.1 อนุภาคด้านตัวละคร

ในนิทานพื้นบ้านไทยที่นำมาศึกษามีลักษณะเหมือนกับวรรณกรรมนิทานของไทย คือ มีตัวละครที่มีลักษณะพิเศษ และส่วนใหญ่กล่าวถึง 3 ฝ่าย ได้แก่ 1) ตัวละครฝ่ายดี มีตัวละครเอกที่มีลักษณะพิเศษเป็นตัวเด่น มักจะมีบุญบารมีที่สามารถต่อสู้อุปสรรคขวากหนามทำให้ศัตรูพ่ายแพ้ไปในที่สุด และจบลงด้วยความสุข 2) ตัวละครฝ่ายร้าย มักมีรูปร่างน่าเกลียดน่ากลัว มีนิสัยดุร้าย ไร้คุณธรรม มีบทบาทคอยก่อกวนแกล้งตัวละครเอก สร้างความเดือดร้อนให้กับชาวบ้าน ตัวละครฝ่ายร้ายมีทั้งมนุษย์และอมนุษย์ที่มีอำนาจวิเศษหรือมีอิทธิฤทธิ์ แม้เป็นสัตว์ก็ไม่ได้เป็นสัตว์ธรรมดาทั่วไป แต่เป็นสัตว์ที่มีลักษณะพิเศษ เช่น จระเข้ นาค เป็นต้น ซึ่งในที่สุดตัวละครฝ่ายร้ายย่อมต้องแพ้ตัวละครฝ่ายดี 3) ตัวละครฝ่ายสนับสนุน เป็นตัวละครที่สนับสนุนตัวละครฝ่ายดี มีหน้าที่คอยช่วยเหลือตัวละครเอกให้รอดพ้นจากภยันตรายและยังช่วยเสริมบทบาทของตัวละครเอกให้โดดเด่นยิ่งขึ้น

2.2 อนุภาคด้านวัตถุประสงค์ของ

ของวิเศษที่ปรากฏขึ้นในนิทานพื้นบ้านไทยมีบทบาทเพื่อความสนุกสนานของเนื้อเรื่อง เพิ่มความวิเศษเหนือธรรมชาติให้กับตัวละคร และเพิ่มความเก่งกล้าสามารถให้ตัวละครในการเผชิญกับอุปสรรคต่าง ๆ ที่มาของของวิเศษมีอยู่ 3 แห่ง 1) ได้จากผู้วิเศษ เช่น ฤๅษี พระอินทร์ นางไม้ หรือ

ผู้วิเศษอื่น ๆ ของวิเศษมีบทบาทเป็นอาวุธช่วยทำให้บุคคลธรรมดากลับมามีอิทธิฤทธิ์ และใช้เมื่อรบกับ ศัตรู ทำให้เอาชนะศัตรูได้ เงื่อนไขของการได้รับของวิเศษมักจะเป็นตัวละครเอกที่ตกอยู่ในความคับขัน หรือในเวลาที่เหมาะสม 2) ได้จากมารดาที่เป็นอมมนุษย์ เช่น ยักษ์ นาค ของวิเศษที่ได้จากมารดาที่เป็น อมนุษย์มีบทบาทช่วยเนรมิตทุกอย่างตามที่ตัวละครเอกปรารถนาแทนความรักความห่วงใยของมารดา 3) เป็นของวิเศษที่ติดตัวมาแต่กำเนิด ซึ่งตามความเชื่อของไทยเชื่อว่าเป็นคนที่มีบุญมาเกิด ของวิเศษนั้นจะมี บทบาทสำคัญในการแสดงสถานะของผู้เป็นเจ้าของ และช่วยให้ตัวละครมีความเข้าใจกันมากที่สุด

2.3 อนุภาคด้านเหตุการณ์หรือพฤติกรรม

อนุภาคด้านเหตุการณ์หรือพฤติกรรม ที่ปรากฏในนิทานพื้นบ้านไทยสะท้อนให้เห็น เอกลักษณะทางวัฒนธรรมและความเชื่อของไทย ซึ่งมีเหตุการณ์ 2 ประเภทเด่นที่สุด ได้แก่ 1) เหตุการณ์ ด้านเวทมนตร์ สะท้อนความคิดความเชื่อ ตลอดจนเป็นคติเตือนใจในการดำเนินชีวิตของคนไทย 2) เหตุการณ์ด้านศาสนา แสดงให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างศาสนากับการดำเนินชีวิตของคนไทย

5.2 การอภิปรายผล

จากผลการวิเคราะห์กฎเกี่ยวกับนิทานพื้นบ้านและอนุภาคในนิทานพื้นบ้านไทย มีประเด็นที่ นำมาอภิปรายผลได้ดังนี้

1. ผลการวิเคราะห์นิทานพื้นบ้านไทยตามกฎเกี่ยวกับนิทานพื้นบ้าน มีความสอดคล้องกับกฎ เกี่ยวกับนิทานพื้นบ้านของ เอกเซล โอลริก ทั้ง 12 กฎ แสดงให้เห็นว่านิทานพื้นบ้านไทยมี ลักษณะความเป็นสากลและสอดคล้องกับ ทฤษฎีพหุกำเนิด (Polygenesis Theory) ว่า มนุษย์ ในสังคมและวัฒนธรรมต่าง ๆ จะเกิดมาในสภาพแวดล้อมคล้ายคลึงกันและผ่านขั้นตอนของ วัฒนธรรมมาเหมือน ๆ กัน ทำให้คนมีความคิดพื้นฐานทางจิตใจแบบเดียวกัน ดังนั้น นิทานก็จะมี โครงเรื่องและรายละเอียดคล้ายคลึงกัน และยังสอดคล้องกับผลการศึกษาของ กิ่งแก้ว เพ็ชรราช (2528) ที่ศึกษาเรื่อง วิเคราะห์นิทานไทยพวน ตำบลหาดเสี้ยว อำเภอสรีสัชชาลัย จังหวัดสุโขทัย โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและวิเคราะห์นิทานไทยพวนตามกฎวรรณกรรมพื้นบ้านของ เอกเซล โอลริก (Axel Olrik) นักคติชนวิทยาชาวเดนมาร์ก ผลการวิจัยพบว่า นิทานพื้นบ้านไทยพวนมี ลักษณะเป็นสากล สามารถนำมาวิเคราะห์ตามกฎนิทานพื้นบ้านของเอกเซล โอลริก และนิทานบางเรื่องมี ส่วนคล้ายคลึงกับนิทานในสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวและในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ของไทย

นอกจากนี้ ผลการวิจัยพบว่า กฎที่มีปรากฏในทุก ๆ เรื่องที่ศึกษา มีด้วยกันทั้งหมด 5 กฎ ได้แก่

1) กฎของการเริ่มเรื่องและการจบเรื่อง 2) กฎของตัวละคร 2 ตัวใน 1 ฉาก 3) กฎของความตรงข้าม 4) ฉากประทับใจ 5) กฎของความสมเหตุสมผล และปรากฏว่า 4 กฎ จาก 5 กฎ คือ 1) กฎของ การเริ่มเรื่องและจบเรื่อง 2) กฎแห่งตัวละคร 2 ตัวใน 1 ฉาก 3) ฉากประทับใจ 4) กฎของ

ความสมเหตุสมผล และ5) เอกภาพของโครงเรื่อง สอดคล้องกับผลงานวิจัยของ Thi Hang Truong (2552) ที่ศึกษาวิจัยเรื่อง นิทานพื้นบ้านประเทศเวียดนาม : การวิเคราะห์ตามกฎเอกเซล โอลริค จำนวน 100 เรื่อง โดยกฎที่ปรากฏในทุกเรื่องของนิทานพื้นบ้านไทยและนิทานพื้นบ้านเวียดนามที่ศึกษา ได้แก่ กฎของการเริ่มเรื่องและการจบเรื่อง ส่วนกฎที่ปรากฏในนิทานจำนวนมากทั้งของไทยและเวียดนาม ได้แก่ กฎของตัวละคร 2 ตัวใน 1 ฉาก กฎของความสมเหตุสมผล และกฎเอกภาพของโครงเรื่อง

2. ผลการวิเคราะห์อนุภาคในนิทานพื้นบ้านไทย ปรากฏว่าอนุภาคที่ปรากฏในนิทานพื้นบ้านไทย นอกจากแสดงให้เห็นจินตนาการและความคิดสร้างสรรค์ของคนไทยแล้ว ยังทำให้เข้าใจความหมายเชิงสากลและลักษณะเฉพาะทางวัฒนธรรมของความคิดความเชื่อและค่านิยมของคนไทยโดยผ่านอนุภาคในนิทานพื้นบ้านไทยด้วย ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานข้อที่ 2 ของการวิจัยว่า อนุภาคที่ปรากฏในนิทานพื้นบ้านไทยมีทั้งลักษณะที่เป็นสากลและลักษณะเด่นอันเป็นเอกลักษณ์ซึ่งสัมพันธ์กับวัฒนธรรมไทย และยังสอดคล้องกับแนวคิดของประคอง นิมมานเหมินท์ (2551 : 38) ที่ว่า อนุภาคเป็นองค์ประกอบย่อยในนิทาน มักเป็นสิ่งที่แปลกและสะดุดตา มีลักษณะเด่นเป็นพิเศษ ซึ่งทำให้เกิดการจดจำและเล่าสืบทอดต่อ ๆ กันมา อนุภาคแบ่งได้เป็น 3 ประเภท คือ 1) ตัวละคร ได้แก่ ตัวละครที่มีคุณสมบัติหรือลักษณะพิเศษ อาจเป็นคน สัตว์ อมนุษย์ต้นไม้ เช่น แม่มด ยักษ์ นางฟ้า กินรี แม่เลี้ยงใจร้าย คนหลังค่อม แมวพูดได้ 2) วัตถุสิ่งของ ได้แก่ วัตถุสิ่งของที่มีลักษณะพิเศษหรือแปลกผิดธรรมดา เช่น ตะเกียงวิเศษ ดาบวิเศษ ไม้เท้าวิเศษ เป็นต้น 3) เหตุการณ์หรือพฤติกรรม ได้แก่ เหตุการณ์หรือพฤติกรรมที่มีลักษณะพิเศษ เช่น การแปลงร่าง การสาปคนทั้งเมืองให้หลับ น้ำท่วมโลก นกประหลาดจับคนกินทั้งเมือง เป็นต้น นอกจากนี้ ยังสอดคล้องกับกับงานวิจัยของ จารุวรรณ เชาวน์ววม (2542) ที่ศึกษาเรื่อง นิทานพื้นเมืองลาว : ลักษณะเด่นและความสัมพันธ์กับสังคม มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษานิทานพื้นเมืองลาวเพื่อวิเคราะห์ลักษณะเด่นและศึกษาความสัมพันธ์กับสังคม ผลการวิจัยพบว่า นิทานพื้นเมืองลาวมีทั้งลักษณะเป็นสากลสามารถจัดให้เข้ากลุ่มตามดัชนีอนุภาคนิทานพื้นเมืองของ สติธ ธอมป์สันได้ และมีลักษณะเด่นที่สัมพันธ์กับสภาพภูมิศาสตร์และสังคมเกษตรกรรม ลักษณะเด่นของนิทานมหัศจรรย์คือ ตัวละครเอกมักกำพร้ายากจน แต่เก่งกล้าสามารถและมีคุณธรรม แนวคิดสำคัญของนิทานมหัศจรรย์ คือ ธรรมะชนะอธรรม

5.3 ข้อเสนอแนะ

การศึกษาวิเคราะห์กฎเกี่ยวกับนิทานพื้นบ้านและอนุภาคในนิทานพื้นบ้านไทย ยังมีประเด็นอื่นที่ควรศึกษาเพิ่มเติมดังนี้

1. ควรนำกฎเกี่ยวกับนิทานพื้นบ้านในนิทานพื้นบ้านไทยไปศึกษาเปรียบเทียบกับกฎเกี่ยวกับนิทานพื้นบ้านในนิทานภูมิภาคอื่น ๆ

2. ควรนำอนุภาคในนิทานพื้นบ้านไทยไปศึกษาเปรียบเทียบกับอนุภาคของนิทานในภูมิภาคอื่น ๆ
3. ควรศึกษาวิเคราะห์นิทานพื้นบ้านไทยในด้านอื่น ๆ เช่น สำนวน แบบเรื่อง คติความเชื่อ ประชญา

บรรณานุกรม

- กิ่งแก้ว เพ็ชรราช. (2528) **วิเคราะห์นิทานไทยพวน ตำบลหาดเลี้ยว อำเภอศรีสขณาสัย จังหวัดสุโขทัย**.
วิทยานิพนธ์ กศ.ม. (สาขาวิชาภาษาไทย) กรุงเทพมหานคร : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัย
ศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- กิ่งแก้ว อัดถากร. (2519) **คติชนวิทยา**. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพมหานคร : หน่วยศึกษานิเทศก์
กรมการฝึกหัดครู.
- กุหลาบ มัลลิกะมาส. (2518) **คติชาวบ้าน**. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ขนิษฐา จิตชินะกุล. (2545) **คติชนวิทยา**. พิมพ์ครั้งที่ 1 กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ โอเดียนสโตร.
- ขวัญชนก นัยเจริญ. (พฤศจิกายน-ธันวาคม 2557) “การวิเคราะห์ภาพสะท้อนค่านิยมของไทยจาก
นิทานพื้นบ้าน” **วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์**. 33 (6) หน้า 223-233.
- จารุวรรณ เขาว์นวม. (2542) **นิทานพื้นเมืองลาว : ลักษณะเด่นและความสัมพันธ์กับสังคม**.
กรุงเทพมหานคร : โครงการเผยแพร่ผลงานวิชาการ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- จิตรา ศรีมงคล. (2552) **การพัฒนาหนังสืออ่านเพิ่มเติม กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย เรื่อง นิทานไทย
สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนเตรียมอุดมศึกษาน้อมเกล้า กบินทร์บุรี
อำเภอ กบินทร์บุรี จังหวัดปราจีนบุรี**. สารนิพนธ์ กศ.ม. (สาขาวิชาการมัธยมศึกษา)
กรุงเทพมหานคร : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- เจือ สตะเวทิน. (2517) **คติชาวบ้านไทย**. กรุงเทพมหานคร : สุทธิสารการพิมพ์.
- ชลธิชา นิสัยสัตย์. (2552) “**ยักษ์**” ในนิทานพื้นบ้านภาคเหนือของไทย : บทบาทและความหมาย
เชิงสัญลักษณ์. วิทยานิพนธ์ อ.ม. (สาขาวิชาภาษาไทย) กรุงเทพมหานคร : บัณฑิตวิทยาลัย
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ณิรันุช แผลงภู. (2552) **อนุภาคการให้รางวัลและการลงโทษในนิทานพื้นบ้านไทย : ลักษณะและ
ความหมายเชิงวัฒนธรรม**. วิทยานิพนธ์ อ.ม. (สาขาวิชาภาษาไทย) กรุงเทพมหานคร :
บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นพวรรณ ยุติธรรม. (มกราคม-มีนาคม 2558) “**นักเล่านิทาน**” **วารสารวิชาการ ชลบุรี**. 11 (3) หน้า 1.
- นภสินธุ์ แผลงศร. (2552) **การวิเคราะห์นิทานพื้นบ้านญี่ปุ่น**. รายงานวิจัย สาขาวิชาภาษาญี่ปุ่น
ภาควิชาภาษาไทยและภาษาตะวันออก คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ประคอง นิมมานเหมินท์. (2551) **นิทานพื้นบ้านศึกษา**. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย.
- ประยูร ทรงศิลป์. (2542) **การศึกษาวิเคราะห์ตำนานและนิทานพื้นบ้านเขมรภาคที่ 1 - 9**.
กรุงเทพมหานคร : ภาควิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ สถาบันราชภัฏธนบุรี.

บรรณานุกรม (ต่อ)

- ปรียารัตน์ เชาวลิขิตประพันธ์. (2547) **อนุภาคสมพาสที่ผิดธรรมชาติในนิทานไทย**. กรุงเทพมหานคร : โครงการเผยแพร่ผลงานวิชาการคณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- รัฐชนีย์ ศรีสมาน. (2547) **การวิเคราะห์อนุภาคการเปลี่ยนรูปลักษณะตัวละครในนิทานประโลมโลกของไทย**. วิทยานิพนธ์ อ.ม. (สาขาวิชาภาษาไทย) นครปฐม : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- เรไร ไพรวรรณ. (23 มีนาคม 2552) **“ลักษณะของนิทานพื้นบ้าน” ว่าด้วยนิทานพื้นบ้าน** [ออนไลน์] แหล่งที่มา : <http://www.thaifolk.com/Doc/literate/tales/index.htm> (2 กรกฎาคม 2558)
- รัฐยา สุนทรกะลัมภ์. (2553) **ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง : กรณีศึกษานิทานพื้นบ้าน 4 ภาค**. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. (สาขาวิชาภาษาไทย) พิษณุโลก : มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- วชิรวิชัย มั่งมุล. (มกราคม-มิถุนายน 2553) **“อนุภาคในนิทานคำกลอนเรื่องพระคาวุตการศึกษาเปรียบเทียบกับอนุภาคในนิทานไทย” วารสารดำรงวิชาการ**. 9 (1) หน้า 171.
- วัชรารณ ดิษฐปาน. (ธันวาคม 2544) **“อนุภาคน้ำเต้าในตำนานน้ำท่วมโลกและตำนานกำเนิดมนุษย์” วารสารภาษาไทยและวรรณคดีไทย**. หน้า 62-77.
- ศิริพร ณ ถลาง. (2557) **ทฤษฎีคติชนวิทยา : วิธีวิทยาในการวิเคราะห์ตำนานและนิทานพื้นบ้าน**. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เสาวลักษณ์ อนันตศานต์. (2545) **“มาศึกษานิทานพื้นบ้านกันเถอะ” วารสารรามคำแหง ฉบับมนุษยศาสตร์**.
- เสาวลักษณ์ อนันตศานต์. (2548) **นิทานพื้นบ้าน = THE FOLKTALF FL 474**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- สุวรรณา เกรียงไกรเพชร. (2542) **“ฟูเฮยเซี่ยหมู่ย : ตำนานกำเนิดมนุษย์ของชาวเย้า” คติชนกับคนไทย-ไท รวมบทความทางด้านคติชนวิทยาในบริบททางสังคม**. กรุงเทพมหานคร : โครงการตำราคณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อรัญ สุธิและคณะ. (2547) **การวิเคราะห์นิทานพื้นบ้านผู้ไทยจากจังหวัดกาฬสินธุ์**. อุบลราชธานี : คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี.
- Thi Hang Truong. (2552) **นิทานพื้นบ้านประเทศเวียดนาม : การวิเคราะห์ตามกฎ เอกเซล โอลริค**. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. (สาขาวิชาภาษาไทย) พิษณุโลก : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- Zhao Peng. (2558) **การศึกษาเปรียบเทียบนิทานพื้นบ้านภาคเหนือของไทยกับนิทานพื้นบ้านชนเผ่าจ้วงของจีน**. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. (สาขาวิชาการสื่อสารภาษาไทยเป็นภาษาที่สอง) สมุทรปราการ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ.

ภาคผนวก

เอกสารรับรองคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัย

เรียนรู้เพื่อรับใช้สังคม

เอกสารรับรอง

(Certificate of Exemption)

คณะกรรมการจริยธรรมการวิจัย

มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ

วันที่ 30 กันยายน 2558

ชื่อเรื่อง การวิเคราะห์กฎหมายเกี่ยวกับนิทานพื้นบ้านและอนุภาคในนิทานพื้นบ้านไทย

ชื่อนักวิจัย/หัวหน้าโครงการ Miss Yan Danli

คณะวิชา/หลักสูตร หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
การสื่อสารภาษาไทยเป็นภาษาที่สอง

มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ

ขอรับรองว่า งานวิจัยดังกล่าวข้างต้นได้ผ่านการพิจารณาเห็นชอบโดยสอดคล้องกับประกาศ
เขตซิงกิง จากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัย มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ

ลงนาม

(รองศาสตราจารย์ ดร.จริยาวัตร คมพยัคฆ์)

ประธานคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัย

มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ

วันที่รับรอง

วันที่ 30 กันยายน 2558

เลขที่รับรอง

อ.343/2558

วันที่ให้การรับรอง: 30 กันยายน 2558

วันหมดอายุใบรับรอง: 29 กันยายน 2560

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ - สกุล MISS YAN DANLI (ปรียาภัทร)

วัน เดือน ปีเกิด 12 พฤศจิกายน 2534

ที่อยู่ปัจจุบัน 39 ซอยสุขประเสริฐ 2 ถนนสุทธิสารวินิจฉัย
แขวงห้วยขวาง เขตห้วยขวาง กรุงเทพมหานคร 10310

ประวัติการศึกษา

พ.ศ. 2557 คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ
ศิลปศาสตรบัณฑิต (การสื่อสารภาษาไทยเป็นภาษาที่สอง)

ตำแหน่งและสถานที่ทำงานในปัจจุบัน

พ.ศ. 2557 – ปัจจุบัน ครูสอนวิชาภาษาจีน
วชิราวุธวิทยาลัย กรุงเทพมหานคร